

פירושי על נביאים אחרונים

סאת

ר' אלעזר מבלננצי

א'

ישעיהו

הוציאו לאור מכ"י אשר באוקספורד עם הקדמה על

המפרשים אשר חיז

בצרפת ובספרד במאה התשעית והעשירית לאלף הרביעי לב"ע

יוחנן ביליאם נוט

אוקספורד

בבית דפוס קלארינגון

שנת תרל"ט לס"ק

[פירוש על ישעיהו]

חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהוד' וירוש' בימי עזיהו' מאריכות 1. 1
 לשו' זה נראה שהוא לשו' אַנְפְּרִלוֹגוֹס¹ של התחלה וממח שמנה כאן fol. 1. b.
 ד' מלכי' הללו שנתנבא בימיהם' כמו בתחלת נבואת הושע ועמוס
 ובתחלת ירמיה אשר היה דבר יי' אליו בימי יאשיהו בן אמוץ.
 וגם מלשו' שמעו שמים והאזינו ארץ שהוא בשמח האזינו השמי'
 ואדבר' וכן כל לשו' ב' מקראו' ראשוני' מוכיח שכאן היא התחלת
 נבואתו. וגם הסדר יוכיח כן שבתחלה בימי עזיהו' ואחר כך בשנת
 מות המלך עזיהו' ואחר כך ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו' ואחר
 כך בשנת מות המלך אחזי' ואחר כך ויהי בארבע עשרה [שנה] לחזקיהו'.
 ואין לומר' בשנת מות כתרנו' בשתא דאתנגע בה לפי הפשטן ומכאן עד
 בשנת מות המלך עזיהו' נתנבא בימי עזיהו' ובימי יותם אחר מות אביו שלא
 היו מקבלין תוכחה והיה מוכיחן על מה שהיו לוקי' ומודיעם מה יעלה
 בסופם (ועל כל הספר מוסב חזון ישעיהו אשר חזה שיש מהן בימי עזיהו'
 ויש מהן בימי יותם ויש מהן בימי אחז ויש מהן בימי חזקיהו' וכל אחד
 מפור' במקומו) ורוב הנבואו' מכאן עד ויהי בארבע' עשר' שנה לחזקיהו'
 במלכי אשר מדברות בדבר הקרוב יותר אלא שעל ידיהן מאריך יותר
 במקומו' הרבה בעתידות אחרות' ומויהי בארבע' עשר' שנ' לחזקי' שעבר
 מעשה מלכי אשר מדבר בנחמות העתידות שאנו עתידי' לפרש כל אחת
 במקומה בענ' חזון הדעת: כי יי' דברי' ולא מעצמי' לפיכך שמעו 2
 דברי שאדבר מאתו כיוצא בזה. כי שם יי' אקרא הבו נדל לאלהינו.
 בנים גדלתי וחממתיי וחיה להם לכבדני ולשמע בקולי. וכל מה שא'
 משה להבא או' ישעי' לשעברי' הלא הוא אביך קנך בני' גדלתי ורום'.
 וישמן ויבעט. הם פשעו ביי' וכן ירע שור קונהו. וכן חוי נוי חו'.
 בשמח שירת האזינו הם ובדברי השיר' הית מוכיחם ומוסיף בהם דברי'

¹ An prologos.

3 לפי השעה ולפי הדור: ידע שור קונתו ומשביתו ומביא צוארו בעולו
 ואינו בועט וכן חמור פיטום בעליו ונוטה שכמו לסבול משאו וא'ע'פ'
 4 שאין להם לב להבין. לא ידע טובתי לעבדני: הוי על נוי חוטא שכרתו
 ברית למלכם להיות לו לגוי וחוטאי' לוי והוי' על זרע האב ועל בנים
 שנידל ורומם. והם משהיתי' שאחר כל הטוב שהטיב להם עזבוהו
 5 ונאצוהו ונזורו אחר ושבו מאוזריו: על מה תהיו מוכים שאניחכם
 בארצכם ואוכיחכם ואלמדכם הועילי'. הלא אחר הכיותי ומוסרי עוד
 תוסיפו סרה לסור מאחריי. שכמה פעמי' הכיותי אתכם וייסרתיו אתכם
 מימי השפטים עד עתה על ידי הגוים אשר הנחתי בארץ ואשר פביבתיכם
 ולא לקחתם מוסרי ועל מה אכה אתכם עוד דרך מוסר ותוכחה. אלא
 כל ראש לחליי דרך נקם אכה אתכם מעתה שכל ראש לחלי שלא
 תוסיפו עוד לשאת ראשכם וכל לבב יהי דוי ויהי נכנע בעמל לבכם
 הערל שאנלה אתכם בארץ אויביכם ותהיה ארצכם שטמה ועריכם חרבה
 כמו שמפרש והולך. ומפרש אך יכם מכת בלתי סרה שכל ראש לחלי
 6 וכל לבב דוי באף ובחמה ונקם. מכף רגל ועד ראש אכה אתכם מאין
 מתם בכשרכם. הכל מלא פצע וחבורה ומכ' טרי' בלי תועלת ורפואה
 שלא זורו הפצעי' והחבורות לסחוט ולהוציא המוגלא ולחנהותם ולנקותם
 לקבל תמרוק. ולא חבשו הפצ' והחבו' ולא רככה בשמן המכה הטריה
 והקשה במשמוש לרככה לקבל תמרוק. אין ריבוק אלא במכה טריה
 לכן א' לשו' יחירי. אבל בפצע וחבו' אין ריבוק אלא זרייה ותחברשת'
 זורו לשו' וחר את הגזה לשו' סחיטה. ועל כרחין לפי הענין על מה
 תכו בהכיות מוסר ותוכחה כאב לבן הואי. וכל ראש לחלי וכל לבב
 דוי ופצ' וחבו' ומכה טרי' שלא זרו ולא חבשו להרפא היא מכת אמזריות*
 fol. 2.
 חימה לנקום נקם. וכן מוכי' בכל הנבי' קלן שטרסה גלותם וחורבנם
 למכה נחלה ושבר אנוש. אבל מכת מוסר ללמד הועיל יש לה רפואות
 תעלה ונהיית מזורי. כי את אשר יאהב יוכיח. ונאמני' פצעי אהב. ולמד
 מכאן שאין מכל ראש לחלי ואילך פי' לעל מה תכו אלא פורענות המלכיות
 7 מגיד להם מאשור ואילך: ארצכם תהיה שטמה מכם. עריכם תהיינה
 שרופות אש. אדמתכם. היא קרקע הנעברתי. לנגדכם ולעיניכם זרים
 באים ואכלים אתה* ושממהי. ואותה שתשאה שממה שאמרתיו ארצכ'

* MS. הרי.

* MS. אתם.

שממה אחפוך בלי חמלה כמהפכת שאדם הופך ארץ זרים כאילו אינכם
 בניי אלא זרים. וכלפי שא' למעלה בני' גדל' אומר להפוך ארצכם כארץ
 זרים להשחית הכל: ותהא נותרת בת ציון מקום נוקרשי לבדה שאגין עליה 8
 למעני כסכה בברם שכל ארצכם תהיה שמטה מכם שתגלו ממנה ככרם
 שאדם בוצר ומעולל ואינו משאיר רק סוכת השומר וסוף שאף הסוכה
 תיחרב שהשומר מניחה והולך לוי ונבוא' זו נתקיים' בימי חזקיהו שאף
 ערי יהודה הבצורות נלכדו. וכן פי' כמלונה במקשה בעיר נצורה שנבשו
 כל בנותיה והשחיתו כל סביביה עד החומה והן יושבי' סביבות החומה
 ולא נשאר רק העיר: שלולי יי' צבאות למען שמו הותיר לנו בעת ההיא 9
 שריד אח בת ציון: ועכשיו בטרם בוא היום ההוא שמעו דבר יי' קציני 10
 סרום הרעי' והחטאים וחאזינו תורתו ומוסרו: למה לי רוב זבחיכם 11
 שאתם סבורים שאסבול רעותיכם בשבילם ומה הנאה יש לי בהם. אם
 לאכול שבעתי עולו' אלים ונפשי קצה בהם בברי' אַנְיִיץ אִינְשֵׁי¹. כמו
 פן ישבעך וישנאך. ואם לשתיית הדמים לא חפצתי בם. שהרי בזמח
 ובחטא אתם מקריבי' אתם בבמות כל השנה שלא במקומי ואין זבחיכם
 זבחי צדק כי בזמח תביאום: גם כי תבאו לראות פני ברנלים ואתם 12
 זבחי' זבחיכם לפני נוי בקש זאת מידכם שאתם סבורי' להנצל בכך
 מחטאותיכם. כענין שנאמר ובאתם בבית הזה ואמרתם נצקנו למען
 עשות את כל התועבות האלה. להיות רומסי' חצריי דרך מרוב עסי' אין
 הדרתי ברובכם על כך: לא תוסיפו הביא לפני יוד תקרובת שוא שאין 13
 אתם נקיים לזבח זבחיכם זבחי צדק שהרי הקמרת תועבה היא תקרובתכם
 לי שזבח רשעי' תועבה. חדש ושבת לא תוסיפו קרא מקרא עצרה. כענין
 קראו עצרה. כי לא אוכל ואסבול און שבירכם עם העצרה שכל זמן
 שאון בירכם חדשיכ' ומועדיכ' שנאה נפשי: ובמרשכם כפיכם לתפילה 14, 15
 גם כי תרבו הפלח ותחננוני' להבמיד נוחמי אליכם: אלא רחצו וחזכו 16
 ידיכם מן הדמים. ורחיצ' חוך נופלי' בכפים. הויכותי בבור כפי' מנגד
 עיני. כלו' שלא אראה בכם און ועמל ואז לא אעלים עיני. חדלו הרע.
 ואם תאמרו נשב במלך מלחרע וייטב לנו לכך נא' למדו היט'. לעשות 17
 הטוב. דרשו משפט. לשפוט עני ואביון מיד חוק ממנו. אשרו חמוץ.
 חדריכו הנחמין בדרך משפטו למען לא יהיה נוקש ונלכד ביד מעול

¹ Anuyez en sui (j'en suis ennuyé).

וחומץ. שפמו יתום מיד נחלו. ריבו ריב אלמנה ותפס ריב באלמנה
 ומשפט ביתום שהיתום אינו ברש לריב ריבו בפני בית דין עם שבנגוד
 אך אם יש שיעשה לו משפט אבל אשה בושח היא ואין לה פתוח
 פה כל כך לריב ולטעון עם בני אדם בפני ב' ד' ואם תאמ' מה אנו
 מועילי' במה שנתקן עצמינו להבא אם הוא מענישנו לשעבר ועונינו
 נכתם לפניו. לכו נא ונוכחה והביאו למוסר לבכם והכנעו לבא למשפט
 18 ותוכחה על לשעבר * וקבלו עליכם להשפט לפני בבדי שאם יהיו חסאיכ' fol. 2. b.
 נכתמי' לפני בשני' וכתולע אכבסם ואלבנם ברחמי וחסדיי שלא לפקוד
 עליכם אחרי שתקבלו עליכם תוכחתי על אשר אני גמלתי לכם הטובה
 19 ואחם גמלתוני חילופה. ועתה אם תאבו ושמעתם דברי אלה: פרשה:
 21 וכאשר ראה שהעיו פניהם לפניו נאצו כל תוכחתו נשא עליהם משל
 וקינה איכה היתה. אישט דוינואה² בלי. לזנה. לזנות מעלי ואינה הפינה
 לשובי קריח שהיתה לי נאמנת ודבוקה בי. מלאתי משפט. ועל ידי כן
 צדק ילן בה לעולם. מעולם לא אירע בה קלקל ביום שבלילה לא
 היה הכל מתוקן. ששופטי צדק שבה היו יושבי' על המשפט תמיד
 לשפוט העם ומשברי' מתלעות עול ואיש על מקומו יבא בשלום ועתה
 22 הן הן המרצתי' במשוא פנים והטית משפט וקבלת שוחד. כספך חצרוף
 ומזוקק בעליל בלי רופי סבאך. שמעמו בו ודיתו הטוב מהול בלי ריח
 23 ומעם. ומליצח המשל בצדו. שריך שבמשפט ישורו לשעבר ורזני' שהיו
 מחקקי צדק עכשיו סוררי' ונותני' לי כתף סוררתי וחברי ננבי' והן
 מחזיקי' את ידם. ורדף שלמנים. מה לי ולצרה. הרי פלו' עשיר שהוא
 אדם חשוב ונשוא פני' אוהבני ואני בשלום עמו ואם אזכה אותו העני
 שבנגוד ישנאני. ולכך יתום לא ישפוטו מיד חזקה ממנו. וריב אלמנה
 שחיה להם לריב בשבילה אינן מנחזי' לבא לפניהם ואינן נזקקי' לה:
 24 ועל כן נאם האדון המשל בכל ובידו כח לשפוט. אביר ישי' הרעה
 אותו ונידלו ודומם אותו כמו שא' למעל' היו כשאנחם בלבי מצרי' על
 עצב שאני מתעצב אל לבי אם אשחיתם ואתחזק בלבי לאחז במשפט
 25 ידי ואנקט' מהם: ואשיבה ידי עליך אחרי הנקם לצדק עוד הנותרי'
 26 צירוף אחר צירוף עד שאסיר כל בודליך: ואז אשיבה שפטיך צדק
 27 כבראשונה שהיית מלאתי משפט. ציון במשפט שישפטו עמה תפדה

² Est devenue.

סיד אויבית המציקי' לה ושביח השבים לה מנלותם ומשביים בצדקה
 שיעשו בשונם אלי בכל לבם: אבל שבר מושעי' וחמאי' המכעיסי' אותי
 עכשו ברעותיהם יחדו בלי תקוה ותוחלת. וכלפי שא' למעלה שהקריח
 היתה לזונח ושרית סורדי' או' עתה שהקריח יהא לה תקנה ויש מרפא
 למכתה וחובש לשבריה. אבל שבר השרים הסוררי' אין לו מרפא וחובש
 כי חמח יכלו לפי שהם מחטיאי' הקריח' לזנות מעל אלהיה: כי יבשו
 בעת צרתם בהנקמי במ' מאלים ועצי רענן אשר חמרו להם למצבות
 ואשרות ויבטחו במ' לעזרה ולא יזעילו ולא יצילו. ותחמרו ממבטח הננות
 אשר בהרתם לכם למקדש כענין בשו כי בטח באו עדיה ויחמרו. וכן
 הוא אומר ובא אל מקדשו להחפיל ולא יוכל: כי תחיו אתם הבוחרי'
 אותם וחנשעני' עליהם כאֶלֶה שהעלים תלויים ונסמכי' בו ובכא קצם
 לנבול לא תועילם האלה ויבשו כן תחיו נופלי' ממבטח תקות מקדשיכם:
 ושםא תאמרו איליכם ונעתיכם יתקיימו גם הם יתיו לאין והיה החסות
 שבאלוני גנותיכ' אשר אתם מקטרי' שם לנעורת לפני אש אפי וקנאתי
 ופעלו שנמעו לאשרה יהיה לו לניצוץ שעל ידי העובר ילקח הנעבד
 וכשל עזר ונפל עזרי ניצוץ כמו ונמצים בעין נחשת קללי ולשו' ופועלו
 שמשם' פועל שפעלו חזיקנו למירוש זה: הדבר אשר חזח מוסב למעל'
 וס'ט' עיקרו לשל אחריו הוא מוסבי וכן פת' זה הדבר אשר חזח ישעי'
 בן אמוץ על יהוד' וירושל' שיבשו ויחמרו מאילי עצביהם ומגנות כמותיהם
 ומקדשיה'. והיה באחרית הימים האלה ימי חנקם והשילום שלקחו כבר
 מיד אל' * כפלים בכל המאותי' נכון ומיושב יהיה הר בית יי' לעולם.
 fol. 3. בעבה ההרים הררי ציון. לבית אלהים. ונשא יהיה מנבעות אשר
 סביבותיו למקדש שלא יעבדו עוד אלוה על ההרים הרמים ועל הנבעו'
 רק עליוי ונשא כענין והבית הזה יהיה עליון. ונחרו אליוי על תקותם.
 כל הנשים כי בית תפלה יקרא לכל העמים. שגם הנכרי אשר לא מישר'
 הוא ובא מארץ רחוקה לשם אלהי ישר' ישמע אלהי' שם למען ידעו
 שמו והיא הנְהָרָה שתעשה בקשתם ולא יבשו מתקותם. וכלפי שאו'
 למעל' כי יבשו מאלים ותחמרו מהגנות ויבלמו מתקותם אשר קוו להושע
 ולהעזר כבמותיהם או' שאף גיי הארץ יושעו וינהרו במבטחם על בית

שהן חלוי' בה שלא יבולו. ובגנה אשר מים אין לה. On marg. 1
 שבוסחת יאורי' והן מתיבשי' חרועית ימוללו.

ISAIAH II. 3-9.

6

אלהינו ותדע כי ונחרו חילוף יבשו ותחפרו ואור פנים הוא על מלאוי
 תקותו שכן הוא או' הביטו אליו ונחרו מפניהם אל יחפרו עשה ונחרו
 חילוף יחפרו וכשם שהחפירה חשכת פנים בעץ ותפרח הלבנה בן
 הנהרה אור פנים כמו אל תופע עליו נהרה והביטו ליהו' מבטא כמו
 מבטם' הנה כה מבטינו הביטו ארחות חים' שהיא כפול על הליכות
 3 שבא קוו למו: והלכו עמי רבי' בשימצאו חותלתם ותקותם על בית
 אלהי' אמונה ולא אבזב ואמרו לבו ונעלה אל יי' ויורנו מדרכיו ונלכה
 בארתותי' כי מציון תצא תורה אין תורה ודבר יי' כי אם היוצא מציון
 ומירושלם ואין אלהי אמת כי אם אלהי יעקב' וישליכו איש אלילי כספו
 4 וזהבו לקרא כלם בשם יי' ולעובדו שכם אחד עם ישראל ועל ידי שיבאו
 עמו בכרית לילך בדרכיו ולשמע בקולו יהיה המקום לשופט ולמוכיח
 בן נוי לני הנלחמים ומתנרי' זה עם זה וכל משפטיו ודינו יקבלו
 עליהם הן לזכות הן לחובה ואיש על מקומו יבא בשלום ולא יצטרכו
 עוד נוי אל נוי חרב על שלוקח ארצו מידו להלחם בו לחציא' מידו
 אלא יזמינהו לדין לירושלם לשמע משפט תורת אלהינו ולא יסרב כל
 כך יחא מורא שמים עליהם ויקבל דינו עליו החייב בזכאי והוא שא'
 למעל' לבו ונעלה אל יי' ויורנו מדרכיו אם הדין עמי או עמך ולכו
 ונעלה הזמנת בעל דין הוא וחואיל' ולא יצטרכו להלחם עוד יעסקו
 ביישוב העולם לעבוד איש אדמתו והחרב אשר היתה לו תמול שלשם
 להלחם תהיה לו היום לאתים וכן החניתות למזמרותי והרי תראו שאף
 שאר אומות שאינם לימודי אלהינו ולא נתן משכנו ומקדשו בתוכם יבאו
 5 מארץ רחוקה לשמו לילך בארחותיו ונחרו אליו קל וחומר אתה בית
 יעקב אשר בחר לו לסגולה לבו בארחותיו ונלכה באור יי' כלי מכשול
 6 וננף: וצריך אתה לישר דרכיך שהרי נטשת ועזבת אתה בית יעקב את
 עמך אשר בית אלהינו ומקדשו בתוכם ומשרתי' אתו והנחת דרכם
 הטובה לילך בדרכי חשך בדרכי הטים כמו שמש' והו' כי מלאו מעשים
 אשר לא יעשו מקדם' שבמזרחם ועוננים כפלשתים שבמערבם
 ובילדי נכרים ישפיקו וירבו בנים להתחתן בעמי הארצות ולא בעמם
 7 נמצאת נומש ועזב את עמו ומידבק בנכרים: וכשנחמלאה ארצו כסף
 8 זהב וסוסי' ומרכבות אז גבה לבו עד להשחית: ותמלא ארצו אלילים
 וכאשר העפיל עצמו וחולל קדושתו להשתחוות למעשה ידיו לאשר עשו
 9 אצבעותיו כן יתחללו וישחו וישבלי' ואל תשא ארצו להם בזם אידם

ותקיאם יען וביען בנלוליהם טמאות. ואל תשא מוסב על ארצו. ואל תשא
 כמו ולא נשא אתם הארץ. תחת שלש רגוז ארין ותחת ארבע לא תוכל
 שאת. הרי נשיאות נופל בארץ והרי הוא כענין ותקא הארין את ייטביח:
 בא בצר. לבא בצר. ולהסמן בעפר מפני פחד יי: שהרי עיני נבהות 10. 11
 האדם ותפארת רום עיניו דברים שנתן עיניו אליהם * להישחנב במ 10. 11
 ושהיה מתפאר במ לעזרת שפל שלא ישא עוד עיניו אליהם כי ייבטלו
 כמו שמפ' והו' וטח רום אנשים מלינבה עוד. ונישנב יי' ולא יהא עוד
 דבר למשנב רק שם יי' כלו' הבוטחי' בישם יי' הם ייטובו כענין בו
 ירין צדיק ונישנב. כי נשנ' שמו לבדו. הוא לבדו גבת למישנב. וכל
 משנב לשו' עזרת גובה הוא אבל הבוטחי' בעטרם ובמנדלוחם ייטלו
 ויבאו במחילות עפר להחבא כמו שמפ' והו': כי יום ליי' צבאות על כל 12
 נאה ודם ועל כל נשא במטיילת ובכבוד ויהיה שפל ולא יוכל להעזר:
 ועל כל ארזי הלבנון חרמי' וחנישאי' אשר יבטחו במ למעח ומחסה: 13
 ועל כל הדרים חרמי' שיבטחו לעלות בראינם ולהנצל כענין אם יעלו 14
 בראש הכרמל משם ידי תקחם: ועל כל מנדל וחומה בצורה ייהם להם 15
 לטבצרי מעחים: ועל כל הבוטחי' בעטרם שאניות תרשייט להם להביא 16
 כסף וזהב מאופיר כמעשה שלמה. ועל כל שכיות ובנייני אצרות חמדה:
 וכאשר כל במחונם פסק להם וטח נבהות אדם. הרי פיר'. ויטח אדם 17
 וישפל איש שא' למע': ואף האלילים שבטחו במ כליל ונוי חסדחם 18
 ותפארתם יחלף מהם והיו מזוללים ונבויים בעיניהם כשיראו יאף
 לעצמם לא יועילו ולא יצילו: ובאו במערות צורים הוא פי' בא בצור 19
 והטמן בעפר: ביום ההוא יטליך האדם את אלילי ככפו כשיראה יאין 20
 להם תשועה. והוא פי' כליל יחלף. והיכן יטליכם לחפר פרות ולעמלמים
 ולשרצי האדמת וזרום כדוה וכשקין אותו אלוה יעישו לו להשתחות
 לנהוג בו מורא וקדושה הוא יטליכם מעליו לאיטפות להציל עצמו. לבא 21
 בנקרת הצורים. כיוצ' בו יהיו עצביהם לחיה ולבהמה. גם סן האדם 22
 ומעזרתו חדלו לכם. מבטוח בו. אשר נישמה באסוי. אשר לו חכמה
 ונבורה והוד והדר מנשמתי שנפחתי באסוי כי במה נחשב הוא לעזרה
 ולישועה. הרי נשמתו בידי ותצא רוחו ייטוב לאדמתו ואבדו עיניהם והיו
 ומפ' והולך שאף מבטח האדם ומישענו יאבדו כיהם: כי הנה ראדקי' 10. 11
 המיושל בכל שכידו כח ונבורה לעזרה ולהכישילי. מסידי מירושלם ומירדה 2
 בבא מילתם נבור ואיש מלחמה. כל אילו כוסבים על מישענו ומישענהי

ISAIAH III. 3-9.

8

איש מלחמ' בעל תחבולות למערכי מלחמה. שופט' לשפוט איש מיד
 3 רעהו. ונביא וקוסם. להניד העתידות. ויועץ. כנן אחתופל. וחכם
 חרשים. כמו החרש והמסגר. ולפי שחכם דבוק לחרש' נראה שחרש'
 שם דבר הוא והוא מחשבות ומזמו'. כמו אל תחרש על רעך רעה.
 חורש רע בכל עת. ונבון לחש יורח עליו. כמו כי עבדיו מתלחשי'.
 יחד עלי יתלחשו. ואם חרש' לשו' כשפי'. כלשו' ארטי' יורח עליו נבון
 לחש כלשון אשר אין להם לחש. אשר לא ישמע לקול מלחשי'. אם
 4 ישוך הנחש בלא לחש: וכאשר אמיר מהם כל אלה או ונחתי נערי'
 5 שריה' להביטילם ולהשחיתם: שיהא נגש ונלחץ ונרחק העם איש באיש
 מפני נוליו' וערשקים וחומסים ואין מרטיעי. גם ירהבו ויטוררו הנער
 בזקן והנקלה בנכבד. ואין משפט כל כך יסוד מהם משען ומשענה של
 6 שרים וקנים וטופטי': כי אף באחיו הגדול בבית אביו יתפוש להשען
 עליו שלא ייכשל בפני לוחציו ודוחקיו בראותו כי יצק לפני שרי העיר
 ומושליה ואין משען ומשענה בהם. ויאמר לו שמלה לכה בלו' הרי אינך
 חסר כלום ויש לך פרנסת ביתך. קצין תהיה לנו לפני משפחתך והימפל
 בנו להושיענו מיד המרעים לנו. והמכשלה הזאת שאנו נכשלי' ונופלי'
 ביד חזקים ממנו מאין משען ומשענה תהיה תחת ידיך לסמכנו ותהיה
 לנו למיטען למביטלחנו שאם זרים ונכרים רחקו ממנו אתה שאתה
 אחינו בשרינו אין לך להעלם עיניך ממנו. ואף הוא לא יעמד לאחיו
 ביום ההוא. יתפש על לשו' משען ומשענ' נופל לשו' תפישה. כמו
 fol. 4. בחפ'ים בך בכף רצון. שלמעל' או' יען היות' מיטענ' קנה * לבית ישר'.
 ואו' ובהשענם עליך תטבר. ואף זה כן בתפושם באחיהם בית אביה'
 7 למשענ' יקבר תחתם כקנה רצון: לא אהיה חובש ועוצר ואוסר אדם
 בטבילך לדין. ואחה או' שמלה לך והרי בביתי אין לחם ואין שמלה
 8 ואיני פגוי לכך. ומה שלא ימצא איש משען אף באחיו בשרו כי חסיר
 המקום מהם כל משען וכשלה ונפלה לפי שלשונ' ומעלליהם אל י'
 בנלוי ובעזות למרות את פיו ולהכעיסו לעיני כבודו השוכן בתוכם
 בפרהסיא. כי כשלה ירטלם על כי לשונם מוסב ואינו טעם לשלמעלה
 אלא כי לשונם ומעלליהם הוא עיקר הטעם. וכן דרך כל המקרא ברוב
 מקומו' כשהוא רוצה ליתן טעם לדבריו חזר עליהם ונותן בהם טעם:
 9 הברת פניהם שמכירי' פנים במשפט ואינן בושים להמות משפט בטביל
 גדול וניטוא פנים היא ענתה במ שממרין אותו לעיני כבודו שא'ע'פ'

שידועי' שאני נצב שם ובקרב אלהים אשמוט אינן נמנעי' ועל המשפט
 קינתר אותם לטעל' בכל הענין לפיכך אף זה מדבר בכך' וחטאתם
 הגדולה כסדום לנאות כמו שקנתר' למעל' וגם שיר עני ואביון לא
 החזיקו לחיותו עמם' הנידו ולא כחדו' כי בגלוי עושקים ורועצים דלים
 ואביוני' ואין מושיעי' והן הן חטאות סדום כעדות יחזק' הנביא' הלא
 זה היה עון סדום גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה' וכאשר
 ימרוני לעיני כבודי ומבעיסי' אותי על פני חמיד מה הן סבורי' שמא
 לנמול לי רעה בתמיה' אוי לנפשם כי לעצמם הם נמלים רעה ולא לי'
 כי אין כבודי חסר ונפגם בכך כלום: אמרו צדיק כי טוב לו וא'ע'פ'¹⁰
 שתראוהו מעונה ומדוכא נגש ונענה כי סוף סוף פרי מעלליו הטובי'
 אוכל ולא יקפח הק'ב'ה' שכרו ותקוה ואחרית תהיה לו: ואם תראו רשע¹¹
 מצליח בדרכיו אל תאשרותו' אמרו לרשע אוי לו רע לו כי א'ע'פ'
 שהוא מצליח עכשיו סוף כי נמול ידיו הרע יעשה לו ולא ינצל ואחריתו
 תברת כי בכך אתם טועים: עמי נוגשיו' שריו ושפטיו אשר היה להם¹²
 לשמוט וליגש הרשע למשפט אינו מסנה זקנים הראוי' לכך אלא נערים
 ותעלולי' שלא יהא לו נגש ואיש הישר בעיניו יעשה' והוא שאו' מעוללי'
 ולכך גם אני אתן נערי' ותעלולי' שריחם ומושליהם זיהיו נישים איש
 ברעהו מאין משפט' ונשים משלו בו' שופטים שפלים וחלשי' כנשים
 הוא ממשיל עליו למען לא יכופוהו לעשות משפט ויעשה כחפצו' עמי
 מאשרידי' כמו ואשר בדרך לבך' ענין אשורים' מדריכך ומנהיגי' סתעים
 אותך והוליכוך בדרך לא טוב ודרך ארחותיך הטובה והישרה שהיה לך
 לילך בה' ולא תיכשל ולא חנגף באבן רגליך אותה בלעו וכיסו ממך'
 ולפיכך בשלה ירושלם ויהודה נפל: נצב לריב יי' ועומר לדיו עמים'¹³
 משפחות ישר': עם זקני עמו ושריו' שחיה להם לשפוט ולהוכיח וגם¹⁴
 הם נחלי' את העניים וכך יריב עמם' ואף אתם שהיה לכם ליסר
 החומאי' בערתם כרמי העניים בתמיה': מה לכם תדכאו עמי' אם שאר'¹⁵
 העם נחלי' וחומסי' אתם מה לכם לעשות זאתי' הנה פורענות גובה
 האנשי': ועל גובה הנשים' ויאמר יי' יען כי גבהו בנות ציון שהן¹⁶
 תלכות נטויות ופשוטות גרן דרך נאזה' ומסקרות עינים לצדד ולראות
 דרך נאזה על העניות ההולכות כצדנה בבחוי' כלו' מה לך עמי' הרי
 אילו שנים גובה הראשי' ועל זה יאמ' וספח יי' קדקד בנו' ציו' ויי'¹⁷
 סתהן יערה מוסב על הלך ומפוף וברגליהם תעכסנה' וכה פתרו' שמן

הלוך וטפו' שמן המור ובשמי' ותמרוקי' תלכנה' בשוקי' וברחובות
 כרי שיריחו האנשי' את ריחן וימשכו אליהם ויתרחקו מבנות העניים
 החולכות עמן כלום' מח לכם אצל מאוסה זוי וברגליה' נועלות תפארת
 העכסים להחיסות בהילוכן ולדקדק בפסיעותיהן שיהו פסיעותה' * נאות : fol. 4. b.
 ונראה שהעכסים הללו כעין אצודה היו ומטילות שלשלת כסף או זהב
 או משי ביניהם שלא להרחיב פסיעותיהן. וכן הוא או' וכעכס אל מוסר
 אוילי וכת' ובשור הנקשר אל מוסרות הלצני' השוחקי' בהם כנון שור
 האצמדין וכיוצ' בהן. שפעמי' שהוא מת בהניחם אותו א'ע'פ'כ' הולך
 אחריו כי לא ידע כי בנפשו הוא ושפח יי' במספחת אבעבועות קדקד
 בנות ציון שמתנאות בו ויי' פתחן יערה פיתויי מרקחיהן ועדייהן
 שמתקשטות בהן אף בין בני אדם. יערה וישפוך ויחשוף מעליהן כמו
 שמפ' והו' יי' וא'ע'פ' שהוסרו עינים שלהן מרוב עוני לא יחדל מהם בכך
 24 והיה תחת בשם מק יהיה כלפי שהיה בשן מלחלח שמן הטוב
 ובשמים יהיה מלחלח ליחת מוגלא ומקמוק שחין. המק בשרוי נקפח.
 ניקוף. כמו ונקף סבכי היער. מעשה מקשה. ערי זהב שעל ראשו ועטרות.
 25 פתיגיל. סינר שקורי' פורצ'ינטי. כי. סכה : גם האנשי' הנמשכי' אחריהן
 בחרב יפלו. מתוך. לציון מדברי. ומכל מקו' פורענות הנשים הבעולות
 26 הוא בענין והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות : פתחיה. פתחי
 ציון מרוב הרונים ותללים. ונקתה. היא לבדה ציון מעונש שלא חלקה
 אז בעת ההיא עם בניה ובנותי' החוטאי' כי לא בא יוסה עדיין יוסה
 ליהרג וליחרב. ולכך מעט מזער יותר בה כמו שמפורש למטה והיה
 הנשאר בציון מכלל שציון תהיה קיימת. לארץ תשב. שוממה מבניה :

העכסים המנעלים. והשביסים מיני סבכה לתכשים. ¹ On marg.
 הראשי הנטיפות על שם שתליות על הצואר ונוטפות על החזה והן כמין
 מרגליות נקובות וחחרות (חרחות l.) בחום ובלע' מושטניצט (mosteneces)
 והשרות צמידי הזרוע וחרנו' שיריא. והרעלות מיני סרבליס נאים. ובתי
 הנפש שכנגד הלב נושקש (nosches) בל'. וחלחשים נזמי האון. המחלצות
 כתוניא. כמו קח לך את חליצתם. והמעטפות מצעות המטה. והמטפחות
 מפות. והחריטין [מתביא] דפוס של בית הרחם כדמתרגם' וכוסו ומחוך.
 הגליונים הן מראות על יסם שטנלות הפנים קורי' (קרוי' l.) גליו'. והצניפ'
 מלקינש (molekins) פ' רשי'. ² Pourcent (pourceint).

1. וכל כך יתמעט העם שהחזיקו שבע נשים בכנף איש בהפצר גדול.
 דמיון ויחזק בכנף מעילו שלא היה רוצה לשוב עמו כל כך תהינה
 הנשים מזולזלת כי עצמו אלמנו ציון רק יקרא שמך עלינו שיש לנו בעל
 ולא נהיה חרפה בחשד זנות: ביום ההוא יהיה צמח יי' שיצמיח בציון
 הוא העם הנולד בה אחרי הכרת מטנח הנאוני' ואף למטה ירמה אותם
 לנטיע' שורקי' לצבי ולכבוד להק' שיכבוד בהם כי יחיסרו מן הראשונים
 ויהיו טובי' מהם' חח בפית שיני' ופרי הארץ. העם הנולד בה לפליט'
 ישר' שיותר מן ההרנ: והיה הנשאר לחיים מן ההרוני' קדוש יאמ' לו
 שכל כך יכרת העם שיהו מחזיקי' את זה קדוש במלאכי אלהינו שאין
 מנע ורעה שולמי' בהם' כל הכת' לחיים ולהצלה בירושלם. בענין
 והתוית תיו על מצחות האנשי' הנאנחי' והנאנקי' על כל הרעות להחיותם
 ולהצילם. והוא הכתב: זה היה אם רחין יי' את צואת בנות ציון.
 בנשים. ואם את דמי ירושלם מן האנשי' ידיח מקרבה לפי שורת
 הדין ברוח משפט וברוח בערי שכל רוחו ודעתו היה לשפוט ולבער
 כל החוטאי': כל כך היה מכריחם וממעטם שקדוש יאמ' לנותר והיה
 שוכן בתוך הנותרי' בכבודו עין בעין במסך ענן ועשן יומם תמיד
 ובפריסת נונה אש להבה לילה תמיד כדרך שהיה במדבר בחנותם. כי
 על כבודו שהיה שוכן בתוכם היה בורא על מכוניה ועל מקראיה הם
 בנותיה הקרואי' לשמח חופת ענן יומם וחופת אש לילה ולצורך מה':
 וסוכת תתח לה חופת הענן והאש יומם ולילה לצל יומם מחורב
 ולמחסה ולמסתור יום ולילה. אבל הוא רחום והרבה להשיב אפו ולא
 עיר כל חמתו לכלותם כל כך. נמצא והיה הנשאר בציון וברא יי' ענן
 ונוגה תלויים באם רחץ וידיח במשפט וביעור לומ' שאם רחץ או היה
 זה. אבל לא היה שלא ישפטם לפי שורת הדין לבער כי אם לפנים
 מן השורה ברחמיו ובחסדיו: פרשה: אשירה נא לידידי דרך הנביאי'.
 כשרוצים להכניס דבריהם בלב העם ממשיכי' את לבם לרבר דבריה'
 דרך שיר ומשל. והרי שירת האזינו תוכיח שאינה אלא תוכחות
 וקנתורים וקוראה שירה ומעט לפי שעל דרך השיר תהיה שוכה בפיהם
 ויבאו הדברים בלבם. לידידי על ידידי דור אבותינו הראשונים שהוריש

כי על כל כבוד חפה פי' על כל צמח האמור למע' On marg.
 ישיהיה לצבי ולכבוד יהיה חפה של ענן ונוגה איש הנזכר בפסוקי'

ISALAH V. 2-10.

12

להם הסקו את הארץ ובחרם לו לעם סגלה מכל העמי' ושכן בתוכם.
 ומה שירה אשיר לכם על ידיי. שירה שמשורר דורי חק' על כרמי
 של ידירי הוא זרעם ודורותיהם שעמדו אחריתם. בקרן בן שמן. מקום
 2 מובחר ומוב לגדל פירות טובי' ומתוקים: ויעקתו לפי ענינו היא
 עבודת נידולו כגון עידור וכיוצ' בו. ויסקלהו מאבן ויטעהו שורקי. הוא
 מבחר בנפני' ואמר בלבו שיהיה הפרי נחמד ומובי. ולפי כך בנה מגדל
 בתוכו לשמרו בזמן הבציר ולא כשאר כרמים שעושי' בהן סוכת עראי.
 ונם יקב לדרוך הענבי' חצב בו בצור הסלע קבוע לעולם ולא כשאר
 כרמים שהיקב של עין ומיטלטל. וכל כך למח לפי שהיה מצפח לין
 טובי' ויקו לעשות ענבים ויעש בארשים. כן זרע היה לישר' כאבות
 העולם אברה' ויצח' ויעק' צדיקי העולם והיה להם להיות דומין להם. והם
 יצאי מצרים ויעקתו. נתן להם תורה ומצוות. ויסקלהו. הסיר כל הרעים
 מתוכן שלכך עכבן מ' שנה במדבר עד תום כל הדור העשה הרע בעיני
 יי' שהיה להם לב האבן לשמע בקולו. ויטעהו שורקי. בניהם שעמדו
 אחריהם דורו של יהושע. וסבור היה אחרי שהסיר כל הרעים מתוכן
 שייחקנו אילו ויהיו טובים ולא יוסיפו עוד לעשות הרע. וכן בכל דור
 ודור היה מבער הרעי' מתוכן כאדם שבורר צרורות מתוך חבואתו ולא
 התעיל. והוא שאמר ירמיהו ואנכי נמעתוך שורק כולו זרע אמת ואין
 4 נהפכת לי סורי הגפן נכריה שלא ננטעה כאן מעולם: מה לעשות
 5 עוד לכרמי ולא עשיתי לו שתאמרו שאני ששעתי בכך: הסר מסוכתו
 6 כל ערי מבצרו: לא חמר ולא יעדר. לעזקו ולסקלו עוד ועל ידי כן
 תעלה ויגדל שמיר ושיתי. וכן יאמר למטה וכל התרים אשר במעדר
 יעדרן לא תבא שמה יראת שמיר ושיתי. ועל העבים אצוה. כל הטובות
 7 ינחתי לו ליעבר אמנע ממנו: משפח וצעקה לשו' נופל על הלשו' כמו
 8 בתי אכזיב לאכזיב. לא יצאה יושבת צאנן: ומפרש המשפח והצעקה.
 הוי על מניעי בית שלהן בבית העני שכנו בהסנת נבל מדי יום ביום
 עד אפס מקום לעני לשבת. וכאשר צר לו המקום יצא והולך לו כל
 9 כך דוחקו וגיטארו הן לברם יושבי' בקרב הארץ: באזני באה הצעקה.
 אם לא לשו' שבוטה. בתים רבי' לשמה יהיו על הגיעם בית בבית טאן
 10 יושב שנים הם יצאו מהם מחמת דוחק רעב וחוסר לחם: כי עשרת
 צמדי כרם. מה שעשרת צמ' כרם חורשי' ביום אחר יעשו להם בת
 אחת ובית זרע חומר יעשה אימה. על הגיעם שרה בשוטה. וכאשר

הוציאו- העניים מבתיהם מרוב דוחק כן יצאו אף הם מבתיהם מרוב
 דוחק. איפה ובת מדה אחת להם אלא כשהאיפה ביבש והבת בלח כן
 סוכי' ביחזקיאל וכאן: הוי על משכימי בבקר לרדף שכרי יין ידליקם. 11
 במעמו ובריחו הטוב עושי' להם שדולקי' ורודפי' אותו: משתיהם. 12
 למשתיהם. ואת פעל יי' ומינפסו שעשה בכיצא בהן שהיו נחלים את
 העניים לא הביטו ולא ראו שגם הם יש להם לידאנ על עצמם שלא
 ינקום בהם וישפסם: לכן מבלי הדעת. שלא הכירו וידעו פעלת יי' 13
 ומעשה ידיו שיהרסם ולא יבנם ולא שמו אל לבם להשיב גזילת העני
 והעלום מעל ירושתם. גלת עמי גם הוא מעל ירושת אבותיו. וכבודו
 בני ביתו והכבודה אשר היה לו בעשרו. יהיו כלם מתי רעב כמו
 שאמרנו שעשרה צמדי ברם יעשו בת אחת ולכך ינלה. וגם נופל כבוד
 לחילוף ברעב כלפי שאנו מוצאי' חרפת רעבי צחה. לשו' שכנו צחיה.
 רוח צח שפיים. ואת להם על הגלותם העניים מעל ירושתם ועל פותחם
 פיהם לאכול ולשתות * לבלי חק השכם בבקר ולאחר בנשף ואת פעל fol. 5. b.
 יי' לא הביטו: הרחיבה שאול נפשה. גם היא כנגדם לבלעם לבלי חק 14
 שלא כמות אדם ופקדתו. וירד בה הדרה והמונה ושאוה והעלזים על
 משתיהם בכנור ונבל. בה מוסב על שאול: וישח אדם. הנותרי' 15
 בראותם משפט אלהינו. ועיני נבוהים תשפלנה: והמקום ינשא וינבה 16
 ויתרומם ויתגדל בעולם במשפט ההוא ששפט בס'. והאל הקדוש נקדש
 בעולמו לעיני הכל. בצדקה. שעשה לעניו. כעניין בקרובי אקדשי.
 והתגדלתי והתקדשתי. בכל מקום. משפט וצדק'. משפ' לנוול וצדקה
 לנוול: ואז כאשר יגלו הנחלים ורעו כבשים. הם העניים המנורשים. 17
 כדברם. איש בתוך עדרו בשלום כי מתו האלים והעתודי' הבריאי'
 והחזקים שהיו מנחוי' אותם בקרניהם והודפים אותם בצד ובכתף עד
 הוציאם אותם אל החוצה. ועוד תרבות אותם האלים והעתודי' המחיים
 והשמנים הגרים בירשתם בגול יאכלו תכבשים וירעו את הרבותיהם:
 הוי משכי העין אליהם להטיב להם וליהנות בחבלי שוא. למבטח 18
 השוא. שסבורי' שלא תבא עליהם רעה על כך. וכעבותי. סתם עבות
 אינם כל כך חזקים וסתם ענלה כבידה ומעונה. בעדות הכת' כאשר
 תעיק הענלה המלאה לח עמירי. ואין דרך ענלה למרשכה בעבותות
 אלא בשורים כמו שתראה ואת ארבע הענלות ואת ישמנת הבקר. ואם
 ימשכו בעבותים יינתקו. וכן הוא או' וכעבות המושכי' ענלה ומתנחקי'

שנמצאו גם הם עבות שוא והבל בן הם מושבי' אלהם חטאה במבטח
 שוא¹. ומהו מבטח השואי האו' בלבם כשחומאים למה אמנע עצמי
 מלעשות תאות לבי ועיניי. אם על מה שיטעיה או' שסופן ללקות בכך.
 19 לא יהיה הדבר ולא יבא: שגם כדבריו ימהר יחישה מעשהו שוא'
 שיעשה לנו המקו' למען שנראה שאמת הן דבריו ותקרב ותבאה עצת
 קדוש ישר' שיעין עלינו להתקדש בנו לעיני הכל במשפט ובצדקה כמו
 שאמר האל הקדוש נקדש בצדק' ולכך אומר קדוש ישר' ונדעה כי המקו'
 20 שלחו. אלא ודאי הכל שקר: לרע טוב. אם הוא' רשע מצליח או' כל
 עושי רע טוב בעיני יי' ולאדם טוב וצדיק או' רע הוא לפני יי' לפי
 שהוא נגש ונענה וטפל. שמים דרכי חשך ותלקקות באחרית'. לאור.
 לפי שהנאתם קרובה וטוב להם בתחלתם ונהנים בחייהם ולא יראו את
 אחריתם שהיא להכרית. ודרכי אור באחריתם שצדיקי' ירשו ארץ
 וישכנו לעד עליה אותם משימי' לחשך לפי שאינם נהני' בעולמם.
 וכך פי' מר למתוק שאחריתם מר כלענה ופרי מעללי הצדיק הטוב
 21 והמתוק שמים למר: והוי להם שבכך הם חכמי' בעיניהם. ולא יראו
 22, 23 אחריתם: הוי נבורים לשתות יין. ודבר זה גורם להם להצדיק רשע
 ולהרשי' צדיק כמו שמוכיח בקהלת במלך בן חורין. ובמשלי אל למלכים
 שתו יין ולחזני' אי שכר פן ישתה וישכח מחוקק וישנה דין כל בני עני:
 24 לכן על שהן או' ימהר יחישה מעשהו כאשר דברו באזני כן אעשה.
 להם פתאם יבא אידם. כאבל לשו' אש את קש מהר וכאשר חשש
 הבל הלהבה ירפה וימים בן שרשם ורטיבת² ליחלוחם ימקי הנימק
 ונימס². וכאבק העולה ומתפור ונורה ואבדי. על כי מאסו תורת יי'
 ומוסרו שמורה להם ביד נביאיו לפי שאיני ממהר ומחיש דברי לקיימם.
 25 ואודיעם כי דברי נביאי אמת: על כן שמאסו תורתי וירגזו ההרים
 בחרות אפו במי' כענין ותגעש ותרעש הארץ מוסדי הרי' ירגזו ויתגעשו
 כי חרה לוי' כסוחהי בדבר הניסת ונשלך מרוב מאיסות כנו' צואה
 26 והדומי' להי' ועוד ידו נטוי' להנלותם מעל פניו כמו שמפ' והו': ונשא

¹ On marg. פי' מושבי' העין והחטא בחבלי השוא כלו' על סמך. מבטח שוא חומאי' ועושי' עין הם דומי' למי שמושך העגלה בחבל כמק and ורטיבת over ופרחם ² MS. has שמתנתקי'.
 ונימס over.

הק'ב'ה' נם לגוים לקבצם ולהביאם על ישר' ושרק לו לטי להביאו
 מקצה הארץ. כענין אשרקה להם ואקבצם. וכל נם כמו כן לשו'
 אסיפת עם הוא. והנה לאלתר בנשיאת הנם ובשריקתו מהרה קל יבא
 כאילו בא מטקום קרוב: אין עיף ואין בשל בו א'ע'פ' שמארץ 27
 *רחוקה יהוא באי לא ינום ולא ישן בבאו מטורח הדרך אלא לאלתר. fol. 6.
 יתחיל להלחם. ולא נפתח אזור חלציו מרוב הדרך מאד: שנונים. ולא 28
 החלדו מרוב ימים. וכל קשתותיו דרוכות. מוומני' להלחם כילו לא
 היה לילך אלא פרסה כצר נחשבו. כצור החלמיש קשה וחזק לדרך.
 וגלגלי אופני מרכבותיו באים ברעש ורנן ומהומה כסיפח: שאנה לו 29
 להחריר כל שומעיו כלביא השואנ למרוף. ככפירים השאנים לטרף.
 ויפליט ואין מציל. עד כאן סתם דבריו שבכל הגוים דבר להביאו על
 גוי חנף ועל עם עברתו כנגן חמת וארפד וכרבמיש וכלנו וספרוים:
 ועכשיו הוא או' שינהום נם עליו על ישר' ביום ההוא. ונבט. ויהי 30
 סביט ומצפה לעזרת הארץ לאלהי הארץ אשר עשה להשתחוות ולמנדלי
 מעון ולחוסות בצורות אשר יבטח בהן. והנה חשך. וכאן מקצר בדבר
 זה אבל בענין שלטמה יפרש בו יותר. ואל' ארץ יביט והנה צרה
 וחשיכה. והנה צרה וחשכה יוביח על והנה חשך צר שלשו' צרה הוא.
 ומוסב צר על והנה חשך וחנה צרה. והאור. אור היום חשך לו בארץ
 בעבי שחקים וחשכת מים המעריפים מים לארץ להשקותה כלו' במה
 שסבורי' למצא טוב ונחת ימצאו רעה סבורי' שהעבים וחשכת המים
 להמטיר לארץ הן ואינן להחשיך לארץ. ומשל הוא וכפל על ונבט
 לארץ ועל לארץ מוסב בעריפיה. עד כאן בימי עזיה: בשנת מות 1. vi.
 המלך עזיה. לאחר מותו הוא על כרחני ועל זה נאמר בימי יוחם עד
 ויהי בימי אחז. ועוד שאם לפני מותו נא' זה מה הישמיענו בלשו'
 בשנת מותי אלא ודאי לאחר מותי והשמיענו שביטראה הק'ב'ה' שמת
 עזיה ומלך יוחם ולא ניתקן הדור אז נרא' אל ישעי'. ונראה ממה
 שנראה לו עכשיו במראה משונה וא' לו את מי אשלח ומי ילך לנו
 שכבר עבר זמן גדול שלא דבר עמו ולא נראה אליו. וכל הנבוא'
 שלמעל' נאמ' בימי הרעש שהיה בימי עזיהו ופסקי ועכשיו כימת עזיה
 התחיל עוד לשלחו להוכיחם. על כסא שהוא רם ונישא למעלה למעל'.
 וא'ע'פ'כ' שולי בגדי כבודו לפי טראת החזון שנראה לו היו מניעי'
 למטה ומחזיקי' כל חלל ההיכל. ומה ינראה לו כסאו גבוה ומכילק

למעלה מן ההיכל כלומר סילק עיקר שבינתו מטנו ולא היה כל כך שוכן
 בו להיות אפי' הדום רגליו רק ששוליו מניעו' עד ההיכל ומתפשטו' בכל
 חללו סביב: ובתוך שהייתי רואה זה והנה שרפים נחשים שרפים
 מעופפי' כמו ופריו שרף מעופפי' והן הן הכנפים שראה להן עמדים
 ממעל לו ברחוק מאימת מלכות וקדושה ומומני' לשליחותם כענין
 ראיתי את יי' יושב על כסאו וכל צבא השמים נצבי' עליו מימינו
 ומשמאלו. וכן להתיצב על יי' וכן שני בני היצהר העומדי' על אדון כל
 הארץ לשרתו. שש כנפים. והיכן היו כל אילו הכנפים ומה היו משמשות'
 בשתים יכסה פניו. אצל הלחיים אחת מכאן ואחת מכאן. ולצניעות או
 שיראין להבים אל האלהי' ולכך מסתירי' פניהם. ובשתי' יכסה רגליו.
 על השוקים מכאן ומכ' לצניעות. ובשתים יעוספי' והן היו על גביהן
 מכא' ומכאן. כשל עופי' ושרפים שהראו לו מה שלא הראו לשום נביא
 לפי שבימי יותם התחילו מלכי האומות לכא עליהם ולחנלותם ובימינו
 גלו שבט ראובן ונר הבולן ונפתלי ואחריהם גלו השאר ואחריה' יהוד'
 ובנימ'. נמצאו השרפי' מלכי אשור ובבלי' והוא שאמר ירמיה הנני
 משלח בכם נחשי' צפענים. ובבס' מקומו' מדמה האויב לנחש שרף.
 וכן הוא כי משורש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופפי' ובוח הספר
 ידמה מלכי אשור ובבל לשרפי'. משא בהמות ננב בארץ צרה וצוקה
 לביא וליש מהם אפעה ושרף מעופפי' ואף רבות' דרשו נחש שרף
 ועקרב במלכיות: וקרא זה אל זה ואמרו כוד להבינני. וכן ברניאל
 ואשמע אחד קדוש מדבר ויא' אחד קדוש * לפלמני המדבר עד מתי fol. 6. b.
 החזון ונ'. ויאמר אליי כלו' הפך פניו כנגדי להבינני שכל עצמו לא
 דברו זה אל זה בפניו אלא להבינו ושישמע ויבין מה זה ועל מה זה
 ומתוך כך ישלחוהו קדוש קדוש. כמו בדרך בדרך. מעלה מעלה. מטה
 מטה וכיוצא בהן שאינו אלא חזק הדיבור לומר דווקא כך ולא
 עניין אחרי אף כאן אך קדוש הוא. והתביר שבשני ספסיקו מן
 השלישי. ולפי שרצה להזכיר השם חזר ואו' קדו' יי' צבאו' כי לעולם
 הוא מתקדש בעולמו ואם בני אדם מחללי' שמו הוא יתקדש במ לעיני
 הכל. כענין בקרובי אקדש והתנדלתי והתקדשתי. וכן אמר למעלה
 והאל הקדוש נקדש בצדקה. וסוף שיתכבד בהם לעיני כל הגוים. והוא
 שאו' מלא כל הארץ כבודו. כמו ואולם חי אני ומלא כבוד יי' את
 כל הארץ. ובקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד וכחו על הקדושה

והכבוד הנזכר באן ועל ישראל רמז לו כמו שמוכיח למטה: אמות 4
 הסיפים. הן המעמידים המשקוף העליון. והבית ימלא עיטן מקול הקורא.
 שכן דרך שרף שמוציא עשן ולהבה מסיו: ועכשיו כשראיתי את המראה 5
 הגדולה כבוד יי' על כסא רם ונשא והשרפים שקוראיו זה לזה כל עצמו
 כדי להשמיע אותי ונעו אמות הספים ברעש היו לי לדבר וליטאל מה
 זה ועל מה זה ולחלות פניו שלא ישחית. ועל זאת הייתי מצטער שאני
 משותק ונדמה ביניהם שאין לי פתחון בתוכם ונוזף אני ולא ישיבוני
 דבר כי איש טמא שפתים בתמא ובעון אני ועמי כי את המלך יי'
 צבאות ראו עיניי ויודע אני כי לא על חנם נראה ליי' ואלו הייתי יודע
 שאני מהור לפניו וראוי הייתי מדבר לפניו ושואל מה זאת ומחלה פניו
 שלא ישחית. אבל עכשיו שמא אילו השרפים העמדו עליי מזומני'
 להשתלח להשחית בעם כמעשה יחזק' ואין איש עומד בפרץ לפניו
 לחשיב חטתו מהשחית. וסי גרם לו להחזיק עצמו כנוזף לפי שכבר
 דיבר לו בימי עזיה ומסק ושוב לא דבר עמו עד עכשיו. ועכשיו רואה
 שאינו מדבר לו אלא על ידי שרפי' ואף השרפי' אינן מדברו לו מה
 אל מה אלא זה לזה וברעש ורגז סבור כי לבלע ולהשחית הן באים
 כמעשה יחזק' ומיכיהו בן ימלא: וכאשר נדמיתי על שהייתי טמא 6
 שפתים אז ויעף אלי וגו' במלקחי' לקח שלא ישרף: וא'ע'ס'כ' ויגע 7
 על פי לתראות לי שיותר אני מזומן לשליחות זה ממנו שנקי וטהור אני
 לפני המקו'. וכך א' לי הנח ראית שננע זה על שפתיך ולא נכווי כזאת
 תדע שאין שפתיך טמאות. שאף אם היה בך עון שאין אדם צדיק בארץ
 אשר יעשה רק טוב ולא יחטא סר עונך והטאתך תכפר ויכול אתה
 לדבר לפני המקו'. ועכשיו ידע שלא להשחית באו השרפי' שיחלה פני
 המקו' על כך ולכך המתקן מלדבר עד ישמע דבר מאתו: את מי 8
 אשלח. כענין מי יפתח את אחאב: שמעו שמעי. אתם שמעי' דברי 9
 נביאי השכם ושלח ואינכם סביני' ומשימי' לב לדבריהם א'ע'פי שדברי
 כלם מכווני' שודאי סופן להתקיים. וראו ראה הרעות הבאות עליכם
 בכל דור ואומות העולם שולטים בכם ואינכם מכירים ומרגישי' שעל
 עונותיכם אתם לוקים לשוב אלי: והואיל וכן גם אני אבחר בתעלוליכם 10
 לחשמן לבכם ולהכבד אוניכם ולהשע עיניכם שלא תדעו ותראו ותבינו
 ותשמעו שלא תשובו וירפא לכם ממכותיכם שאתם סוכים ונהלמים עד
 אקח נקמתי מכם: עד סתי אדני תניחם כך ליתן דרכם בראשם 11

שלא¹ ייכשלו ויפולו ולא תתן להם לב בשר להבין ולשוב ויירפאו וישאלו במה יינקם מהם אם להשחית הכל פעם אחת ואם להשאיר
 12 שרידי ער אשר אם שאו ערים ונ': ולא בקרוב מקום יגלו שיהא נוח
 לשוב כשירצו אלא ורחק יי' את האדם היושב בה ממנה ורבה והולכת
 fol. 7. * תהיה הארץ העווכה מיושביה מדי יום ביום בקרב המלכות הארץ
 פייש² בל' ורבת אקרישטרא³ וזהו שבימי יותם שהוא מתנבא עתה
 גלו הנלעד חבולן ונפתלי ואחריהם שאר השבטי' כלם בימי חזקיהו
 13 ואחריה יהוד' ובנימן והוא שמפ' והו': ועוד בה עשיריה ועוד הנותרת
 בה אתה מעשרי ושבא אותה הארץ המיושבת הנותרת וחיתה עוד
 לבער ממנה יושביה ביעור אחר ביעור צירוף אחר צירוף כאלון
 וכאלה שאדם מנדל לקורות ומשפח אותם ומסיר ענפיה ומשליך שאינו
 רוצה שינדלו בענפי' אלא בקומתי אשר בשלכתי שבשאדם משליך
 ענפיהם ומשפח אותם לבד המצב(ו)ת העומדת קומת האילן מניח בו
 בן אילוי זרע קדש יהיה מצבת אותה העשיריה הנותרת בה חה בבית
 שניי הנה זה ראיתי בימי יותם: ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו
 vii. 1 מלך יהוד' שנתנבאתי בימיהם כל אילו הנבואות ולכך מנה אביו וזקנו
 לפי שמנח לך למעל' שבימי עזיהו חזח זה ובימי יותם בנו ראה זה
 וכשבא בימי אחז בנם עלה רצין ופקח על בית דוד: וינע לבבו ולבב
 עמו כי יראו שמא חגיע הזמן שאילו הנבוא' יתקיימו שאילו ב' מלכים
 בבר נלחם בם כל אחד בפני עצמו בקושי וביד חזקה ולא יכלו בית
 דוד לעמד לפניהם קל וחומר שלא יעמדו בפני שניהם יחד וא' המקו'
 לישע' אמר אליהם שאין להם לירא מאילו שעדיין לא חגיע זמן הנבוא'
 הללו להתקיים אבל מלך אשור יעלה על הארץ ואז יתקיימו בן השטח
 נחה ארסי נחה ונתחברה מלכות ארם עם אפרי' וברתו ברית עליך
 ועדיין לא עלו עליו אבל הסופר דרבו להגיד בתחלת דבריו טף המעשה
 בקוצרי כיוצא בו ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנתי ואחר כך אמר
 ויפגע במקום לפרש הדברי אף כאן תחלה אמר שרצין ופקח עלה
 ואחר כך מפרש הדבר יסח שבשנתחברו יחד לעלות על בית דוד
 למלחמה הוגד לדוד וינע לבבו ואומר לו שאין לו לירא ומח שאומר
 לבית דוד ולא אוטר לאחז לפי שהיו רוצי' לבטל מלכות בית דוד והיא

¹ So MS.² Pais.³ Accroitra.

היתה עצתם כמו שמוכיח למטה נעלה ביהוד' ונמליך מלך בתוכה ולא
 להתליב את הארץ: צא נא לקראת אחזי חוץ לעירי אתה ושאר ישוב 3
 בנך כמו רד אתה ופורה נערך דגדעוןי ואתה מוכיח שושאר ישוב הוא
 שם בנו וא'ע'פ' שהטפחא כשאר הרבה מפחות יש שאינן חולקות כל
 כךי אל קצה תעלת ברכה העליונה שחלך להסר את מימיה בין החומותי'
 לחזק העיר מפחד שני המלכים שנתחברו עליו כמו שמוכיח למס' בפר'
 משא גיא חויוני והיא הברכה הישנה הנזכרת שםי וגם שלא ימצאו
 המלכי' מים בבאם כדרך שעשה חזקי' שסתם מימי גיחון: ואמרת אליו 4
 השמר והשק'י עמוד על שמריך ומקומךי אל תנח לצאת לחלחם במ
 שאין לך לירא מהםי ולבבך אל ירךי להסב מימי התעלה בשבילםי חהו
 שאתה מוצא רבשקה חונה על מי התעלה העליונה שישעיהו לא הניחו
 להסב את המים: ונקיצנהי נעוררנה ונסערנה מהשקט שלוחה ומנחתהי 6
 ונבקייענה אלינוי שתהא בקועה ופרוצה אלינו בכל עת לבא אליה תמיד
 בלי עיכוב וסגירהי ונמליך מלך בתוכה ונעביר מלכות בית דודי בן
 סבאלי שם אדם: ויען אשר זאת יעצו בה אמר יי' לא תקום ולא 7
 תהיהי אלא ראש ארם תהיה דמשק ולא ראש יהוד'י וראש דמשק יהיה 8
 רצין ולא ראש ירושלםי ואפרים שהביאו עליך מתחת ארם ורצין
 ומוראם בעור ששים וחמש שנה עד שלא תצא שנת ס'ה' מיום
 שנגזרה גזירה עליהם לגלות בימי עזיהו בתחלת נבואתי יחת וירא גם
 הוא מעם הבא עליו הוא מלך אשור שיוליכם בגולהי והרי הם גלו
 בשנת שש לחזקיהו ואחזי* ויותם מלכו ל'ב' שנה הרי ל'ח' שנהי נמצא fol. 7. b.
 ישעיה מתנבא כ'ז' שנה בימי עזיהוי ומ'מ' גם עכשיו א'ע'פ' שלא בא 9
 עדיין יומו לא תתקיים עצתוי שראש אפרים תהיה שמרון ולא ראש
 יהודהי וראש שמרון יהיה בן רמליחו ולא ראש ירושליםי ולפי מה
 שאו' שלא יהיו פקת ורצין ראש ירושלם נר' פי' סבאל כתרנו' מאן
 דכשר לנא אך לפי צחות העברי נרא' טב לשו' ארמית כשיחת רצין
 וארםי וכן הוא אומר יען כי יען עליך ארם שהוא ראשן לעצהי ואל
 שבסופו תיקון לשו' ארמיתי ובן לשו' בן מות בן קשתי כלומר בן הגינותי
 אבל התרנו' עושח אל כמו אלינוי אם לא תאמינוי כלומר ואות לא
 נאמר לי ליתן לכם בכךי ואם אינכם מאמיני' בדיבור לפי שאין בכם
 אמונה וכשם שאין בפיכם נכונה כך אתם סבורי' מאחרים: וכששמע 10
 המקו' דברי הנביא הוסיף עוד לדבר אל אחז על ידו שגם אות יתן לו

11 כל אות שישאל או בעומק בארץ או הגבה בשמים שאלה כמו וסערה
 12 שמעה סלחה לא ישאל ולא אנסה את יי כי לא אועיל בכך כלום
 ומרוב צרה ומקוצר רוח שצרתו קרובה היתה לו ואין עזר היה לבו
 ועוף עליו ולא רצה לשאול אותי אבל אם היה אות מובהק הדומה
 לדבר שמא היה לבו נמשך להאמין והיה מצפה לראות אם יתקיימו דבריו
 13 ואם לא: המעט מכם הלאות אנשים נביאי יי שלא להאמינם בדיבור
 אלא שתלאו גם את אלהי לועף עליו שלא לשאל ממנו אות כאילו
 אתכם רוצים שיודיעכם שמאתו תהיה לכם עזרה ועל ידו תושעו ולהודות
 כי הוא אלהיכם מושיעכם והוא שאומר לו עתה אלהי ומתחילה אמר לו
 אלהיך להאחיב המקו בעיניו שישאל ממנו אותי וכאשר דעה שהוא מואם
 14 באותותיו אמר אלהי ולא אלהיך: לכן יתן הוא מאליו אות לכבוד שמו
 ובעל ברחבם תודו ותכירו כי הוא אלהים מושיע ועוזר בצרה ואין
 תיטעתכם אלא ממני הנה העלמה מן הלשון הזה תבין כי ידועה היא
 ומבודרת היא להם ואו אני כי על פי המקו נשאה לאות ולמופת כמו
 שעשה הרטע בן בארי שהיה בדורו אך זאת לא אשת זנוני היא הרח
 תהיה חרה עתה מה שאין דרך עלמה שדרך נבר בעלמה נפלאה היא
 ולא ידועה שהיא נבעלה כי אינה הרח וכן העיד שלמה והרה להבא
 משמע כשל אשת מנח והרי הריון עלמה שאין דרכה להתעבר קשה
 יהיה לה מאד ואף אם דרכה להתעבר לידת מבכרת קשה היא מאד
 ובשם שזאת תהא שרויה בצרה גדולה בהרונה ויולדת בן ומתרווחת בן
 א[ת]ם תתרווחו מצרה גדולה כזאת ודרך המקר לךמות צרה להריון
 והרונה ללידה בעגן כי באו בנים עד משבר וכח אין ללדה הרי זה
 אות לרווחת רצין ופקח ובמה יודע איפה שכן הוא שהיא מאליה תקרא
 שמו עמנו אל ברוח הקדש לוס כי עמנו יי ורבים אשר אתנו מאשר
 אותם ולא יוכלו לנו וכן הוא או למטה עתו עצה ותופר דברו דבר
 ולא יקום כי עמנו אלי הרי אות אחד שיושעו משני מלבי האילוי ועוד
 אות שיני יהיה בילד שאף ארצו תחרב לבסוף על יד סנחריב שלדעתו
 מאוס ברע ובמנונה ובחור בטוב וביפה כשיהיה לו ג' וד' שנה שיהיה לו
 לוכל לחם ומאכל שאר בני אדם יהא מואם גם ובחר בחמאה ודבש
 וא'ע'פ' יבכר הוא נמול מחלב עתיק משרים ולא יאכל לחם ואוכל
 אחרי ועל ידי שיהא בו דעת גדולה מאוס ברע ובחור בטוב כשאר דברים
 16 ימאם במאכל אדם ובלחם ויבחר חמאה ודבש כעת יניקתו ומפרש

ראשון ראשון ואתרון אתרון למה הן אילו שני האותות כי בטרם ידע
הנער מאוס ברע ובחור בטוב בעודו יונק תעזב * מיושביה הארמה אשר fol. 8.
אתה קץ בחיך עתה ממורא וממגור מפני שני מלכיהי שכלסי שארצם
עתה רבתי עם וסמוכה לך ואתה תגור מסביב מיושביה תהיה נעזבת מהם.
כמו ורבה העזובה ניה משולח ונעזב ויהי בימי אחז לאחר לידת עמנו
אל לאלתר כששבו המלכים מעליו עלה תגלת פלאסר מלך אשור על ארם
ויגלהו לקירה וחזרו למטעתם למקום שיצאו משם בראשונ' כדכתוב
ופלשתים מכפתר וארם מקיר וכבש דמשק והרג רצין גם הנליל והנלעד
כל ארץ סיחון ועוג וזבולן ונפתלי הגלה מארצם הרי זה אות לאיבוד
המלכים שיאבדו ולא ירעו להם: ואשר יאכל חמאה ודבש בעת שיגדל 17
בעת יניקתו והיה לו לאכול לחם ומאכל שאר אדם זהו לפי שיביא יי'
עליך ונ' והרי בטרם ידע מוסב על לידתו וקריאת שמוי ויביא יי'
מוסב על חמא' ודבש לומר לכך יאכל חמא' ודבש אף בגדלו שהרי
יביא יי' עליך מלך אשורי שאף על אחז עלה כמפ' בדב' הימ' ועל
בית אביך בימי חזקיהו בנוי ימ' אשר לא באו לכבוש ארצכם למיום
סור אפרי' מעל יהוד' שנתמעטה ארצם ועמם ואת מיי את מלך
אשורי שיתפוש כל ערי יהודה הבצורות וחהא נותרת בת ציון כסכת
בכרם ואז יתקיימו נבואות הראשונות ויען אשר לא האמנת ביי' אלהיך
והלאת אותנו נוסף לך זה האות לדבר זה בילדי ועל מה הוא אות
שיאכל החמאה והדבש בגדלו למעשה מלך אשור שביום ההוא שיביא
יי' על בית אביך יביא כל כך עם רב ועצום עמו שישחיתו כל הארץ
ולא ישאירו מחיה בשדות ובכרמי' ולא יאכלו הנותרי' רק חמא' ודבש
כך שיסת הענין: ישרק יי' לקבין ולהביא לזבוב אשר בקצה יארי 18
מצרים עם הסמוך למצרי' וישב על קצה יארי מל' ות מצרי' ואתה
מוצא בכל מקום מצרי' ואשור סמוכי' ונזכרי' יחד: כגון מחוילת ועד שור
אשר על פני מצרי' באכה אשורי ולמטה בוח הספר במשא מצרים
לפיכך סמוך למצרי' הוא קצה יארי מצרי' ומעם אשור הן אפס אינם
חוקים וקשים כאותן היטבי' על נהר חרקל כאשר אין הזבוב קטה כדבורה
וכאשר אין היאר קטה כנהרי' והרי הוא כאילו או' מקצה יאר מצרי'
והלאה ועל זה יאמר בספר זה כי אם שם אדיר יי' לנו מקום נהרים
יארים רחבי ידים על מלכו אשור: נחלי הכתות אשר לא עובר בם 19
דמיון נקיפי הסלעי' כלומר כל הארץ תמלא מהם אף מקומו יטאף

20 בם לחלוח ופרי למזן כדרך זבוב ודבורה. נעצוץ ונהללי אילני סרק הן:
 ביום ההוא יגלח יי' בתער השבירה. השוכרת וסוגרת על מקום העברתה
 ליאחו וליסגר בכל מקום מרוב חירודה ומריטת' שאף הרגלים החלקות
 שאינם מקום שער לא ישאר בם שער כל כך יהא חירודה אחו וסוגר
 בכל מקום. ולקח לו הראש ששערו גדול ומסובך מאד עם חרגלים
 ששערן דק וקלוש ומסחרי. ולפי שלהוט' לשיטה זו הניח הזקן ואמרו
 באחרונ' בלו' חגדול וחקמן. השכירה. כל עשי שקרי. נמצאו עברי הנהר
 21 מנולחי' ומוסרים מעם: יהיה איש עגלת בקר או שתי צאן לחלב. ללחם
 ביתו. מרוב חוסר לחם שלא זרעו לשעבר מפני מלך אשור שעלח על
 כל הארץ והשחיתה ולא השאיר מחיה וחיו נאספי' אל עריהם מסגיו
 וכן תמצא למטה בזה הספר אכול השנה ספיח והשנה השני' שחיס.
 הוא ספחי ספחים. שהשנה היוצאת אכלו ספחי קציר אשתקד אחר
 כלות תבואות שנה שלפניה לפי שלא זרעו כלום ולשנה הבאה יאכלו
 22 ספיח ספחי' של אשתקד. והיה מרוב עשות עגלתו וצאנו חלב כי
 יברכם המקום * בפרי בהמתם כי יראה עניים וחסרונם יאכל חמאת
 אף מחלב צאן שאין דרך לעשות ממנו חמאת. כדכתוב חמאת בקר
 וחלב צאן. כי חמאת ודבש יאכל הנותר בקרב הארץ לפי שלא היה
 להם לשעבר חריש וקציר כמו שפי'. וחרי החלב יש בו פרנסת בית
 כדכת' ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותיך. ומטה שאו'
 23 שם בסמוך כבשי' ללבושך תרע שחלב העזים לאכילת ממש הוא: אשר
 יהיה שם. שהיה רגיל להיות שם אלף גפן שהיו כל כך חשובות ופוריות
 שהיו הנוטרי' מקבלי' אותן באלף כסף. בענין איש יביא בפריו אלף
 כסף אם לא ישמרום יפה. ויובידום ויעלו שמיר ושית. אותו מקום יהיה
 24 אז לשמיר ולשי' כי לא יוכלו איש לצאת לפעלו מפחד הגייסות. וכאשר
 ילכו לאכרון אז יבא בעל הכרם בכרמו בחצים ובקשת מפחד חיות
 רעות. שבאו שם ואורבות בתוך השמי' והשית שלא היתה עליהם אימת
 25 אדם. כי שמיר ושית תהיה כל הארץ ושכנו שם חיות: וכל ההרים ששם
 כרמים אשר במעדר יעדרון לברם. כמו לא יזמר ולא יעדרי. לא תבא
 שמה בלבם יראת שמיר ושית. שאחרי שנעדר הכרם בטרם בוא מלך
 אשור לזמן גדול לא יעלה שם שמי' ושנת כל כך גדולי' שחיות יתחבאו

* So MS.

שם לפי שהן מקום סלעים ואינם מנרלי' שמיר ושי' מהר אם לא
 יניחום שנים רבות מלעדור' כענין לא חמר ולא יעדר ועלה שמי' ושית
 למרת שהעידור מעכב עליית שמיר ושית' ודוקא בהרים כמו שמוכיח
 כאן' אבל בעמקי' ובשרון אין עדור מועיל אלא מזמיר לזמיר' והיה
 למשלח שור' לשלח שם רגל השור והשה שלא ייראו שתהא חיה רעח
 מזקתן' והוא שא' לא תבא שמח יראת שמיר ושית': גליון גדול וכתוב
 viii. i עליו בחרט אנושי' נודל הגליון וכתב חרט אנוש כלו' עם סופר שניהם
 להודיע' לכל הרואים שכתב אמת וקיים הוא ולא יעבר ואין להשיב'
 והחתימ' כמו כן לכך הייתה' וכן אומר לא בקלף קטן ישנוח ליאבד
 תכתבנו' וגם שנראה ככתב נערים ולא בקיסם וקנח אלא בחרט אנוש
 כעט סופר חשוב ולא כתב' בלא חותם אלא כתוב בספר וחתום והער
 עדי' נאמני' להם שידעו כי הכתב אמת ואמונה הוא ולא יעבר ואין להשיב'
 למהר שלל חש בני' בשיטתם השיבם שהיו או' ימחר יחשה מעשהו למען
 נראה: ואעידה ליי' ה'ק'ב'ה אומר זה שיעיד לו על כך עדים הנאמני'
 2 להם שאם לא יאמינו את ישעיהו לפי שהרבה נבואות אמר להם שלא
 באו עדיין והיו אומרים לו ימחר יחשה יאמינו את אילו שאף לאילו
 היה דבר יי' כזה למהר שלל חש בו כדי שיוכיחו ויעידו בדברי ישעיהו
 ויאמינו לו' ואין אנו רואים בדורו של אחז מפורש אלא אוריה הכהן
 ואותו אנו מוצאי' לאחז כהן נאמן לשמים כלכבו' שהרי שלת לו לבנות
 לשמים מזבח כתבנית המזבח ששלח לו וכן עשה' ובכל הנביאי' מוכיח
 שא'ע'פ' שהיו עובדי' ע'ז' היו עובדי' את המקו' ומאוריה תדע שאף
 זכריהו בן יברכיהו בדורו של אחז הוא' ועוד שאם זכריה בן ברכיה בן
 עדו שהיה בימי בית שיני הוא מה היא עדותו בימי אחז' נביאי' שהם
 רואי' ושומעי' אינם מאמיני' ואיך יאמינו אותם שלא נולדו עדיין' ולכך
 פירש הכתוב בזכריה שבימי בית שיני שלשה דורות להוציא מזה זכריה
 שזקנו לא היה שמו עדו' וכיוצא בזה תמצא בדברי רבות' בשני יוסף
 בן שמעון כיצד יעשו ישלשו שבדור שלישי שלהן שהן חלוקי' בו יהו
 נכרי' ודרך המקרא הוא שאין מזכיר אדם אלא לצורך' ואוריה שהוצרך
 להזכיר בדורו של אחז על ידי המזבח * הזכירי' חכריה שלא הוצרך
 fol. 9. להזכיר לא הזכירי' ולעולם בדורו של אחז היה כי אין יחתום בספר
 ויעיד אותו שלא נולד' ונבואה שלמעלה לא הוצרכה עדות שהאות הוא
 העדו' ולא פורש לי מהו מהירות השלל: ואז ואקרב עוד אל העלמה 3

שנתנבאת לקרא שם בנה בכורה עמנו אל ברוח הקדש שאותו חבן
 כבר נולד. ועל ידי קריאת שמו נעשי' כבר נביאה' ותהר ותלד בני'
 קרא שמו סהר שלל. על סהר שלל שיהא בקרוב בימיו קרא. שמו חש
 4 בז שכן עיקר שכל שם אדם שעל ידי מעשה קצר הוא' כי במרם ידע
 הנער קרא אבי ואמי בעודו יונק בשנה שנייה ישא המקו'. ועל ידי
 שם הנער פירש לי מהירות השלל. ודבר זה קדם לאכילת חמאה ורבש
 5 של אחיו: ויוסף יי' דבר אלי עוד על פורענו' שני המלכו'. יען כי
 מאס העם הזה את מי השלוח ההולכו' לאטי. כתרנו' מלכות בית דוד
 שנחיים להם. והוא שמאסו בי' דוד לאמר נמליך מלך בתוכה שהיו
 רבקים במלכות פקח ורצין ומבקשי' לבטל מלכו' בית דוד ואת כל
 7 כבודו כל חדרת רוב עמו'. וכשאדני מעלה עליהם לבסותם ולאבדם
 8 אומר זה. ואף ביהודה וחלף ושטף ועבר עד צואר יניע ולא לכסות
 ולהאבידי. והוא שתפס כל ערי יהוד' הבצורו' ונותר' בת ציון והיו מטות
 כנפיו לשלול שלל ולבח כנשר חש לאכול. מלא כל רחב ארצך יהודתי.
 חואיל שהנער עמנו אל ביהוד' גתן לנו לאות קורא אף יהודה בשמו.
 כיוצא בו תמצא בהושע משניתן לו בן לאות לישר' וקרא שמו זרע' לאות
 ישר' חזר וקורא אף ישר' בשמו. והם יענו את זרעא'. ומעמו מפרש
 בצדו. חרעתיה לי בארץ. אף כאן מפרש טעמו בצדו. דברו דבר ולא
 9 יקום כי עמנו אל: רעו. לשו' ריעות וחבורה. וכן הוא או' התחברו
 עמי' ישר' וארם על בית יהודה. וחתו. והבשלו כלום' כג' למחתה ולמכשול
 תהיה. לכם זאת. והאזינו כל מרחקי ארץ החחוקי' ונקרים מיהודה הבאים
 10 למלוך בה התאזרו והתחברו ברוב עם והכשלו: עוצו עצה על יהודה
 והרי לרבים אומר שאין עצתם כלום. וליהודה המועטים ויראים אומר
 אל תאמרו נתנה ראש ונשובה למלך ישר' ונהיה לעם אחד ונניח בית
 11 דוד ומקדש יי' ואל ישחיתנו: כי כה אמר יי' אלי על התחברם יחד עלינו
 והתאזרם על בית דוד ועל התחוקם ידם עלינו ברב רכב ופרשים. בחזקת
 הידי. כטו שתחוק ידם מאד יותר מכם ברב עם וכן ייסרני עליכם בחזקת
 ידם שלא חראו וירך לבבכם ללכת אחריהם לעבוד עבודתם ויראתם
 12 ומלכם: לא תאמרון קיטרי. אל תחשבו קטר מה שהן חושבי' קטר
 ישינכם עבדים את מלך ישר' להיות אחרי רבים למרוד בבי' דוד מפני
 13 יראתם ואת מורא אלהיהם לא תיראו כי לא ידעו ולא ייטיבו: אך את
 14 יי' עבאות אותו בלבד תקדישו הוא לבדו יהיה מוראכם: ומפרש והולך

איך יהיה לכם למורא ולעריצות שתיראוהו ותערצוהו והיה לכם למקדש
 לירא אותו כענין ואת מקדשי תיראו¹. והיה בעיניכם לאבן נגף ולצוה
 מכשול להנגף בו ולהכשל בו שני בתי ישראל עשרת השבטים ואתם בית
 יהוד' אם תלכו בדרכם להניח אלהיכם ומלככם מפני פחדם שאף ליושב
 ירושלם שכניו שמקדשו בתוכם יהיה לפח ולמוקש אם ילכו בדרכם:
 15 וכשלו באבן נגף ובצור מכשול שלו רבים ולא תועיל להם מרביתם כי
 אתם הנעזרים על ידי חיבורם והם העוזרי' יחד תכשלו ועל זאת יהא
 המקו' מורא ונערץ בעיניכם שאם תלכו בדרך העם הזה תכשלו:
 16 ולפיכך צר תעודתי בלבך כמו ומצותי יצר לבי אתה יהודה חתום
 בלבך תורתי שאני מורה לך בלמודי מאת המקו' מלכת בדרך העם הזה
 אחרי *אלהיהם ומלכם ואל תבטחו לכם על דברי שאני מורה לך fol. 9. b.
 בלמודי מאת המקו' מלכת בדרך העם הזה אם נלך בהי שמחכה אני 17
 ליו' אלהי המסתיר פניו מבית יעקב שאמר להביא עליהם את מי הנהר
 העצומי והרבים וקויתי לו כי בא יבא דברו ולא יאחר וכמו שיתמהמה
 אחבה לו: והנה אנכי שדברתי הנבואה והילדים עמנו וחשבנו אשר נתן 18
 לי יי' לאותות ולמופתים בישראל שתעזוב אדמתם² וילכו בגולה וימהר שללם
 ויחיש³ בותם ותראו ותאמינו שסופן ליכשל וליפול בדרכם הרעה:
 ולפיכך אל תלכו אתם בה שלא חכשלו גם אתם בה: וכי יאמרו אליכם 19
 בית ישראל דרשו על דבר זה אל האבות ואל הידעונים האובות
 המצפצפים והידעני' המהנים ועל ידי צפצופם והנינוגם תראו שיש בהן
 ממש ויודיעו אתכם כי ודאי תפלו בידינו ואנו נמליך מלך בתוכם
 הטוב לנו ונסיר מלכות בית דוד ולפיכך טוב לכם לשוב אלינו ולהיות
 אחרי רבים שהרי תראו כל עם דורש אל אלהיו בשביל החיים כשהן
 בצרה דורשים אל המתים אף אתם שאלו באוב אל המתים ותראו
 שננצח אתכם ולמה לא תשובו אלינו ובכך יפחידו אתכם: גם זאת 20
 תהי לכם לתורה ולתעודה מאת אלהינו לנצור ולחתום בלבכם מעשה
 זאת ובכך תרעו שגם זאת תורה ותעודה היא לכם מאת המקו' ואין
 לו בהם חפץ אם לא הם עצמם הדורשי' להם יורו עדיין ויאמרו כדבר

¹ is written over. תקדישו מוראכם
 over.

² is written עמנו אל

³ is written over. חש בו

הזה שאני או' לכם עתה אשר אין לו לעם הדורש אתם ולעצמו¹ לישר'
 הדורשם שחר ואורה בדרך זה אלא צרה וחשיכה ואפילה יקראו בעוברו
 בדרך הזאת כי התרפים והקסמי' ידברו להם און ולא יועילום בדרשם
 21 אותם: שיעבר בה ישר' בדרך הזאת בררישת האבות והידעני'. נקשה.
 קשה יום' בצרות רבות ורעב. ללחם. והיה כי ירעב והתקצף וזעף
 לבו או יקלל במלכו ובאלהיו אשר שש בהם עתה ואו' לכם שאתם
 קשרי קשר על שאינ[כ]ם עובדים מלכם ואלהיהם וסבור להעזר ולהושע
 בם וכשיראה שיטוא תיטעתם והבל עורחם ידבר בם לקללה ולבזיון
 ולזלזול וחירוף שיטוא והבל הם וריק ותוהו עורחם. וקללי לשו' זילזול
 הוא כמו והוא קללני קללה נמרצת. והרבה בהם ועל כרחנו מלכו
 ואלהיו מוסב על מה שאמר למעל' לא תאמרון קשר על עול מלכם
 שאתם פורקי' ואת מוראו לא תיראו לעבוד אלהיהם שדיבר במלכו
 ובאלהיו שהן מנדילי' ומתפארי' להעזר בם. ואומר עכשיו שבמו
 שהן מנשאים מלכם ואלהיהם בן זלזול בם בבא יום אידם שלא
 ימצאו בהם תועלת וקללה לשו' ארור אינה שהיה לו לומ' מלכו
 ואלהיו כי כשאו' במלכו ובאלהיו משמע שיקלל אחרים בהם. כמו
 ויקלל הפליטתי את רוד באלהיו וכן כל בית שאחר לשו' קללת אלהי'.
 ועוד אם באלהיו מקלל במלכו איך יקללי. ועוד ששיטת לשו' מלכו
 ואלהיו שהזכיר על שיטת קשר מלכם ומורא אלהיהם שלמעלה מוסב
 על כרחנו. והרי הוא כאילו או' חילזל במלכו ובאלהיו לומ' שפל ונבזה
 22 הוא. וסוף פנה אלי למעלה. ומתי: כְּשָׁאֵל עֹזֶרְתָּ מִכַּטָּח מִלְכוֹ וְאֱלֹהֵי
 שִׁעְמוֹ בְּאֶרֶץ יִבִּיט וַיִּצַּפֵּה לְעֹזְרָה וְלִישׁוּעָה וְהִנֵּה צָרָה וְחִשְׁכָה וְעִיפּוֹת צוּקָה
 יִקְרְאוּהוּ בְּצִיפּוֹי מִבְּטָמִים וּמִבְּטָחִים. וכאשר יביט ויצפה לצאת מחשך לאור
 בעזרתם יהדפוהו אל חשך ובאפלה יהא מנדה ונהדף. או יקלקל וחלזל
 במלכו ובאלהיו ויפנה אלי למעלה לעזרו בענין מנשה ובענין אלכה
 ואיטובה אל איטי הראינו' כי טוב לי אז מעתה. יביטי יצפה. כמו הנה
 23 כֹּה מִכַּטָּנוּ מִן כּוֹשׁ מִבְּטָמִים: ועל אשר א' שיהא מעוף צוקה מפרש
 10. fol. כובד* העיפות. כי לא יהא מועף ומיונע על הצוקה אשר יהא מוצק עליה
 כעת צוקת הכילך הראינו' תגלת פלאסר שהקל שבטו ואכפו עליו בארצה
 ובילן ובארצה נפתלי בלבד שיישוב מדרכו הרעה. אבל המלך האחרון

¹ לו is written over.

שלמנאסר מלך אשור הכביר עליו הרבה מאד שכמו ואכמו שיהא מועף
 בצוקת לבבו שינלה כל ארץ ישראל שכנגד הים האחרת כל עבר הירדן.
 גליל הגויים כל גלילות פלשתי הרי מן הירדן עד הים כל ארץ מארץ
 לצפון יגלה בגליל הגויים הנלילה שהגלה חגלת פלאסר; והעם ההלכים ¹ x.
 בחשך עתה הם יהוד' ששרויים עתה בצרת פקה ורצין ראו או אור
 גדול יטבי בארץ צלמות עתה אור נגה עליהם אזי נמצא אותן שהן
 עכשיו באורה ורוחה יהיו בצרת וחשכה ואפלה אז ואותן שעכשיו בחשך
 יראו אור אז: הרבית הגויי במה שעם רב ועצום ממנו עלה עליו ²
 להשחיתו והיה יושב בחשך בכך הגדלת לו השמחה לעם ההלכי בחשך
 שאיבדת אויב[י]הם הרבים מהם שכלפי שהיתה הצרה גדולה מאד על
 רוב סוס ורכב ועם עצום שעלה עליהם היתה השמחה גדולה מאד באבדם:
 כי את עול סובלו של אותו גוי הרבי ודבר זה גרם לנו לפרש הרבית ³
 חני על אשור ולא על ישראל שלא מצינו ריבוי בישראל אזי ועוד מה ענין
 שמחתם בשביל חריבוני הלא על התשועה היתה עיקר שמחתם עול
 סבלו של ישראל הגונש ומרעיד ומפחיד אותו הוא סנחריב החחות והמחדת
 וגם לוי ביום מדין שפתאום בא שודד עליהם ומלכי מדין נסו ואבדו
 בן צבא מלך אשור אבדו פתאום והוא גם ונחרג: ובמה נודע כי אתה ⁴
 התחות כי כל סאן סואן ברעשי פתרו לפי ענינו לשו' איבוד חיל
 והרג רב כלו' כל אבדן והרג חיל וצבא ברעש מלחמה וחרב ורעש סוס
 וכידון ואשפה הואי ושמלת שלהם מנוללה בדמים בלבוש הרונים
 מטועני חרבי אבל כאן והיתה לשרפה סאכלת אישי כמו שיאמ' למטה
 ותחת כבודו יקר יקוד כיסוד אישי כי מלאך אל וחרבו הכה בהם ולא
 חרב אדם וכן הוא אומר ונפל אשור בחרב לא איש וחרב לא אדם
 תאבלנו: וכל כך למה כי לא כימים הראשוני שהיה לנו מלך רשע ⁵
 אחז שהיו בימיו כל אומות שולמות בנו על חטאתו כי עכשיו ילד
 ילד בנו בבית דוד למלך הוא חזקיהו ותהי המישרה על שכמו ולא
 כאביו שהיה שבט מלך אשור על שכמו ועל סבלו כדכת' יסור סבלו
 מעל שכמך כי את עול סבלו ואת מטח שכמו ועל ידי המישרה שישים
 המסוק' על שכמו יקרא שמו ת'ק'ב'ה שהוא פלא יעין ספליא עצה ומנדיל
 חושיה להושיע ולעזור אף במעט שהוא אל גבור לעזור ולהציל והוא

¹ is written over דרך

אבי עד שקיים לעולם הוא קרא שמו שר שלום לחידוש שם בשמלך.
 כמו ידיריה צפנת פענח בלמשצר התרשתא יהושעי שכלם לחידוש
 ולתוספת שם על דבר וכאן על מה חידש והוסיף לחזקיה שם זה שר
 שלום שר על מרבה המשרה שהוא מרבה להשתורר ולהתגדיל מאד
 על אבותיו שלפניו ושלום ולשלום אין קץ שיהיה בימיו על כסא דוד
 ועל ממלכתו שלא יקום אדם על בית דוד לבטל מלכותו וכסאו כאשר
 עשו פקה ורצין שעלו על אחז אביו להמליך מלך אחר ביהודה וכאשר
 בקשו מלכי אשור לעשות¹: ומכאן תשובה למינין שעל כרחק מכל אילו
 השמות אין הכת' נותן מעם אלא לשר שלום ואם כל שמות הללו
 לילד הן יותר היה צריך ליתן מעם לפלא יועץ אל נבור אבי עד
 שאחרי שילוד אשה הוא למה יקראנו שמות אלהות אלא לפי שבן
 אלהים הוא אבל ודאי שקר בימינם וזייפו סופריהם לקרוא ויקרא שמו
 להסב כל השמות על הילד ולא העלו בידם כלום: אבי עדי * כלפי fol. 10. b.
 שדרך העולם שאב קורא שם לבנו חה השם אבי העולם קראו ולא
 6 אביו: למרבה על מרבה וכן ולשלום כמו ואמר פרעה לבני ישראל
 אמרי לי אחי הוא וכמותם רבי' להכין אתה ממלכתו ולסעדה
 ולסומכה במשרה ושלום במשפט וצדקה שיעשה לכל עמו מעתה
 ועד עולם כלו כל ימיו חייו והרבה יש במקרא שאינן אלא עד אחרית
 כמו ועברו לעולם כל ימיו וכן וישב שם עד עולם דשמואל² קנאת
 י' צבאות שיקנא לשמו ולכבודו היא תעש' זאת ליתן לנו בן כזה שיהא
 סכונן כסא דוד וממלכתו במעשיו הטובים מעתה ועד עולם מוסב על
 7 להכין אותה: דבר שלח י' ביעקב הוא שא' למעלה בפורענות עשרת
 השבטים שיגלו אלא שייסר והוכיח יהודה שלא לילך בדרכיהם שעתיד³

¹ On marg. is written 'זה נופל על נקמה שהק' עושה ברשעים כמו שכת' למטה י' אלתי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק אמונה אומן כי שמת מעיר לגל וג' וכת' גם זאת מעם י' הפליא עצה הגדיל תרשיה אל נבור כמו שכת' למט' שאר ישוב שאר אל אל נבור אבי עדי לפי שהיו שמחים במיתת אחז ככת' למט' אל חשמחי פלשת וגו' לכך הזכיר כאן כי הק' אבי עד לישראל ונוקם על חטובה לדבריהם. ² On marg. עלילוחם כי לא אלמן ישראל מאלהיו. שכת' מעתה ועד עולם וסיפ[שוחם?] לא בא עד לאחר ג' מאות שנה.

8 הם לנלות על ידי מלך אשור ואם יהוד' יזכה יינצל: ועכשיו חזר
 לעיקר הענין שהתחיל בו לפורענות ישר' כמו שמפרש' וידעו העם כלו
 אפרים ויושב שמרון כי הדבר ששלח להם על יד נביאיו נפל ונתקיים
 בהם' בגאוח ובנדל לבב שנתנאו ונדל לבם לאמר: לבנים נפלו' 9
 מבני ביתנו' כלו' אם מלכות בית דוד נחלקה ממנו שאינם חזקים כל
 כך אלא כלבנים שאין להם אלא שבט יהודה ובניסין גזית נבנה' הרי
 יש לנו במקומם רצין וארם שאנו חזקים עליהם כבנין המוסר על גזית
 ועליהם הן בוטחי': והק'ב'ה ישנב את צרי רצין הוא מלך אשור ואח' 10
 הנופלים ממנו שער עתה היה ארם מושלו' עליו' לעלות עליו להמיתו
 ולתפוש דמשק ולהגלות ארם קירה' ואת אויבי רצין ששקט מהסער
 עתה לפי שלא היו יכולין לו יסכסך בו ויעורר רוחם לעלות עליו כמו
 שפירש': ונמצא בטחון ישר' שבטחו ברצין אכר ולא עוד אלא ארם 11
 עצמן המעזרים אותם עתה ייהפכו להם לאויבים לפי שמלכם נהרג על
 ידם ועמם גלתי' והוא שאו' ארם מקדם ופלשתי' מאחור ויאכלו את
 ישר' בכל פה מסביב שוללן ובחזן אותם בכל יום' ובכל זאת שיעשה
 להם לא שב אפו מהם ולא יפסדו מידי עונש הדבר ששלח בהם' כי
 עוד ידו נטויה עליהם לרעה: שחרי העם הזה אפרו' ויושב שומרון בכל 12
 אשר עשה להם על ידי ארם ופלשתים לא שב עדי' המקו' שמכת
 בכך להרגיש ולשוב ואת יי' צבאות לא דרשו בתעת ארם ופלשתים
 ולכך עוד ידו נטויה: ויוסיף להכותם עוד להכרית מישר' ראש חנבי' 13
 ולמה' שחרי כל ראשיהם חקיניהם ונביאייהם המנהיגי' אתם שהיה להם
 להדריכם בדרך ישרה מתעים אתם: וגם ננהגים שלהם הם שאר 15
 העם מבלעים ומסותמים שלא להרגיש ולהכיר במכשוליהם ובדרכם
 הרעים שמנהיגיהם סדרכי' אתם: שעל כן על בחוריו של עם זה שהיה 16
 לו לשמוח במ' אינו יכול לשמוח ואת יתוטי העם ואת אלמנותיו שהיה
 לו לרחם אינו יכול לרחם כי כלו אף היתומים והאלמנות שהם שפלים
 ומוכנעים חנף וטרע וכל פה דבר נבלה' גם בכל זאת שיכרית מהן
 ראש חנב לא שב אפו מהן ועוד ידו נטויה עליהם לרעה: כי עוד בערה 17
 בהם רשעתם כאש אוכלת שתחלה שמיר ושית הדקין תאכל ואחר כך
 וחצת בסבכי היער בגדולים' כך תחלה לוקי' בקלה ואחר כך בטבת

חמורה ויתאבכו סבכי היער נשחתו מלהיות עוד בכאים בעלי ענפי
 ופארות והוא לשו' עיקור כמו שורש תשרשי סעיפות מסעף פורה
 פאורות לשו' לא תפארי וכהנה רבות כן בכאי' הן אילנות גבוהים
 מאד כדכח' בישמעך את קול הצעדה בראש הבכאים בנובהי הבכאי':
 18 והוא שאו' נעתם ארץ נשפל ונפל היער לארץ לפי עניינו ונעתם על
 היער מוסכי נאו' עשן בנובה * העשן שעלה בהם בתחלת החבערה
 fol. 11.
 נשחתו מהיות עוד אילנו' ובכאים בעצי היער כי העשן ייבשם ותוכם
 נחר מלחלוחית וסוף ויהי העם כמאכלת אש וכן דרך כל עצי יער
 הלחים ועבים במשול בהן אש עולה בהן עשן ומיבשן ואחר כך האש
 בוערת בהם וכן הילוך כל הכתובי' והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד
 עליו יי' באש עלה עשן באפו תחלה ואחר כך ואש מפיו תאכלי וכל כך
 19 למה לפי שאיש אל אחיו לא יחמלו: ויגור ויאכל כפולין: איש בשר
 זרועו יאכלו ברעב באותן הימים שצר עליהם מלך אשור מדה במדה
 על שאיש את אחיו לא יחמלו ואוכל זה את זה שם אפרים רצה
 להרע את יהוד' מנשה עמו לסייעו ואם מנשה בא להרע לו אפרים
 עמו לסייעו יחדו המה מתחברי' על יהודה לאבלו בכל פה כמו שעשו
 עבטיו בימי פקח ואין אחד מונע חבירו ולפי שאינם נמנעים מלאכל
 יהודה אחיהם לפיכך יאכלו ברעב איש בשר זרועו ובכל זאת עדיין
 לא שב אפו מהם עד ישליכם ויתשם מעל אדמתם: הוי החקקים חקקי
 x. 1
 2, 3 און' ספר מקנה להטות בספרי זיופיהם מדין שלהם דלים: הוי לכם מה
 חעטו ליום פקידה כשיפקד המקו' עליהם את עונם ולשואה הוא
 סופה הבאה בהמן ושאון ומרחוק נשמע קולה מאד כשטביאה העבים
 וכן הוא או' ועלית כשואה חבא בענן לכסות ארץ ועל מלכי האומו'
 הבאים עליהם הוא המיטל על מי תנוסו לעזרה שאינכם דואנים ליום
 פקדה וחבטתו בעושק ונלח ותשענו עליו הלא לא יתעילו לכם אוצרות
 רשעי ואנה תעזבו כבודכם ועיטרכם אשר אכפתם לכם שמא אתם
 סבורי' להניחו לבניכם אין להם לולא להיות כורע ונופל שדוד במקום
 אסירי עני וברזל ובמקום הרונים יפולו גם בכל זאת לא שב אפו
 5 מהם: הוי על אישור שיעייתיו שבט אפי לייסר צים חעמי נתתי לו
 6 לכטה בידו להוכיח עטים: שבנוי חנף אשלחנו כנון ישר' ושאר הגוים
 אשר כביט לישלול שלל ולכח בו ולשומו מרמס להכניעו ולהיטפילו שלא
 7 יתנאה עוד לחנא לי: והוא לא כן ידמה שליסרם שלחתי אלא

- 8 להשחית ידמה בלבבו ששלחתיו: כי אומר בלבו הלא שרי יחדו כקטן
 כגדול כלם מלכים הם כמלכי שאר העמים ולכך נבה לבו להישחית:
 9 וגם שאו' הלא בכרכמיש שמתי בלנו וכן כלם לעולם. כמו שעלה בלבי
 לעשות עשיתי והצלחתי. בשכבשתי כרכמיש עלה בלבי לכבש כלנו
 וכן עלה בידי וכשכבשתי ארפד עלה בלבי לכבוש חמת וכן עשיתי
 וכשכבשתי דמשק עלה בלבי לכבוש שמרון והצלחתי ואילו ג' זוגות
 בנ' עתים נכבשו וראשונה ראשונה לכיבוש ואחרונ' אחרונ' לכיבוש
 ודמשק ושמרון יוכיחו על השאר. ולא מלך אחד כבש בלן ודמשק
 ושמרון יוכיחו גם על זאת אבל דרך הכתוב לכתוב כל מלכי אשור
 במלך אחד וכל מלכי בבל במלך אחד כמו שנוכח למט' במשא בבל.
 וכן כל מלכי פרס במלך אחד כמו שנוכח בזה הספר בכה אמר י'
 למשיחו לכורשי. וכל מעשה כולן כולל באחד כאילו מלך אחד עשה
 10 הבל: ועבשיו כאשר מצאה ידי לממלכות האליל שיראתם הבל וריק ואף
 לאותם שפסיליהם מירושלם ומשומרון כל שעובדי' אותן אלוהות שאף
 ירושל' ושום' שאלוח חשוב להם יותר מכל עם עובדין מעתה: הלא
 11 כאשר עשיתי לשמרון כן אעשה לירושל' שהרי שתיהן שוות * ביראהי
 fol. 11. b. בכל זה הוא מתפאר להשחית גם ירושלם ואו' על אלהי ירושלם בעל
 אלהי הגוים: אבל כשיבצע י' את כל מעשהו שהתחיל על ידי מלך
 12 אשור להוכיח גוים ואותו יבצע בהר ציון להוכיח גם את בני ציון
 וירושלם ולהכניע בעמל לבם כשיראו שכל ערי' הבצורו' נתפסו ואך
 במשפט תוכחה ייסרם ויכניע לבם לשוב אליו ולא להשמיד ולהשחית
 כאשר הוא סבור. אז אפקד על פרי גדל לבב מלך אשור להשמירו
 ולהשחיתו כאשר עשה. כי א' בכח ידי ובחכמתי עשיתי זאת ולא י'
 13 פעל כל זאת ואני נתתי שבט אפי בידו ומטה זעמי תעידותיהם
 כרכים הנצבות ומעטרות להתקיים לעולמי. שוסיתיי ברנלי. בקיני
 עופות כמו שמפרש ותמצא בקני' ואוריד זמעון סבצריהם הרבת
 יושבים רבים וחוקים: ותמצא כקן ידי' וכאסוף בצים עזובותי כפולין
 14 זה על זה. בצי' עזוב'. כענין כי תעזב לארץ בציה. ולא היה אחד מכל
 מלכיהם ושריהם אשר הם תוסים תחת כנפיהם. נרד כנפי' כאשר
 הצפור חרובצת עושה שנודדת כנפיה כנגד הלוקח בציה ופוצח פיה
 כנגדו ומצפצפתי וסבור מלך אשור שטפני יראתו הוא זה: היתפאר
 15 הנחן החוצב בעץ על החרש החוצב בו לאמר לא אתה חצבת אלא

אני משור שקורי שידאי שמנסר¹ בו עצים עבים ונדולי². ודימה
 האדם לגרן ולמשור שאין בהם רוח חיים כנגדו לשום חכמה ונבורה.
 על מניפו הנפה במשור היא עיקר מלאכתו שאין אדם מרים ומכה
 כגרן אלא מניפו על העץ ומנסר ומ'ס' גם הרמה יש בו שמרימו להניפו
 על העץ אבל הגרן מרים ומנביה ומכה וחוצב ולכן לשו' תנופה מוסב
 על המשור ולשו' הרמה מוסב אף על הגרן וכה פת'. אם יתגדל המשור
 על מניפו לומ' אני מניף עצמי בלא אדם האחז בי כשבטי ענף האילן
 שמניפי' עצמן בלא האילן³ האחז במ'. וכן את' מרימיו שזה אחד
 מאילו לתרים עצמו בלא האדם האחז בו כמטות הענפים המורמים
 ומונבהים ברוח בלא האילן⁴ האחז במ'. והחציבה וההנפה הן המלאכות
 וההרמה צורך שתיהן ועכשיו אם יתפאר זה בחציבתו חה בהנפתו וכל
 אחד בהרמתו יורם מעצמו עם מרימיו כמוהו. ולא עץ מוסב על שבט
 ומטה ופת' בלא האילן. והרבה שבט ומטה אנו מוצאי' במחזכרי' כענין
 אסך כנפן בדמדך על מים שתולה ביהוקא'. גם שבטי ישראל ומטותם.
 לכן נקראו בן שדימה יעקב אביהם לאילן שמציא שנים עשר שבטים.
 כענין ויצא חומר מגוע ישי' וחומר ומטה אחד הן. ועכשיו לשו' כהניף
 מוסב על מניפו וכהרים מוסב על מרימיו. שאם כדברי הפותר' היה לו
 לכתוב או כהרים מרימיו או כהניף מניפו. ועוד מה כפל הוא לא עץ
 על⁵ מרימיו שצריך כפל כהניף שבט וכהרים מטח ועוד ויו
 16 של ואת' מה מיכה: במשמנו חון להחליש כח ידו אשר נתפאר בח
 ותחת⁶ כבודו והדרת רוב עמו שנתפאר במ לומ' הלא שרי יחרו כלם
 1. מלכים יהא יוקד יקוד ביקוד אשי יקוד שם יקודה: ומהיכן יבא
 היקוד הזה והיה אור ישראל שאמרת לך שהעם ההולכים בחשך ראו
 אור גדול אותו אור שיאיר לישראל ממנו יצא היקוד והוא יהיה ללהבה
 לאשור. וקדוש ישראל שיקדישו אוי כדכת' יי' צבאות אותו תקדישו

¹ Perhaps שינא, old French *segue* or *sigue*, later *see*, *sie*, *scie*.

² *is written over*. ממשמעות הכ' כהניף.

³ On marg. כהניף.

שבט את מרימיו כך פי' הוא דומה להנפת השבט ולאיש המניפו ולהרמת
 המטה שאין העץ מרים עצמו אלא האדם מרים ומניף.⁴ *is written over*.

⁵ *is written over*. ⁶ *is written over*. ⁷ *is written over*.

⁸ *is written over*. ⁹ See Kennicott's varr. ¹⁰ *is written over*.

- 18 ואכלה שיתו ושמירו ביום אחד עם כבוד יערו וכרמילוי וכלפי האש
 שתאכלנו דימת אותו ליער. והיה במסס נסס. בקרח אש המסים.
 כדבר הניסס מפני אש כן יכלה מהרה וימס העץ הנבוז ומתנוסס כנס
 לינבת למעלה מאד. נוסס. נבוז ונשא ורם על כל עצי היער כנס על
 הגבעה. בענין ונשא נס לגוים. ארים נסי. וכן הוא או' נתת ליראיך
 נס להתנוסס. וכן כי אבני נזר מתנוססת על אדמתו. ופת' כי אבני
 נזר ואבני קדש שנשתפכו בראש כל הצות יהיו לנס. נודעות ונשאות.
 על אדמתו במקום אשר נשפכו שם: ושאר עץ יערו הנשאר' מן היקידה 19
 ומן *חשרפה מספר יהיו ואפי' נער שאינו יודע למנות עד עשרה יכול. fol. 12
 לכתוב מספרם: והיה ביום ההוא לא יוסיף עוד שאר יעקב הנשאר 20
 בציון ובירושלם להשען על מכהו בדרך שאחו ודורו עשו שנשענו על
 מלך אשור וכאשר נשענו עתה על מצרי'. בדבת' הוי הירדים מצרי'
 לעזרה. באמת. בכל לבי. כי יכנע בעמל לבם ויראו שאין להם מושיע
 אלא הק'ב'ה' והוא ביצוע מעשהו: אל אל. נבור ולא לגבורת אדם. 21
 ורוע אישי. כי ידעתוך ישר' שלא תשוב אלא על ידי מוסר גדול: כי 22
 אם יהיה עמך. אתה ישר' נסער תמיד כחול הים שתמיד הים סוער
 ושופף אותו. כן יבוא המון עמי' רבי' עליך וישטפוך. או שאר הנשאר
 בו ישובי. ואם כליון ושטף יהא חרוץ ופסק עליך לשפות חילך ולהגלותך
 יהא שופף אתך לצדקה להצטרק ולשובי. וכל המקר'. כפול: כי כלה 23
 ונחרצה במשפט חרוץ יי' צבאות עשה בקרב כל הארץ על ידי מלך
 אשור ועל ידי כן תשוב אליו ותשען עליו באמת. נמצא כל הענין מדבר
 בתשובת יעקב הנשאר בציון. ועל זה מוסב לכן כה אמר יי' צבאו' 24
 אחרי שתשוב אליו באמת ובלב שלם אל תירא עמי יושב ציון מאשור
 שבשבת יבכה ושמטהו ישא עליך עוד בדרך מצרים שלא היה מנתחך
 לצאת והיה מעמיד לך מארבים בדרך מצרים שלא תלך שם לעזרה.
 בדבת' הוי הירדי' מצרי' לעז'. וכת' ותבטח לך על מצרי'. לרכב ולפרשי'.
 כללו של דבר לא תהיה עוד נסגר מפניו לצאת מארצך: כי עוד מעט 25
 מזער וכלה מטה ועמי. ששמתי בידו ליסר גוים ושבת אפי שנתתי לו
 על תבליחם וחמאתם: ואז עורר יי' צבאות עליו שוט בשובו לארצו 26
 כמכת מדין בצור ערב שבתוך ארצם נפלו חללים בשובם בהיותם במח.
 כן יפל מלך אשור בתרב בארצו בהיותו במח. וסוף שמטה מכתו של
 אשור ישא עליו. על הים ונשאו הסקו' עליו בדרך מצרי' שלא יוכל עוד

לעבר לארץ ישראל כי יעורר עליו המקו' שוט ומטה מכל עבריו מסביב
 מדה במדה כאשר היה הוא נושא עליך מטהו בדרך מצרי' ולא יוסיף
 עוד לצאת מארצו להכות גוים ודע כי מצרי' ואשור סמוכי' זה לזה
 שברב מקומות הכת' מזכירם יחד ובה אשור במצרי' ומצרי' באשור
 27 וכמהו רבי': היה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך בענק והסרותי
 מסבל שכמוי ועלו מעל צוארך וחבל עול שלו מעל צוארך מפני שומן
 ועשתות חזק בריאות צוארך שמן שומן בשרי כמו להצהיל פנים משמן
 ובשרי כחש משמן ומהו שומן זה שינדל המקו' מלכות חזקיהו למעלה
 28 ויפיל אימתו עליו וירא לבא עוד עליו: שלשעבר בא על עית עבר
 במטרן ובכל אילו המקומות לבא על ירושלם ואין נודד כגף כנגדו ולא
 התיצב איש לפניו שלא לתת לו לעבר אלא היו חרדים לקראתו ונסים
 מפניו יפקיד כליו נערים היושבי' על הכלים אשר פגרו מעבור עמו
 29, 30 מעברח: חרדה לקראתו נסה בשמעה ביאתו: צהלי קולך לשו' צעקת
 נרון כמו מצהלות אביריו גלים עיר לפלמי בן ליש אשר מגלים הקשיבי
 31 ליטה שפצעו ונוסי עניה זועקת כמו וענו הלויים קרידרישא': נדדה
 32 מפניו העיזו מקניהם ואנשיהם לעיר: עוד היום עדיין היה לו היום
 לעמד בנב עד שלא יבא לירושלם כלו' מהלך יום היה לו עדיין לעמד
 ולחנות תחלה בנב ואחר כך יום אחר לירושלם שרחוק היה עדיין
 מירושלם הרבה כי בלכיש היה כשהיה כבר מנופף ידו בנאוח בשביל
 הר כת ציון ומתפאר ללכדה זה היה בלכיש שמלכיש שלח רבשקה
 לחרף ולנרף ולאיים ואי איפשר לום שבגב היה ונג קרובה לירושלם
 ומשם היה רואה אותה לפי שמלכיש שלח רב שקה ומלכיש הלך ללבנה
 ומלבנה שב לארצו ששמע על תרהקה מלך כוש שיצא להלחם ועד
 33 שלא יצא מארץ ישראל נפלו חיילותיו בארץ ישראל כדכת' לשבר באשור
 ארצו נמצא מה שהיה מנופף ידו בלכיש היה: הגה האדון יו' צבאות
 אשר לו המלוכה והגדולה והנבורה שנתן לו כח ונבורה להתנצח מסעף
 פורה ולא כמו שמתפאר מסעף עיקרי סעיפי עיקרי כמו שורש תשרש
 דשברנייד פאורה באלף לשו' פאורות באותן שהן אימים ונוראים
 ונערצים יותר שיכחיד כל שר ונבור ומשמן ואיש חיל במחנהו וכפל

¹ Crideresse.
brancher).

² Desbranjiar (=desbrancher, dé-

הוא על רמי הקומה גדועי' והגבהי' ישפלו: ונקףי אַרְנֵי־רַד¹ כמו כנקףי 34
 זיתי בארירי במקום שהוא ארירי והרי באריר כמו במערצה: ושםא 1. 1
 תאמ' הרי תנחומי' ליהודה ולירושלם אבל ס'מ' עשרת השבטי' נשתקעו
 בידו בשביה ונלותי לכן נא' ויצא חמר מנוע ישיי שישא נס לגוים
 ואסף נדחי ישר' אשר ישאר מאשור כמו שמוכיח כל הענין למטהי
 וכלפי שדמה אשור ליער הלבנון מרמה גם מלכות בית דוד לחמר
 ונצר אילן לוס' אשור שהוא עתה ארז ארירי ישפל ויפולי ובית דוד שהוא
 בזוי עתה בעיניו ישא ענף והיה לארז ארירי ונצר משרשיו יפריה אם
 נברתו הזלזלים השרש עדיין קיים: ונחה עליו רוח יי' דונמ' שאל ודוד 2
 בהמשחםי ונחה כמו נחה רוח אליהו [על] אלישע' ואיזה רוחי רוח
 חכמה ובינה רוח דעת ויראת יי': והריחתי ולהריחתי ולשו' רוח הוא כמו 3
 ולמלא אותו רוחי ביראת יי' שא'ע'ם' שיהיה חכם ונבון ויועץ לא למראת
 עיניו ישפט ולא למשם' אוניו יוכיח אלא בצדק ובמישור ישפט על פי
 התורה והמשפט ועל פי עדים לשאל ולדרוש ולחקור היטב ולא ישען על
 בינתו א'ע'ם' שחכמתו מרובת מאד כל כך יהי מלא יראת שמיםי ועל
 כרחן ושפט והוכיח על ישפט ועל יוכיח מוסב: ושפט בצדק דליםי 4
 אפי' דלים בצדק ישפט מיד חזק מהם ולא יהדרם בריבםי והוכיח
 הגאונים במישור על ענוי ארץי והכה ארץי יושבי ארץ המנדולי' לעשותי
 בשבט סיוי במשפטו וכן ברוח שפתיו: כי לא ישא פני עשיר ושרים
 ובכך תכון מלכותו מאד ויתגבר: והיה הצדק והאמונה שיעשה אזור 5
 מתניו ותלציו להתגבר ולהתחזק במ כנגד כל אויביו וכל אזור של
 חזק ותגבורתי כמו ויאסר אחר במתניהםי אאורך ולא ידעתני: ונר 6
 זאב עם כבשי על משפט וצדק שיעשה בעולםי וכן הוא או' והיה מעשה
 הצדקה שלום ועבדת הצדקה השקט ובטח וכן הוא או' והשבתי חיה
 רעה מן הארץ כלו' שלא תויק וכן אמרו רבותי' ע'ה' מלמד שתהא
 פרתך רעה באפר ואין חיה מזקתה חרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה

¹ Perhaps אַרְנֵי־רַד = aracherad or arajerad. ² On marg.
 לא למראת עי' ישפ'י לא כשאר דייני' שאינם יודעי' לרון רק על ידי
 שמועה או ראייהי אך זה אינו צריך שמועה וראי' שהרי רוח הקדש
 בו ועל ידי רוח הקד' שבו יודע מי חייב ומי זכאי

מזקתה¹. ונער קטן נהג במ. בבהמתיך לרעות. כענין וינהג את הצאן
 אחר המדבר שלא יהא צריך שומר אלא מנהיג לנהגם אל המרעה:
 7, 8 ואריה כבקר יאכל חבן. על כרחו לפי שלא ידרום ויטרוף: ושעשע
 יזנקי לשו' ושעשעי את בני אדם. מייל מראה נחמד. חור מראה לובן.
 כמו חור כרפס. ולא עתה פניו יחורי. מארת כמו מאורת. מול סוף.
 מול פני המנורה. ופת' נוונים נאים שבו או כתרנו'. הדח. לשו' משמש
 מייל לפי ענינו כדרך תנוקות שמשמשי' באצבען בגונוי' נאים. פתן
 9 וצפעוני בכל מקום נחשים קשים הם: הר קדשי. כל ארץ ישר'. וכן הוא
 או' בהר נחלתך וכמהו רבים. כי מלאה הארץ דעה. לדעת את יי'.
 10 בקטן כגדולי. ומעם הוא לבלם: שרש ישי. אינו או' לא חמר ולא נצר
 כמו שא' למעל' אלא שרש. והוא הטמון בארץ ואינו נראה. וכן או'
 והיה ביום ההוא לגם עמים גבוה חקוף ונשא למעלה כנס על הגבעה.
 שרש ישי. הטמון בעפר עתה ואינו נר' אשר עמד עתה מלהוציא חמר
 ונצר שהזקן בארץ. שהחמר הוצא ממנו יגבה וינשא למעל' שכל העמים
 יאספו אליו שאליו גוים * ידרושו. כענין וכל מלכי הארץ מבקשי' את
 פני שלמה. והיתה מנוחת מקומו כבודי ברב עם וקהל תמיד. כמו
 וכבודו מתי רעב וכמהו רבים. לשו' רוב עם. נמצא כל המקרא כפול
 ולפי שרוצה לומר לגם עמים לקת שרש הטמון. עמד כמו ויעמד השמ'
 11 ירח עמד: שנית לקניית מצרים. כמו שמוביח העניין למט'. שאר עמוי
 שארית עמוי מאשור. לפי שבאשור עסוק נאמר² ראשו'. ומעילם ומשנערי.
 על כרחן זה לעתיד הוא. ומחמת של ארם והוא חמת וארפדי. ומאי
 12 הים. כען יון ואלישה ותרשיש ואיי המערב וערביא ואספטיאי. ונשא
 נס לגים שכל העולם כבושי' תחת יד בית דוד. ואסף נדחי ישר'
 על ידי הגוים עצמן. והוא שנ' והביאו בניך בחצן. והביאו את אחיכם
 מכל הגוים. ולקחום עמים וחביאום אל מקומם. נמצא מלכות דוד
 13 קודמת לקבוץ גליות: וסרה קנאת אפרים. שלא יקנא את יהוד' במולכו
 וא'ע'פ' שגם אפרים בכור ושר'. וצררי יהוד' הצרי' לאפרי' על מרדם

¹ On marg. נאמך. MS. ² Talm. Bab. Pesahim 8b.

וסרה קנאת אפרי'. ולא כמו שהיה לשעבר שהיו אפרים ומנשה מקנאים ביהוד'. ככת' למע' אפרים את מנשה ומנשה את אפ' יהודו המה על יהודה.

- 14 בוי יכרתוֹי שלא יצור עוד יהוד' את אפרי': ועפוי על יכזו נא' לשו' ועפו כמו ויעט אל השלל. לשו' עיט כמו כנשר ימוש עלי אכלי כנשר חש לאכלי בכתף כמו ולכתף השנית. מזה ומזה משלח ידם לבח ולשלול. משמעתם סרים למשמעתם לבל אשר יצוום: והחרים י' את 15 לשו' ים מצרים. המפסיק בפני גלות אשור לפי שהוא נמשך לצד אשור באדם ששוטח חרמים בנהר לעכב וחילת המים. וכן יניף ידו על הנהר המפסיק בפני גלות אשור. ובמה יניף ידו על הים ועל הנחל בעי שלהם ובניפתן לגרוף ולפנות את מימיהן ולהחריבם ברוח קדים עזה שלוי כמו ויעה ברדי ויעיו ומזרקותיו. לשבע' כלום' להרבה. נחלים שיטה' את המים לצודים. אחרים לפנות להם דרך: והיתה מסילה. בים ובנהרי. 16 אשר ישאר מאשורי הנשארי' בגלות. ומה שיא' למט' השולח בים צירים ובכלי נמא על פני מים לא על ישר' הוא או' אלא על מלאכי הנוים שיעברו להביא ישר' שי ומנחה להק' ב'ה'. ובשוב ישר' יעברו ביבשה. ולא מפני שאויב ירדפו אלא להודיע לבל שהמקום אזהבם ומחבנם: ביום עלותו ממצרי'. ואין לום' מפני שהנוים שהם בתוכם לא יניחום לצאת שהרי כתו' ולקחום עמים והביאום אל מקומם: כי אנפת ביי. 17 כמו שאנפת ביי א'ע'ס'כ' אורך שהרי ישוב אפך ותנחמני אחרי כל האף והחמה ולא לנצח תריב ולא לעולם תטור. והרבה כי משמשי' כך. גם יש לו' כי אם אנפת ביי ישוב אפך: הנה זה יהיה אל ישועתי שאבטח בו מעתה ואין לי ליפחד ולא אחרי שהרי עזי עז שלי ושכחי' הוא זה שיהיה לי לישועה. ועד עולם יראו אותי כל הנוים על ישועתי שהוא מרשיעני: ושאתם מים בששון ממעיני הישועה. ממבטח ישועתי יהיה 3 לכם לעולם נאמן להיושע בו חמיד כמעין אשר יהיו מימיו נאמנים ולא יכזבו שתמיד אדם שואב ממנו לצמאתו מים ושמח בתאוה באת ואינו ברש ממבטחו שבטח בו. ועל הנה אל ישועתי אבטח מוסבי. וכמו שמדמה כאן מבטח אמת למעין הנובע ואינו פוסק כן מדמה מבטח שוא למים פוסקי'. כענן היו תהיה לי כמו אכזב מים לא נאמנו: הזכירו שמוי ועל קראו בשמו מוסבי. כענן ואנחנו בשם אל אלהינו נזכירי. וכן הוא או' הזכירו שמו בעת צרה. כי גשנב הוא שמוי. דִּפְנֵי־שִׁבְלֵאִי למי שבטח בו: כי גאת עשה הנדיל לעשות הפלא ופלא מה שאין

1 MS. שיטה.

2 MS. שבתו.

3 Defensable.

6 אחר יכול לעשות: צהלי ורניי בימים ההם כי גדול בקרבך או עשה
 גדולות יהיה בקרבך ומקד' זה חזר על ויצא חטרי הרי א' פורענות
 אשור ותשועת ישר' שהגלה ואף שתולה בסוף הענין פורענו' בבל
 xlii. 3 בפורענות אשור. נשבע יי' צבאות לאמר: על הר נשפתי על הר חשך.
 שכל העולם נכשלו ונגפו רגליהם בו כי למח ולמוקש ולמכשול היה לבל
 הנזים. כמו במרם יחשיך ובמרם יתנגפו רגליכם על הר נשף. שאו
 fol. 13. b. * גם לקבץ גוים אליו להחריסו. הרימו קול לחם לקרוא ולבא. הניפו
 ידי אצאניר'. כלם ענייני קריאה ואסיפה הם: ויבאו משחיתים אל פתחי
 נדיבים. עם שהיה שר על כל הנזים אשר לא האמינו כל מלכי ארץ וישבי
 3 תבל כי יבא שר ואויב בשעריהם: למקדשי. למוזמניי. עליי גאותי.
 4, 5 שנתתי להם נאוו ונידלתים על בבל: מפקדי. סמנה: וכלי זעמו. הם
 6 האויבים: הילילוי. בבליים. כי קרוב יי' עליכם. כשד שמשדי כי יבא
 7 שהוא יחזק בידו הנדולה והחזקה: על כן שהק'ב'ה' ילחם בם כל ידים
 8 תרפינה כי מי יוכל שאתו: יתמהו. אשטורדירונמ'. כי לא היתה בזאת
 תמול שלשם. פני להבים. בלהבי אש שמשמים פניהם לאכול קש. כן
 10 פני האויבים עליהם לאכול ארץ ומלוא': כי כבבי השמים וכסיליהם.
 ומנהיגיהם. לא יהלו אורם להם. כלו' כי מן השמים ילחמו בם הכוכבים
 ממסלוחם. וכל צבאות השמים בפנים נזעמים חועפי' על בבל לכך תהיה
 11 לשמה: על תבל. ארץ בבל. רעה. שעשו לעמי ולארצי. זדים ועריצים. מלכי
 12 בבל ועמם: אוקיר אנשי. בעיני האויבים. מפזי. שלא יפטו על כסף וזהב
 אלא להשמי' להרג ולאכז את האדם. וכן יאמר למט' אשר כסף לא
 13 יחטבו וזהב לא יחפצו בו: על אשר² שמים ארנז עליהם. לכן יפנו
 על האדם. ותרעש הארץ ממקום עליהם. כענין יגלו שמים עונו וארץ
 14 מתקוממה לו: והיה כצבי מרח העם הבא לעזור לבבל ויברחו וינטו
 15 להם לארצם ולעמם: וכל העם הנמצא בה ידקר וכל הנספה ונוסף עליהם
 לעזרם. שתי נזרות יש בלשו' תוספתי. יסף. ספה. מן יסף. להוסיף.
 הנוסף. מן ספה. לספות עוד על חרון אף יי' אל ישר'. וכן הנספה
 שבבאן. הנספה כמו הנבנה הנקנה אלא שאותיות ב'ג'ד'כ'פ'ת' נדנשות:
 16 ירמטו לארץ לעיניהם ולא יוכלו להצילי. ולעיניהם מוסב על ישו בתיחם

¹ Acener (cf. Ital. accennare).
 étourdis).

² Estordiront (acront

² כן is written over.

ועל נשיהם תשכבנה: וקשתות של אויבים תרמטנה ותחבוטנה נערים * 18
 כל רמישה לשו' חבמה הוא * וחבמה נוטל בשבט ובמטה כמו חבמ
 חמים * כי לא במטהי: צבי ותפארת עניינט קרוב אך צבי הוא לאחרים 19
 שאחרים מחמדים לוי כמו צבי היא לכל הארצות * ותפארת הוא על
 עצמו * שמתפאר ומתגדל בדבר: ולא יהל כמו יאהל לשו' אהל * וכן 20
 ויטש חשך * לשו' אמשי * וכן תשודי מראש אמנה * מלשו' תמוך אשודי *
 וכתם רבים * וכך או' אפי' ישיבת אהל ערכי לפי שעה ורביצת רועים
 לפי שעה לא יהא שם * זה הכלל כלום ישוב אפי' עראי לא יהא שם:
 אלא מי ירבץ וישב שם * ציים ואוחים * מיני חיות רעות הם * ושערים * 21
 שרים: וענה לשו' מעונות אריות הרפייך * ותנים יענה וישב בהיכלים 22
 שהיו היכלי עוננ לאדם * ובכל זה קרוב לבא עתה וימי רעתה לא
 ימשכו ויתרחקו: כי ירחם יי' את יעקב וחניעה שנת שבעים להשיבם * 14. xiv.
 אל מקומם * ואי אפשר זה להיות כל ימי מלכי בבל * כמו שיאמ'
 שאסיריהם לא פתחו ביתה לעולם לשלח שבייהם ולכך יעמיד המקו'
 מלכי מדי ופרס ויתן להם את הארץ ותחת כן ישלח עמו לארצם * וכן
 הוא או' כל ממלכות הארץ נתן לי יי' אלהי השמים והוא סקר עלי
 לבנות לו בית בירושלם אשר ביהוד' * מי בכם מכל עמו יי' אלהיו עמו
 ויעלי שפתרו' הוא נתן לי כל ממלכות הארץ * ומכולם אינו שואל לי
 אלא לבנות לו בית אחר בירושלם דין הוא שאמלא חפצו * נמצא סלך
 פרס משלח עמו על אשר נתן לו את ארץ בבל * והניחם על אדמתם *
 לקץ ע' שנה * ונלוח הנר שאף מן הגרים יחנוררו עמהם * ונספחו * כמו
 ספחני נא אל אחת הכתנות: ולקחום עמים * ששבו אותם ושהיו בארצם *
 כגון בבליים ופרסיים * והביאו' אל מקומ' * כדכת' בתחלת ספר עזרא
 והיה הנשאר מכל המקומו' אשר הוא נר שם ינשאוהו אנשי מקומו'
 והתנחלום בני ישראל לבני בבל הבאים עמם * לשביהם * לשעבר: יהיה 3
 ביום הניח יי' לך ישראל מעצבך ומרגונך שהעציבך והרגיזך מלך בבל *
 אשר עבד בך * כבכלי * על מלך בבל לא על נבוכדנצר * בלבד או' אלא fol. 14.

יחבם קצתי ופרי בטן לא ירחמו * לבקע הריותיכם * 1 On marg.
 * The MS. ועל בני * קטנים * לא תחם עינם * כענין ונער לא יחק *
 has been written over. הוא על עצמו; ותפארת after מראש אמנה
 * MS. עמים. * Herbérad (of doubtful signification).

ISAIAH XIV. 4-12.

4*

על כל מלכי בבל וכן הוא דרך הכתובי' כמו אנת הוא רישא די דהבא
 ובתרך תקום מלכו אחרי וע' ועל כרחך מלכו אחרי הוא פרס' נמצא
 מה שא' אנת הוא רישא דדהבא לא עליו בלבד א' אלא על כל מלכי
 4 בבל וכן נובח גם בכורש בוח הספר בעו' חונן הרעת: איך שבת נוגש
 איך שבתה מדהבה' מלכות המדאבת עין ונפש לישועה ולרוחה שחכל
 5 היו בכליון עינים ודאבון נפש בלחצה' לפי שיי' שבר מטה רשעים חמכת
 6 עמים בעברתו מכת בלתי סרה לכך שבתו' והנוגש והמדדהבא הוא עם
 המלכות והמטה והשבט הוא המלך' ועל ידי המלך שהיה עו וקשה היו
 עמו נוגשים ולוחצים הכלי וכששבר יי' את המטה והשבט אין לו לעם
 במח ינוש וילחון ושבת הנוגשי' רדה באף גוי' על המטה או' כענין
 מטה עזך ישלח יי' מציון רדה בקרב אויביך' מרדף בלי חשך' לא חשך
 עצמו מרדף אותו עד כלותו אחו' ולא כענין וישב' איוב מרדף אחרי
 7 ישר' כי חשך איוב את העם: ולפי שהשבט נשבר שבת נוגש ונחה
 8 ושקמה כל הארץ הנוגשים ממנו' גם ברושים שמחו עליך מאז שכבת
 בקבר לא יעלה חכורת עלינו' שכל ימך לא פסקת מלכרות ברושים ואחי'
 9 לבנות מצור תמיד על כל הגוים מסביב' נמצאו כל מעשיו לרעה: שאול
 מתחת יורדי שאול' רגזה לך' פחדה עליך' לעורר עליך מפני פחדך
 רפאים ומתים שבה' כל המעותדים בארץ לעולם לישכב שם בלי רוגז
 ופחד מאין מתירד ומעורר' כענין יחד אסירים שאננו לא שמעו קול
 נוגשי אף הם חרדו לקראת בואך' בשמעם ביאתך' כסבורים לרדות
 בהם אף בשאולי' כי יאמרו זה הקים מכסאותם בחייו כל מלכי גוים
 מפני פחדו ויראתו' גם בנו ימשולי' וכלפי שכן היה הוא סבור בחייו
 שלא היה משים אל לבו יום המות מרוב כבודו ונדולתו או' לו כך
 10 לקנתרו' וכן יובח למטה ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה: וכשיראו
 שגם אתה חלל ורטה ותולעה אוכלת כך אז כלם כקטן כגדול אף ההדיומים
 והשפלים יענו ויאמרו אליך גם אתה שהיית מושל בכל חלית כמונו ולא
 11 כמו שהיית סבור: חמית נבליך' שבל ימך היו בשמחה ובשירי' יצע
 12 למטה ומכסיך למעלה: חלל בן שחר' אור הבא אתר עמוד השחר
 שמתחזק והולך ולכך קוראו בן שחר שאחריו הוא כל' מלך בן שר
 ולפי שמלכי בבל שלפניו שהוא יורש מלכותם לא היו גבורים ונוראים
 כמהו' איך נגדעת לארץ' אור גדול המפיל חלושה ורפיון ועיפות על¹

1. של MS.

גוים מרוב חמתו בענין אין נסתר מחמתו ומרוב חום ושרב אדם עיף.
 בענין מים קרים על נפש עיפה והעיפות הוא החלשה: ואתה אמרת 13
 בלבבך כל זה מדברי המתים שמקנתר אתו ואת אמר בלבבך בחיך.
 השמים אעלה כשאחרים ירדו שאול ואשב בהר מועד הר שהאלהי
 נועד שם בירכתי צפון נרא' ממה שאו' אחריו בירכתי בור חילוף על
 ירכתי צפון שקצות הארץ הצפוניים גבוהים מאד אחורי אוקיינוס יותר
 מכל גובה הארץ שסביבות אוקיינוס והמעם לפי שאחורי הארץ לצפון
 אוצרות ברד ושלג וקיטור ואש ורוח סערה ותהו ובהו בענין נוטה צפון
 על תהו וגם מן הענין שלפניו ושל אחריו אינו מדבר אלא בגובה שמים
 וככבים ועבים ולכן גם הארץ שם בצפון גבוהה עד לרקיע ואף מה
 שאו' הר ציון ירכתי צפון לא על ירכתי הר ציון או' אלא מדמה מקום
 המקדש בגובה הר ציון לירכתי צפון העולם ולא מפני שהצפון לבדו
 גבוה שהדרום גבוה יתר מאד שהררי גן עדן עולים למעלה בזה הרקיע
 ששכינה שורה עליהם תמיד כמו שמוכיח ביחזקי שקוראו זה קדש
 אלהים ובכל מקום קוראו על שם המקו' כגן יי' בעדן גן אלהים וכן
 חוכחתי בפרש' בראשי' אלא לפי שגובה הצפון במקום מים ומערה
 ותהו הוא לכך מזכירו כאן כלפי מה שהוא סבור * להיזת יושב למעלה
 fol. 14. b. בין יורדי שאול בירכתי צפון כינת התהו ועל ידי שכינת המקום שבו
 וכן מוכיח ענינו אלהי בארמטתיך טרע למשנב: לעליון לאל עליון: 14
 אך אל שאול תרד ולא השמים תעלה אל ירכתי בור העמוקים ולא אל 15
 ירכתי צפון הנבוהים כל זה מדברי המתים: ראיד בקברי אליך ישניחו 16
 אוישי'רונם² כפל על יתבוננו עיון גדול להבחין ולהכיר הזה הוא אותו
 האיש שהיה מרגז את הארץ בחייו ואיך אוכלת בו רימה ותוליעה:
 שם תכלי ששם תכלי ועל זה האיש מוסבי אסיריו לא פתח ביתה 17
 בית הסהר שחם אסירים בו להתירם ולהוציאם ועכשיו הוא אסור
 בשאול: איש בביתו כמו ויקבר בביתו במדברי בית קבורה קבר ובית 18
 כעין כיפה עליו שבע בחייהו ואתה אף בקבר לא הניחוך שמלכי מדי
 השליכו בלמשצר מלך בבל אחר שהרגוהו סחוב והשלך קבורת חמור:
 וכן השלכת מליקבר בקברך כנצר נתעבי נצר שורש אילן הנרקב ששוב 19
 לא יפריח מריח מים ואדם משליכו מן הנטמא שהוא טמון שם והנצרים

¹ Lacuna. ?

² Aviseront.

הטובים מניה במקומם. כמו לבוש הרונים שהן מעונים ועמסים מכות
 חרב ופצעים בכל טפם שהלבוש מלא קרעים קרעים ומלוכלך בדם
 שיורדים ונחבטי' אל אבני בור. כפגר מובאס ומלוכלך במים שאין אדם
 רוצה ליגע בו אלא סוחבו ומשליכו בחבמה. ועל ההשלכה והחבמה
 מביא לבוש הרונים: לא תחד אתם בכבוד בקבורה אף אחרי בן שאף
 בני עמך שמחים במפלתך כי אף ארצך שחת אף עמך הרגתי. לא יקרא
 לעולם זרע מרעים. ושמו לא יזכר עוד כמו שמפרש והולך הכינו לבנו
 מטבח. ואז כאשר יכרת שמו חכרו ומלאו פני תבל ערים ויישובים בכל
 מקום ולא כמו לשעבר ששם תבל כמדבר ועריו הרס: שם ושאר.
 ליורשה: ומי ירשנה. קיפור ואגמי מים. תהיה כמהפכת סרום ועמרה
 השמד שלא להשאיר כלום: נשבע יי' לאמר אם לא כאשר יעצתי על
 אשור ונתקיימה עצתי לחשמידו כן אעשה לבבלי. שזאת העצה שראיתם
 שיעצתי על אשור היא היעוצה על כל הארץ שהרעו לעמי. זאת היר
 שראיתם על-אשור היא היר הנטוייה על כל הטים אויביכם: כי יי'
 צבאות יעץ ולא אדם וידו הנטוייה ולא יד אדם: בשנת מות המלך אחז.
 אחרי מותו שהיו פלשתים שמחים במיתתו לומ' עכשיו ממה יד מלכות
 בית [רוד] שהיו רודים ומושלים בנו עד היום. כי כל מלכי בית דוד
 עד אחז היתה ידם חזקה על פלשתים ולא היו יכולים לשאת את ראשם.
 אך בימי אחז הרימו יד בו למרוד ולפשוט בו כמפורש בדברי הימים.
 ובשמת אז אמרו עתה נשבר לגמרי שבט מִבְּנוֹ והמקום משיבם אל תשמחי
 פלשת כלך לפי שכלם כקטן כגדול שמחו במפלתו לומ' שנשבר שבט
 מכך שעוד לא ימשלו בכם בית דוד. שאם השבט נשבר שלא היה מכה
 אתכם מכת מות אלא מכת רדייה וממשלה נחש צפעון אשר אין לו
 לדוש אני מעמיד עליכם תחתיו וקטב מרירי לנשוך אתכם מכת מות.
 והוא חוקיהו בן אחז שכת' בו הוא [הכה] את פלשתים עד עזה ואת
 גבוליה ממנדל נצרים עד עיר מבצרי. והוא שאו' כי משורש נחש יצא
 צפע. משורש נחש שיש לו לחש ומתולדתו יצא צפע הקשה ממנו שאין
 לו לחש. ומפריו של צפעוני עוד יצא קשה ממנו שרף מעופף. לפיכך
 אין לו לבעל הלשון חֶבֶר חברים להגדיל פיו ולהכזות הנחש הקל בעיניו
 כשמאסרנו בלחשו שצפעוני יצא ממנו שלא יוכל לו בלחשו. כך אחס
 אל תשמחו לאחו: ואז ירעו בכורי דלים שנדללו עתה בימי * אחז.
 לבטחי לסוף לבד ממה שיעשה לך חוקיהו אמית ברעב בלי יניק' שרשך

הנשאר לך בארץ שהיח לו להפריח ולעשות קצירי תחת הקציר שכרת
 חזקיהו ושאריתך בחרב הנשאר לך מחזקיהו יהרג וימית הרעב והוא
 נבוכד נצר מלך בבל שרש ושארית אחד הם ורעב זה לא רעב ללחם
 הוא אלא כלפי השרש שצריך יניקה כשפוסקת יניקתו יקראנו רעב
 וכן הוא או' כפנת שרשיח עליו: הלילי שער על אותו חיום שנבוכד
 נצר יבא עליך כמפו' בירמיה' נמוג פלשת כלך כלפי ששמחת כלך
 למסלת אחז כי מצפון עשן באי הרון אף יי' עליך מבבל ואין
 בודדי ואף יחיד יושב ברד אין מכל עם מלשת יושב בבתי מועד שלו
 כי כלם נהרגו ונסו וגלו מועדיו כמו אהל מועדי בית מועד לכל חי
 שרפו כל מועדי יי' בארץ הנח זו מפלתך לאחריה: ועל בית דוד
 שהגדלת לדבר ולבנות מה יענה מלאכי נביאים לחזקיהו מאת הטיים
 כגון מלאכי מלך בבל מה יענוהו על שלום בית דוד ועמו זה יענה
 לשולחיו כי יי' יסד ציון שחזק מלכות בית דוד ובה יכולים לחסות
 עניי עמו למחסה ולמסתור מזרם וממטר כך יסדה ובנאה: כי בלילי
 כי כאילו בליל שרד ער מואב נדמה ונשתתקי וכן הוא או' אם גנבים
 באו לך שרדי לילה אין נדמית קיר מואב חומות עירוותיו: עלה מואב
 על הבתים החריבים הגבוהים ואנשי דיבון על במותיהם הנשמות דיסיון
 וירדתי על ההרים ואבכה על בתוליי על החרים אשא בכי ונהיי וכן
 בירמיהו על כל גנות מואב ובתרבותיה מספדי על נבו ועל מידבא
 שחרבו קרחה מרוב צערי כעניין לא יקרחו קרחה בראשם: ירד בבכי
 כמו וירדתי על ההרים ואבכתי אריר בשיחי ירד בלעז דשטריןמ:
 על כן על אשר חלוצי צבא מואב ירעו במלחמה שסבורים להתגבר
 וסוף שנפשו ירעה לו במלחמה שמתעצב אל לבו ואל נפשו על שיצא
 להלחם לפי שניגף ונהרג עמו: וכך או' בהתעצבו לבי למואב עמי
 יזעק שהרי בריחיה ומנעוליה לפניה מסביב צבא אויביה להסגירה אל
 חרב עד צער כמו עגלה משלשת הנסגרת ונאספת אל משמר לזבוח
 ליום הכסא לכריתות ברית ולבחר בתווקי כי מעלה הר הלוחית בבכי
 יעלה בו מואב ולמה כי במורד דרך הר חורונים ששם המלחמה
 והחללים שם זעקת שבר יוערו ובירמיה או' שמעו נראה ששמעו
 עונה על השמעים והערירה עונה על מעוררי השבר והזעקתם הם הפוצעים

¹ Destreint.

6 והנפצעים והללו שמעים וזוכים: כי אף מי נמרים למשמות יהיו לצמאון
 7 וצייה שאף ברעב ובצמא ימותו: וכל כך למה על כן על אשר יתרה
 עשה לחרף את עמי ולהגדיל לשון עליהם ופקודתם¹ לומר זאת תהיה
 להם עתה על ידי סנחריב מלך אשור על אשר יתרה עשה בעמי ולא
 שהיא עתה פקודתם ולעת פקודתם בימי נבוכד נצר מלך בבל אז יגלו
 מעל ארצתם וישאום האויבים מארצם על נחל העורבים בבל על
 8 נהרותיה ולא ישובו עד שבויהם לארצם: כי אז הקיפה הזעקה את
 9 גבול מואב עד אנלים ועד באר אלנים ולא כמו עתה: כי מי דימן מלאו אז
 דם מן החללים כי אז אשית על דימן² מכות ורעות נוספות יותר הרבה
 מן הראשונות שיהו עתה בימי סנחריב שהרי לפליטת מואב הנותרים
 מחרב סנחריב³ ולשארית ארמה שלא החרב סנחריב אביא אריה למרוף
 ולהשחית כדכת' עלה אריה מסוככו: שלחו כרי⁴ כרים ורצים קלים
 xvi. 1
 ההלכים מהרי אתם משלי הארץ הנשארים לפליטת מואב אל הר בת
 ציון אם החריבו סנחריב כמו שהחריב ארצכם* אותן העיירות המנויות
 fol. 15. b.
 2 למעלה: והיה ואם היה עמי היושב בציון נודד ומשלח ממנו בעוף
 הנודד מקנו וכקן המשולח אם מעל בנים כמו שתהינה עתה בנות מואב
 ועיירותיה שמעבר לארנון כרי כמו כרים ורצים וכמו בצבים ובפרדים
 ובכרבות חיה הקלה מאוד מעברות שהן מעברות לארנון יושבות
 מעבר לארנון והלמד מוכחת כמו מעבר לירדן יריתו וכמו ולא מעבר
 לירדן היא נמצא שלא הגלם סנחריב אלא הרג ושלה שהיו נודדים
 3 ומשולחים מפני פחדו ולא כל ארץ מואב אלא מעבר לארנון: הביאי
 עצה עשי פלילה אומר דעת את בת מואב אך תנצלי ותסתרי שיתי
 צלך בבא שרד בצהרים כלילה להסתתר בו שתסתרי בו נדחים
 4 שליך ונודד שליך אל יהי נגלה לאויבים פן יהרגהו כי ודאי תבא
 לידי מדה זו שאם ינורו בך נדחי שבט ראובן ונר הקרובים לך בבא
 עליהם מלך אשור מואב אם היית סתר למו מפני שודד כי עתה אפס

¹ On marg. בירמיה במעלה מואב כתוב כי אביא אליה אל מואב.
² The words from שתי to סנחריב are repeated in the MS.
³ On marg. שלחו כרי שהיה מלך מואב רגיל להשיב למלך ישראל מאח אלף כרים בכל שנה.
⁴ שנת פקודתם נאם יי.
⁵ is written over. מכות

מאד הסין מציצתי אויב המוצץ ושולל ובחז את ארצך וכלה שד וניקח
 מלך אשור מסך. כמו רמס מן ארצך ולא היית לוקח עתה עד עת מקודתך
 בימי סנחריב על שרפך עצמות מלך ארום לסיר אבל מה שהיתה מסגיר
 שרירי עמי ביום צרה גרם לך ללקות גם עתה: ומכל מקום עמי אשר
 5 חגדלת עליו אתן לו יד ושם והוכן בחסד ואמת כסאו וישב עליו שפט
 ודרש משפט ומהיר צדק באהל רור: נא כמו נאה ושמענו וחבינו
 6 נאנו ונאותו ועברתו על ישראל שלא נכונות הן בדיו ומחשבתיו על ישראל.
 בדיו כמו אשר בדה מלבו בדין מתים יחרישו: לאשישי לחזק ולתיקן
 7 קיר הנכתת עתה כחרש ומנופץ ככלי חרש יוצרי תהנו ותועקו שחרי
 אך נכאים ומדוכאים ומנופצין הן אשישי ותיקונין אשישי כמו זכרו
 זאת ותתאוששו והתקנו: שדמות וגפן ושרק כלם מיני גפן הם בעלי
 8 גוים אדני גוים שרוקיה שעד יעזר נגעו עתה תעו מדבר בארץ ציה
 וצמא למות ברעב שרשה שלוחתיה יונקותיה וקציריה שנמשו ונתפשמו
 עברו אל ים בדכת' חשלה קציריה עד ים ואל נהר יונקותיה וכת'
 נמישותיך עברו ים עד יעזר נגעו: על כן אבכה גם אני בבכי יושבי
 9 יעזר על גפן שבמח שהיו של ישראל ועתה השחיתום האויבים ואת חשבון
 ואלעלה שהייתם לישראל ארוה דמעתי עליך כענין ותשקמו בדמעות
 שלישי כלום שבעתי וראיתי דמעות עליך וכף שלאריוך כמו יוד יצאוני
 שמת' יצאו ממני כי על קצץ ועל בצירך' שהיה לעמי הידרד נפל:
 10 ירנן ירעע לשון שמחה וצהלה: למואב לארץ מואב וכפל הוא על
 11 קיר חרש שערי ישראל שישב בהן מואב הרבו: והיה כי נראה ונודע לכל
 12 כי נלאה מואב לחלחם על במתי ארצו ולא יוכל ובא גם אל מקרש
 אלהיו להיחפלה וגם בזה נלאה ולא יוכל כי יקיפוהו צרות ובהלות ושם
 שיטתו אויביו ואלהיו לא ישיענו וכן הוא אום בירמיה ובז מואב
 13 מכמוש: זה הדבר שהתנבאתי על מואב אשר דבר יי' על מואב מאז
 14 בשנת מות המלך אחז: ועתה אמ' לקרב יום אידו בבא מלך אשור
 על הארץ והגלה את ישראל וראת המקום עברת מואב ונאותו על ישראל.
 דבר יי' לאמר בשלש שנים בעוד שלש שנים לא אאתר לו שלום
 נמולו ושכרו אלא בשני שכיר וסתם שכיר המשתכר ליותר משנה
 ליותר מג' שנים אינו משתכר ובסופו נמול את שכרו כן זה בסוף ג'

¹ Repeated in the MS.

² So MS.

ISAIAH XVII. 1-10.

46

fol. 16. שנים שעשה יתרה לעמי יטול שכרוי* והאריך לו המקום ג' שנים אחר
 אותן ג' שנים שצר סלך אשור על שומרון. בכל ההמון הרב שהיה לו.
 xvii. 1 ושאר ושארית הנשארת מהמון הרב: מוסר מהיות מעירי ואינו מדקדק
 בלש' נקיבה. וכאילו או' הר דמשק. והוא שאום' והיתה מעי מפלת
 2 נגרפת ומטאמאח למטח במפלת חומותיה דרך טורד ההר: כמו שעזובות
 ערי ערוער שהיו רגילות להיות לעדרים וגדרות צאן שהיו ערי ראובן
 ונר שמקנה רב להם והיו רובצים עדריהם באין מחריד והסידם סלך
 3 אשור מעיר כן יסיר גם את דמשק: ולפי שיעצח על עיר קרשי להסירה
 מעיר בימי סקת וגם אפרים ששכר ארם ודמשק על יהוד' ילקח עמו
 ונשבת מבצר מאפרים וממלכה מדמשק. ושאר ארם. שבשאר ערי ארם.
 4 ככבוד בני ישראל יהיו שיגלו כמותם. וכן הוא או' ויגלה קירח: ירל
 5 כבוד יעקב. רוב עמו יגלה מעל ארמתו: והיה ישראל נאסף מארצו כאסף
 אדם קציר קמח בשמאלו ובזרועו הימנית שבלים יקצור בחרמשי. כן יהיו
 נקצרים ממקומם. והיה נלקט כמלקט שבלים אחרי הקציר בעמק רפאים
 שהוא מגדל תבואת מעולה ומתוך חשיבותה מקפידין ללקט הכלי. כן
 6 יתלקטו ישראל מארצם לארץ אחרת: ונשאר בו בישראל עוללות מועמים
 כנקף וחבט זית שנשארים שנים שלשה גרגרים בענבה האמיר למעלה
 שאינו מקפיד לטרוח ולעלות אחריהם. ואם היא גפן פורייה שאשבלותיה
 מרובין נשארו ארבעה או חמשה כן ישארו מועטין מעשרת השבטין
 בארץ. ואנו מוצאים בדברי הימים בחזקיהו וביאשיהו נזכרים מאפרים
 ומנשה חבולן ויששכר ואשר כי שארית ופלים' נשארו מהן בארץ והן
 7 העוללות שנוכרו כאן: ביום ההוא ישעח ויפנה שארית ישראל הנשארת.
 8 וכן הוא או' שאר יעקב ישוב אל אל גבור: והאשרים. ואל האשרים:
 9 שהרי ביום ההוא יהיה ערי מעוזו שנתנאה ובטח בהן עזובות מיושביהן
 כארץ עזובת החורש. החרישה. שדה הלבן חרוש וזרע. וזדה האילן
 כולו מלא פירות כרמים חתים. אשר עזבו יושביהן הראשונים. מפני
 בני ישראל. שהיו מניחים הכל ועוזבים והולכים להם. כן יעזבו גם ישראל
 עריהם מלאים כל טוב מפני סלך אשור. ולא שיהיו מיושבין אחריהן
 כאותן של אמוריים שישבו בהם ישראל אלא והיתה ארצם שממה כי אך
 10 בערי שמרון ישבו אחרים תחתיהם ובכך יהי לבם נכנע לשוב: וכל כך
 למה כי שנתח. בתחילה. נמעי נעמנות ומחמדים. וכשבא הנטע להזריע
 זרע לעשות פרי עשית זרע זרע ופרי באושים כאילו את זמורת זר ונכרית

ולא הנמנע הנעים שנמנעת ראשונה. וכן הוא או' ואנכי נמנעתך שורק
 כלו זרע אמת ואיך נהמכת לי סורי הנפן נכריה. חרע האילן הוא הפרי:
 ביום נמנעך חשנשני. נעשית עבה וגדולה כארץ בלבנתן יסנא. ובבקר¹ 11
 למחרתו להזריע. זרעך ופריך תפריחי. ואמרת יפה נמנעתיה שהיא כך
 מצלחת זגדילה ומטהרת להביא פירות. ונר' נפח קציר ומילואו נתמלא
 ביום שרזחות רעות נושבות להחלות התבואה. והרי הוא כנפח מילאוי
 ביום חלי וכאב אנשי. שכולו מלא נקלה והרקן כן כל מילוי חמוץ
 אינו קרי אלא נואש כנפח מכה נחלה וכאב אנשי. ראונקלין: בלע'.
 יום הנמנע והבקר* הן דורו של משה ויהושע ומכאן ואילך נתקלקלו: fol. 16. b.
 ואז כשישעה האדם אל עשחו. הוי על המן עמי' רבי' של סנחריב 12
 שכהמות ים יהמיון לשטוף הכל. כשאן. שכשאן: ונער בו המקו'. 13
 באותו המן. ונס מפניו ועמד מרחוק. ומשם יחא נרדף מפני מלאך יי'
 הרודפו ודוחתו. כמון הרים. כשזורים בראש הרים שהרחח שולטת בו.
 וכגלגלי. כפל על כמון. וכן הוא או' שיתמו כגלגל כקש לפני רוח;
 לעת ערב חנה בלהות. הסופה ממשמשת ובאה. במרם בקר. בעוד 14
 לילה. איננו. כל ההמן הרב ההוא. וכן הוא או' לילה ננבתו סופה.
 והוא לעת ערב ובמרם בקר אף חיל המן מלך אשור בלילה נינפו כלם.
 זה חלק שוסינו מאת המקו' חה גרל אשר בחזנו מאתו²: וכאשר מהר 18
 מתאום יצא מלאך יי' ויליך חיל אשור בקלות לאבדתן כן יצאו מלאכים
 קלים כנשרים מכל הגנים מארבע כנפות הארץ להביא מאשור גליות
 ישר' מחר ובקלות. נמצא כל מפלת אשור על ידי מלאך קל. וחוא שאו'
 הוי ארץ צלצל כנפים. ארץ המתצללת כולה בצל כנפים. הארץ אשר
 מעבר לנהרי כוש. צלצל כנפים. לשו' בצל כנפין יחסיון. ודרך עופות
 מרובי' כשפורחי' יחד מצלי' על הארץ. וכן תמצא בארבה מצרים ויכס
 את עין הארץ ותחשך הארץ שהיו מעכבי' אור החמה בצל כנפיהם.
 וכן הוא או' והיו מסות כנפיו מלא רחב ארצך שכל הארץ יכסו
 בכנפיהם. חו הארץ ממה היא מכוסה בצל מקום שישר' נפוצים שם
 ולהביאם אליו: והוא שאו' השלח בים צירים וככלי נמא הקלים מאד
 על פני מים לאמר לכו מלאכים קלים כנשרים אל נוי ממעך ונסחב
 בבזיון סני אל נוי ומורט בתלישת שער ראשו דרך סחיבת ומשיבת

¹ Beonclez (f).² So MS.

להביאו אליי וחיכן תלכו אחריו אל עם נורא על כל סביביו ינשו הלאה
 וינוסו מפחדו הוא העם שהגלהו נוי שחוא קיא ובזיון כמו נפש שבעה
 תבוס נפתי אשר בזאו נהרי כוש ארצו מעבר להם והביאוהו אלי
 3 ומחיכן יצאו אותן המלאכים: כל יטבי תבל ושכני ארץ בעת נשוא נס
 שאשא אליכם נסי בהרים תראו הו זהירים לראות ולשמע בעת
 שאתקע אליכם בשופר להסיעכם ותזרחו לילך לאלתר בשליחותי לילך
 ולהביאו והוא שיעורר רוח כל הנוים לילך ולהביא את ישראל אליו כענין
 4 והביאו את כל אחיכם מכל הנוים: אשקטה ואנוח מאויבי ואשיב נקם
 לצרי כענין והניחותי חמתי בך ושקטתי ולא אכעס עודי חמתי המלך
 שכבה ואביטה במכוני ארץ ישראל שכת' בה מכון לשבתך לחטיב לחי
 כענין ארץ אשר יי' אלהיך דרש אתה תמיד עיני יי' אלהיך בה בעת
 היות לח חום צח ויבש וצמא עליי במקום אורי שאור היום יהיה
 לה לשרב ויובשי כענין נהפך לשדי בחרבני קין צחי כמו צחה צמא
 צחיחה אהיה לה כעב מל בחם קציר להפריחה ולהרטיבת כענין אהיה
 כמל לישראל יפרח כשושנה ומליצת החום הצח הסיבשו ספורש בצרו:
 5 כי לפני קציר עד שלא בא לידי קצירי כמו ושדמה לפני קמה בעת
 חום הפרח והפרי מתגלה וכסר נמלי שהיה לו לגמול ולבשל כמו
 וינמל שקדים יהיה נצחי הוא תחלת הפרי שקורי בוריון² או היה
 כורת האיבי אותו עם נוראי הזוללים שהבוסר גרל בהם במזמרות
 ואת הנטישות ומזרות המתפשטים כמו נטישותך עברו ים שבהם
 6 האשכולות הסיר התו: ועתה אשקטה ואניח חמתי מהם שיעזבו נס
 הם לעט הרים והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ
 7 בקין ובחרף: ואז בעת ההיא יוכל עם סמשך ומורט מני אל גוי לשי
 fol. 17. ולמנחה ליי' צבאות אל מקום שהשבין שמו שם אל הר* ציון ומחיכן
 מעם נוראי וחרר ומסיים תם³ תחלת דברוי חה המקרא מפרש שני
 מקראו ראשוני ומה שא' יובל שי הוא שכת' הביאו את כל אחיכם
 19. 1 מכל הנוים מנחה ליי': רכב על עב קלי כענין וירכב על כוזב ויעף
 רכב שמים בעורך ובא מצרים למצרים וכענין ועברתי בארץ מצרי'
 והרי הוא כאילו או' עוד יבא המקום במצרים כבראשונה ונעו אלילי
 מצרים מפניו כבראשונ' שבכל אלהי מצרי' עשה שפמי' כאדם שא'

¹ עליו is written over.² Borjon (bourgeon).³ ? עמ.

זכור איך הכיתוך ביום פלוני עוד אכה אותך באותה מכה: ונבקה
 ותתרוקן כדברי מנחם¹ י רוח מצרים דעתו אבלעי כמו בלע יי' פלג
 לשונם הפך לשק' שלא תהא ביעצו וחרטומיו עצה נבחה: וסכרתיי⁴
 סלשו' ויסכרו כל מעינות תהום כמו וסנרתיי ארנים קשה מלך אשור
 כמו שיוכית למטה כך יתג מלך אשור את שבי מצרים נאם תארך
 שבידו לחמליך ולחמשיל: ועל ידי מה אסגירם ביד ארנים קשה הלא⁵
 כל ארץ מצרים נחרת ויארים ואנמים לכך או' ונשתו מים מן הים
 ונשתו מים בל' שרונט אשבוואץ² כמו ולשונם בצמא נשתח³ מחים
 לא לשון ים מצרים אלא מקוח מימיחם חח ים מקוח מים בעלמא
 הוא וכן הוא או' תשלח קצירית עד ים ואל נהר יונקותיה שעל כרחך
 אותו אינו ים ממש אלא דמיון נהר לגדל זרע ונמע וכן הוא או' אולו
 מים מני ים ונהר יחרב ויבשי ואין הרעת מכרעת שהים ממש ימעמו
 מימיו ויבשו וכפל לשו' הוא זה על זה ומן אולו תלמד ונשתו והאזניהו⁶
 ויתו נזנחים הנחרות ממימיחם דללו ותרבו יארי מצור ויכול מלך אשור
 לבא עליחם והוא עיקר ענין יובש הנחרות והיארים שלקח כאן אלא
 שמאריך לום שכל כך חרבו ויבשו שחזרעי' מתיבשי' וקנה וסוף קמלו
 ופרשי מבטורות אמללו: ערות על יארי לערות ולגלות זרעים ונמעים⁷
 שעל היאר זאף שעל פי היאר שיחיבשו ויתמעמו ערות מלשן ערום
 ועריח ומלשן כערער בערבתי כערער במדברי ומלשו' ערות יסוד עד
 צואר סלה שכלם לשו' חשיפה ונילח ולשו' חשיפה נופלת בעצי יער
 ויחשף יערות וכה פתרונו דרך העולם עצי המדבר ונידוליו חשפים⁸
 ומעורים בלי ענף ועלה ובלי עשב וירק וכאן אף על יאר ועל פי יאר
 ממש יחא מעורה ומטלה ותחשך מאן ירק ועשב: ואנו ואכלו כפולין:⁸
 ובשו' אותן שהיו עבדי פשתים ארוך ונוטה כעבודת שורק לפי שמשתי⁹
 העץ היו ארוכים וגדולים במצרים טאר שכן היאור מנדלי וארנים בגדי
 לובן וחיורי כמו חור ברפסי בשו בעבדם פשתיהם שמצמן לשרותו בפי
 משרה והארני' מצפי' לכבם ולחזור בגדיהם ואין מים: שתותיה כל¹⁰
 בניני מים ויסודותיהם שכרי אשקלושא³ לצוד דגים כלם אנמי נמש
 כמו ענמי נמש מלשו' ענמה נמשי לאביונים: אך אולים הן שרי צען:¹¹

¹ i. e. Menahem ben Seruk. ² Seront esbuuz; better,
 אשבוואץ, esbeuz. ³ MS. חמשים. ⁴ Ascluse, or
 better אישקלושא, escluse.

נבערה כמו נבער כל אדם מדעת. בן חכמים אני מוסב על חכמי
 13 יועצי פרעה. בן מלכי קדם מוסב על שרי צען: נאלו שרי צען בעצתם.
 נשאו כמו אל ישיא אתכם חזקיהו. פנות שבמיה ראשי משפחות מצרי' הן
 14 המפורשי' בתולדות נח: מסך. כאדם שמערב מים ביין לשנות מעמו הטוב
 בן מסך ועירב בלב חכמי מצרים רוח עושים לשנות טעמם וחכמתם. עושים.
 15 דעת עיוות וקילקול: ולא יהיה אז למצרים מעשה מיושב ונעשה ביישוב
 וברעת כמעשה האש חנב כפה ואגמון. כתרנומו מיני שלמונים. כלו'
 לא יהיה מעשה מנהיג ופרנס לנהגם ולפרנס בלי מכשול. ולפי שבמצרי'
 16 היתה חבמת' מרובח כמו שמוכיח בחכמ' שלמה תפס שיטה זו: בנשים
 17 שלב רך להם ויראות: לחנא. כמו ויחט וינועו בשכור. לתמהון ובהלות.
 כי לא באו לעזרת יהודה אשר ירד מצרים לעזרה מפני מלך אשור.
 fol. 17. b. ועתה רואים שאשור* אבד מפני יהודה ויירא מפניו. כי יאמר אשור
 שהחריב אותנו ואת כל הנזים מסביב לא עמדו מפני יהודה ואיך נעמד
 אנחנו מפני עצת יי' צבאות אשר יעץ עליו להסגירו ביד מלך יהודה
 18 וחרד ופחד מאלהי ישר': חמש ערים מן היטנות. כי ממה שאו' עיר
 ההרס יאמר לאחת ולא א' שם הארבע דע כי סבת הוא זה ולו בלבד
 שאם הן חדשות יאמר שם בולן. מדברות שפת כנען. לפי שתהיינה
 קרובות לכנען תהיינה כפופות לבני ארץ כנען הם ישר' ומדברו' בלשונם
 ולא שמבני כנען ישבו בהם. ומכל אילו הדברו' מאדמת יהוד' שתהיה
 למצרים לחנא ומחמש ערים ומן המזבת והמצבה ומסח שיהא המקו'
 נודע למצרים ויעבדוהו שהוא כענין אז אהפוך כל העמים שפה ברורה
 לקרא כלם בשם יי' ולעבדו שכם אחד שעל כרחנו הוא לעתיד וממה
 שיהיה ישר' שלישיה למצרים ולאשור מכל זה נראה שכל הענין הזה
 אינו במלך אשור אלא לעתיד. ומדברו' שפ' כנע' ועיר ההר' יאמ' לאת'
 סימן הם להאמין דבריו: ונשבעות ליי'. ביי' אינו או' אלא ליי' כלו'
 כריתות ברית הן לו בברית ובשבעה. כמו חשבעה לי וישבע לו. השבעה
 לי באלהים. ועדיין לא נודע להם המקו' כל כך שידבקו בו ובשמו ישבעו

והיתה אדמת יהודה למצרים לחנא. פתרונו אדמת. ¹ On marg.
 יהודה יהיה לחנא בשביל מצרים כשוראו מכות מצרים על ידי מלך
 אשור לפי שהיו בוטחים על מצרים. כמו שאמור למט' ואמר יושב האי
 הגה כה מבט' אשר נסגו שם לעזרה להנצל מפני מלך אשור ואיך
 [the rest is illegible]. נמלט אנוני.

כי מעט מעט יתקרבו לו. תחלה תהיה להם אדמת יהוד' לחנאי. אחרי
 בן תהיינה ה' ערים ולא יותר נשבעות לו ולא בוי. וסוף יהיה לו מזבח
 בארץ מצרים ולא לעלה ולא לזבח אלא לאות ולעד, ליי' צבאות על
 השבועה שנשבעו לו להיות לו לעבדים משיבי מנחה. וסוף יהא נודע
 להם לכל מצרי' בלו ויכירוהו יפחי ואז יעבדו לו. כלם בזבח ומנחה
 ונדרו נדר לו ושלמו ויהיו לו לעם. בן השימה: יהיה מזבח ליי' צבאות
 תוך ארץ מצרי'. והיה לאות ולעד על השבועה שנשבעו לו. כענין מצבת
 יעקב ולכן ומזבח בני נד ובני ראובן שבנו לעבר בני ישר' לאות ולעד
 שיש להם חלק במשכן שלהי. בן זה אות ועד ליי' שבני מצרים אילו
 ה' ערים עבדים לו. וכן מצב' אצל גבול ארץ מצרי' לעד אם הם
 יעבדו לו את המצבה הזאת למרוד בו שישפט בם. והרי א' שנשבעו
 לו ועד ואות יש ביניהם בכך. ולמה נשבעו לו. כי אם יצעקו אל יי' מפני
 לחצים וישלח להם מושיע ושר והצילם: ועל ידי כך יהא נודע יי' למצרי'
 כולו ועבדו לו זבח ומנחה. כענין ולעבדו שכם אחד: ועל ידי מה ידעו
 את יי' שיהא נוגף את מצרים לפני לוחציהם וירפאם על ידי שהם ישובו
 עד יי' והוא יהא נעתר להם ורפאם: מסלה. לבא אילו באילו כי בשלום
 יהיו בינותם ולא ייסגרו אילו מפני אילו. ומכל מקום אשור יהא גדול
 ממצרים אז. וצעיר יעבד רב: יהיה ישר' העניים ומרודים וכפופים
 למצרים ללחם. כענין מצרים נתנו יד אשור לשבוע לחם. בלו אילו
 שלשתם יהיו מעולים ומבורכים מכל אומה. ולמה. לא לענין גדולה
 וממשלה כי ישר' יהיה עליהן על כל גויי הארץ וסגלתו וחבל נחלתו
 מכל עם כמו שמוכח במקרא הסמוך לו ונחלתו ישר'. אלא לענין ברכה
 בקרב הארץ שיתברכו אילו שלשתן בעשר וכבוד מכל שאר אומות שעוד
 לא יהו ישר' צריכי' להן: אשר ברנו יי' צבאות. כשיברך את אילו בדגן
 תירוש ויצהר ובכל טוב. לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור.
 יברך גם את ישר' עםם לאמר ברוך נחלתו וסגלתו אשר בחרתי לי
 לעם שאיני רוצה שיצטרכו לעם אחרי. ותראה ביצחק כיוצא בזה אחר
 שא' הן גבור שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדי' הוצרך לומר
 ודגן ותירוש סמכותיו. שמה יתרון למלך מתכבד אם הוא חסר לחם.
 אף כאן א'ע'פ' שיהא ישר' עליון על כל גויי הארץ צריך סמיכת דגן
 ותירוש ויצהר שלא יהא כסוף וצריך לאחרים. ואם תאמר מה צורך
 לתלות ברכת* דגן ותירוש של ישר' במצרים ובאשור לפי שארץ ישר'.

מקום הרים ועוצר נשמי' היא ומצרי' לעולם מתברכת לפי שטוחח
 ממימי שיחור כמו שתראה באברהם יצח' ויעק' שלעולם ארץ ישר'
 בפומה למצרי' ללחם. גם אשור ארץ מבורכת כמו שתראה בסנחריב
 שמיטבחה שהיא ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמי' גם היא על נהרים
 יושבת בארץ מצרי' כמו שמוכיח בכל המקר' כגון מח לך דרך מצרים
 לשתות מי שיחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי נתרי' נמצא ארץ
 ישר' מבורכת לעתיד הרבה יותר. משחיתה לשעברי' ועל זה א' יחוק'
 ולא תקחו חרפת רעב בנים ולא אתן עליכם חרפת רעבי' הנה זו
 נבואה נאמר' על מצרי' לעתיד על ידי נבואת כוש שלמעלה הימנה
 הוי ארץ צלצל כנפים. וכיוצא בזה תמצא ביחוק' שעל ידי מצרי' דבר
 בכוש במלחמ' נבוכד נצרי' גם למטה תראה מצרים וכוש יחד. כן ינהג
 מלך אשור את שבי מצרי' ואת גלות כוש. וכן יגיע מצרים וסחר כוש:
 ועכשיו או' הנביא אילו נבואות נאמרו לי בשנת מות המלך אחז על
 מצרים ועל כוש על העתיד ובשנת בא תרתן שר צבא אשור אשדודח
 או נאמ' לי איך ימכרו ביד מלך אשור. ואין אנו יכולי' לומר' שזה היה
 בבאו לצור על ירושלים שעדיין לא שלח ידו בכושיים שאז בהיותו בלכיש
 שלח רבישקה לירושלים ומשם נסע לשוב אל ארצו ששמע על תרהקה
 מלך כוש שיצא להלחם אתו. גם על פרעה היה מתפאר שלא יוכל
 לעזור את יהודי'. ואם כבר שבה והנלה מצרים וכוש נערי' חקני' היה
 לו להתפאר עליהם כמו שהתפאר על חמת וארפד וספרוים. והרי על
 מה שעשו אבותיו התפאר על מה שעשה הוא עצמו ששבי מצרים וגלות
 כוש בידו ועמו במצור לא נחפאר. בתמיהי' יאמ' הלא את עצמו ואת
 עמו לא הריע מידי ואיך ירשיע אחרים. אלא ודאי סרנון הוא אסרחדון
 בן סנחריב ולא הספיק אביו לעלות על תרהקה מלך כוש ועל מצרי'
 שהרי נהרג ועמד בנו ונלחם בהם אחרי מות אביו ועליו הוא או' כן
 ינהג מלך אשור ונו'. ואף מעשה אשדוד אחר מפלת סנחריב היה כי
 לא נהפאר על אחר מהם. ונ' שנים היה בין מעשה אשדוד למעשה כוש
 ומצרים: ופתחת אזור חגורת השק מעל סתניך שחגרת על ישר' שגלו
 מעל ארמחם. כענין שלמטה ויקרא יי' אלהי צבאות ביום ההוא לבכי
 ולמבפד ולקרחה ולחגר שקי' ובענין על זאת חגרו שקים ספרו והילילו.
 ואני בהלוחם לברטי שקי' ובהנה רבות שמלמד' לך הנביאי' ואנשי קדש
 חוגרי' שקים בצרת עמם. ועל זה א' הנביא אכן חליינו הוא נשאי' גם

על יורם בן אחאב אתה רואה שלבש שק על בשרו מבית בצרת עמו.
 ואם תאמרו היכן הגיד לנו הכת' שחגר שק הרבה דברי' במקר' שלא
 חנידם הכת' תחלה. ולפי דרכו מלמדך אותם והטעם לפי שלא רצח
 להפסיק שיטתו על כך ולא בא לו מקום לכך. ושק יורם יוכיח היכן
 הגיד לך הכת' שלבש שק שהוא או' וירא העם כי שק על בשרו מבית.
 ופתוח זה על כרחנו כמו מוסר מלכים פתח ויאסר אזור במתניהם.
 וכמו לא נפתח אזור חלציו. ועל כרחנו שק במתנים בכל מקום בחנירה
 הוא. וגם לשון מעל מתניך לשו' סלוק הוא דמיון מעל רגלך. ולשו'
 פתוח אינו לשו' דביקות כלל: ונעלך תחלון מעל רגלך. ולא לאבלות
 שהרי מסלק השק. וגם אין חליצת נעל במקר' דרך איבול אלא לאות
 ולמופת כמו שמפרש והולך. ערום ויחף. מכוסה קצת. כמו חפה' ארז.
 ויחף' מזבח ארז. ולא ערום ועריה. מגולה הכל. יחף. כמו יעפים.
 ינעים: וחשופי שתי מאחור שהיא ערות מצרי' שנוהגים בגלוי זה ערוה ⁴
 וקלון. כמו כי תועבת מצרי' כל רעה צאן. וחשופי * כמו חייתו שדיי. ^{fol. 18. b.}
 ואורגים חוריי. וקרע לו חלוני. שתי כמו ער שתותיהם: וחתו ובשו ⁵
 כרשיים מארץ כוש ומערי מבצריה שהיו מבטס וצפייתם ומבטחם. וכן
 מצרי' מארץ מצרי' וממבצריה שהיו מתפארי' בה להשתנב: ישב האי ⁶
 הזה הנותר בין יארי מצרים ונחרי כוש הנה כך הוא מצרים הגדולה
 והבצורה וכוש הרחבה והחזקה אשר היה לנו לנוס שם לעזרה. ואין
 לוש' האי הזה ירושל' שאין אי אלא בימים ובנהרות וירושלם הרים
 סביב לה ועוד לכוש לא ירדו ישר' לעזרה: מדבר ים. הוא המדבר ^{x. 1.}
 הגדול והנורא שאצל ים סוף בענין המדברת דרך ים סוף. והמדבר ההוא
 מביא רוח גדולה וחזקי. בענין והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר.
 רוח צח שפיים במדבר. ואפיצם בקיט עובר לרוח מדבר. ולפי שפנוי
 הוא בא הרוח מטם בכל חזקו ואיתנו בלי הפסק. ומיטל הוא מדבר ים
 ולא ממשי. ומפרש והולך בסופות בננב לחלף שסמדבר בא מארץ נוראה.
 בענין המדבר הגדול ותנורא. שבא בכל כחו ובלי הפסק כן חוות קשה
 הוגד לי על עמי. וכך הוא ² או' הכונר בוגר עתח והשולל שולל עתה ³
 הם מלכי בבל. ואחרי כן כבלות בנידותו ושדירותו של זה עלי עילם
 עליו צורי מדי אותו שכל אנתות שהיו העולם מתאנחי' וגאנקים על רעתו

¹ So MS.

² MS. היו.

3 ושרידותו ובנידותו חכל השבתי ושבתי נגש שבתח מרחבה: ועל כן מלאו
 סתני חלחלה שסבור הייתי בשטעי זאת שבטל שיעבוד עמי ופסק לנמרי.
 4 ולא כן הוא: שהרי את נשף חשקי וליל האותי שחשקתי וחתאויתי לילח
 שבו נלכדת בבלי כדכת' ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא כשדאת.
 אותו הלילה שציפיתי לשמוח בו. כמו שנא' לי למעל' בנבואת בבל כי
 ירחם יי' את יעקב ובחר עוד בישר'. שם לי המקו' לחרדה שייכנסו
 5 אומות אחרות תחת בבל לשעבד עוד בישר' ימי' רבים. כמו שמפרש
 והולך ערוך השלחן. נשף חשקי מפרש והחרדה ששם לו. מצפה הייתי
 לערוך השלחן. כלו' להיות בטת מכונד ושודדי. והנה שמעתי או' לי
 בחזון צפה הצפית העמד המצפה להניד לעם שחיל רכב ומרשים באים
 עוד אחר בבל. ויהיר את העם שינוסו וימלטו את נפשם. ומצפה הייתי
 בנשף חשקי אבל ושתח בשלום וחשקטי. והנה או' בחזון קומו השרים
 ומשחו מגן ומלך אחר תחת בבלי. מגן. מלך. כמו' כי ליי' סנינו ולקדוש
 6 ישר' מלכנו: כי כה אמר יי' אלי לך העמד המצפה אשר יראה הבאים
 7 אחריהם בכל יניד: ואם יראה רכב צמד פרשים ורכב חמור אחריהם
 ורכב גמל אחריהם שודאי אותם יראה והקשיב והשמיע לעם רב קשב
 קול גדול למלט איש נפשו. ורמו לו כאן שלש מלכויות שכבר יצתה בבל
 וכן חמצא בשנת שלש לבלשצר שלא הראו לדניאל אלא ג' מלכויות שכבר
 יצתה בבלי ודימה מלכות שנייה שאחרי פרס לצמד פרשים לפי שיש
 8 בה שני ימים: מדי ופרס: וכאשר א' לי המקו' בחזון העמד המצפה להניד
 לעם ולהזהירם אז ויקרא אריה לפני המקום. וא' לו מה לך להעמיד
 מצפה. הלא על מצפה אנכי עומד תמיד יומם ועל משמרתי אנכי נצב
 כל הלילות להניד ולהזהיר. ואין בהמה וחיה יכולי' ליגע בהם לחמיתם
 מפניי. וכלפי שדימה שרי מדי ופרס לסוס ולפרשי' ושר יון לחמור ושר
 רומי לגמל דימה שר ישר' לאריה שהוא מושל על כל בהמה וחיה
 והוא סיבאל כמפורש בדניאל והוא עומד עליהם למצפה ולשומר לשמרם
 9 ולהזהירם. ואחר שהשיב האריה כן וקיבל המקו' דבריו: והנה זה בא
 fol. 19. רכב* איש צמד פרשים. הן מדי ופרס. ויען האריה ויאמ' נפלה בבלי.
 שצמד פרשי' בא והפילה. וכל פסילי אלהיה שבר לארץ. ואין להם כח
 להציל עד שעשאם מרושה ובן נרן. כלו' פסילי אלהיה שברם הידק ורשם

¹ צמד is written over.

- כבנתי והאריה א' כל זה ושב מפרשי היוד שבמדושתו ובן גרני כמו
 יוד של שכני סנת' בן נרן כמו בן מות' נפלה נפלה כמו בדרך בדרך'
 מעלה מעלה' מטה מטה' סובב סובב' שהוא חוזק הדבר לומ' דווקא
 כך ולא ענין אחר: אשר שמעתי' דיבור בפני עצמו הוא' והאריה המצפת
 מגיד לעם זאת' והגדתי מוסב על יגיד שא' למעלה' גם תוכל לומ' על
 חוות קשה הוגר לי מוסב והנביא אומר' ועיקר החוות לא בא אלא
 להגיד שאחר בבל עוריהן משועבדי' תחת אחרים' וזרעה למעלה
 כשהנביא מתאונן בביטול מלכות בבל מתאונן שהיא קרובה לו יותר
 ולכך לא א' כאן אלא והנה זה בא רכב פרשים' ועל ידי שא' למעל'
 רכב פרשי' א' גם רכב חמור רכב גמלי' אבל העיקר אחר מדי ופרס
 בא הקרובי' אחר בבל' וכיוצא בזה שחמקו' א' לי להעמיד מצפה ואריה
 קרא לאמ' אנכי המצפה: משא דומה' הוא שעיר שא' לי וקרא אלי 11
 משעיר שמר מה מלילה' הניעה עדיין אשמורת הבקר היא אשמורת
 אחרונה ונתקן עצמנו לעלות ולפשוט על דומה' כבא הבקר ועוד קרא
 שומר מה מליל דרך זריזות ובהלה' והנה אלי קרא: ושומר אחר א' לו מה 12
 אתם שואלי' על הלילה קרב חבקר והנה הוא בא וגם בעוד הלילה אם
 יש לכם לבעות ולחפש מצפוני עשו' בעיני' תוכלו לבעות ולחפש' כי
 נדמה ונשתק כמו שממו' בעובדיה' אם נגבים באו לך אם שודדי לילה
 איך נדמית' ואחרי כן שובו אתיו לפשוט עליהם לבלע ולהשחית הכל
 שבין כך ובין כך יאיר הבקר' והבן כי ארבע משאות האמורות כאן
 משנה הכת' שם העם ושם המקום' מדבר ים ארץ מדי' שעיר קורא
 דומה' קדר קורא ערב' וירושלם קורא גיא חזיון' וכיוצא בדומה שכאן
 אנו מוצאי' מי כצור כדומה בתוך הים' שאף צר קורא דומה ועל
 שנדמה ונשתתק: משא בערב' הוא קדר כמו שמוכיח בסופו וכלת כל 13
 כבוד קדרי' ובית של בערב כמו משא דבר יי' בארץ הדרך' תיטא ודרך
 היו סחרי ירך של קדר ורוכליו' ועכשו א' כי מעתה בעבור ארחות
 דדנים דרך חצרי קדר ואהלו יקדימו ללון ביער שבערב' כי כל נאותיו
 וחצרו נשמו וחרבו ואין להם מלון שם' וכיוצא בזה תראה במשא
 צר: לקראת קדר הצמא ועיף הבורח וגם' על נפשו מפני אויבי' החיו 14
 מים' כלו' אתם שכני קדר ואהביו קדמו אותו בלחם ומים' וכן נשבי

1 is written over משעיר

15 ארץ חימא שהיו רובליו בלחמו קדמו קדר הנודד ממקומו: נמושה
 16 ושלוחה על קדר: בעוד שנה: מנין שנים: אַיִאִשִׁי כמו ויהי לי שור
 וחמור צאן ועבד ושפחה: שרוב שוורים וחמורי קורא בלשו' אחד: וכן
 הוא או' חמשי' שנה: אַיִאִשִׁי ושנות שני שכיר הן שלש כמפורש
 xxii. 1 למע' במואבי כבוד קדר הדרת רוב עמו ושאר ושארית: גיא חזיון:
 היא ירושלם גיא המחח שסבורי עמה שהיא מחוץ הפצם שבומתי' על
 מבצריה ומימיה כמו שמפרט למטה בענין: והוא כמו ואת שאול עשינו
 חוהי וחזותכם את שאול לא תקום: מה לך איפוא תינצלי בי עלית
 2 כולך לנגות להשתנב מן האויב: ומה לך להיות תשואות מלאה עיר
 הומיה להלחם ולהיות עליזה בששון ובשמחה הרג בקר שחט צאן אבל
 ושתהי היה לך לבכות ולחנור שקי שהרי חלליך לא חללי חרב שימותו
 3 פתאם שביעים בלא יסורי' אלא חללי רעב מתים בייסורין: כל קציניך:
 כנון צדקיהו ושריו: נדרו יחדי ברחו מן העיר: מקשת אסרו: מבעלי
 fol. 19. b. חצים שישטמום אסרו * ידיהם: ולא כענק ויפזו זרועי ידיו שיתגברו גם
 4 הם לירות כנגדם: אסרו מרחוק לעירם: שעו מני הרפו מני אמר
 בבכיי אבכה בכי תמרודים: ואין בכי בלא חגירת שקי שכך * הוא או'
 למטה ויקרא יי' אלהי צבאות לבכי ולמספד ולקרחה ולחנר שקי מבאן
 5 שהנביא היה חונר שק מעל מתניך²: בניא חזיון: שעשו מחח שלהם
 שם וסבורי' להנצל עליו: הכל יקרקי: שועי: מבטחי: כמו אל ישעו
 בדברי שקרי ישעה האדם אל עשהו: מקרקר עיקור של קיר כמו שורש
 6 תשרש: ואם תאמרו תעבר מלכות בבל ונשוב לירושלם כבתחלה בלי
 שיעבוד אין זאת: שהרי אחר בבל מיד עילם היא מדי נשא אשפתו
 עליכם לישטום אתכם גם הוא בחציו: ואף קיר ארם עמו: הם כשדים
 הנותרים: ערה והגביה מן עליכם: נמצא משיתחיל מלך בכל לשעבד
 בכם יזוב לא יפסוק שיעבוד ועול גיים מעליכם: ומה לכם לעלח
 7 ולשמוח: וחחר לעניינו לכברט ירושלם שהתחיל בו: והיי: וגם הי
 מבחר עמקיך מלאו רבב והפרשי' שת שתו השערה להלחם: כמו שימו
 8 וייטמו על העיר: ובבאם אל העיר גילה והפיר הק'ב'ה' מפניהם את
 מסך פתח היער ופתח להם שיבואו ותבט ביום חהוא ותבטח אל נשק
 בית היער: המגנים אשר שם כמו שתמצא בשלמה: ובטחת שהגשק

¹ Années.² MS. סכך.³ So MS.

ההוא יגן ויסקך לך במקום הטסך והיה לך לרעת שאחרי שהמקו'
גילה לך מסך השער מפניהם אין סגן מועיל לך. והיה לך לשוב אליו
ולבקש מלפניו על נפשך ואתה בטחת בחרב ובתנית ולא בטחת בו:
9 ואף את בקיעי עיר דוד ראיתם כי רבו לבד ממסך השער שנתגלה
והיה לכם לידע שאין לעמוד בפני האויב אם לא תשובו אליי וא'ע'פ'כ'
לא שבתם עדי אלא קבצתם את מי הברכה התחתונה. כנגד הבקיעים
10 חריצים חריצי למען: ואת בני מען שבירושלם ספרתם לראות אם
העיר יכולה להינצל על ידם וכאשר ראיתם שמועטי הן ותחצו הבתים
לבצר החומה גם יש לום ותחצו בתים שסמוכי לחומה מחוץ להיות
11 החומה גבוהה ובצורה: ומקוהי ונומא עשיתם למי הברכה הישנה היא
העליונה בין שתי החומות ולה הבטחתם ובטחתם ולא הבטחתם ובטחתם
אל עשיהי במים בטחתם ולא במי שבראם ויצר הברכה לא ראיתם
12 מרחוק עד שלא חבא עליכם הרעה. ולא די לכם שמרחוק בטרם חבא
הרעה לא זכרתם את יי' לשוב אליו אלא שראיתם שקרא ביום ההוא
לבכי ולמספדי כלו' הביא עליכם רעה שהיה לכם להיות בוכים וסופדים
וקורחים וחוגרי' שק שהרעה הולכת וגדילה ואין לכם מבטח למען:
13 ויורעי' אתם ודאי כי לא תנצלו א'ע'פ'כ' והנה לכם ששן ושסחה ולא
נכנע בעמל וברעה לבכם לשובי כי מחר נמותי ודיה לצרה בשעתה
ובעודנו בחיים נאכל ונשתה ונשמח כי הוא חלקינו. ומה לנו להצר
צרת מחר אך לשמוח. ולא שמעתם למח שהנביאי' אומרי' לכם לבכות
ולצום ולחגור שק ולקרוע לבבכם. כענין גם עתה נאם יי' שובו עדי בכל
לבבכם בצום ובבכי ובמספדי כי מחר נמותי כענין הנה אנכי הולך
למות וכענין קהלת: ולא שיאמינו לדברי הנביאי' ונגלה באזני הנביא
14 או' נשמע באזני יי' צבאות גוזר אם יכפר כלו' באזני שמעתי את יי'
צבאות או' נגלה באזני כמו ויי' גלה את און שמואלי ונגלה את אזני:
15 ולפי שזה המשא על הבטחי' בירושל' כמו שאו' מה לך אפוא כי עלית
כלך לגגות סומך לו משא שבנא שלא היה גם הוא מבטחו בהק'ב'ה
אלא על מבצר מען ירושלם. ותראה לשונותם שוין. מה לך אפוא כי
עלית כלך לגגות. מה לך פח ומי לך פה חצבי מרום. וגם לכך סומכו
כאן שעדיין בעניין ראשון מדברי שא' למעלה אם יכפר העת הזה לכם
עד תמתן. ואו' עתה שאף אליקים בן חלקיהו שנדר לו המקום לעשותו
'יתר תקוע' במקום * נאמן שלא תמוש אז תמושי והוא שאו' ביום ההוא fol. 20.

תמוט חיתר התקועה במקום נאמן שעל כרחנו לא נזכרה למעל' יחד
 תקועה במקום נאמן אלא אליקים ואיך יאמ' ביום החוא על מח
 שלמעל' בסמוך שביום שתחא תקועה ויתלו עליה תמוט אלא על כרוך
 ביום ההוא על פורענות ירושלם שלמעלה¹ זה הוא חוזר וכמו שפי'
 ישבנא זה לא הוא שבנא הסופר שאליקים בן חלקיהו אשר על הבית
 הלך עמו לרב שקח אלא קודם לו הית' הסכני' כמו² ערי מסבנות'
 אשר על הבית' וסבור להיות ממשלתו קיימת בידו ולהיות לאב ולאדון
 ליושב ירושלם ולבית יהוד' עד יום מותו: ואמרת לו מה לך פה? מה
 משפט יש לך בשררה זו להיות לאב ליושב ירושלם. ומי אב ומוריש
 יש לך בירושלים שהורישך שררה זו שתהיה חוצב לך פה קבר בגדולה
 ובשררה זו להיות חוצב מרום קברך שירד אחריו כבודך במותך שאתה
 בוטח על כן ששלום ואמת יהיה בימך לעשות הרע בעיני ולא תיכנע
 מפניי הלא אין לך גדולה זו אלא מידי ולא ממשפט שיש לך בה ולא
 מאביך שהורישך: ודע כי תגני מטלמלך ומשליכך בחייך מהר קדשי
 ומורידך מגדולתך טלמלה והשלכה והורדה גדולה ומונברת' גברי' שם
 דבר ומלשו' והמים נברו מאד' גבר חסדו' ועמך עטת' עטייה וצניפה
 הוא לשו' גלילה וכריכה' וכן או' יגלול ויכרוך אותך ברוח סופת וסערה
 כאהל שעושין הרועים לדור שם לפי שעה במדבר מפני החמה והגשמים
 והמדבר רחב ידיים הוא ורוח גדולה באה באיתנה וגלגלת הכל ומגלגלת
 ומטלמלת ומשלכת הכל למרחוק' והוא שא' חזקיהו דורי נסע ונגלה מני
 באהל רעי' משכני³ ואהלי עם יושבי חלד נסע ונגלה ממני ברוחך
 באהל רועים שנסע ונגלל ברוח סופת וסערה' והוא שא' איוב כגללו
 לנצח' ודורי ודור שניהם מדור באהלי רשעים' שמה תמות' בשפל
 ובבויוני' ושמה יהיו מושלכות מרכבו' כבודך שהיית מתכבד במ ברב
 עם שהיו לקלון לבית אדניך' שיותר מדאי היית נוטל שררה וכבוד
 ועטרה לעצמך השובים משל בית אדניך להתגדל עליהם עד שלא יהיו
 נחשבי' שלהם כלום כננד שלך והיית מתכבד בקלונם: והדפתיך ממצבך
 ולא תשתרר עוד עליהם: לאליקים בן חלקיהו שהוא עינו ושפל רוח
 ולא יתנאה על בית דוד עבדי' והוא היה בימי חזקיהו: ופתח ואין

¹ MS. (של)מעלה, שלענין.

² כמו is

written over.

³ דורי is written over.

סוגרי על פיו יצאו ויבאו: ותקעתיו לפי שדימח שבנא לאהל ועי 23
 התקוע בארץ רחבת ידים עראי מדמח אליקים לאהל כל יצען כל
 יסע יתדותיו לנצח ויתר זו יתר אהל היא ותקיעה נופלת באהל.
 ויעקב תקע את אהלו בהרי ועל ידי היתר נופלת בו לשו' תקיעה וכן
 או' ותקעתם יתר בהר קדשי במקום נאמן וחוק שלא תמוש שכל כך
 תהא יתר אהל ממשלתו תקועה במקום נאמן למעלה שכל בית אביו
 ואחיו שסביבותיו בתחתית האהל יתלו ביתרות האהל ולא ימושו
 יתרותיו ממשא תלייתם קל וחומר שרוח לא תניענו ממקומו לעטותו
 ולצונפו א'ע'פ' שהוא תקוע בנוכה ההרי וחיו חלוף למלטול שבנא:
 כבוד בית אביו רוב עמו מכלי האגנות הגדולים ער כלי הנבלים 24
 הקטנים: אבל ביום ההוא שתפול ירושלם תמוש היתר התקועה 25
 לאליקים ונכרת המשא שהיא נשאה עליה בתליית כבוד בית אביו
 כלו' עד יום גלות הארץ תהא ממשלתו קיימת: אניות תרשיש 1. xliii.
 ההולכות תרשיש וחבאות משם ותרשיש שם אומה מבני יון ומקום
 סחורה הוא כי שדר המוח לכס מהיות בית מבא שם למסחר והרי
 צור יושבת על מבואות ימים שכל אניות הים עוברי' ושבים דרך עליה
 ממזרח וממערב מצפון ומדרום שהים מתפלג שם ומעתה יש להם
 לעבר לשפת רחב הים המערבי לצד פוליא * שהיא ממלכות כתים היא fol. 20. b.
 רומי כי מארץ כתים פוליא ורומי במערב ים הגדול שבמערב ארץ
 ישר' הן וכן דרך ימים המחוזות הנמלין כלם על שפת הים הן מקום
 שהנחלים הולכי' ונכנסי' שם בים רק אם יש איים בים כגון צור וכיוצ'
 בה לכן להם דרך האיים במשוטה וצור היתה אי גדולה מאד בים
 ולצד מזרח הים היא ומשוכה לצפון ארץ ישר' ושם סתרחב הים מאד
 מאד לפי שמתפשט לר' רוחות ומד' רוחות יבאו לה עמים רבים במפורש
 ביחזק' ועכשיו בשחרבה כל אניות שהיו הולכות עד עתה במשוטה
 מתרשיש לצד לצד המזרח צריכות הן לילך שפת המערב לצד כתים
 במקום הנמלין כי הואיל שמחוזות המזרחיים בסלו מהם ילכו דרך
 המערביים כי רק צור היתה שם אי לצד המזרח וכשחרבה היא חרב
 כל המזרח אבל לצד המערב לא היתה שם אי מפני רחב הים רק
 כתים שעל שפתו וכך או' מארץ כתים נגלה למוי הנמל והמחל לבית

מארץ כתים נגלה למוי פירוש אף בארץ כתים לא On marg. 1

לבאי כי המחוח המזרחי שרד להם מבית סבאי ועל זה הלילו אניות
 2 תרשיש הבאות מדרום ים הגדול שבדרום ים כתיים: דמו יושבי איי
 התאפקו והשתתקו גם אתם יושבי האיים בכל מקום שעל סחר צידון¹
 עבר ים שהיו ממלאים אתכם כל טוב ועכשיו חרבו ו גם שאר גוים היו
 מוליכי לצור סחורות ממקומות אחרים ומשתכרין על ידה כמו שמפרש:
 3 ובמים רבים זרע שיחורי פתרונו חרע שיחור הנדל במים רבים כענין
 חרעו במים רבים קציר יאר המובחר היתה תבואתה של צר שלפי
 שהיתה במים כולה אין לה מקום זרע כל כך לתבואה ומצרי מוליכי
 לה לתבואותיהם ומוכרי לה ביוקר ומשתכרין לפיכך גם במצרים ילילו
 עליה גם שאר גוים ילילו עליה שהרי סחר כל הגוים היתה כמפור'
 4 ביחוק' בושי צידון ממבטחך כי כיזב לך הים ממבטח מעוזו שהיית
 בוטחת בו כי א' לך ים טעח הים שבטחת בו מפני אויב א' לך לאמר
 אל תבטחי בי כי אנכי הריתיך אם אנכי ילדתיך כי תבטחי בי לא
 חלתי ולא ילדתי אותך ולא גדלתי בחוריך ולא רוממתי בתולותיך:
 5 כאשר יבא שמע צידון למצרים יחילו ויפחדו על עצמם כאשר יחילו
 ויפחדו על שמע צור המעטירה כי גם צידון ממלכה גדולה היא שעד
 עתה היו מצרים בוטחי על יאוריהם וכשיראו שתי ממלכות הללו
 חרבנות היושבות על מבואות ימים יחילו על עצמם וכן תמצא ביחוק'
 מפורש שצור קדמה למצרי לחורבנ' ששכר נתנה מצרים לנבוכדנצר
 6 על חורבן צור: עברו תרשישי אתם עברי ים לסחורה הלילו יושבי
 7 האיים על יושבי צור: הזאת לכם עליזה מימי קדם קוימתה כלומ' וכי
 על זאת הייתם או' שהיא קריה עליזה מימי קדם קדמתה שעתה יובילה
 8 רגליה מרחוק למקומה לגור לגלות ממקומה: מי הוא שיעץ זאת על
 צור המעטירה עטרת תפארת בראשה וצניף מלוכה שאף סחריה היו
 9 כמו שרי מלכיות אחרות: יי' צבאות יעצה לילך בשביה לחלל נאון
 10 כל צבי נציב ומושל להקל וללול כל נכברי צור ולהכניעם: עברי
 ארצך כמו יאר שכלה תשקיע בים כמו שמוכיח ביחוק' ואין אדם יכול

ימצאו צר וצידון מנוח כמו שאמר למט' בתולת בת צידון כתיים קומי
 עבורי גם שם לא ינוח לך:

צר וצידון אחד הם כמו שכת' ביואל וגם מה אתם On marg.¹
 לי צר וצידון וכת' בזכריה צר וצידון כי חכמה מאד ובספינה יחוקאל
 יושבי צידון היו שטים לך:

לעבור בה שכלה אנמי מים אל בת תרשיש לכי ועברי שבארצך אין
 לך מזח וחוק עוד לעמד שם: שחרי נטה ידו המקו' על הים להרחיב¹¹
 יי' צוה אף על כנען שבים והוא צידון בבור כנען לשמיד מעו הים שלו
 שהיה בוטח בו כמו שמוכיח למעל' כי אמר ים מעו הים לאמר: וכך¹²
 א' לא תוסיפי עוד לעלח משיעשקו אותך בתולת בת צידון אל ארץ
 כתים קומי עבורי לפחודי גם שם לא ינוח לך שלא תמצאי רכלתך
 וסחרת ירך שם כמו בצר ותצטרכי עוד לשוטט * במקומות אחרים fol. 21.
 למצא מחיתך: הן ארץ כשדים¹ זה העם שלא נחשב כל כך בממשלה¹³
 לשעבר א'ע'פ'כ אשר שחוא עם עו וקשה יסדה² כשדים³ לציים⁴
 לחרבה ולשממה⁵. כמו שמוכיח ביחוק' הנה⁶ אשר את בלבנטן. גם
 הם אתו ירדו שאולה אל מי דמית ככה שמשמע הנה אשר שהיה
 גדול ממך עו וקשה לא עמד בפני מלך כבל שגם הם ירדו שאולה⁷
 ואתה⁸ שלא דמית לו בגדל ובכבוד איך תנצל. ובנבואת נחום או'
 הטיטבי מנוא אמן היושבה ביארים גם היא לעלה הלכה גם את
 תשברי תהי געלמה. הנה לך טמה שמקנתר את מצרים על ידי אשר
 ביחוק' ואת אשר על ידי מצרים בנחום חרע ותשכיל שתמכה את
 מצרים הכה את אשרי גם רבותינו ע'ה אמרו שנה ראשונה כיבש
 נינוה. הקימו בחוניו כלומר ואם תאמר לכך יסדה לציים שלא היו בת
 חוסות ובניינים לכך נאמר הקימו בחוניו. בתן ועפל שלהם הקימו ונכהן
 למעלה. עוררו ונשאו ארמנותיה א'ע'פ'כ שמה למפלה קל וחומר אתם:
 הילילו אניות תרשיש במה שפתח בו ססיים מעוכן מעו הים: כימי^{14, 15}
 מלך אחד. כימי מלך בבל שהחריב את צור כדכתי' ועברו הגוים האלה
 את מלך בבל שבעי' שנה. נמצא שכל שבעי' שנה שהיתה מלכות קיימת
 לא נשאו ראש כל הגוים שהחריב ולא א' הכת' שבעי' שנה דוקא בכל

בבל * עם is written over. ¹ בבל is written over.

לפי פי' זה שיסדה מוסב אל זה On marg. ⁴ is written over.

העם הכתוב בראש הפסוק צריך לפרש יסדה כמו כי בן יסר המלך
 שהוא לשו' גזירה וצווי ורצה לומר זה העם מר עליה שתהיה לציה
 ושממה והנכן אשר מוסב. כלומר העיר הגדולה אשר אשר יסדה
 is במפלה מצרים ⁶ ובנאה. השרים עשאוה ציה ושממה.

written over. ⁶ מצרים is written over.

חנוים אלא לפי מלאת לבבל שבעי' שנה כמו שא' בישר' שהרי מצרים
 לא היתה בידו אלא מ' שנה כמו שמוכיח ביהוק' והרי ישר' לא היו
 שבעי' שנה בגלות בכל לפי הפשט ולא לדברי רבותנו ע'ח' שלדברי
 רבותנו יש מהן י'ח' שנה בארץ לאחר שהעלם כורשי ולפי הפשט יש
 מהן י'ח' שנה בארץ קודם החורבן אלא מתחילת מלכות נבוכד נצר
 שביבש נינוח עברו גימ' את מלכי בבל שבעי' שנה. אבל שבעי' שנה
 של צור לא היו כולן חתת בבל כי מדי ופרס השלימוס. לכך לא א'
 תעבדה את מלך בבל שבעי' שנה במקר' ראשון אלא ונשכחת צר שבעי'
 שנה כימי מלך אחדי כימי שעבוד אחד מן המלכים שישעבדו מלכי
 בבל וחוא אשור שביבש שנה ראשונה. נמצאת נשכחת אף בימי מדי
 ופרס. שהרי אחר חרבן הבית החריבה נבוכד נצר כמו שמוכיח ביהוקי'.
 יען אמרה צור על ירושלם האח. הרי שכדי ופרס השלימו ע' שנה שלח.
 ואילו היה אומר כימי מלך בבל היה נשמע כל זמן שמלכות בבל קיימת
 והיא לא נתקיימה כל כך אחר החרבן. אלא כך או' צר שהיא מן
 המאוחרות תהא נעשת כראשונה. ולא לשע' . . . שאינו או' אלא
 ונשכחת צור. שמשמע ש'א'ע'פ' ששב שבונה תהא נשכחת מן הגוים
 שלא יבאו אליה לסחור כבראשונה למדת שכשפסקה מלכות בבל שב
 שבותה. אבל עדיין לא חזרה לקדמתה להיות סחר גימ' עד שתתעשר
 מעט מעט ותתחיל לילך בסחורה אצל אחרים. והוא שאו' קחי כנור
 סבי עיר זונה נשכחה ואז יבאו גם אהרי' אליה כבתחילת. והוא שאו'
 חנתה [את] כל ממלכות הארץ: סבי עיר. בשוקים וברחובות. אולי תזכרי
 שישמעו מאהביך אשר שכחך נעימות שיריך וישימו לב וזכרוך ויקרבוך:
 וטבה לאתננה. שיבואו אליה גימ' למסחר ותשתכרי. ולא שתתעשר בכך
 18 מן תטבע זכחשה ואמרה מי י' כבתחלה: אלא והיה סחרה ואתננה
 שיתנו לה קדש ליי'. והיאך שלא יבניסוהו לאוצר ולא בנייני נובה
 ותחק² יעשו ממנו להתנאות בו ולמרוד בי כבתחלה אלא שאם יעבדוהו
 ויכירו כחו ונבורתו במצרים שאמרנו למעל' ועבדו זבח ומנחה יהיה להם
 הרבה לאכול ולטבעה ולמכסה בגדי חפש שכל מה שישתכרו הגוונים
 והרעים שבהם ינתן לסוב לפני האלהים ויכינו * והם ילבשו. ואין ליושבים
 לפני יי' אלא משל כאדם שנותן פרס לעבדו משרתו היושב לפניו. שאינו

fol. 21. b.

¹ So MS.² חסן is written over.

עושה מכל מה שנותן לו רבו אלא אוצרות ולא ברניות שיתנדלו בו אינם
 עושי' אלא אוכלי' ושותין ושמחים בחלקם. והוא לשון לידטבי' לפני יי'
 שאינן עסוקי' אלא להתישב בעולמם לפני המקו'. ולהיות לפני יי' כמו
 הוא חיה גבור ציד לפני יי'. ואברכה לפני יי' בעולם: הנה יי' בוקק xxiv. 1
 הארץ. לפי שאמר פורענותה ולא א' עונה עכשיו א' עונה. הנה יי'
 בוקק הארץ. צור. ובולקה. ענין השתתח הם. כמו כי בקקום בוקקים
 חמוריהם שחתו. ועוה פניה. ולא יהיה לה פרי ותבואת. ומשל הוא:
 והעם כעם ככהן כעבד כאדניו בשפחה כגברתת. ער כאן שיטת מרים 2
 שפלים. סיכן ואילך שיטת מטפיל גבוהים. ואו' שיטפיל את חגבוהים
 ויגביה את השפלים. ולפי שנבהה צור מאד והוא עונה: וכמו שמוביח 3
 הבז תבחי. בח תחת נאוה: וכמו שמוביח אומללו מרום עם הארץ. 4
 נשמלו גבוהי העם: כי עברו תורות חלפו חק כלו' איש לזרועו היו 5
 בח. כל הנדול מחכירו בולעו מפני נאונם ועשרם. וכעונש דור המבול
 וסדום וא'ע'פ' שעדיין לא נתנה תורה וחק מכל מקו' נענשו על נאונם
 ורעתם. וכך או' תורות וחוקי מטפטיהם הראשונים שהורגלו בהם בין
 איש ובין רעהו חלפו מהם מפני עשרם וכבודם. הפרו ברית עולם. ברית
 ראשנים שברתו ראשונים עם ישר' בימי שלמה וחירם מלכם. וכן הוא
 או' בעמוס בנבואת צור ולא זכרו ברית אחים. וכן מוכיח ביחזק' שגם על
 ישר' נענשו. יען אמרה צר על ירושלם האח אמלאה החרבה: על כן 6
 אלהי אלת שבעת הברית שהפרו. אכלה וכלתה ארץ צר ויאטמו. ען
 שבעת שקר קורא אשם כמו שתראה באשם נולות. חרו. יבש לחלוחיתם.
 כמו ועצמי חרה מני חורב: אבל תירוטי. לא היין מטמח עלזים. לא 7, 8
 סוף דבר ירטי צר וצידן שקראם למעלה עלזים אלא כל העולם:
 בשיר ובשמחה לא ישחו יין אלא בכבוד ראש. ימר. יהא מרי כלו' 9
 למרות פתנים יהיה להם. כמו חמת תנינם יינם: וכל כך למה לפי 10
 שנשברה קרית חרו ומעח הים שבלב ימים ותהומות היתה חוקה. ואיך
 ישמח אדם כל העולם ידאג על עצמם. שאפילו בלב הים לא יבלה
 זאח להינצל ואיך ינצלו ישבי היבשה. סגר כל בית מבואת הים שהיו
 סחר נים מבוא בהם עוד למסחר: ערבה. לשו' ויהי ערב ויהי בקר. 11

¹ חלמו. MS.

² On marg. אך וע' יין וט' אך.

כשיתו אוברים ומרי נפשי כמו תנו טבר לאובר ויין למרי נפשי.

12 כאילו בא השמש יום השמחה: נשאר בעיר בצור ושאיה ונהשאר
 בה בתים ובנינים כל שעריהם כחותים נמצא נשאר ושאיה כפל.
 13 ושמה ויובת שער כפל: אלא כך יהיה להם בקרב הארץ בתוך העמים
 יהיו מפחרי ונפוצים וגולים מעט מזער כנקף זית כעוללות אבל בעיר
 14 לא ישאר רק שמה וכיתות שכל יושבית יגלו סמנה: ובאתרית המה
 חנותרים בעמים בכנפות הארץ ישאו קולם בסוף ע' שנה שישבו.
 ירנו על שובם בגאון יי אשר נאות עשה שהנדיל לעשות עמם לקבצם
 15 ולהשיבם לארצם צהלו מים מאייהם ביישבם אותם: על כן באורים
 כבדו יי דברי הנביא על כן על מעשה צרי אורים ואיים עניין אחד
 16 הם כמו מאור בשדים: ועל שראח השבת שבותה לקץ שבעי שנת
 שלגמרי היא יוצאת מגלות ושעבוד ושוב לא תגלה וישר לא יצאו
 מגלות ומשעבוד לקץ שבעי שנה שלהם אלא ישתעבדו מני אל ניי
 בכך מדבר מעתה ובוכה וכן או' מכנף הארץ ממקום תפוצות צרי
 זמירות צהלת קול חנותרים כנוקף זית וכעוללות שמענו בשוב שבותם.
 כמו שא' ישאו קולם ירנו בנאות יי צהלו מים צבי לצדיק שקיום
 והצבה והעמדה יש בארץ לנותרים אשר יצדקו ויזכו למניו לשוב
 * לאדמתם בהכירם כחו ונבורתו ולא יוסף עוד להניד רגלם מעל fol. 22
 אדמתם כי לעולם יתיצבו בה וישכנו לעד עליה משישבו לקץ ע' שנה.
 ואמר אולי ישובו ולא יגלו עוד אבל אני א'ע'ם שאשוב לקץ שבעים רזי
 לי לעולם דל כבודי ומשמן בשרי ירח שעוד אשתעבד ואצא בגולה ימים
 רבים אזי לי שאני משתעבדת וגולה יותר מכל עם רזי לי רזי לי כמו
 בדרך בדרך טובב טובב מעלה מעלה ולפי שבונדי עמי בגדו ביצורם
 ולא במשנה אלא בגידות¹ בוגרים חידונים בגדו בו ולא שבו מדרכם
 הרעה וא'ע'ם שלקו ולפי שבגדת בו בגידות אחר בגידות אתה ישר'
 17 יושב הארץ פחד ופחת ופח עליך עוד אחר שתכלה מלכות בבל ויכלו
 שבעי שנה ותשוב לארץ ותשב בה² שחשתעבד למדי ופרס³ וליון⁴
 18 ולרומי⁵: והיה הנס והנמלט מקול הפחד והעולה והנמלט בשיטת
 והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע.
 כי ארבות ממרום נפתחו להמטיר עליך פחים לעכבך בשעבוד מלכות

¹ בגד is written over.² יושב הארץ is written over.³ פרס, פחת, and פח are written over.

רביעית¹ ועל הפח מוסב כי ארבות ולפי שהמטרה נופלת בפח ימטר
 על רשעי פחים תפס בו לשו' ארבות השמים: רע' חתרועעח הארץ¹⁹
 בבבל. סור התפוררה במדי ופרס על ידי הפחד. מוט התמוטטה
 ביון על ידי הפחת: נוע תנוע ארץ בשכור וכמלונה שבראש האילן²⁰
 ברוסי על ידי הפח שיהו נבהלק בבהלה ותמהון איך יצאו מן
 הפח האוחזם וכבר עליה פשעה באחרונ' והאחרון הכביד עליה
 ונפלה באחת הפח ברנלה ולא תוסיף קום לימים רבים עד אחרית
 הימים: והיה ביום ההוא בימי נפילתה כשנתמלאה סאתה יפקד יי' על²¹
 צבא המרום על שרי האומ' שבשמים ששעבדו בה ועל ידי פקודת
 הצבא יפקד על מלכי האדמה שישעבדו בה אשר להם מלכות העולם:
 ופקודה זו לא יחד תהיה אלא לכל אחד בזמנו כמו שמוכיח בדניאל²²
 שישפילים ולא ימיתם אלא כך יהיו בירו בשפלות כאדם שאוסף אל
 בית הבור למשמרת עד בוא יום המשפט וסגרו על מסגרי שלא
 ימשלו כבראשונה ומרב ימים שתפסוק מלכות רביעית וישבו ישר' כבר
 לארצם אז יפקדו להמיתם כמו שמפרש למט' ועשה יי' צבא' בהר
 הזה משתח שמנים בלע המות לנצח. זהו פירוש פקודה זו אלא
 שמפרש אותן רוב ימים מתי זמן הפקודה כשימלך יי' בהר ציון
 ובירושלם וכבר שבו ישר' לארצם כמו שפירשתי ואו' הנביא שבח
 על כך ומתוך השבח מפרש פקודתם ועשה יי' לכל העמים: וחסרה²³
 הלבנה ובושה החמה כשיהו סבורי' לצאת ולהאיר לעולם כתמל שלשם
 ימצאו אור גדול הרבה יותר מאד משלהם המאיר לעולם בענין לא
 יהיה לך עוד אור השמש לאור יומם ולננה הירח לא יאיר לך כי יי'
 יהיה לך לאור עולם ואז החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ומשל הוא
 כלומר ולישר' תהיה אורה ושמחה ברוחתם ובישועתם יותר מאור
 השמש והירח ומ'ס' אין אני מיאש את לבי ממשמעות המקר' שממש
 יהיה בן כי יש כח באלהינו להרבה מזה ויראו עיני וישמח לבי עם כל
 עמו כי מלךי ואז יפקוד עליהם עונם ובבראות הנביא ישועה כו' א'
 שירה כלפי מה שא' למעל' קינח לאמר אוי לי בראותו השיעבוד והצרה
 ונגד זקניו כבודי בענין כבדני נא נגד זקני עמי והפי' כך הוא ונגד
 זקני עמו יכבדוהו צבא השמים החמה והלבנה שלא יאירו בפניו וימעמו

¹ פח is written over.

1 אורם מפני אור כבודו: כי עשית פלאי הפלאת לעשותי ומהו הפלאי
 עצות ייעצת על האומות מרחוק מימים רבים ביד עבדיך הנביאים
 2 אמנה אמני נאמנו דבריך בהם וקיימתם: כי שמת בנייניהם ומבצריהם
 מעיר לגלים מעוז חנים קריה בצורה שלהם שמת למפלה וקרייתך
 * ועירך אתה עתיד לכונן ולבנות על תילה אחר חורבנה ארסון זרים fol. 22. b.
 היטימות והחרבת מעירם שלעולם לא יבנה וארסונך והיכלך עוד יטב
 על מיטפטו כבראשונה לכך תפס עיר וארסון באומות כנגד ירושלם
 3 והיכל: על כן יכבדוך עם עז הסריע לאחרים ויניח בשבילך מלהרע
 4 ייראוך ומפני מוראך יניח מלהרע: כי היית מעוז לדלי לישראל ויאמר
 בלבו איך אטלח יד באחרים הנה יי' אלהי ישראל ישפוט וינקום ממני
 מזרם יום רעה כי רוח ודעת עריצים להרע לעמך היה בזרם קיר
 5 המפיל קיר וחומה רעועה ולכך היית להם למחסה: הרי לקיר היית
 למחסה חרם מים כבירי שוטפי שלהם ושאון שלהם הכנעת והחרבתה
 כחורב שמיט בארץ ציה וצמאי חורב בצל עבי אפי בצל עב שהיה
 להם ללחלחם ולהרטיבם הבאת עליהם חורב וטרב שזמורות עריצים
 יענה ויחליש לשו' עני ודלי והיאך יענה זמיר עריצים ויכניע שאונם:
 6 ועיטה יי' צבאות לכל העמים בהר הזה הוא הר ציון הנזכר למעלה
 משתה שמנים ממוחים מבהמות מחים ושמנים ומשתה שמרים
 מוקקים סין הטוקט על שמרו ומשכר לגורדם ולהמשיכם אליו כצייד
 הצד עופות וחיות ומשליך להם במקום הפח אוכל להמשיכם וכשבאו
 7 אל הפח אז פורש עליהם רשתו ולוכדם: והוא שאו' ובלע בהר הזה
 ויצפון בהר הזה בציון פני הליטה ללום פניהם כמו ולם פניו
 לעור את פניהם שלא יראו רשתו והמסכה הנסוכה כמו את היתד
 הארג ואת המסכת סיילא אורדיאה ובל המקרא כפול ליטה ומסכה
 אחד הן וכן הוא או' כי נסך יי' עליכם רוח תרדמה ויעצם את עיניכם
 8 הלוט הלוט כמו בדרך בדרך סובב סובב: ואיך יהא מבלע להם פני הלוט
 הלוט בלע אל המות להמית ולהשמידם וכן הוא או' בזכריה והיה
 ביזם ההוא אבקט להשמיד את כל הנוי הבאים על ירושלם גם העורון
 והיטעון וכינתה סף רעל נזכר שם ואז מחה יי' דמעה מעל כל פנים
 שלא ירעו לישראל עוד גימ' וחרפת עמו יסיר שהיו האומות סחרפי

¹ Taille ordie.

אותם לאמר איה אלהיך כי אז יכירו כחו ונבורתו ואין לך נביא שלא
 תהא מלחמת העמים נרמזת בו ואל עמו הנזכר למעלה לכל הגוים אתם 9
 הייתם או' לנו איה אלהיכם הנה זה אלהינו שקוינו לו שירשיענו מירכם:
 כי תנח ותשקוט יד יי' בהר הזה להכות את כל הגוים שנאי ציון והיד 10
 היא הלימה והמסכה הנצנפת להם בהר ועתה ספרטה ונדרש מואב
 שחירף את ישר' חחתיו במקומו בהדרש תבן בדומן לבנים ובשביל
 חרפת עמו יסיר שא' למעלה חפס מואב בדכת' שמעתי חרפת מואב
 אשר חרפו את עמי: ופרש ידיו הנה והנה בקרב ארצו לעזרה 11
 כאשר יפרש ידיו השוחה הטמ במים רבים לשחות ולצאת מהם
 שמשפיל עבה טפו במים עם ארבות ידיו הם שיחיה שרק הורעות
 נראים ולא יוכל לצאת מיד אויביו שישינודו בין המצרים בקרב
 ארצו: ומבצר משגב חומותיך מואב השח השפיל המקו': חומות וחיל 12, xxvi. 1
 שלא ירדו חומותיה ולא יהרסו כמבצר משגב מואב: פתחו שערים 2
 ויבא בם גוי צדיק אשר צדק חכה לכך בהיותו שומר ומצפה קיום
 אמונת סבסח אלהיו בנולה א'ע'פ' שהתמסחה קץ ישועתו בענין אם
 יתמסחה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר והוא יבא בשעריה ולא יבא
 בם עוד צר ואויב: יצר לבם הסמוך ובטוח בן שתקיים סבסחך בענין 3
 סמוך לבו לא ירא יצרי תתן להם יצר ומחשבת שלום שלום שלא
 ירא כי בך בטוח ולכך תן לו לב בטוח בלי פחד לעולם: בטחו 4
 ביי' עדי עדי א'ע'פ' שהצרה מוטבת עליכם כי יכולים אתם לראות
 עתה כי ביה יי' מעוז צור משגב לעולם וכל זה סן השיר וכן *או' זה 23. fol.
 לזח בשיר: ובמה תתראו כי בו מעוז משגב צור ומחסה כי השח 5
 יושב סרום הן האומות ששיעברו בהם כגן רומי וחברותיה ותאך
 השח השפיל אותה ותגיעה עד עפר שחרמסנה רגל דרך הילוכה בלי 6
 ניקוף ונגף ולא רגלי אדם קל ברנליו ובריא להלך להנביח רגליו אלא
 רגלי עני ומאסר וחולה שאינו יכל להנביח רגלו כל כך מרוב חלשות:
 ארז לצדיק מיטרים ארז שלך לצדיק מיטרים הוא בלי מכשול בענין כי 7
 ישרים דרכי יי' וצדיקי ילכו בם מיטור בלי מכשול גם אחת ישר מעגל
 צדיק תמלס כלו למי דרכו [אתה] תלוי עמו בענין עם נבר תחבר עם
 תמים תמלס מי שחולך בישר עמך גם עתה [אתה leg.] תתהלך עמו בישר
 ולפי שרוצה לומר אף ארז משפטי יי' קוינוך התחיל בדבר זה: אף ארז 8
 משפטי יי' קוינוך שתשיב לצדיק כצדקתו למלס מעגל ישר על

צדיק. אף קוינוך לשפט ברשע בעת רשעו שלא ימצא מקום לחטא
 ואז יוחן כמפורש למט'. לשמך ולזכרך שתעשה להם שם ודיבר בעולמך
 שיכירוך וידעוך הרשעים בחייהם על ידי שתוכיחם ותיסרם לזה נפשינו
 9 מתאוה. וכל המקר' כפול: ומפרש תאות הנפש גפשי אויחך בלילה
 על משכבי. שדרך המקר' לתלות מחשבת האדם בלילה על משכבו
 בכמה מקומו'. אף את רוחי ודעת לבי בקרבי אני משחר ודורש
 ומבקש אותך לעשות משפט ברשע ולהוכיחו בחייו. כי כאשר משפטין
 יהיו לארץ להוכיח האדם אז צדק למדו ישבי תבל ותיסרו וישובו.
 10 בענין משמים השמעת דין ארץ יראה ושקמה. ואז יוחן רשע בל למד
 צדק שבארץ נכוחות ומישרים שעושין בה משפט וצדק יעול ולא ילמד
 היטב. ושאינו רוצה בחייו גיאות יי' ומשפטו שיעשה בו ואתה שמכריתו
 מן העולם לאחר מותו בלי אחרית ותקוה והיה עולמך מתקיים אף
 בהם. בל למד ובל יראה כלומר שלא למד צדק בארץ הנכוח'
 11 והצדק. וגם לא ראה מוסרך ותוכחותיך שישוב ויחיה: יי' כשרמה
 ירך עליהם לשפטם ולינקם מהם הם אינם רואים שישובו ויחיו. כי
 לבניהם תצפן אונם ועמלם להכרית אחריתו ברור אחר שאין היכר
 ותבחנה. יום מקרה הוא היה להם או יום משפט אלהים הוא. והיה
 ראוי שיחזו בעיניהם בחייהם קנאה שאתה מקנא לעם עני ודל אשר
 עשקו ורצצו לשפט משפטם ולריב ריבם לקבוע קבעיהם. ויבושו
 ממועצותהם שהיו סבורי' לבלעם כשאלו חיים ואין אלהים דורש
 לנפשם אף לכלות באש חמתך צריך המזידים והפושעים כך ביד רמה
 12 שלא ישובו על מוסר משפטין: ואחרי שכך היא מדה לפניך יי' חשפת.
 תיסד ותכונן. שלום לנו בל ימוט לעולם. וחחר על ישועה ישת חומות
 וחל ועל יצר סמוך תצר שלום שלום. כי גם כל מעשנו פעלת לנו.
 שאם אנחנו חטאנו גם אתה פעלת לנו את כל מעשינו ואם לא למעננו
 13 עשה למען שם כבודך שאנו מיחדים בגוים: שבעלונו אדנים זולתך
 לעבוד ולדרוש את אלהיהם ולום' אנו לבד אדניכם ומושיעכם ואין לכם
 לעבר ולדרוש אלא אותנו. כמעשה מדי ופרס בגזרת דריוש על דניאל
 שלא ידרוש ויתפלל רק אליו כאשר המיוחדת לבעלה. וא'ע'פ'ב' אנחנו
 לבד בך אנו בוטחים לבד שמך נזכיר בעת צרה. בענין ואנחנו בשם
 יי' אלהי' נזכיר. ולפי שיטה זו א' כאן אלהינו מה שלא א' בראשונים.
 ולמה לבד בך נזכיר שמך שהרי ראינו עתה כי אתה הוא תמית ותחיה

- 14 אבל הם אין להם תשועה: מתים שלהם בל יחיו על ידי אלהותם רפאים שלהם בל יקומו עוד על ידם על אשר¹ אתה פוקד ומשמידם מארץ חיים ושמים לא יזכר עוד כי נשכח זכרם. כלומר בשאתה מפיחתם אין בהם כח להחיות: אבל אתה יספת לנוי על נוי אשר בחרת לך יספת לעשות רבות כאלה וכאלה להטית ולהחיות להוריד שאול ולהעלות לחיות² מתכבד³ ומתקדש על ידם לעיני נזים רבים. רחקת כל קצוי ארץ fol. 23. b.
- 15 בשבילם ולכך לכד בך נזכיר שמך: יי אם בצר פקדוך הנני אשר בחרת לך אז יחיו מתידי היתה נניפתך בהם ננוף ורפוא⁴ כי בידך כח להטית ולהחיות. כך השיטה צקון לחשי אם במצור ובמצוק כאשר יציק להם יתלחשו לאמר אבל אשמים אנחנו על מוסרך שלהם לאמר. כמו הרח שתקריב ללדת תחיל תועק בחבליה. בבא בנים עד משבר וכן אין ללדה. כן היינו מפניך יי שאין בננו כח לישועה אם אתה לא תושיענו: שהרינו חלנו בעת⁵ שילדנו חבל ורח היתה לנו לידתנו שעוד אנו כראבים כבראשונה ועוד נהפכו עלינו צירנו שאין בננו כח לעשות לנו ישועה ורוחה. ובל יפלו ויפלאו לעשות ישבי חבל אם אתה לא תושיע ותסליא: אם כך פקדוך בצר וכך היו מכירי⁶ כחך ונבורתך 19 אז יחיו מתיך אותם אשר הטתה ברעה ביד אויביהם. נבלתי רפאי עמי אשר רפו ונבלו ברעה. נבלה ורפאה משמע אחד שכל רפה נבל וטפל. יקומו. כי בידך כח להטית ולהחיות. כי טל אורות ובקרים שכל הדשאים יצצו ויחליפו נזע על ידו שמוליד ומצמיח מן הארץ דשא ועשב. כן היתה להם טל תחייתך להוציא שכני עפר מן הארץ להחיותם. טל אורות. רושיאת מטינבלא⁷. וארץ. והארץ. שאין אנו עושי ישועות ופלא: על רפאים שיקומו ויחיו תפליא ותושיע. יפלו. כמו ויפלו מאד בעיניהם בעזרא שהוא כמו ויפלאו. וכפל הוא על ישועות וארץ פתרונו ומוסב על ישועות בל. נעשה ארץ. ובל יפלו ישבי חבל. וגם יש לפותרו והארץ אשר לא נעשה בה ישועות ופלא תחנה⁸ מחנה הרפאים אשר יקומו. בענק ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד. תפיל. כמו על פני כל אחיו נפלי. והנפלים עליו מבנימין. ועכשיו הוא מענק כי טל אורות טלך. ועכשיו שלא פקדוך בצר ענשת אותם. ואו לישר⁹

¹ כמו is written over. ² נכבדת is written over. ³ is written over. ⁴ Rosée matinable. ⁵ תפיל is written over.

אחרי אשר לא פקדת אלהיך בצר ומר עליך עונש על שעמדת במרדך
 20 ולא נכנעת לפניו. וזו היא הקנתך: לך עמי בא בחדריך. כלו' הכנע
 עצמך גם עתה לפניו ושוב עדין בצום ובכני ובמכספר להגן בעודך.
 אולי יחנן שאריתך. ומשל הוא הסטר חדריו ודלתיו בעדו. בענין ואתם
 21 לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: כי הנה י' יוצא ממקומו. דמיון
 תעבר י' לננוף את מצרים. לפקר עין ישב הארץ לבער הפושעים
 המורדי' בוי' ובענין לא שפכתו על הארץ לכסות עליו עפרי. כי על
 צחיה סלע שמתהו להעלות חטה לנקום נקם. וזה בחורבן בית ראשון:
 ביום ההוא שיבער הרשעים מן הארץ בצאתו יפקד י' בחרבו הקשה
 1. xxvii. הנדולה והחזקה. כלו' להשמיד ולהכרית מעל פני האדמה. על ליתן
 נחש בריח. הן רשעי' נמורי' הנשכים את העם בשניהם כתנינים.
 כנחש עלי דרך וכשפיפון על ארץ שמברית הדרך מן הקצה אל
 הקצה. ויש נחש כנן עכנא שמקיף את השרה ואת הכרם לישוך
 ולהמית כל הבא והוא עקלתון. והרג אף את התנין אשר בים במקוה
 המים ובאנמים וממיתין את העם. הכל ישמיד ויכרית מן הארץ בגלות
 בבל וחטאיה ישמיד ממנה אשר חמת למו כדמות חמת נחש. כמו
 פתן חרש יאמם אזנו אשר שניהם חנית וחצים לאכל עניים מארץ
 ואביונים מבני אדם. ולפי שדימה אותם לנחשים ותנינים תופס בם
 לישון בריח ועקלתון. ולשון ים כלומר בכל מקום שהם ישמידם מן
 2 הארץ: וכאשר יתבערו הרשעים הנשכים את העם מן הארץ אז כרם
 חמר ענו להי לארץ. לה מוסב על יושב הארץ שא' למעל' וישב הארץ
 הן הנחשים. כרם חמרי יין. ענו להי לארץ. כלו' לחום עליה שלא
 לבלות הכל בטביל נחשים טבה. אלא הנחשי' אמית והנמיעות ישארו
 3: כשיכלו רשעי הארץ בבבל. אז אשים עיני על עמי לטובה: והוא שאו'
 אני י' נוצרה. לארץ. ולרגעים כשתצטרך להשקות אשקנה. כלו' אשמר
 שאר עמי שלא יכלו עמם. פן אפקד' עליה. כלו' שלא יהא המשחית

כת' בספרים דייקי' פן יפקד עליה. והוא כמו אפקוד. ¹ On marg. פתרונו על הכל אפקוד אבל לא עליה. או פת' כמו לא נפקד ממנו
 אישי לא יחסרו עליה. ויש לפתור או יחוק במעו. כן או' ישר' שהק'
 יהיה לו למעח ויעשה לו שלום מן האויב ואז בבני' הבאים ישרש
 יעקבי. או בימי' הבאי'. א'ע':

- * מכלה הטובים עם הרעים אשים עיני עליהם חסיד לשמרם יום ולילה. 24. 601.
- פן יספו בכל חמאתם: חמה¹ זו להשמיד את עמי להכרית מעל פני האדמה אין ליי עליהם שמי שהיה נתן לי להיות בשמיר ושית המציתן בהבערתם מנדיש ועד קמה ועד כרם וית כלומר שאילו היה לי חמה להכריתם במלחמת הנחשים והתנינים שהייתי מבער והורג סביבות הכרם לא הייתי מחפש אחר התנינים והנחשי' אלא הייתי פוסע בתוך ומצית יחד כל הכרם בשביל הנחשי' הנממנים בו אלא חסתי על הכרם והייתי מחפש אחר הנחשי' והורגם והכרם הייתי משייר: או יחוק במעוי מוסב על אפשרה גם אציתנה יחד כלו' או 5 הכל הייתי מכלה או היה נכנע אף הנחש והתנין מפני להחזיק במעוהי שלא יאמר עוד כחי ועצם ידי עשה לי את החיל ופושע ביי אבל אם הוא לא יכנע מספני לעשות לי שלום ונתת רוח לגמרי שלא להלחם אפי' בו להורטי או אף הכרם הייתי מכלה על ידו וחמה זו אין לי עליהם אלא ע'פ' שהנחש והתנין עומד במרדו: הבאים בחדריהם 6 ומוגרים דלתיהם בעדם ונכנעי' להחבאות מפני ועמי הן הכרם ישרשי יעשה שורש יעקב יציין ופרח וירמב ישראל ומלאו פני תבל תנובה י שחסתי על הכרם בהרני נחשי' שבו²: ותראו אם מעולם היה לי חמה 7 עליו להכרית הכל כמו על שאר אומותי אם חכיתיו כמכה שהכח אותו סכהו אם כהרג שנהרג מאויביו חורג ממני: שאף כשייסרתיו 8 על ידי האומות לא להשמיד אלא כן צויתי לטי המיסרוי בסאסאה במדח תריב את הארץ והיאך בשילוח ענפיה ודליותיה כלו' בעשרה ובכבוד להשפיל ולהכניע בעמל לכה לשוב אלי וכן או' בסנחריב הוי אשור שבט אפי ונ' בני חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצונו לשלול שלל ולבח נז ולשומו מרמס והוא לא כן יחשב³ כי להשמיד בלבבו ולהכרית גי'ם לא מעמי והנה והיפך ועקר גוף הנטיעה בכעסו ברוחו הקשה כמו ברוח קדים עזי אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה ומפרש מליצת בסאסאה בשלחה תריבנה שצוה לשכמ אפו ולמט' ועמו שכך צוהו: לכני על שחמא יעקב בניי בזאת יכפר עונו בשומו 9

על לשו' כרם חפס. ² On marg. על לשו' כרם חפס. ¹ is inserted on marg. לשו' ישרש יציין ופרח ולשו' בשלחה והנה ברוחו הקשה ביו' קדי' ולשו' סעיפיה וקציריה. ³ is written over. ידמה.

כל אבני מזבח¹ כלומר הכניעהו והשפילהו שישוב אלי ויכתת הרק כל
 אבני מזבחותיו כאבני סיד הנשרפות ומטפצות לעפר שלא יקומו אשרי'²
 10 וחמני' בזאתי וזהי ולא להשמיך ולהכרית: כי עיר בצורה ברד
 תושיבנה מיושביה להגלותם. נות חשים משלח ונעזב מיושביו כמדבר
 שהוא מקום מרעהי ששם ירעה עגל ובהמות נוחותי ושם ירבץ וכלת
 סעיפית³ בשלחהי ששילחהי וענפיה ודליותיה ויאבל עשרה וכבודה
 11 ויכלהו אבל הגוף יהא קיים. ורק אליו אל תשלח ירך: והוא לא
 עגל⁴ הרביץ שם כמו שצויתיו. אלא כשהיו קצירות ענפי גידולי
 המירות מתיבשי' ממעל בדרך שמתבישי' בתורף היה משבר סעיפיה
 ומשליך כסבור אין להן עוד תקוח וחרי יש להן עוד תקוח בעבור החרף.
 אף זה כשראה הק' ב'ח' כועס על ישר' א' אין להם עוד תקוח ותתחיל
 להשמיד ולהכרי'. וחרי יש להן תקוח בעבור ועם נשים באותי ואף
 חנשים היו באות ושורפות ומדליקות⁵ אור בגוף הנטיעה עצמה⁶ ששתי
 קצותיה אכלה אש ותוכה נהר שלא תגדל עוד ולא תעשה עוד ענף ופרי
 לאבד תקותהי אתהי גוף הנטיעה כמו סעיפיהי כי לא עם בינת הואי
 הגני החוא המכהו מבח גדולה להבין אחריתו של ישראל. איכה ירדף
 אחד אלף אם לא כי צורם מכרם וי' הסגירם. והוא או' ידיט רמה
 ולא י' פעל כל זאתי ועל כן לא ירחטנו עשהו ומגדלו להוכיח טים
 אלא כשם שהוא ייסר עמו בכליה כן הק' ישמידהו ויכלהו כמו שמוכי'
 בענין הוי אשור שבט * אפי' ויוצרו. להיות שבט אפו ומטה זעמו:
 12 ותיח ביום ההוא שלא ירחטנו ויפקד עליו אכזריות חטתו. יחבט הגנים
 שמשבלת הנחרי נהר פרת. עד נחל מצרים להשיר ולהוציא סחן ישר'
 כזה שחובט ענפי הזיתים להוציא ולהשיר הפרי. ודימה הגנים לענפים
 וישר' לפרי הזית⁷ שכן הן ישר' מעורבין בין האומות בגלותם כפרי הזית
 בין הענפים. ולפי שהחבטה בענפים הן הגנים או' ואתם תלקטו כוח
 שמקלט הזיתים תחת האילן בנושרם. לאחר אחדי מביניה' ולא יישאר
 13 אחד מכם ביניהם: והיכן ילכו תקיעת שופר תלמדם הדרך לירושלם
 אף לאובדים ולנדרחים שאכרו ונדרתו ממקומם. כמו צאן אונדות היו
 עמי והשתחו ליי' כלם בירושלם ולא בביתאל ובדן. ועל כרחנו אין

¹ is written over. מאירת
² אותה is written over.
³ MS.
 הזאת.

זאת בימי עזרא כי במצרים ובאשור נשאר כלם ואף שבבבל לא עלו
 כלם. אלא דבר זה ספורש בענין ויצא חמר מנוע ישי: הוי עמרת נאות xviii. 1
 שכורי אפרי' עד כאן דבר דרך מטל ועל גלות בגל' לך עמי בא
 בחדריך. על לויתן נחש בריח' כרם חמר ענו להי' יציין ופרח' ועכשיו
 מדבר אותו הענין על אותו שביסיו' וכלפי שאמר שהבאים ונסתרים
 ותכנעים מפני זעמו ישרש וציץ ופרח בכרמו אושר עתה הוי על אותם
 שמתנאים בעשרם וכבודם ואינם חרדים לבא להיחבאות מפני זעמי
 מטבת רוחם כי הם לא ישרשו ולא יצצו ויפרחו בכרמי שאף ציץ
 פרחם יהא נובל מהם. ולשאר עמו הנחבאים מפני זעמי וחרדים על
 דברי' אהיה להם לעמרת צבי ולא לציץ נובל כמותם. כן חשיטה:
 הוי על עמרת נאות שכורי אפרי' שעל ידי שמחת לבב שהיין מטמח
 ומטיב לבם אינם חרדים. לדברי להסתר מפני זעמי אלא מתנאים
 כנגד נביאי' על עשרם וכבודם כטוב לבם. הוי להם וציין נבל יהיה
 לוי' כציץ העשב המיפה אותו שהוא בראשו כעמרה ולמחר ימולל
 ויבול כן יבול מהם מהרה קיום העמדת העמרה שהוא מתפאר בה
 שתתקיים' לו לעולם. העמרה אשר על ראש בני גיא שמנים שיהו
 חלומי יין בראשם במקום העמרה. כענין הכוני בל חליתי הלמוני בל
 ידעתי. גיא שמנים. מקום מובחר הוא אלפא ליין. והוא בקרן בן שמן
 הנזכר במרם היה לירידי בקרן בן שמן כי כן שיחת ישעיה'. שבל ארץ
 ישר' מדמה לאותו מקום ועמרה מדמה לציץ פרח העשב המקפת ראשו
 בעמרה: ומח הוי על העמרה. הנת שער קטב חזק ואמין ליי'. כענין
 וסער מתחלל על ראש. רשעי' יחולי. כזרם ברד הבא בסערה וקוטב
 וטורף ומטית אדם ובהמה אשר ימצא בשדה כן יהא קוטב והולם
 אותם בראשם. והקטב הוא הלומי יין שא' ולבר הקטב וההליטה יהיה
 כזרם מים כבירי' שוטפים להוריד מראשותיהם עמרת תפארתם ארצה.
 היאך שבידם יניחו לארץ עמרת ראשם הם כעצמם מרוב צרה.
 כענין נזי נזרד וחשליכי. ויגז את ראשו: ואחרי שהונחה לארץ תרמסנה 3
 עמרותיהם ברנלים לבח ולקלקן: והיתה ציצת נבל צבי תפארתו 4
 כשחבולי. יבאו בזים לאלתר ויחטפוהי. הוא שיחטפו עשרם וכבודם
 והוא הניבול. כבכורה. על ציצת נובל מוסב כבכורי הציצה. במרם

¹ צבי is written over.

קיץ. עד שלא תתבשל לנמריי אשר אם יראה הרואה אותה בראשיתה
 יחטפנה ויבלענה בעודה בכפו שבא לתולשה. עד שלא יתלשנה ממט
 יבלענה. ואין לומ' בכפו כמו כפות תמר' שאין לשו' הכתובי' נכון;
 5 ביום ההוא שזיריד ושפיל הנאונים שבהם אז יהיה לעטרת צבי וקיום
 והעמדה ולא כציץ נובל של אותם נאונים. ולצפירת נוי תפארה
 להתפאר בה לשאר עמו. ליהודה הנשאר בארץ * ולפליטי ישר': ואומץ
 שישפיל הנאונים ויגביה השפלים. ולרוח דעת משפם יהיה ליושב על
 המשפם. הוא חזקיה מלך יהודה. לשפוט צדק¹. ולנבורה יהיה למשיבו
 מלחמה כנגד אויביהם הנלחמים בשעריהם להשיעם ממלכי אשור ומכל
 7 אויביהם: וגם אלה על שאר עמו מוסב כמו שיוכיח למט' משלי העם
 הזח אשר בירושלם. נבלעו. ברעתם. כמו ועצתו אבלע. כל דברי בלע.
 בלע יי' פלג לשונם. לשו' בלבול והפקי. ולכך שנו העם אף בראה
 בדברי נביאי אמת הרואים את הנולד. לומ' שקר הם מתנבאים. פקי:
 כשלו. העם אף בפלילי המשפט שבהן אמת מורה להם. כמו ופיס
 8 ברכים. לפוקח ולמכשולי. והוא כענין כי כשלה ברחוב אמת: כי כל
 שלחנותי אף של כהן ונביא ואיך יאמינו עוד כהן ונביא. מלאו קיא
 צואה. מן השכרות. בלי מקום. להסב בנקיות העיף והיגע הבא לנח
 9 ולהסב: ואחרי שגם כהן ונביא שנו בשבר את מי יורה כהן עוד
 דעת. להורות לעם. ואת מי יבין עוד נביא שמועת. להגיד לעם. כענין
 את אשר שמעתי מיי' צבאות הגדתי לכם. ומי יורה מוסב על כהן אשר
 תורה יבקשו מפיהו. ומי יבין שמועה מוסב על הנביא. לגמולי מחלב
 עתיקי משרים שפעתה כך הם העם כתינוק שמתחיל לדבר שכל מה
 שאומר לו אומר אחריו ואינו מבין ואינו מבחין בין טוב לרע בין
 מאיסות וכיעור לנקיות. שכשנביא מצוה לו גם הוא מצוה לו
 וכשהכהן מורה לו קו² המשפט גם הוא מורה לו אותו קו עצמו
 לומ' קשט עצמך ואחר כך קשט אותי שגם מעשיך כמעשיי ואיך
 10 תוכיחני: ואם יאמ' לו כהן ונביא זעיר שם הסתלק משלחנך ואל
 תאריך עליו כי מלא קיא צואה הוא גם הוא או' לו כך שאף

¹ On marg. ולרוח משפם ונ' כעין שנ' ונתח עליו רוח יי' רוח חכמה.

² MS. קיו. ובינה רוח עצה ונבורה רוח דעת ונ'.

11 שלחן כהן ונביא מלאים קיא צוא' בשלו: ודמיון דברי הכהן
 והנביא לעם מעתה כמו לעני שפה שאין מביני' אותו כנמולי מחלב
 12 אחרי שגם הוא כמותו: אשר אף אותו שאמר להם דבר לטובתו לאמר
 זאת המנוחה היסב השלחן והיא הארץ הנחה לעיף. הבא עיף
 ויגע ממלאכתו. כענין הלעיטני נא כי עיף אנכי. וזאת המרנעה. כלו'
 לא תשכרו למלא שלחנכם שהוא מנוחה ומרנע לעיף קיא צואח שלא
 תמטאו את הארץ להגלותנו ממנה וא' ע' פ' ב לא אבו שמוע. כי על ידי כהן
 ונביא התועים לא יאמינו אף לכהן ונביא אמת. כי איך יבחינו בין דברי
 זה לדברי זה הואיל ויש כהן ונביא שונים ולהמתין עד יתקיימו דבריו
 אינן מסתייגין כי או' ימתר חגישה מעשהו: והיה להם אף דבר יי' כמו
 13 כן מנביא אמת וכהן צדק צו לצו שלו וקו לקו שלו וכן זעיר שם זעיר
 שם ולמען כן ילכו ובשלו. צו שם מצוה. כמו כי הואיל הלך אחרי צו.
 וצו לצו כמו בדרך בדרך. סובב סובב. ומוסב על שנו בראה. לנביא.
 וקו לקו מוסב על פקו פליליה: לכהן. וזעיר שם מוסב על כי כל שלחנו'
 מלאו קיא צואה בלי מקו'. לשניהם. כן עיקר שיטה זו למדקדקים בעברי
 14 ובענין: לכן שמעו דבר יי' אנשי לצון. המלעיבים ומשחקי' בנביאיו.
 משלי העם הזה אשר בירושלם. החושבים לינצל בממשלתם ועל ידי
 ירושלם שהיא משכן שמו: כי אמרתם לנביאי האמת המוכיחי' אתכם
 אחרי שאנו יושבי' בירושלם שהיא מקדש אלהים כרתנו ברית את
 מות ועם שאול. וסמוך לשאול. כמו עם באר לחי דאי. עשינו סחח לנוס
 שם מסערת המות והשאול. שום. לשו' אני שימ. מים רבים השמים
 15 בים ושוממים מאד* הן גלי משברי מות. כי יעבר סמוך לנו. לא יבואנו.
 כמתח הסמוך לסערת הים שהאניות ניצלות שם מפני סערת הים. כי
 שמנו כזב מחסנו ובשקר נסתרנו. הכזב שאתם אומרי' מחסנו הוא.
 והשקר שאתם מבזים הוא סתר לנו. וכן דורו של ירמיה או' ונשבע לחם
 ונהיה סובים ורעה לא ראינו. ולא תבא עלינו רעה כי ירושלם תהיה
 לנו למחחי. וכן הוא או' ובאתם בבית הזה ואמרתם ניצלנו. והרי על

לפי שהיו בתעמים בדברי נביאי אמת ובחורים בדברי. On marg.
 נביאי השקר ככת' למס' אשר אמרו לרואים אל תראו ולחוזים אל תחזו
 לנו נבואות [נכחות] דברו לנו חלקות חזו מהתלות. וכת' ותבטחו בעשק
 ותשענו עליו.

16 ירושלם אתם בוטחים למעט: לכן הנני יסדי הנה אנכי מיוסד ומיושב
 בציון שאתם בוטחי' בה להמלט שם. לאבן בחן. לבחנכם אם תהיו ראויים
 לינצל בה ואם לאו. פינת יקרת מוסדי. בסידי. מוסדי. בייסוד וישוב.
 דרך הבנאים שמושיבי' בוית החומה אבנים גדולות ויקרות אבני נזית.
 וכן בזית שכנגדה ומייסדין ומישבין אותו יפה יפה וסדין אותו לחברו
 יפה בסידי לנדבך אשר תחתיהן. ואחר כך נוסין קו מאבן לאבן ועל פי
 בליטתו ושקיעתו ונבהו יעשו נדבך האבנים שבנתים ואם הן גסות יסתתום
 ויסעטום ואם הן דקות ישליכו וישיטו אחרות תחתיהן: נמצאו כלם
 נבחנות על ידי השתים. נמצאת ציון משלכת החומאים מתוכה על ידי
 שכינת באבני הפנות המשליכות אבנים גדועות מביניהן. ולא כמו שהן
 סבורים שחאה להם למקלט. על ידי שכינה. והמאמין לי כדבר זה לא
 יחיש לום' כדבר זה ימחר יחישת מעשחו למען נראה. בלו' ואם תראו
 שלא ימהר לבא אל חבטחו לכם על שקר לאמר שלום שלום כי ודאי
 17 יבא ולא יעבר: ושמתי משפט לקוי. כאדם הנוטח קו על נבי' פנת לישר
 החומה. וצדקה למשקלת כמו כן לישר הרבנים והבליטות. ויעה. יסיר
 ויגרוף. ברדי. שא' למעלה הנה חזק ואמיץ כזרם ברדי. מחסה כזב שלכם.
 וסתר השקר שתסתרו בו. מים בבירים שוטפים. שא' למעלה ישמפו
 18 ויעבירו: וכפר למות ברית אשר ברחה לכם. אם תעבר הברית ומיתכם.
 וחזחכם. ומחח שלכם שסמוך לשאול להמלט לא יחקיים. שכשיעבר
 שוט מים רבים השטים ושטפים והייתם לו למרמס שיעבור על טוב
 צואריכם. שוט. פלוט'. כדרך הים שיתצא לשעות ושוטף כל אשר ימצא.
 19 והוא לשו' כי יעבור ולשו' מדי עברו יקח אתכם: כי בבקר בבקר. בכל
 בקר. יעבר ביום וכן בלילה בתחלתו בהעריב שבן דרך הים יש מקומות.
 ומטל הוא על נבוכד נצר סלך בבל שעברו במח פעמי' בארץ ישר' ובכל
 פעם היה שוטף ומגלה את ישר' כמפורש בסוף ירמיהו. בשנת שבע יהודים
 ג' אלפים וב'נ'. בשנת י'ח' נפש ח' מאות ול'ב'. בשנת כ'ג' נפש ז'
 מאו' ומ'ה'. ואין לפרש זה על גלות אשר שתחלת הענין הזה אינו
 מדבר אלא בבני ירושלם. והיה רק זועה ורעדה לכל שמעיו להבין
 השמעה מיטנה לשנה. וכן או' בירמיה ובא בשנה השמעה ואחריו בשנה
 20 השמעה וחמס בארץ ומטל. על משל: ומה שמעה תשמעו מדי שנה

¹ is written over אבני

² Flot.

³ So MS.

בשנה י שקצר לכם המצע מהשחרע מלפישוט רנלכם עליוי דיטינדליירי.
 שבכל שנה ושנה יבאו גדודי כישדים יותר ויותר ויפישטו בארין וימעטו
 ישר' ורניהם מלילך כמו שהיו רגילי' מפני פחדם עד שיהו נסגרי'
 מפניהם בעיר דלתים ובריחי ויהמסכהי היא הכילה ישעל גבי המיטהי
 צרה ונדקקה ונחבסה למטה שאין אדם יכול לשאת ראיו במטהי כהתכנס
 וכהאסף אדם בה ליטכבי שאף בערי המבצר שיאספו ויתכנסו שם לא
 יוכלו להראות ולשאת ראיטם כי מחדרים אימה: כי כהר פרצים יקום 21
 י' כמו שקם בבעל פרצים לפרון אויבי דוד לפניו כפרן מים כן יקום
 לפרון אתכם לפני אויביכם כעמק בנבעת: בימי יהושע שרמס היטמט
 ועמד עד יקום נוי אויביו כן ינוע וידעיט עליכם למצוא פנאי לינקם מכם
 לעשות* מעשה' זר מעיטהוי באכזריות חרות ישפט בכם ולא כאב ורחמן. fol. 26.
 כי כמו שטיט עליכם לשעבר להטיב אתכם כן יטויט להאכיר אתכם:
 ועתה כלו' ובדבר יי' זה אל תתלוצצו כמו שאתם מתלוצצי' על היטאר 22
 בצו לצו קו לקוי פן יחוקו מוסריכם שיבשם שחזק עליכם מוסריכם
 לנוור עליכם יותר בנבואה זו יותר מן היטאר על שנתלוצצתם על היטאר כן
 יחוקו עוד לנוור עליכם יותר מזוי כי כלה ונחרצה נוירה גמורה ופסוקה
 שלא תעבר שמעתי טאת יי' צבאות ואין להטיב לכך שימו לבכם ושובו
 אליו אולי ירחם: ומיטדבר אלהם הנבואה חחר ומוכיתם ומיעצם מדרך 23
 העולם כאילו טעצמוי האוינו ושמעו קולי: אם כל היום יחרט החרטי 24
 הוא הארים העובר שדה בעל הכית כדי לזרוע ולא יותר לעולם איט
 חורטי אלא אם היום חורט ומרפה הקרקע למחר יפתח ויפריט הקרקע
 הנה והנה ויטדדי ויעשה ערוגות ערוגות כי ענין אחר לא תיחשב
 חריטתו לבעל היטרה שדרכן היה לזרוע עיקר הערוגה חבואת הלחם
 ובנכוליה סביב קצח וכמון בערוגה שבין ערוגה לערוגה שלא היו רוצין
 לזרוע כל הערוגה שליטה מדברים שאינן צריכי' כל כך כמו שיוכיח
 בסמוך נמצא טורה חנם ועמל לרוח הואיל ושינה מרעט בעל היטרה
 ואיבד שכרו א'ע'פ' שחרט שדהו כל זמן שלא יפתח ויטדדי אף אתם
 למה לו רוב זבחיכם וחנם אתם באים ליראות פניו הכל כמפורט
 בתחילת הכפר: גם עוד תראו מן העובדי שאף אם חרט ופיתח ויטדד 25
 אדמתו הלא אם בששיוה פני האדמה כשבא לזרועם והפיין קצח וכמון

¹ D'estendelier (=de s'étendre).

ירוק בכל הערונה למלאות הערונה מהם מה שראוי לעשות בחמה
 ושעורה שהיא תבואת הלחם. שכשאדם רוצה למלאות ערונתו מן הזרע
 מפיץ חורק בכולה ושם חמה שורה בראשי הערונות כשר ובמלך בגדוד
 שיושב ראש ובשימה בהנחה ביד שלא בוריקה ובהפצה מה שראוי
 לעשו' בקצה וכמת' ושעורה כמו כן שם בשימה שלא בהפצה ובוריקה
 במקום מסוים ומסומן וניכר בזית אחת דבר מועט' וכן הכסמת ישם
 בשימה בלא הפצה חריק' בגבולי הערונה נמצא שמילא ערונת השדה
 מדברים שאינם צריכי' ומתבואת הלחם לא זרע רק הגבולים: ועכשיו
 26 הלא אם כה יעשה ויסרו בעל השדה במשפט יביאהו אל השופט
 27 והשופט' יורנו שיש לו דין עליו: כי לא בחרוץ' במרג חרוץ' יודש
 קצה' ולא אופן עגלה על כמתן יסב ויתגלגל' לדוש' שוח העני בעל
 השדה שהיה סבור ששדהו מליאת חמה ושעורה וכסמת תיקן מורינים
 וכלי הכקב ועגלות לדוש בתבואתו וכשבא לקצור מצא הכל קצה וכמת
 וכי לאילו מרח לעשות כלי דשה' שחרי במטה ובשבט בלבד יודש
 28 קצה וכמת שאין אדם יודע מהן כל כך שלא יהא די לו במטה: אבל
 לחם תבואת הלחם המרובה צריכה לדוש ולדוק במרג חרוץ וכאופן
 עגלה כדי לדוש מהר כי לא לנצח הדוש ידושני' לחבוט במטה' שאין
 דש פעם אחת יותר מב' או ג' עמדים וצריך למרות ולדוש בכל שבע
 כדי סיפוקו נמצא דש כל השנה' לפיכך צריך למורג חרוץ ולאופן עגלה
 לדוק מהר' ואף אם חמם גלגל עגלתו ופרשו כלים המפרישי' הנרעין
 מן הקש לדוק לא ידוקנו בלא מורג חרוץ בעל פיפית' כי אופן עגלה
 ופרשים דשין ואינם דקין' אבל המורג דש ודקי' כרכת' הנה שמתיך
 למורג חרוץ חרש בעל פיפיו' תדוש הר' ותדו' ולפיכך תחלה מעבירי'
 על התבואה אופן עגלה לעקור הנרניר מסקומו והמורג נמשך אחריו
 עליה ודש ודקי' קל* וחומר שבמטה לא יודקי' אף אתם עשיתם מן
 העיקר טמל והמפל עיקרי' עבודת המקו' עראי ושל עז' קבע' ואתם
 29 סבורי' לינצל במה שאתם עובדי' אותו: גם זאת א'ע'ם' שמעצמי אני
 מוכיחכם ומיעצכם מדרך העולם מעובדי האדמה מעם י' צבאות יצאה
 לחוביחכם שאין עצה ותשיח לאדם אלא ממני' וכבר הוכחתי אתכם
 מאותו בתחלת נבואתי' למה לי רוב ובחיכם' וכל הענין' ומרוח קדשו

¹ is written over. אלהי

סיבבתי לכם פני הדבר עתה דרך משל ודרך ארץ. וחזר להוכיח בני
 דורו: הוי אריאל אריאל. מגדל עז שלי. קריח שחנה בה דוד עבדי xxix. 1
 ואוהבי שהכין לי בה מקום למקדש וקראה קרית מלך רבי. שעתה על
 מבטח מבצריה מורדים ביי ספו שנה על שנה לעשות חנים להיות
 אוכלים ושותים ושמחי וחונגי. כמו שא' למעל' והנה ששון ושמחה הרג
 בקר ושחט צאן אבל ושתה מדי שנה שנה א'ע'פ' שאתם רואים שדל
 כבודכם תמיד וצרות רבות עליכם שסוף שינקופו אתכם מנובה מבצר
 אריאל אם לא תיטיבו כנוקף זתים מנובה האילן ומשיר למטה כאדם
 שאו' שמח שמח כי סופך ללקות. וכן הוא או' והנה ששון ושמח'. וכת' אם
 יכפר העון הזה לכם עד תמתון. נמצאו חניהם מענישי' אותם: והציקותי 2
 אני לאריאל שאביא עליה סנחריב מלך אשור והיתה תאניה ואניה'.
 לתואנה ואנינות כלפי שמחותיה וחגיה שהיא שמתח וחונגה עכשיו. והיתה.
 לי כאריאל. לא במקדשי ומשכני אלא במגדל עז המורד בי: וחניתי 3
 כדורי. ביושב אהלים. ברועה הנוטח אהלו בבקעה לרעות צאנו לבטח
 ימים ואין מחרידי. וצרתי עליך מצור מצב וקבוע וקיים: ואז תשפלי 4
 מנאותך לדבר אלי תתנונים בקול נמוך ושפלי. באוב שמצפצף והונה
 בלחש קול דממה דקה: ואז כשתיכנעי ותבקשי תחינה והיה כאבק דק 5
 המן זרים שביך. והנאונים ישפלו ויוכתו ואת כלם ישא רוח כאבק דק
 וכמוץ עובר חמון עריצים שכך הערשקי' והרוצצי' אביונים. והיה לפתע
 פתאם שברך. שמעם יי' צבאות תפקד להכניע ולשבר נאונך ומטה עזך 6
 ברעם ורעש כלו' בחרי אף גדול. והוא שעלת ותפס כל ערי יהודה הבצורות
 שהיו נאן עזם וכאשר ישבתו וינערו זרייך ועריצין או וגנותי עליך להושיעך
 למעני ולמען דוד עבדי אשר חנה בך: והיה כחלום חזיון לילה שיעוף 7
 ולא ימצאוהו ויורדו בחזיון לילה ויאבדו פתאם חמון כל הנזים הצבאים
 עלייך וכל צביח מצור מצב שצבתי עלייך: והיה כאשר יחלם הרעב 8
 והצמא התאב מאד לאכל ולשתות. והנה אכלי. וסבור ודאי שכן הוא
 ומחזק הוא בכך והקיץ וריקה נפשו כן יהיה חמון כל הנזים התאבים
 לתפוס ציון וסבורי' ומחזקי' ודאי שהוא בידם כאילו כבר לכדוהי וכאשר

והיתה תאניה מוסב אקריח חנה דוד שהקריח תהיה. ¹ On marg. תאניה ואניה והיתה לו באריאל. פי' הקריח תהיה מלאה דם חללים והרוגים כמו שרגיל המזבח להיות מלא דם קדשים. הסך כצאן קדשים. במועדיה בן תהיינה הערים מלאות צאן אדם.

יקיצו בבקר וימצאו כל גבוריהם ושריהם פגרים מתים והנה הם רקים
 9 וחסרים מתאוחם: ותמהו¹ מוכיח על התמהמהו שהוא לשו' אשטורדישן².
 ושעו מוכיח על השתעשעו שהוא לשו' השע עינים. והרי הוא כאילו או'
 הרי אתם מוכים בתמהק לכב שלא להבין ובעורון עינים שלא לראות.
 10 והרי אתם מחוננים ונעים כמו שכורים ולא מין ושכר: כי נסך יי'
 עליכם מסכת רוח תרדמה והוא התמהון. ויעצם את עיניכם. והוא
 העורק שאינכם מבינים וראים את הנולד וגם את הנביאים שלכם ואת
 ראשיכם החזים. שעשיתם לכם ראשים לחזיונות ולנבואה. כסה עיניהם
 מלראות להגיד לכם את הנולד. וחזו לכם משאות שוא ומרחו' ולא
 גלו לכם* על עונם להשיב שבותכם: ותהי לכם ולנביאיכם ולחזיכם
 חזות הכל שנביאי האמת מתנבאי' לכם אפי' חזות שהוא נראית לעינים
 שוראי חתקיים שכבר התחילו האומות לשעבד בכם וללחץ אתכם לחץ
 גדול ולהגלותם מעל אדמתכם. אפי' אותה חזות היתה לכם סתומה
 וחזומה מלהבין בה כדברי הספר שדבריו חתומי' וסתומי' מהבין שאינם
 מפורשי'. כענין סתום הדברי' וחתום הספרי אשר יתנו אותו אל יודע
 ספר לאמר קרא לנו זה ובאר לנו דבריו שחרי יודע ספר אתה. וא' לא
 אוכל לפרש לכם את דבריו כי סתומי' וחתומי' הם. כן מנידי' נביאי
 האמת לנביאיכם ולחזיכם כך א' ישעיה כך א' ירמיה אמת הוא. הלא
 אתה נביא כמהוי הגד לנו האמת. והוא משיבם גם אני נביא כמהו
 ואיני יודע כלום בכל מה שהוא אומר. כענין צדקיה בן כנענה ומיכה
 11 בן ימלא וחנניה בן עזור וירמיה: וקל וחומר אם נתן הספר ביד אשר
 לא ידע ספר אפי' דבריו מפורשי' באר היטב שיאמ' לא ידעתי אפי'
 ספר מפורשי' כך קל וחומר אתם שאר העם שאינכם נביאי' וחזי' שלא
 12 תבינו נבואות האמת: ולפיכך שלא חשימו על לב לראות דברי נביאי
 ותוכחותיהם ויאמר יי' יען כי נגש העם אל עבודתי בפיו ובשפתיו כבדוני
 ולבו רחוק ממני. כלוה שכשרואה את הנשח בו מקדים לו שלום ואו'
 לו שהוא טורח מאד ומחזר לפרוע לו ומראה לו בדבריו שאין לו מנוחה
 רטינה בעיניו אינו רואה ורחוק הוא מאד על פריעת חובו כדי שלא

fol. 27.
11

¹ On marg. התמהמהו ותמהו השתעשעו ושעו וע' זה בשמת שמעו
 שמע ולא תבינו וראו ראה ונ'. השמן לב העם הזה ונ'. זהו שאו' לכן
 הגני יוסיף להפליא העם הפלא ופלא וע'. כמו כי יפלא ממך דברי

² Estordisson.

ינשנו ובלבו אין כלל לפרוע לו כלום ויהי יראתם אתי מצות אנשים
 מלמדה שבעל כרחו עושה מצות המלך והשר שנך לימדוהו שלא ימרה
 את פיו מן ירע לוי אבל בלבו אין לו שמחה בכך: לכן על אשר לא יראו ¹⁴
 ולא יבינו יראתי בלבם ונסלאת ומכוסה היא יראתי מהם כדברי הספר
 החתום הגני יוסיף על הפלאתם זו להפליא ולהעלים ולכסות מהם כל
 חכמה ועצה וכל בינה ותושיה מלהיעזר בעת צרתם מדה במדה
 להפליא כמו כי יפלא ממך דבר: הוי המעטיקים ² ומסתירים מיי ¹⁵
 עצתם והיה במחשך וסתר מעשיהם שלא יראם אדם ויאמרו מי רואנו
 ומי יועידנו שיעשה בנו משפט: שהרי הפך שלכם הוא זה שמדתכם ¹⁶
 אתם נותני בי ומדתי בכם ³ ואיפשר כן אם היוצר יחשב בלי דעת
 ותבונה כחומר שהוא יוצר ממנו כלי שיאמר כלי מעשה על עושהו ולא
 עשני לא הוא נתן בי חכמה ודעת בלבי שידע מחשבתי ואם יצר
 הנוצר מן האומן א' על יוצרו לא הבין בי ומה מלאכתו שאתם או'
 שאיני מבין בכם ולא יצרתו בכם לב מבין לחשוב: הלא אין לכם
 מחשבה ועצה אלא ממני ואיך לא הבין את מחשבותיכם: הלא עוד ¹⁷
 מעט מזער שיהא שב לבנון לכרמלי יער אילני סרק לאילני פירות
 כלום השפלים והחסרים ינברו וימלאו עשר וכבודי והכרמל ליער יחשבי
 והמלאים כל טוב והנבוהים ישפלו ויחסרו: כמו שיפרט כי אפס ערין
 וכלה לין וגו': ואז ושמעו החרשים המתומהים בתמהון לבב ביום ההוא ¹⁸
 דברי ספר ויבינו דברי נביאי כי אמת הם ומאפל ומחשך ומעורון
 עיניהם עיני עורים שנתעצמו מראות תראינה את אשר יקרה להם ככל
 דברי נביאי: ואז יספו ענוים ושפלי ביי שמחה ואביוני אדם הלחוצים ¹⁹
 ומעונים בקדוש ישר ומרשיעים מיד חזק מהם ינילו: כי אפס ערין ²⁰
 הגולי ⁴ וחומסים אותם: מחטיאי אדם בדבר משפט להכר פנים ולחייב ⁵
 העניים שכנגדם ואם השופט יוכיח על פניהם דרכם שהם חייבי ביטער ²¹
 יקושון שכדברי קשים כלשו ויקש דבר איש יהודה מדבר איש ישר'
 ובכך מטים בתהו הזכאי ויחייבוהו וכאשר אילו יכלו אז יספו ענוים
 ושפלים ביי שמחה: לכן על אשר ישמעו החרשים דברי ספרי כה ²²

¹ והוי להם שחכמי יש ² On marg. is written over.

הפככם ³ On marg. להם להעטיק להרע וליראתי אין בהם דעת. כמו דעתכם וראוי היה להיות דעת כמו הפך אלא מפני העץ.

אמר יי' אשר פרח את אברתם אביהם מיד ארבעת מלכי גדולים וחזק
 סתי מעט מהרבה לא עתה בפעם הזאת בימי מלכי אשור יבוש יעקב
 לימסר בידם ליבוש מתקותו אשר בוטח בי ואושיעם במיעוטם כמו
 שעשיתי לאברתם אביהם ולא עתה יבא דברי אשר דברתי לאבד חכמת
 חכמיו ובינת נבניו מלהיעזר לחזור פניו ממבטחונו הואיל ובוטח בי וא'ע'ס'
 23 שיש בו רשעים וערצים: אלא בראותו ילדיו יהודה וירושלם מעשה ידי
 שבקרבו יקדישו שמי לבסוף אחר שתפס סנחריב כל ערי יהוד' הבצורות
 ולא יאמינו עוד לדברי אחיהם בית ישראל שהיו מתעים אותם כמו שא'
 למעל' את יי' צנאות אותו תקדישו הוא מוראכם והוא מערצכם כי
 24 יראו שהם נכשלו בדרכם ולכך ישובו: ואז ישמח בהם שיראה שידעו
 תועי רוח ודעת בינה להבין דברי נביאיי ולשוב ולהישע ורגנים על דברי
 נביאי לום' אין אום' חנביא רבד אלא לרעתנו כמו שמוכיח בירמיהו
 אותם ילמדו לקח וישובו וישעו ובראותו ככה שילדיו חכמי' ונבונים
 וישעו אז ישמח בהם ולא יבוש כי עוד קץ למועד לקיים דברי זה
 לאבד חכמת חכמיו ובינת נבניו בימי מלכות בבל ולא עתה כי אילו
 1 xxx. יושעו: אבל הוי על בנים סוררים שברור הזה ביהוד' שאינם רוצים
 להישע בשמי בשובה ונחת אלא בזרוע בסוס ורכב שעדיין אינן יכולי'
 לצאת מדרך אחיהם בית ישראל ולא מניי ממניי ולנסוך מסכה בינו
 ובין האויבי ולא מרוחי למען ספות חטאת זו על שאר חטאיהם:
 4 שריו: של ישראל: כל הוביש כל עמו הוביש בשביל עזרת עם לא יועילו
 למו ששאל שלא לעזר היה לו ולא להועיל שבשבילו יעלה מלך אשור
 מעליו כי לבשת וגם לתרפה היה לוי שמשא בהמות נגב כמו שהיו
 יכולי' למען היו נושאין סמונם למצרים שיעזרום ומצרים הבל וריק
 6 יעזרום: משא בהמות נגב' כמו משא צמד פרדים ועל ישאו מוסב
 לום' בהמות ארץ הנגב החזקות ולימודי מדבר הנת לפי שסמוכות לו
 ישאו חיליהם למצרים ובמקום סכנה במדבר בארץ צוקה וצרה שלביא

בהמות נגב לפי שכל היורדים מצרים דרך ארץ הנגב. marg. Om 1
 שבדרום ארץ ישראל הולכים כמו שתראה באברה' הלך ונסע הנגבה.
 וירד אברהם מצרימה ועל מצרי' הוא ואשתו וכל ישראל ולום עמו
 הנגבה וילך למסעיו מנגב ומשם היו נטלי' בהמות ומסעינין והולכין
 למצרים.

וליש ושרף מעופף יש שם יותר¹ מהם ומבהמותיהם. וכל זה בשביל עם
 לא יועילו והיא החרפה כמו שפי'. והדבר הזה כמו אם יתן איש כל הק
 ביתו באהבה בח יבחו לו שלא תאהבנו לעולם להסיר רודה בו על כל
 הקי'. ומה הבריות או' עליו שוטח היה פלוני שבזבו את ממונו לריק אף
 כאן בן: והרי מצרי' הכל וריק יעזרו על בן אני קורא לזאת הפותח 7
 שטבובות שלח אליהם אל תלכי למצרי' רהב הם ונאונים ורמי עינים
 וכל רהבם עמל ואון. ושבב ובטל מהם נאונם חרעם: עתה אחרי 8
 שאינם שומעי' לקולי שאני קורא וזעק אחריהם. בא כתבה על לוח
 אתם שתהא בידם לזכרון שלא יאמרו לא התרו בנו. ותהי ליום אחרת
 כשיהו נבשלים בדרכם זאת וילמדו אחרוני' ויוסרו ולא יעשו כהם: כי 9
 עם מרי וסרבן הוא למרות את פי כשאני מתרה בהם. בנים כחשים.
 שיכחשו ויאמרו לא התרה בנו: אשר אמרו לראים כשאמרו להם לא 10
 תדרו מצרי' לעזרה הניתו עד שנשאל פי יי' ונדרשנו על זאת. והם או'
 לחם לא תראו. אין אנו רוצי' שתדרשוהו על כך. אלא אם כן אתם
 יודעי' שיהא חפץ בדרכנו זה דברו וחזו לנו מאתנו: אבל אם רוצה 11
 לעכב על ידינו שלא נלך סורו לנו מני דרך ואל תעכבונו. * ומדמה fol. 28.
 התראת הנביאי' מפי המקו' שמעכבי' אותם שלא לילך בדרך מצרים
 כאילו הוא והם עומדי' על הדרך לעכבם. ובלשון קדוש ישר' משיבם
 שיאמרו לנביאי' השביתו מפנינו את קדוש ישר' כלומר יותר מדאי צריך
 ישר' להתקדש בדרכיו ואין אנו יכולי' לעמד בהן להתקדש לפי קדושתו
 הגדולה: לכן כה אצר קדוש ישר' שאתם מואסי' קדושתו יען מאסכם 12
 בדבר הזה בקדושתו שאין אתם סבורי' להושע בקדושתו ואתם בוטחי'
 בעשק ועקשות שאתם נחלי' ממון העניים והאביוני' להנצל בו לשלחו
 למלך מצרים לעזורכם ועל ממון העשק והחמס אתם נשענים: לכן 13
 המקו' יתקדש בכם ויהיה לכם העין שאתם עושקי' ממון להנצל בו
 כפרץ מים שנופל ושובן ונקוה ונשען לחומה נשגבה והוא נבעה ומבעבע
 בחומה תדיר וממחה הסיד והאבנים ומרערע היסוד מעט מעט עד שאין
 אדם סרגיש והיא נופלת פתאם ונשברת כשבר נבל יוצרים בלי חמלה 14
 שלא ימצא במכתת הנבל חרש לחתות אש מיקוד. מיקודה. והוא שיעלה
 סנחריב על ערי יהודה הבצורות יתפשם. לחתות. לשו' מחתה. וכן

¹ and the first כ of מבה are written over. * So MS.

15 היחתה איש איש בחיקוי מנבא' לשו' נבים נבים דאלישע: והדין עמוי
 כי כה אמר יי' אלהים קדוש ישר' שמאסתם להתקדש בדרכיו כשהתרה
 בכם שלא לילך מצרים: מה לכם לדרך מצרים לטרוח וליכנס בסכנת
 דרך המדבר ולבזבז ממונכם: שבו¹ איש תחתיו ושבתו ונתו² מדרך זו
 וחושעו: בהשקט ובבטחה תהיה נבורתכם כנגד מלך אשור: שאין³ לכם
 להלחם עמוי ואין⁴ לכם לירא את שמוי כמו שא' לאחו השמר והשקט
 אל תירא ונ' והמקר' הזה בשיטת אל תיראו התיצבו וראו את ישועת
 יי' ולא אביתם: אילו היה אומר לכם הסיעו אבנים גדולות והיה לכם
 להיזע בכך היה לכם לשמוע לו: קל וחומר שאמר לכם לשקוט ולנוח
 16 ולבטוח שהיה לכם לשמוע לו: ותאמרו לא אלא על סוס נשע שנוס
 בו אם תנבר יד מלך אשור עלינו לכך צריכי' אנו לילך מצרים: ועל
 קל נרכב שנמלם בו: ועל כן: על אשר אמרתם: יקלו רדפיכם: והכל
 17 יהיה לכם הפך: עד אם נותרתם: הוא שא' ונותרה בת ציון כסכה
 18 בכרם: ולכן: כלו' ועל אשר אמר לכם לישב איש תחתיו להחיצב
 ולראות ישועת יי' היה סחכה ומיטמר שיבא יומו של מלך אשור: להננכם:
 כאשר יחון אחיכם יהוד' וירושלם שישובו אליו בכל לבם: ולכן: על
 שהייתם מצפים לישועתו: ירום ויתנבר לרחמכם כי אלהי מטפט וצדק
 יי'. שלא לקפח שבר כל אדם: אשרי כל חוכי קוי: ואם הייתם מחכים
 לישועתו גם הוא יחכה ויצפה להושיעכם: וחוכי זה כענין ליל שמורי'
 הוא ליי' שהוא יושב ומשמר מתי יבא יום מצרי' ויושיע את עמוי גם
 יש לומ' כי אלהי מטפט יי' מוסב על אם נותרתם שנשפוט בם: ואשרי
 19 כל חוכי לו על שובם אליו: שהרי עם בציון ישב בירושלם: שישובו
 אלי בכל לבם ויחכו לי ואיטריהם: ומהפך דברו כנגד יושבי ירושלם
 20 לנחמם מיטהזכירם: בכה לא תבכה שחנן יחנך המקו': אבל יבנע תחלה
 בעמל לבכם: ונתן לכם לחם צר ומים לחץ: במצור מלך אשור כדי
 להכניעם שתישוב[ו] אליו בכל לבכם: ולא יכנף ויתעופף עוד ממך מוריד
 המורה לכם הדרך הטובה והישרה: אלא והיו עיניך תמיד רואות את
 מוריד ללכת אחריו ולא תאמר עוד סורו מני דרך הסו מני ארח ואלך
 21 אחר לבי ועיני: וגם אזניך תהיינה פקוחו' תמיד לשמוע דבר והמורה

השקט³ is written over. ונחת² is written over. שובה¹

is written over. ובבטחה⁴ is written over.

מאחר־ך אם תסור ימין ושמאל והוא ישרך בדרך ויקרא לך לשוב לימין
 או לשמאל: וממאתם את צפויי נמצא שזה היה מעשה קודם שביער ²²
 עץ שבארץ יהוד' וישר' שבתו' בדב' הימי' שאחר נבואה זו ביערום:
 ואז כלפי שנתן לכם לחם צר ומים לחץ ונתן סמר ארצך שתורע את ²³
 * האדמה. והיה הלחם שמן ודשן ולא לחם צר. בר נרחבי. ערוגה רחבה. fol. 28. b.
 ומליאת: עבדי אדמה החורשים את השרה. בליל חמיני כמו שהוא ²⁴
 עדיין בוסר של קציר יאכלו. ולא יקפיד בעל התבואה כל כך יהא
 שובע גדול מה שהיה רגיל לזרות התבואה תחלה ברחת בכרי ואחר כך
 במזרח לברור פסולת מתוך אכל למחוק שלא היו בהמות אוכלי בתבואה
 אלא הפסולת הנדל עמה. ועכשיו כמו שהוא יאכלוה בשדה הכל יחד.
 חנה זה כלפי לחם צר וכלפי מים לחץ: והיה על כל הר גבוה פלגים. ²⁵
 יבלי מים. מקלחי מים חנה וחנה לפלגות ומטבילי אותן למטה בין
 התרי' בנחלים ולא מים לחץ. ביום הרג רבי שיהרע אחרים על ידי
 מלך אשור בנפול מגדלי האומות על ידי מלך אשור ואתם תשבו במח:
 והיה אור הלבנה כאור החמה. כענין ליהודים היתה אור ושמחה. וכענין ²⁶
 העם החלכים בחשך ראו אור גדול. כאור שבעת הימים של שבוע אם
 היו מאירי יחד. ביום חבוש יי' את שבר עמוי ששבר בו כשבר נבל
 יוצרים כפרץ נפל נבעה בערי יהודה הבצורו' שחפס סנחריב שימותו כל
 חילו וישארו שבוייהם וישבו בעריהם כבראשונה: שהנה שם יי' ושמעו ²⁷
 בא ממרחק על הפלא שיעשה. בער אפו וכבוד מטאה. על סנחריב
 מלך אשור הבא עליכם: ורחו סוער והולך עליהם כנחל שופף שמסעיד ²⁸
 הגוטה והסוף שבוי והוא שאו' להנפה נזים בנפת שוא הנה והנה. ורסן
 מתעה על לחי עים להשיבם אחורי. כענין ושמע שמוע ושב לארצו:
 ואז יהיה לכם השיר. שיר הפלא הזה. כליל התקדש חני שבכניסת ²⁹
 החג יוצאי בחצות בתופים ובמחולות. ושמחת לכב יהיה לכם כהולך
 בתליל לבא וליראות פני אלהי ישר'. ולכך תשם כליל התקדש חג שכל
 היום היו מרוחים וטרודי אף באן כל היום היו עציבים ועכשיו שמחים:

¹ On marg. אינו כהנפת שעושין כדי שיצא המזין. והפסולת והתבואה נשאר בנפה. אלא נפת שוא הוא כדי להניעה ולטלטלה טילטול גבר כענין שג' והניעותי ישר' בכל הגוים כאשר יתע בכברהי.

ואת דבריו לא הסיר שלא יענישם על ידי סנחריב. ולא הניח על
 עזרתם הבל של מצרים. וקם על בית מרעים. ישר. ועל עזרת מעלי
 און. מצרים. לכלותם יחד ביד מלך אשור: בשר ולא אל וחילוף רעון 3
 עושי. וי. שהוא אל. ימה ידו לשפוט בם: כאשר יחנה הארית. הוא 4
 שמשמיע קול בגרונו באכלו מרפוי. וכל הנח כן הוא בענין וכיונים הנח
 נחנה. והוא שהיונים משמיעי קול בגרונם. מלא רעים. אסיפת רעים.
 להציל מרפם. כן ירד ויאחז בציון ולא ישגיח בם: כצפרים עפות מן 5
 הפח שהפח נשבר והן נמלטות ופורחות. כן יגן י' צבאות על ירושלם
 נגן והציל בידו* אחת מיגן עליה בפני הלוכדה בפח שלא יקחנה מן 6
 הפח ויהרגנה. ובשנייה שובר הפח ומוציאה ומצילה מתוך הפח בעודו
 מיגן. ואחר שהפריחה מן הפח מפריחה ומקפיצה בפסיעה וממליטה מידו.
 כן הוא שמפני סנחריב היו לכודי וסגורים בירושלם אין יוצא והק'ב'ה' נגן
 עליה שלא נתנו לבא לירושלם לעולם. ובעודו בדרך הרג כל חילו והמליט
 ישר. מיוזי. והקינת חילו היא שבירת הפח: ולפיכך שובו בני ישר ליושבי 6
 ירושלם. אשר העמיקו לעשות סרה כמותכם בימי אחז ושבו: כי ביום 7
 ההוא בנא סנחריב על ירושלם ימאסון יושבי ירושלם איש אלילי כספו
 וישבו מדרכם הרעה ואותם אלילים שליוכו שאתם עצמיכם עשיתם לכם
 חמא לעבדם שלא תאמרו שאליליהם היו נרועים משלכם ולכך שליכום:
 ולכך נפל אשור בחרב לא איש שלא יצטרכו להלחם עמם כי אני 8
 אלחם להם. וגם אתם שובו כמותם. וגם לו המלך ובחוריו ומשמניו.
 למם. כדונג הנמס מפני האש כן תאכלם אש: וסלעו וחוקו שהיו לו 9
 ממנור על ידי חילו הגדול יעבר וישבת שלא יוסיף עוד לצאת מארצו
 לבא עוד על עמי ועל ארצו. וחתו. ופחדו. מנס. מניסתו שנס לו מפני
 חרבי. שריו הנותרים בארצו שלא לבא עוד אחריו בארצו נאם י' אשר
 אור לו בציון לאכלם ותנור לו בירושלם. ואותו האור והתנור יירא הוא
 ושריו ולא יוסיפו עוד לצאת: שחרי לצדק ימלוך מלך ולהיות שרים על 1
 xxxli. 1
 משפט ישורו על חעם: ועל ידי חמשפט והצדק שהמלך והשרים יעשו 2
 יהיה המלך והשרי לעמו כמחבא רוח קדים וכסתר זרם להחביאם
 ולהסתירם בצלוי. וכפלני מים בציון להשקות צמאתם ולא ככילי שמשקה
 צמא יחסיר. וכצל סלע כבד מאד שמשקומו לא ימש ואין אדם יכול

¹ יש is written over.

להסיעו בארץ עיפה וצמאת שעשביה וחציריה לא ייבשו מהר שצל
 הסלע מעטיר לחלוחיתם תמיד כן דורו של חוקיהו ושריו הטובים
 3 שמפורט בדברי הימים מעמידים¹ את דורם ובצלם יחיו בנזים: ולא
 תשענה בדורו תקטבנח בדורו ולא כדורו של אביו שתמהו לבם
 4 רטעו עיניהם: ולבב נמהרי לחשוב יבן ביישוב לדעת ולהכחין ולשון
 עלנים הממהרים לדבר בעירבוב תמהר לדבר צחות ולא כדורו של אביו
 שאף היודע ספר לא יכול לקרוא ספר ולא יקרא עוד בדורו וכן כל
 5, 6 הענין בדורו של חוקיה מדברי ולכילי רמאי מלשון בנכליהם: אלא
 נבל נבלה ידבר בעיני העם לא יחשבוהו אלא כמו שהוא מדבר נבלה:
 7 וכן כילי כליו ועצותיו רעים יהיו בעיני העם וברבר אביו משפט ומענתו
 8 מענה: אבל נדב נדיבות יעין בעיני העם ולפי כך הוא על נדיבות יקום
 ולא הנבל והכילי וכל זה על ידי המלך והשרים שעושי צדקה ומשפט
 9 וירחקו הרע ויקרבו הטוב: נשים שאננות שבערי יהוד' הבצורות לבטח:
 10 ימים על שנה אתרי הפחד גדל והולך כי כלה בציר והרכה בכס והענונה
 אשר לא נסתה כף רגלה הצנ על הארץ מהתענג ומרד תמות ברעב
 11 אוסף הזרע: רגזה כמו רגונה וכן פשוטנה ועורנה וחנרנה וערה לשו'
 12 גילוי בשרי את מקורה הערה ערום ועריה: על שדים ספרים התינוקות
 13 מאין חלבי וכן סופדים הכל על שדי חמר על נפן פוריה: שעלו שמיר
 ושית בימי מצור של סנחריב כי על כל בתי משושי כיי מכה באה
 14 תחת כל בתי משושי כמו כי תחת יופי מכה תחת יופי: שהרי ארמון
 שייטבתם בו בטח נוטיטי עופל ובחן מיני ברניות ומגדלים ובתוכן
 15 מערות * ומחילות לאוצרות וכן עושי במגדלי מעז בקרקעיתם וחומת
 המגדל בעד המערה סביב וכן או' עופל ובחן שבער מערות שהיה ראוי
 עד עולם להיות קיים נעשה משוש פראים כמדברי ומרעה עדרים:
 16 עד יערה וייטפך עלינו מסרום רוח חן ותחננים והיה שלום ובטח
 ויטאנות לנו כבראשונה שאף מדבר שלא ישב אדם שם לכרמל שהוא
 מקום פירות וייטובי כענין ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכל פריח
 וטובה והכרמל שאין שם כל כך ישוב קבוע אלא לעובדי האדמה ויטבי
 פרזות ליער יחשב שייטוב היער קבוע הוא מאד כי מפני חוק היער
 יבנו סמוך לו ערים: ולענין ישוב א' כל זה חילוף ונחמה לארמון נטיט

¹ מעמידים MS.

והוא שאו' ושכן במדבר משפט וצדקה באותו כרמל שאמרנו. חשבי
 שאף במדבר ובכרמל ירבו היושבי' בערים בשביל שיעשו צדק ומשפט;
 ומפרש והיה להם מעשה הצדקה שלום לישוב אף במדבר בטח לפי 17
 שהוא מקום מרעה ואף בכרמל איש תחת נפט ותחת תאנתו. כמו 18
 שמפרש למה יהיה להם מעשה הצדקה שלום שישוב עמי בנה שלום
 ובמשכנות מבטחים ובטננות חניית שאננות: ואז תהיינה נשינו ובתינו 19
 כשאננות ובטחה כימי קדם. וברד ברדת היער. הרי א' יישוב המדבר
 והכרמל. ועל ישוב היער או' שיפצח עמי פיצוחים בירידת היער
 ובשפלתו. מקום שהיער נמוך יפנה לו שם מקום ליישוב בענין בני יוסף
 ושם יבנה לו ערים לשבת בתוך היער והמרעה. והוא שאו' שהיקף חומתה
 נמוכה ברדת ובשפלה. כפולין. וברד מוסב על עמי. וישב עמי. וברד:
 והוא מלשון וברדים שתרנו' פציחין: הרי החזיר השלום והבטח והשאננות. 20
 והחזיר הבציר שכלה בענין הכרמל. ועכשיו מחזיר אוסף שבלי יבא. ועליו
 או' אשריכם זורעי על כל מים אין לכם לחוש אם קרוב אם רחוק שלא
 חזרעו לריק שיבאו אויביכם וימלום ושילקו תבואותיכם ולא יעלו יפה.
 לפי שיש נהרים שפירותיהן מתברכי' וממהרים כגון פרת. ויש שאין
 פירותיה' מתברכי' וממהרי' לבא כגון חדקל. לכך א' על כל מים משלחי
 רגל השור והחמור. לחרוש שאני מברך הכל ותאספוהו. ומשקינתר ישראל
 שבדורו אנשים ונשים אז מתחיל לדבר במפלת אשור ושאר גוים שהרעו
 להם ובנחמת ישר': הוי שרדי. סנחריב ואשור. כחתמך להיות שודר 1
 אותם שאתה שלוח ליסר כל זמן ששעה עומדת לך: זרועם. של עמך. 2
 לבקרים. שתעמיד לנו רוחה בלילה. בטאו: שהרי מקול המון חיילותך 3
 נדדו כבר בימי קדם עמים מעל עמך והושעתם בלילה. כענין וי' השמיע
 אל טחנה ארם קול רכב וקול סוס וקול חיל גדול ויקומו בנשף ויעזבו
 את אהליהם ואת סוסיהם ואת חמורי' וינוסו אל נפשם. גם עתה הפלא
 לנו חסדיך כזאת והושענו מיד מלך אשור וחילו' הסובב אלינו וצר עלינו:
 ואסף שללכם. אתם השודדים והבונדים ועל הוי שודר מוסב שנבקר 4
 יעמדו ישר' וישללו חילם. אסף החסיל. שטאסף ולוקט הכל בלי שאר.
 כמשק נבים. וכאשר הנבאי עולה ושוקק ומתנץ כל השקיות לחלוח

¹ On marg. ובשפלה תשפל העירי שלא יצטרכו להגביה חומות.
 העיר מרוב שלום שאף בשפלת היער תשפל העיר.

הרשאים והעטבי' כן יהא מוצן ושואב ומיבש ישר' כל ליחלוח חלכם
 ושללכם. משקי עיקוד של השקאה. וְיִשְׁבִּיבְרִמְנָטִי. ושוקק יזכח שהוא
 5 לשו' צמאן כמו ונפש שוקקה: נשנב יי' כי שכן מרום ועל ידי שהוא
 נשנב ונח נבהות אדם ושפל רום אנשים מלא ציון משפט וצדקה ששבו
 6 בתשובה: ועכשיו ששבת אליו ורחמך והיה אמונת קיום עתך. עת הצלחתך
 ומובתך. לחסן ישועות על חכמת ודעת להתחכם ולדעת מצותיו הקיז
 fol. 30. ונשפטיו וליראה אותו שהרי יראת יי' היא אצרו שתחן לוי. * אין לו חפץ
 בדבר אחרי כענין ועתה ישר' מה יי' אלהיך שואל מעמך. כי אם לירא'
 7 את יי' אלהיך. ומפרש עת הצרה שא' למע' ואחר כך הרוחה: חן
 אראלם. בני מבצרי מעחיהם שהיו רגילים לישב במח. אראלם מלשו'
 אריאל אלא אריאל הוא המעז. ואראל הוא בן המעז. צעקו. בנפש
 מרה. חוצה. לחזקיהו לישועה כי היו סגורין ומוסגריין. ומלאכי שלום.
 ששלח עליהם לסנחריב לאמר חטאתי שוב מעלי כל אשר תחן עלי
 אטא להשלים עמו. מר יבכין. בחזירתם שא' ע'פי ששלח לו כל הכסף
 הנמצא בית יי' וקצץ דלתות בית יי' ונתן לו הכל וברת¹ לו ברית חזר
 8 ושלח לחזקיהו את רב שקה: נשמו מסלות שבת עבר ארחי עיר בני
 המבצרים סגורין ומסוגרים אין יוצא ואין בא. ואין רשאי' עוד אף מלאכי
 שלום לילך אלא בשליחות כי אין לו חפץ אלא להנלותם מארצם שהמיר
 ברית שברח לחזקיהו בשלחו לו הכסף. מאס ערים להשלים עמם להתחבר
 עמם בברית. לא חשב אנש ויבום בעיניו להתקשר עמם יחד. וחזר בו:
 9, 10 כערבה. כמדברי ונערי. מנוער וריק על ידי אשור. עתה אקום. לשפוט
 11 בם ולא אתאפק עודי. וכן ארוםם ואנשא: תהרו חשש. מחשבה מדמה
 בכל מקום להריון והמעטה ללדה. ועתה או' לאשור שמחשבתם שחושבי'
 על ישר' חשיט להבת תהי להם ומעשיהם יהיו להם לקש לחצית ולהכעיר
 איש בטפס. והנה האש והקש ואיה הרוח לנפח. מרוחכם אש תאכלכם.
 12 שמרוחכם תצא ניפוח לאש לאכל: יצתו. כמו יוצתו. כמו חנני יסד כמו
 13 יסד: שטיעה נוסלת ברחוקים ועל השמע יחילו מפניו. ודעת ותבחנה
 14 נוסלת בקרובים עיטימו לב במה שיראו ויפחדו ממנו. כמו שמפרש
 פחדו בציון אתם הקרובים חטאים שבה במה שתראו חיל סנחריב ליקידת
 איש לאמר מי ינור לנו. מי מטלטל ינור בציון שהיא אש אכלה על ידי

¹ Desbèvement (=abreusement). ² [i] is written over. סמך

³ MS. ברית.

מקדש אלהים שבהי בענין כל הקרב הקרב אל משכן יי' ימות ויראים
לנפשם פן יקראם כאשורי והרי אש ששרפה את אשור בציון היא בדב'
אשר אור לו בציון וחנור לו בירושלם. והיה אור ישר' לאש וקדושו
ללהבה וחוא משיבם: הולך צדקו ודובר מישר' ומשפיל עצמו בלי גאות 15
חוא מרומים ישכן מצדות סלעים טשנבו מואס בבצע מעשקות נוער 16
כפיו מתמוך בשחר הוא לחמו נתן תמיד דבר יום ביומו ומימיו נאמני'
שלא יפסקו לעולם. אסם אזנו משמע דמים הוא. לא ישמע עם עמקי
שפה משמע נלעג לשו' אין בינה. עצם עיניו מראות ברע הוא לא יראה
את עם נעו. וכן בלם מדה כנגד מדה. נער כפיו מנער אתם למטה
מלהחזיק בם שחד. משמע דמים. עצת דמים שמיעצין אותי. כנו' לכת
אתנו נארבה לרם. מראות ברעי להיות שמה באיד חבירו לראות ולשמח
ברעותי לחמו נתן דברי' הנותגי' במי שהוא עומד במקום נכוח מאדי
צריך שיהא לחמו ומימיו ניתנים לו תמיד: וגם רואה למרחוק. הוא 17
שא' חראינה ארץ מרחקים וכך או' ומשם ממרומי' שתשכן תחוינת
עיניך סלך ביפיו מלכי הנזים בעיטתם ובכבודם. בענין יפה ענף וחרש
מיצל. ואף בגדלו יפה עשיתו ברוב דליותו מלא חכמה וכליל יופי במלך
צרי' וכן תראיני' ארץ מרחק'. ארצות טים מיושבות: ואז לבך יחמה ויחשב 18
אימה עליהם לאמר איך אתקיים בין אילו המלכים והאומות. איח סופר
עמים רבים ומלכים עצומים באלהי' איה שוקל עיטתם וכבודם. כלומר מי
ישוה להם בעשר ובכבוד בר בבר משקל במשקל. מלישו' לו שקול ישקל
בעסי' ומלשו' במאזנים לעלותי ומלשון ישקלני במאזני צדק. וזה מוסב
על מלך ביפיו ועל ארץ מרחקי'. תאמר איה סופר את המנדלי'. מי יבנה
מבצרות מעמים של ארצות הללו. וכלפי שהוא יחיד * כאן יירא לומר מי fol. 30. b.
אני כנגד כל אלהי' וכלפי מצדות סלעי' שהוא שוכן בו יירא לאמר מח
מעו ומשגב הוא זה שאני בו לעמוד כנגד כל אלהי' וחוא לשו' ספרו
מנדליהי. ואת בתי ירושלם ספרתם: וכלפי האימה שיהנה לבו מחזק 19
את לבו לאמר לא תירא ולא תחת שאת עם נעו וקטח לא תראה לעולם
שיבא עליך עם עמקי שפה משמע נלעג לשו' שלא תבין מה ידבר. כענין
גי אשר לא חרע לשונו ולא תשמע מה ידבר: ועד שאתה מביט ורואה 20
על ארץ מרחקים ועד שאתה חוה מלכי הנזים ביפים וירא וחרד עליהם
חוה ציון קרית מועדנוי שישם אני נועד אליך. ואני שוכן בחוכה עמדי
ותראה אחי ביפיי ובכבודי הגדול שלהם ולא תירא. הסב עיניך סארצות

מרחקי' ותראה ירושלם נוח שאנן שתראה שא' ע'פ' שמלכי אשור כיבשו
 הכל גותרה ולא יכול לה לפי ששכינתי בה. אהל כל יצען. שאחד סבל
 21 חבליו ומיתריו לא ינתק לעולם. כל יסעי. שיתדותיו קיימין לעולם; ולפי
 שא' כל יצען כל יסע נטפל אחריו כי אם כלו' לא כך. אלא כך. כי אם
 שם. סביב ציון יהיה לנו אדיר יי' כמים אדירי'. מקום נהרים איתגים.
 יאורי מצוד רחבי ידים כל כך שבל' תלך בו בנהר וביאר אני שיט לרחבו.
 וצי אדיר מאד לא יעברנו לשפת עבר השיני לבא אלינו להסיע ולהצען
 אהלינו. שאם הצי אדיר יבא לעבור יי' אלהינו יהיה לנו לנהר אדיר ממנו
 22 סביב שלא יעברנו: שחרי יי' שפמנו לשפמנו מידם ולכך אין לך לירא
 23 מהם שחבלי אהלנו ינתקו: אבל חבליך אף אני שיט הבאת להשהיתנו
 הם ינתקו וינטשו ממך גם לא יוכלו חובלייך ומנהיגיך לחזק תוך שלהם
 בכייון'. לסרוס התורן² בקלע וילון לעבר רחב הנהר ברוח. וכאשר ינטשו
 חבלייך ויפסוק ממך תורן וקלע חרי הספינה סוטרפת ונשברת ומתפורת
 רכולתה ועזבוניה בים חנה והנה ואפילו פסחים באין ובחיים הכל. והוא
 24 שאו' אז חלק עד שלל מרבה. שאף פסחים בחזו בו: ושקני שהיה דואג והיה
 לבו הונח אימה עליהם לא ידע רע ולא יקראנו אסון לאמר חליתי ולא
 יאמר העם חיושב בה בציון נשאתי עוונות נעורי ומשפטי עבר מאלהי
 אלא סמוך לבו לא יירא ולא ידע רק טובי. והרי שכן והיושב בה במלי.
 וחליתי ונשוא עון במלי. ומלשון ונשא עונו מפי רבנו שמואל: על כל
 xxxiv. 2 העים כיוצא באשורי אשר אני קצפתי מעט על עמי ליסרם והמה עזרו
 לרעה להכריתם וכאשר אנקום מאשור בן. סופי לנקום מכל השאר:
 3 יעלה באשם מרוב פטריהם ומאין קוברי. ונמסו ההרים. יעשו מימ מרוב
 4 דמם: ונמקו כל צבא השמים. שהרי הם שבשמים יחלשו ויפולו מלעזרם.
 וננלו כספר השמי'. לכסות כל מאורי אור שבשמים. בענין כי הנה החשך
 יכסה ארץ וערפל לאמים. וכל צבאם יבלי. מזלותיהם יפלו מנבורתם כנבל
 5 עלה מגפן: על אדום. ששטח לאיד עמי ועמד על הפרק להכרית פליטיו
 ויהי מסגיר שריריו לאויביו ביום צרה. ועל עם חרמי שאתפוס במצודתי
 6 למשפט לחייבו על עמי. כנו' אשור ובבל וכיוצא בהם: הרשנה. נתמלאה
 דשן ושמןונית. ומפר' איזה דם מלאה. מדם ברי' ועתודי'. ומאמת חלב
 הרשנה. מחלב כליות אלים. ומאילו ברים ועתודי' ואלים כי זבח ליי'

¹ בן is written over.² נס is written over.

בבצרתה לריב ציון שיריב לכל המתעים לה' ולפי שאדום קמן בנוים מדמה
 אותם לכרים אלים ועתודים שהן בהמה דקה: ושאר נויים שמשלו בישר' 7
 שהיו ממלכות גדולות מדמה לראמים ופרים ואבירים וממה שאו' עמם
 תדע שהראמי' והפרי' והאבירים עם אחד הם: נחליה על ורותח ארצם 9
 מדם מוסב ועל ארץ כל עם ועם מדבר: לילה ויום לא תנבה כלו' 10
 לעולם לא אניחנה להתישב עוד משתיחרב. ופירושו בצדו' מדור לדור
 תיחרב' והוא שאו' מלאכי בי תאמר אדום רחששו ונשוב ונבנה חרבות
 המה יבנו ואני אהרם וקראו להם גבול רשעה והעם אשר זעם יי' * עד fol. 31.
 עולם: ונמה עליה המקו' קו תהו' כשימו עליה קו שלהם לבנות חרבותיהם 11
 וישיבו אבני בנינם יבא הוא וימה עליה קו שלו להרום וישוב וישיב בה
 אבני בהו להשחית ולבלע: חוריה יהיו ואין שם אחד שמלוכה יקראו כל 12
 כך שפלו ונכנעו ומוכל שריה יהיו אפס שמשמע שרים יהיו לה אלא
 שאפסו תבין פירוש חוריה ואין שם שכן הוא: ציים ואיים מיני חיות 14
 הן ושעיר על רעהו יקר'. למעלה ממנו שאם זה יקרא ויצעק וחבירו
 יותרי לילית נויטון¹: ובקעה אפרוחי' כמו והזורה תבקע אפעה ודגרה' 15
 כמו קורא דג' ולא ילדי קובייר² בלע': דרשו מעל ספר יי' לכך נקבתים 16
 לך בשמות החיות והעופות והשעירים שבשתיחרב ארצם דרשו מעל ספר
 זה וקראו הספר וראו שאחת מהנה לא נעדרה אשה רעותה לא פקדו
 להביא ולקבץ אילו את אילו כי פי הוא צוה להן שתבאנה ולכך לא נעדרה
 אחת מהנה מכל המנויות כאן ורוח פי הוא קבצן ולכך לא הוצרך לפקוד
 לקבץ ולהביא זו את זו: והוא הקב'ה' הפיל להן גורלי לחלק להן 17
 הארץ. וידו חלקה להן הארץ בקו המדה ולא לימים אחדים אלא לעולם
 יירשנה: ישושם מדבר וציה אבל ארץ ישר' שהיתה לשעבר מדבר וציה
 xxxv. 1 היא תשוש מהם שנסתלקו ממנה שכשתיחרבנה ארצות אויביה תתישב
 היא. שלשעבר היתה משוש פראים מרעה עדרו' עכשיו תשוש בהסתלקם
 ממנה: לשעבר אבל אמללה ארץ עכשיו ותגל ערבה שתתישב כבראשונה' 2
 לשעבר על אדמת עמי קוץ שמיר תעלה אמללה ארץ ועכשיו פרח תפרח.
 לשעבר החפיר לבנון קמל והיה השרת בערבה ונוער בשן וכרמל ועכשיו
 כבוד הלבנון נתן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד יי' הדר אלהינו
 ולא אפי מלכי האומות שא' למעל' מלך ביפיו תחונה עיניך תראינה ארץ

¹ Nuiton = lutin.² Couver.

3, 4 מרחקי': חוקו ידי ישר' הרפות אחם נביאי: לנמהרי לבי שכמו שיראו
 הרבר בראייתו כן ימהרו להכניסו בלבם ולא ישיבו אל לבם לאמר חסדי
 יי' כי לא תמנו להחיל ליי' ולחסדו: נקם יבאי לנקם יבא גמול אלהי'
 5 לשלם לאויביו: אז תפקחנה עיני עורים: לראות ולהכיר ישועות ונחמו'
 6 שהיו הנביאים אומ' להם: תפתחנה: לשמע בשורות טובות: ידלג כאל
 7 לטמחה: כי נבקעו במדבר מים: וישובו ליישובם בבראשונה: בנהו שתנים
 רבצה יהיה מקום חציר שהיה שם ביבשה לקנה וגמא שיהיה שם מקום
 8 מים ואנם: והיה שם במדבר מסלול ודרך לעמי לשוב לשבת בארצו:
 ודרך הקדש יקרא לה שלא יעברט טמא לבא בארצו ולא הוא¹ עמי
 יעבור עוד. לטמאים לארץ העים: הולך דרך ואולי דרך לא יתעו עוד
 9 במדבר בשימת דרך: לא תמצא שם: חיה: ועל חיות מוסבי: והלכו
 10 גאולים: בלי שטן ופגע רע: ופרזי יי' ישובו אותו הדרך: ושמחת עולם:
 שמחת קדם: ששון ושמחה ישיגו אותם: כלו' שמחות ירבו להם זו אחר
 xxxvi. 1 זו: ונסו מהם יגן ואנחה: הרי אילו הנבואות התנבאתי על אשור בימי
 אחז ובשנת סותו אחרי סותו במלך חזקיהו שלשרפת אש יהא: וכשבא
 בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנתריב מלך אשור על כל ערי
 יהוד' הבצורו: ואז באה מפלתו ונתקייש כל הנבואו' האלה: וגם סדרו
 הוא תופס הסופר אחר שנת מות המלך אחז שנת י'ד' לחזקיהו: ויתפשם:
 זה היה מעיטה אחר ששלח לו חזקי' הכסף המפורש במלכים אלא שהסופר
 הקדים לומר לך שם ויתפשם אחרית דברי: ובתוך שהיה תופס והולך שכבר
 5 תפס רובן שלח לו שלוחיו: אמרתי אך דבר שפתים: עד עתה שלא כבשתי
 ארצך ולא יצאת אלי א'ע'פ' שידעת שאני טובש את ארצך סבור הייתי
 6 שדבר שפתים עצה הוא נוטל תחבולות הוא קונה ונבורה * לערוך לקראתי
 ולכך לא באתה אליי אבל עתה שאתה רואה שכבשתי הכל ולא נותר
 אלא מעט לכברט על מי במחת כי מרדת בי ואינך יוצא לקראתי: הלא
 הוא א'טר הסיר חזקי' ואין לכם לבטוח בו ששונא אתכם על זאת:
 8, 9 ועתה לענין עצה ונבורה למלחמה התערב נא את אדני וגו'. ואך תשיב
 10 ועי' ואתה בוטח לך על מצרי': חה אתה מטתן בטחון שוא הוא: ולענין
 בטחון אלהיך המבלעדי יי' עליתי יי' אמר אלי עלה שאתה רואה שאני
 11 כובש את הכל וכלם נסכרין בידי: כי שמעים אנחנו: מבינים: באוני

¹ הוא is written over.

כל העם וגנאי הוא לדבר גדולות מן המלך בפני הכל ולבוותו. אך אלינו
 תדבר שיצאנו אליכם ואנו נאמר לו ומה לכם להשמיע קול שישמעו
 אתרים. והן היו מתכוונים שלא ירד לבב אנשי המלחמה ואל ירפו ידיהם:
 הישבי' על החומה. להלחם ברעב ובצמא. לאכול צואתם. ברעב. שסופן ¹²
 לבא לכך. וטוב להם לצאת אלינו ולחיות. ודאי לכך אנו מתכוונים
 להרפות ידיהם. עמכם. מוסב על חלא על האנשים לוס' האל אדניך
 ואלך בלבר שלחני ארני חלא אף על האנשי' הישבים עמכם על
 החומה כמותכם שלחני. ויחריטוי א'ע'פ' שהיה להם להשיב כי לא ¹³
 כצורנו צורם של אותן אומות: כי באו בנים עד משבר וגדלו וכברו מאד ¹⁴
 הצירים והחבלים וכח אין ללידה וסופה למות אם לא תלדי. כלו' גדלה
 הצרה מאד ואם לא נתרחח מתים אנחנו: אלהים חי ולא כאלהי העמים: ⁴
 כי שמעי למה הלך רב שקה ללבנה וחלא מלכיש הניחו כי שמע כבר ⁸
 שנמע מלכיש: יצא להלחם אתך ובא בארצך. וישמע. והיה לו לשוב ולכך ⁹
 וישלח מלאכים להרפות ידיו. שודאי עוד ישוב ובא עליו ויכהו: הנעי' ¹³
 הגלה את עמו ועז את ארצו: כי אתה יי' לבוך ולא כאלהי העמים: ¹⁶
 בזה לך לענה לך על דברך אלהי. אחרך ראש הגיעה. בשוכך לארצך כי ²²
 הפל ולא תשוב עוד עליה: ועל מי הרימות קולי. כאילו אני כבוש ²³
 חתחך. שביד מלאכך חרפת יי' ותאמר ברב רכבי אני עליתי מרום ²⁴
 הרים בארץ ישר'. והריני כורת קומת ארזי מבחר ברשיו. כל עריהם
 הבצורות. וכן אבא מרום קצו וסריו יער כרמלו ותטבת הסוכה היא
 ציץ מקום מקדשו והיא החרפה: שהרי אני קרתי עשיתי לי מעינות ²⁵
 ומקורות מים בדרך לשתות אני וחילי הגדול. ומשנעשו רפש וסימ
 חרבו ויבשו. כלו' ממלכות גדולות שמתי חרבה קל וחומר שציון אחריבי.
 ובכך חירפתי. שונה שבעולם אתה החרבת אותן האומות שאתה
 מתפאר בכך: חלא שמעת למרחוק מה שעשיתי ברור המבול ובסלע ²⁶
 ובסרום ובמצרים ובכנענים ובסיחון ובעוג ומהן תלמוד שאותה שאתה
 מתפאר בה אני עשיתי ולא אתה. שאינך אלא ממה מוסר שלי ליסר
 גוים ולהוביח. מימי קדם. עד שלא עמדת אתה ואכזחך מרתי עליה
 ויצרתיה שמימי אחיה השלני מרתי על ישר' שיגלו בארץ אכור. כדכת'
 חרם מעבר לנתי. תעתה הבאתה על ישר'. וכן לשאר אומות תלמד

מישר'. ותהי עתה אותה נזירה שנורתני למרחוק להשאות גלים נצים.
 להיות שאון גלים ומשברי' הנצים החובטים ונובעי' בחומות שואים
 וחומים להפיל ערים בצורות. ואינך אלא כפרץ מים נפל נבעה בחומה
 נשגבה אשר פתאום לפתע יבא שברה וכנלים ומשברי ים נצים וחובטים
 27 השואים ערים בצורות להפילם: וישביהן היו קצרי יד לנגוד מלהיעזר
 שאני החלשתים לפניך ולא ירך רמהי חתו ויבשו מכל גבורתם. היו
 לפניך בעשב שדה וירק ללחוך אותם כלחוך השור. כחציר גות. שאין
 שרשו פתוח אלי מים ושרב מועט מיבשו. וכשדמה עד שלא תהא קמה
 28 שהיא רכת ונוחה להתיכש מהר: ושבתך במצור וצאתך ובאך במלחמה
 ידעתי שכל כוונתך להכרית ולהשמיד נזים לא מעט ולהתפאר במ' לומ'
 ידי רמה. ואת התרגונך * והתרעשך אלי לבא להתריב אף מקום מקרשי
 fol. 32. וכפות רגלי ולא אוכל לעמוד לפניך כאשר לא עמדו אלהי הגוים. ידעתי
 29 שזו היא מחשבת לבך: ויען התרגונך אלי ושאננך ונאות שלותך עלה
 באוני שתדבר גדולות כנגדי מרוב שלותך שנחתתי לך ושמתי חתי באפך
 ולא תבא לעירי ואתן לך רוח להשיבך בחרפה לארצך. כל זה לסנחריב.
 וחזר לחזקיה שאליו הוא מגיד מה שא' המקום לסנחריב ועל בשורה
 זו שבשרו או' לו מה לך האות. והבשורה על כרחנו היא שלא ישוב
 בארץ ישראל. שהרי סנחריב שב לארצו להלחם עם מלך כוש ולפי שהוא
 שב לארצו שלח מלאכיו וספריו לחזקיהו שא' ע'פ' שהוא שב לארצו עוד
 ישוב ויתפוס ציון ועל זה התפלל חזקיהו ועל זה השיבו הק'ב'ה' ביד
 ישעיה. אם כן על כרחנו כשא' לו והשבתך בדרך אשר באת בהיכן
 א' לו והשבתך שלא תשוב עוד בארצי כמו שאת סבור וכמו ששלחת
 לחזקיו שתשוב ותחריב ציון. והוא שאו' למטה לא יבא אל העיר הזאת.
 והוא שאומ' בדרך אשר בא בה ישוב. ומשיישוב אל העיר הזאת לא
 יבא עוד וא' ע'פ' שבבר א' לו המקו' והפלתיו בחרב בארצו קודם
 ששלח לו מלאכיו שישוב מארצו עליו. א' ע'פ' כ' היה דואג מבניו או מלך
 30 אחר שיעמד תחיו כאשר עשו מלכים ראשוני': וזה לך האות שכשילך
 לו סנחריב לא ישוב עוד לא הוא ולא אחר תחתיו ותתרווחו ותצליחו
 שעכשיו בשובו תצאו ותקצרו ספיתכם עתה בניסן. וזראו שהצליחו כל
 כך שיהא די לכם הרבה לאכול וא' ע'פ' שאשתקד לא חרשתם ולא
 זרעתם ואילו ספחים הן וא' ע'פ' שהיו למרמס ולמרעה לחיל אשור
 חבאים עם רבשקה בזמן מועט אחר שהלכו הצליחו וגדלו כל כך. ובשנה

השנית. אחר תשרי זה הבא אחר ניסן זה. שחיים' הן גדולי שרשי
 הנפנים והאילנות שנידעו חיל רב שקח. אבל לא יזרעו מספית זה אחר
 תשרי של שנה שנייה ולא יטעו משחיים זה אלא ספית של ספית זה. יהא
 מתברך כל כך שיזרעו מקצתו בשנה שלישיית. וכן שחיים של שחיים זה
 יתברך כל כך שיטעו ממנו בשנה שלישיית אחר תשרי השיני לזה וגם יאכלו
 מפירותיו: וכשם ששרשי הנפני' והאילנו' וספתי הזרע הוסיפו לעשות ³¹
 שורש למטה ופרי למעלה כן פליטת יהודה הנשארת תוסיף שורש
 למטה ופרי למעלה ויצליחו ויעלו ויצא שמם בכל העולם על הגבורות
 והנפלאות שיעשה להם המקו' וייראו מהם ולא יוסיפו לבא עוד עליהם.
 וכן מוכיח בדברי הימי' ורבים מביאי' מנחה ליי' לירושלם ומגדנות
 לחזקיה מלך יהוד' וינשא לעיני הגוים מאחרי בני נמצא שעל ידי שנחנשא
 לא הוסיפו עוד לעלות עליהם. וכל זה שא' שיאכלו ספית ביושבי ציון
 אבל בשאר יהוד' שכיבש אפי' ספחים לא היו להם רק חמאה ורפש
 כמפורש בראש הספר: ולהודיע לשאר יהוד' כי מירושלם תצא להם ³²
 שארית ופליטה וקנאה שמקנא לשמו ולכבודו תעשה זאת ליתן שארית
 ופליטה לשאר יהודה כמו ליושבי ירושלם. לא יבא עוד משישוב ולא ³³
 יקדמנה מן כדרך הנגשים להפיל החומה. ולא ישפך עליה סוללה.
 דרך בוני מצוד לבנות כעין מגדלי עץ סביב לחומה וכאשר יגבהו אצל
 החומה אזי מטילין מן המגדלי' לחומה עצים עבים לסמוך לה כעין
 תקרה לרוץ ולילך סביבות החומה להלחם ולכך נקראת סוללה: וימלך ³⁸
 אסרחון בנו תחתיו וא'ע'פ'ב' לא יספו עוד גדולי' אשור לבא בארץ
 כי נפלה אימת אלהי ישר' עליהם. והוא שאו' למטה וסכף מלך אשור
 אשר אצילך. ואם לא שהקדים לומר וימלך אסרחון בנו תחתיו * היית
 תמה ממי היה ירא חזקתו שהמקו' מהזיק את לבו: צו לביתך דבר זה
 לא נאמר לשום צדיק אלא רצה הק'ב'ה' שיתפלל ויעשה לו נס ויתגדל
 שמו על ידו. וכן היה תלוי ועומד מזלו בין מות לחיים כאדם שמהלך
 בדרך כבושה ויש בצדה פחת גדול חוץ לדרך וקרע הדרך נשפך
 במורד אל הפחת ומטה רגלו והרי הוא נוטה ליפול. אם יש לו שם
 אוהב סומכו ומביאו לדרך החלקה בענין כי יפול לא יוטל כי י' סומך
 ידו. ואם הוא שונאו דוחפו ומפילו בענין ורשע יפל ברעה. כך פעמים

¹ MS. א.ו.

מזלו של אדם מתקרב אצל מזל שהוא בית המות. אם שביל שלו עובר
 ממש באמצע בית המות אין תפלה ותחנה המועלת שהרי הוא כאילו
 תפוס בו. ואם אין שביל שלו עובר ממש בתוכו אלא על שפתו
 אז מחליש וקרוב ליפול ולמות ויש לו הצלה על ידי תפלה וצעקה
 ומאריכי' לו עד שיעור החבלים שמתרחק השביל עוד מבית המות
 עד מקום שחזר ועובר ממש בתוכו שהוא קץ ימיו שאין לך מזל
 שאין לו שביל בו לקץ ימי האדם. וכן לענין שלום ויסורין ועושר
 ועוני וכל דבר טוב ורע חה היה רחוק מבית המות עוד ס'ז' חבלים
 5 והחבל הוא מחלק שנה. והוא שא' לו הנני יוסיף על ימך חמש
 6 עשרה שנה. ומכף מלך אשור אצילך א'ע'פ' שבנו של סנחריב הוא:
 8 הנני משיב את צל המעלות בשמש אחרנית עשר מעלות אשר ירדה
 במעלות אחז. בן סירוס המקרא וכה פתרונו. הנני משיב את צל
 המעלות שעלה על ידי ירידת החמה למערב ובמזרח אשיבנו בשמש
 שתעלה השמש אחרנית י' מעלות. וכנגד עליית השמש אחרנית למעלה
 ממערב למזרח יירד הצל למזרח עשר מעלות אחרנית למטה. וחשב
 השמש למעלה אחרנית עשר מעלות וירד הצל עשר מעלות אשר ירדה
 ועלה הצל. והן מעלות *מזרחיות* שהרי מחצות ואילך הצל נוטה
 ומתפשט למזרח. ומשחרית עד חצות הצל מתפשט למערב. ובספר
 מלכים מאריך בדבר זה יותר אבל כאן קצר וסותם הכל. והמעלות
 היו כ'ד' וכל אחת ואחת לשיעור חצי שעה י'ב' למזרח לשש שעות
 ואילך וי'ב' למערב לשש שעות דמשחרית עד חצות. ודבר זה ביזם
 תקופת תמוז היה כדברי רבותנו. וסמוך לשקיעת חמה שעת אחת
 היה ועלה צל העמוד שבאמצע המעלות י' מעלות תחתונות מזרחיות.
 ולא היה לו לצל העמוד לילך עד שקיעה אלא ב' מעלות העליונות
 המזרחיות דמיון יומו של חוקתו שרפה לערובי והורה חמה למעלה
 בגובה כיפת הרקיע כמו שהיתה בחצות ושחתה בעליית י' המעלות
 חמש שעות וי'ב' מעלות שהם ו' שעות. הלכה אחריו עד שעת
 שקיעה הרי י'א' שעות. נמצא שהאריך היום עשר שעות. שהרי שעה
 9 אחת היה לך לילך עדיין עד שקיעתה בששבה אחרנית: מכתבי זכרון
 10 על שהחיהו המקום מחוליו: אני אמרתי בכבוד חליי בדמי ימי.

בשתיקות הפסק ימי אלכח בשערי שאו' בקוצר ימים פקדתי ונחסרתי
 יתר שנותי שהיה לי עוד לחיות: אמרתי לא אראה יה עוד בארץ 11
 החיים י בני בני אדם: דוריי ישובי ומגוריי בין יושבי חלד י נסע 12
 וננלח מני באהל רעי שנוסע וטלל את אהלו ממקום למקום קסרתי
 וקצרתי חיי כמו ארנ שעבשו יש לו ארנ שלו אותו שמעביר במסכת
 בעת ארינה כולו מלא חוט של ערב ולשעה קלה יכלה הכל י מדלה י
 מטבה נפח עובי רוב החוט יבצעני ויכלני מהרי כן מיום ועד לילה י
 סתאם י שלים בריאותי ועובי גופי ובשרי שמרוב מכאובי שבאו עלי
 הוכחשתי ונעשיתי דק וקלוש וחלושי וכשבא הלילה והייתי סבור לנוח
 ולא מצאתי מנוחה: ועוד שויתיי שמתי עצמי לסכול ער בקרי אולי 13
 בבקר ינוח לי ובבקר כארי כן ישבר כל עצמותי וכן עוד מיום עד לילה
 חשלימני ותכלה כחי ונפי כתמול שלשם: וסוף נחלשתי כל כך וכלה 14
 כחי שכסוס ועגור כן אנפצףי שלא אוכל להרים קול אלא בצפצוף קול
 רם ונמוך ולכסוף אף בצפצוף קול רם לא אוכל לדבר אלא אהנה
 בגרוני מעט כיונה ההונח בגרונתי וסוף שאף חנה הגרן פוסק ממני
 כל כך החלשתי אלא דלו עיני אליך למרום לאמר י עשקה לי הרעה
 הזאת לקצר ימי ערוב עברך לטוב בל תעשקני להמיתני גרנטיש
 מוי י לשו' כי עברך ערב את הנער: מה אדבר ואמר לי וסוף אף 15
 אילו היה בי כח לדבר אף מזה נשתתקתי כי מה אדבר לו תחננים וכי
 אדבר מה אמר לי והרי הוא עשה שגור לי זאת ששלח לי צו לביתך
 כי מה אתח ולא תחיה ארדת כל שנותיי כמו ותדר שנתיי מעיני
 שינח בעיני אינני רואה על מר נפשיי בתלי ובמה ששלח לי: ואז 16
 התפללתי לפני על שנות עיני יחיו עצמותי עד עתה ועל כל אברים
 שבהם תלויין חיי רוחי והרי כלם חלו ויהי רצון לפניך שחשלימני
 ותיישנני בעיניי ותחייני ורפאני באברי אשר תלויין בהם חיי רוחי:
 שהנח לשלום בהיותי מצפה לנוח ולמצוא רוחה מר לי מר והגעתי 17
 עד שערי מותי וכן עשית ואת חשקת נפשי משחת בלייה ויש לומ'
 בלי לרדת כי השלכת אחרי נורך חטאי ולא זכרתם עוד: שאין כבוד 18
 שמך במיתתי בקוצר ימים כי לא שאול תודך כלו המתים שבה ולא

כענין נגזרתי מנגד עיניך שלא אראה עוד פני יי. On marg.
 כענין שאמר דוד אתהלך לפני יי בארצות החיים. * Garantit moi.

מות על הפלא שתעשה להם. ולא יתלו פניך על שתעשה להם פלא.
 הוא שאו' ולא ישברו יורדי בור אל אמתך. לא להבא ולא לשעבר
 19 יכבודך: חי חי רק החי הוא יודך כאשר אני עושה היום על
 שהחייחניי אב לבנים יודיע אותך וגבורתך על אמתך שתעשה לאבי.
 20 חי חי כמו מעלח מעלח. מטה מטה. כלו' רק כן ולא ענין אחר: יי'
 להרשיעניי. כלו' יי' הית לי להרשיעניי ואני נגינתי נגנן כל ימי חי על
 21 כך: זיאמ' ישעיהוי פתרונו וכבר אמר לו ישעיהו ישאו לדבלת תאנים
 כשבישרו שיחיה וחזקיה אמר לו מה אות ועל זה נתן לו האות שלמעל'
 xxxix. 1 ואחר כך הודה להק'ב'ח' וימרחו. ימעכו. ויחי וירפא: בעת ההיא
 fol. 33. b. שעשה לו המקו' שני נסים גדולים * כאלה על סנחריב ועל אשר החיחו
 והוציאו משערי מות והיח לו להודיע שמו של הקדוש לכל וניסחו הק'ב'ח'
 במליצי שרי בבל ששלח לו לדרש המופת אשר היה בארץ על ידי
 שחלה ויחזקי ונבח לבו להניד שבחו ולהראותם כבוד עשרו ויקר
 2 תפארת גדולתו: וכן מוכיח בדברי הימי' ואף כאן שאומר וישמח
 עליהם חזקיה ויראם את כל בית נכתה וגו'. שהם באו לדרש המופת
 על השמש ששבה אחורנית. והיח לו להראותם כחו של מקום על זה
 ועל סנחריב. וחוא מראה לו כבודו וממשלתו כאילו או' כחי ועצם ידי
 3 עשה לי החיל הזה ולכך נענש: מה אמרו אליך. לפי שלא באו אלא
 לידע כח המקו'. והוא או' מארץ רחוקה בא אלי כלו' להקביל ולבקש
 7 פני ולכבודי ותלה הגדולה בעצמו: ומבניך. אילו דניאל חנניה מישאל
 8 ועזריה וחביריהם מורע המלוכה: טוב דבר יי'. מודה אני שחטאתי
 ומקבל אני דבריו ותוכחתו. וכן מוכי' בדברי הימים שנכנע. אבל ביקש
 ממני ששלום. ואמת יהיה בימיו ולא יראת הוא ברעה. לפי ששתי
 נבואות אמר למעלה מאשור ומכל שאר אומות שהרעו לישראל. כגון קרבו
 ניום לשמע. על של אשור. ויחי בארבע עשר'. והניד לך מה עלה
 בסופו של אשור אחרי שהניד מה בסוף השאר. ואחר כך הגיד לך
 xi. 1 נחמת ישראל על כלן מכל הגליות: נחמו נחמו: רק נחמו לשון זירח
 וחזוק. כמו בדרך בדרך. סובב סובב. יאמר אלהיכם. אתם נביאי:
 2 וקראו אליה. לפי שהיא נזופה ממני קרבוה. ואמרו לה כי מלאה צבאה
 שישבה בוד. מהם כמה שנים. לפי שטרצה עונה ונתפיסתי לה כי
 לקחה מידי כפלים בכל חטאתיה כדי להכניע בעמל לבה. וכאשר
 תאמרו לה שאני עצמי מודה שהלקיתיה כפלים תדע ודאי שנתרציתי

לה ואין בלבי עוד להכותח ותתחוק בלבה: קול קורא קול יהא
 קורא ומכריז בלו' השמיעו קול נביאי לאמר פנו דרך יי' במדבר ישו
 מסלה בערבה לאלהינו ומהו פינוי הדרך ויושר המסלה: כל גיא העמוק
 4 ינשא שוח לשאר קרקע המדברי וכל הר וגבעה הגבוהי יותר ממנו
 ישפלו שוח לו. הרי פינטי הדרך מן המכשולות והיה העקוב ארחות
 עקלקלות למישור. וכיוון הרים ותלולית הקרובי זה לזה ודוחקן הדרך
 שביניהם יתרחבו ויתרחקו זה מזה ויסתלקו מן הדרך ויעשו בקעה
 כל זה תקראו ותשמיעו שונגלח כבוד יי' לבא לנהוג גליות עמו למלאות
 5 ירושלם צבאה כמו שמפורש למטה וראו כל בשר יחדיו כי פי יי'
 דברי לרחם עמו ולנחמם ולא יכזב ולא יתנחם: קול או' קרא שמעתי
 6 מאת המקום ואמר המלאך הדבר בי מה אקרא והשיבו הקול ההוא
 כל הבשר חציר. כמו חציר ימולל ויבש מהר ועזרתו וישועתו בטלה
 וכל חסדו שיבטיח לעשות כציץ החציר שהוא יפיו ומניד לו שזרע
 7 זרע ולערב ימולל ויבש על ידי רוח יי' קרים שנשבה בה וכיזב וכיחש
 במה שהראה לכל שהחציר זרע זרע כי כשיבש הציץ בלא עתו
 8 אבל זרע החציר כן דבר האדם ומבטחו מניד ומראה לרעהו
 להטיב לו ויכזב ויתנחם וטובתו בטילת אבל דבר אלהינו קיים לעולם
 כשם שהוא קיים לעולם ועל כי פי דבר יי' מוסב: ולפי על הר גבוה
 9 עלי לך להיות מבשרת ציון בלו' נביאי ציון וירושלם. הרימי ככת
 קולך ולא כדובר כזב שבוש הוא להרים קולו אלא הרימי קולך לבשר.
 אל תיראי שלא יתקיימו דבריי בבשורתך כי ודאי יתקיימו לפיכך יהיה
 לך פתחון פה לך לבשרי אמרי לערי יהוד' הנהרסות ויושבות בדר
 מיושביהן הנה אלהיכם הוא שא' למעל' ונגלה כבוד יי' ונ': וחזר
 10 לפרש הנה אלהיכם הנה יי' אלהיכם בחזקה יבא חוק שם דבר כמו
 רוח גדול וחזק הנה שכרו ושכחו שהשבית בצאנו כשזרעם בעמים
 נהג אותו מגלות למלא ירושלם צבאה ומעולתו שפעל ונשחבר במ
 מנהיג לפניו: ובא ברועה שירעה עדרו שבזרעו יקבין טלאי' ובחיקו
 11 ישא הרכים הנולדים היום ואמותם העלות שילדו היום ינהל לאט בן
 ינהלם מגלותם ויקבצם וישאם עד מלאה ירושלם צבאה: מי מדרי
 12 בשיטת ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדיי שמי בכל הנעים ומי
 בכל אלהי הארצו' שמרד כאילו בשעלו טים בשנברא הרקיע בתוכם
 לעכב למעלה לרקיע ולשייר למטה היסנו במדה כאילו מדרתים ביעלו

ושלטמה היו מכוסים שכשהקויתים לא הוצרכתי לחסר מהם שתראה
 היבשה והיו לפי מדת המקוה והמקוה לפי מדתם ומי מהם ששמים
 תיכן ושער כאלו בורת לפי מה שהעולם צריך להם עתה וא'ע"פ שהיו
 מכוסים ומסותרים בתוך המים תיכן אמולד¹ בלע² לש' מלא קצב
 מרה ומי מהם שכל ומרד כאלו בשליש עפר הארץ היא האדמה
 החלקה * שהיא אחר משלשה עניני בריאות הארץ מדבר שהוא חול.
 ומקום גידול אילנות ורשאי שהוא עפר וההרים שהן צורים וסלעים.
 וכל זה אמרתי ותיכנתי בעת בריאות הארץ וא'ע"פ שהיא מכוסה
 במים ומי מהם ששקל כאלו בפלס אבני חרים וצוריהם וסלעיהם
 במקום חזק נביעת החומום לעכבו שלא יעלה וישטוף וא'ע"פ שמים
 מכסי אותו אז ולפי מה שמקום הנביעת רחב וצר גדול או קטן חזק
 או רפה פלס אשטדירא³ בלשו רומי המבעתי עליו הרים ונבעות.
 וחפס לשו משקל בהרים ונבעות לפי שהן אבנים כענין אבני צדק.
 13 אבן ואבן איפה ואים: מי הם שתיכן וקצב את רוח דעת יי בכל אלה
 14 ומי איש עצתו שיודענו לעשות כל אלה: את מי נעץ בכל אלה שהיה
 מבינהו את מי הוא שלימדו דעת לחבחן הטוב והרע בכל דבר או
 מי שלימדו ארח משפט לשפוט צדק ודרך תבונות יודיעני להבין
 אחרית כל דבר מראשיתו ועד עכשיו כלל מי עשה זה ומי עשה ולא
 15 פירש על מי או זאת: ועכשיו מפ' שלא בניים ולא באלהיהם אין זאת
 שהרי גוים לפני כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבי דקן וקלן
 למאמץ. מר מדלי הוא המחק שמוחקן מן חכלי שדולין בו המים
 אם הוא כבד מאד שאין נולת המשקלת שאחריו בראש קנה הנלגל
 של באר המים יכולה להכריע ולדלות מרוב כובדו להשוותו במשקל
 שתכריע הנולה וידלה מר ושטורא⁴ כמו זמורה לא יעלה על ראשו:
 הוא התער המסיר את שער הראשי וכן שחק מאזני אך אם כף
 המאזני כבידה מחברתה ומשקלו אינו שוח שוחק ממנה להשוותה
 ולישרה במשקל וכאותו המר והשחק המוסרים לישר המשקל שאינן
 חשובי כך אני מסיר גוים לישר המשפט ולא יחשבו ליי הן איים
 16 כאותו אבק דק יטול וישליך ויסיר מן העולם על ישר הדין: ולבנת

fol. 34.

¹ Amolud (id est: *moula*): mole (=moule). ² Estadiro =
 Lat. statera. ³ Vasture.

אין רי להם לבער לפני לערוך מערכה לקרבן. וחיותו אין רי להם
 לעולה להקטיר על העצים לריח ניהח לכפר עליהם לפני שלא אסירם
 ואשליכם מעל פני ביושר המשפט כאשר עשיתי לדור המבול ולסדום
 ולכיוצא בהן: שחרי כל הננים כאין נגדו בחכמה ותושיה ונבורה לחיעור 17
 כנגדו הרי שכנוים אין כמוהו לעשות כמעשיו וכנבורותיו ובאלה
 הארצות: אל מי תרמיון אל ומה דמות תערכו לו שאתם עשים אלהי' 18
 בדמות ובצלם. איך תעשו פסל בדמות אלהים שאינכם יודעי' מה דמות
 יש לו: הפסל של עץ שנסך חרש מתכת לצפותו על יציקה והתכה 19
 שמתך עליו וצורף שבוחב ירקענו לצפותו. ואם הוא עני רחוקו' ונדילי
 כסף צורף לחושקו ולחובשו סביב לנוי: והטלומדי' לתרום ולברור עצים 20
 למלאכה שעץ לא ירקב לעולם יבחר וחרש עצים חכם יבקש לו להכין
 לו במלאכת נוי פסל מעץ שלא ירקב שלא ימוט לעולם: מה לכם לכל 21
 הטורה הותי. הלא תכירו ותדעו ותבינו אלהינו שהוא חכם לבב ואמין
 כח אלהים חיים ומלך עולם שלא ימוט לעולם. ועד שאתם מבקשי' חרש
 חכם לעשות לכם אלות רעו והבינו אלהינו שהוא חכם לבב ואמין כח
 לברוא אחרי' שברא שמים וארץ וכל צבאם והוא מכלה הכל והוא
 קיים לעולם כמו שמפרש וחולקי' ואתם מניחי' אל שבורא הכל ומכלה
 הכל ועובדי' אל שאחרים בוראי' אותו ומכלין אותו. הלא הנד מרא'
 לכם מי הוא האלהים. הלא הבינתם מסדות הארץ מי בראם. שאילו
 שאתם עובדי' אותן שאחרי' בראום הם לא בראוה ולא יסדוה ולאותו
 יי' שבראה ויסדה היה לכם לעבדו: הלא הבינתם הישב על חוג הארץ 22
 על היקף סביבות הארץ להתבונן בה מסביב ועיניו משומטות בכלה
 ושופט אותה. וישביה לפניו כחגבים ומשפילם ושופטם ואין איש מהם
 יכול לחיעור. מי הוא יש לכם להבין ולדעת כי ודאי יש לה מנהיג
 ושופט בראותכם ישביה עולים ויורדים בה. ואי איפשר לאלהיכם
 לעשות זאת שחרי אדם בראם. הלא הבינתם הנוטה כדק שמים מקצה
 הארץ ועד קצה הארץ והיה להם להיות נמוכי' באמצען קרוב לארץ
 כמו בקצותם הואיל ונמויין כדוק והוא מתחם. והנביהם באמצען בכיפה
 בנובה מן הארץ כאהל לשבת אדם בארץ: הנתן חנים לאין ממרום 23
 נובה האהל ומתיחת כיפתו כי נובה מעל נובה שומרי' ומפרש אין

² is written over. המסובך

24 יעשם בתוהו: יש לך אילן שאם ייכרת יקחו ממנו צמרת וענף ליטע
 fol. 34. b. ויחקים מהם בעולם או מטרעני פירותיו יקחו ויזרעו או גזעו * ייטע
 בארץ ועוד יחליף ויונקתו לא תחרל. אבל אילו משנכרתו עוד אף
 נטע לא ננטע מהם אף זרע לא נזרע מהם אף גזע הנשאר מהם בארץ
 לא השריש אלא מת והזקן בעפר בלי תקוה. ולא עוד אלא אף נשף
 25 בהם רוח קרים וייבשו ובאת רוח וסערה ונשאתם ואברו: ומעתה אל
 מי מאלהי הארצות תרמיוני בכח ובנכורה שאשה לו שתאמרו בלבכם
 מקוצר יד ומבלתי יכולת לא יושענו יי' מיד לוחצינו כאלהי אותו עם
 26 ואלהי אותו לשון: שאז מרום עיניכם וראו מי ברא אלה שבמרום חמה
 ולבנה כוכבי' ומולות בימי בראשית. ועל כרחכם יש לכם לידע שאני
 הוא. ומי המוציא גם היום במספר צבאם לשרת. לכלם בשם יקרא
 איש על עבודתו ועל שימשו. מרוב אונים ושהוא אמיץ כח איש מהם
 לא נערר שלא ישרת על פי כבתחילת בראתכם. הלא אני הוא.
 וחרעו ותבינו כי כחי או כחי עתה ולעולם לנהוג עולמי שבראתי
 27 ולכלכלו בעת ובורוע: ומעתה למה תאמר יעקב בלבבך. נסתרה דרך
 זכותי הטובה. מיי' ואינו משגיח בה להושיעני. ומאלהי שהיה לו להצילני
 מטפטי יעבר ויאבר שלפי שקצרה ידו מהושיע אינו רוצה לראות זכותי:
 28 הלא ידעת. מצבא המרום. אם לא שמעת מן הראשונים. שאלהי עולם
 וקדם יי' עד שלא נברא העולם. וכשנברא הוא הבורא קצות הארץ
 וככתו אז כחו עתה. לא ייעף ולא ייגע לעולם לעשות נבורות וגדולות
 ונפלאות לאין מספר. ויש בו נח לכלכל ולהושיע ולהציל חוסיו מיד
 שוסיהם ואין חקר לתבונתו. ויש בו כח לעשות צדקה ומשפט ולא
 29, 30 עבר משפטך מנגדו: ועוד נותן ליעף כח: והנערים והבחורי' הן איתני
 31 עולם מליאי כח ונבורה יעפו ויגעו וייבטלו: זקויי יי' הקויים לישעתו
 יחליפו כח מעייפותם. כל זה היה לך לידע ולשמוע מימי עולם. ואף
 xli. 1 אתה קוה אל יי' חוק ואמין לבך וקוה אל יי' וישע לך: החרישו
 ושמעו דברי אים. וכלפי ישר' שיחזק לבם מדבר אף לאומות כמו
 שמוכית לטטה. ולאומים יחליפו כח. כלו' יתחזקו ויארזו כגבר חלציהם
 ואשאלם ויודיעוני. וכן מסיים הענין ואשאלם וישיבו לי דברי למשפט.
 לתוכחה אה פְּרוּבֵנָא¹. כמו חרח משעיר למז הופיע מהר פארץ. שלא

¹ A provance (=à épreuve).

בא משעיר ומפאן ממש אלא סדרך שעיר ופאן ומכל מקו' ארם
 וכשדים קרובים להיות אחד: שמא צדק שהיה לו לאותו הגוי ולאותו
 המלך לפני אלהיו יקראהו אלהיו לרגלו עמו בדרך לכבוש לפניו ארצות.
 כענין והלך לפניו צדקה ובענין אנכי העירתיהו בצדק ואלהיו יתן
 לפניו גוים ומלכי ירד¹. יתן כעפר חרב הכאה עליו ובקש גרף קשת
 הנדרבת עליו להרגו: וירדפם לבעלי החרב והקשת ויעבר² מהם בשלום
 בלי נזק ארח שעבר ביניהם ברנליו לרדוף ולהכות לא ישוב אחור
 שיהפוך עורף ויסוג אחור וישוב על עקבו אלא יעבור ויבקע ביניהם
 ועבר ורמס וטמס והלך לו: מי סאלהיכם שפעל ועשה היום גדולות
 כאילו להשפיל את זה ולהרים את זה יהא קורא טעשי גבורתו על ידי
 נביאיו אל הדורות שיהיה הדבר בימיהם מראשי עד שלא יעמוד
 הדור ובוה יודע כי הוא הפועל והעושה ואין בכל נביאי אלהי הארצות
 וקוסמיהם שהגיד על אשור וכשדים מראשי מימים קדמונים כי
 כלם צופים ואינם יודעי' מה צופים אבל אני יי' ראשון להגיד
 ולקרא מראש את כל הבאות על ידי נביאי ואת אחרונים הדור
 שיבא דבר נביאי בימיו אני הוא ובוה יודע כי אני אני הוא:
 ומהפך את דבריו כלפי ישר' על פי הדברים האלה שקנתר את
 האומות ואו' להם הנה ראו איים שנתעוררו עליהם גוים ממזרח ויראו
 והתחילו מעורים ומחוקי' זה את זה: איש את אחיו יתרו ויחזקו כי
 אין להם עזר ומחזיק מאת אלהיהם: ויחזק חרט את צרף לעשות להם
 אלהים להיעזר במ כנגד אויביהם אומר לרבק על פסל שכולו חליות
 ופרקי' מדובקי' יחד טוב וחטן הוא לאלוה ולא ישוב אל לבו לאמר
 הלא אתמל היה הכל שבירי' שברים ואני רבקותים יחד אלא מחוק רבקי'³
 בנוסמרים שלא יסום ובוטח בו שיצילנו: נמצאו האיים מחוקים את
 אלהיהם ומחוקי' ומעורים איש את אחיו כי אין * להם עזר מאלהיהם.
 אבל אתח ישר' עבדי שעשיתוך לי לעבד ולעם סגלה מכל העמי' יעקב

fol. 35.

¹ On marg. ומלכים ירד כמו ובמלכים והכית חסרה כמו ב' של ששת ימים וכן למטה וחלב זבחך לא עברתני כמו עברה נוסל באורח רכת שבת עבר On marg.² ובחלב ארח עבר ארצות ימים וכן נופלת ברנל בנהר יעברו ברנל רק דבריו MS.³ אעברה ברנלי.

אשר בחרתוך לי מכל הגוים זרע אברהם אחבי שנמשך אחרי מבית
 9 אביו: אשר החזקתיך לי סקצה הארץ ומאציליה שאצלתי ליי הם האבות.
 קראתיך לי לעם וא' לך עבדי אחח בצאתך ממצרים דע כי בחרתיך לי
 10 לעולם ולא מאסתוך אף בהיותך בארץ אויבך: על כל הרעח אשר
 עשית אין לך לירא מן האויב כמו אותן האיים כי עטך אני אל תשתע
 וחתרפה ברזך לבב כי אני יי' אלהיך אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתך
 ולא באותן שאין להם חזק' מאלהיהם שהן הם מחזקי' את אלהיהם.
 אבל אתח אלהיך מאמץ ועוזר וסומך אותך בימין צדקי' חזנ' צדק
 11 מלאה ימינך. ולא באותן שאין להם אלוה מחזיק יד: האומר לך על ידי
 עבדי הנבאים. ולכך אחרי שאני מבטיחך אל תיראי כמו שתהיי שפלה
 בין הגוים. וכאן רמז לו על כל הגליות כלן על ידי של בבל עד וקדוש
 14 ישר' בראה: תולעת יעקב. לפי שהוא רוצח לום' תרוש הרים שדרך
 תולעת לעכל הרים וצורים ששוכנת בם. בן ישר' תעכל ותרוק בפיה את כל
 הגוים הגבוהים בהרים וכנבעות שהיא שוכנת ביניהם בגלותה כתולעת
 15 שפלה וכטועה ואין בה כח אלא בפיה: ואו' שישים את פיה חר לאכול
 16 ולעכל כמורג חרץ חדש בעל פים' וקנים' ואתה תניל ביי' מוסב על חן
 יבשו ויכלמו לום' הן יבשו ויכלמו ולבטחונם' ואתה תניל ותתהלל
 ותתפאר במבטחך כמו שטפרש והולך שלא יבשו קויו ולא יכלמו בוטחיו:
 17, 21 העניים והאביונים ארז שמה' לישב בצלם לנח מעיפותם: וחוזר לו
 לריב האיים והגוים שא' למעלה יבשו ויכלמו כל הנתי' בשר' אנשי
 ריבם ומצותם במה יתנצחו כנגדם. ומת הוא אלהיהם להיעזר בו.
 22 עצמותיכם אלהיהם שיתגברו ויתחזקו בו: וינידו לנו אלהיהם ואפי'
 הראשונות שכבר אורעו הנידו ונשימה לבנו לדבריכם ונדעה מדבריכם
 מה אחריתן. שחרי יש דבר שאחריתו טוב מראשיתו ויש הפך ואדם
 סבור שטניהם שוין. כגון אתם ראי' מלכות אשור ובבל מצליחי' ועולי'
 אם תנידו אחריתם. וכל שכן מה שעתיד להיות אף ראשיתו או אם
 דברים שאינם הווין לבוא לא תוכלו להניד. הבאות בהוות הרגילות
 לבוא מימים ימימה השמיעונו מה יהא עליהם כגון זרע וקציר וקור וחום
 23 וקיץ וחרף אם כתיקנו או ענין אחר: ואף האותיות התדירות יותר
 מיום אל יום הנידו לאחור למפרע עד שלא יהיו ונדעה כי אלהים

1 MS. וחיווק.

2 So MS.

אתם ואף כלא הגדת אותיות עשו שום דבר של ממשות להטיב ולרע
 ונשתעה ונפנה במעשיכם ונראה ונבחין שהאמת אתכם: אבל אין זאת ²⁴
 הן אתם מאין מדבר שאין בו חיות ותועלת עין ואבן כסף חהב
 ופעלכם שתפעלו לא להטיב ולא להרע מאפעי מהבל פה ורוח אפעי
 כמו ביולדח אפעה שנטשמת בקושי מרוב צירים ואף הסבחר שאדם
 יבחר בכם כסף חהב שעליכם תועבה ושקון הוא: אבל אני העירותי ²⁵
 מצפתני ויאת לאלתר ממזרח שמש ולאלתר יקרא בשמי לומר הנני
 שלחני כגון יי' אמר אלי עלה אל הארץ הזאת והשחיתה ויבא אל
 סגנים ושפטי ארץ כמו אל חומר לרומסו: ומי מאלהיכם שהניד מראש ²⁶
 זאתי אף אין אלוה סניד אף אין משמיע אמריכם לא אתם הגדתם
 מפיכם ולא אחרים השמיעו אמריכם מכל נביאיכם אף אין אדם בעלמא
 שיאמר אני פלוני נביא מתנבא דבר זה משם אלוה פלוני: אבל ראשון ²⁷
 שהניד זאת מראש ומלפנים לציון הואי הנה הנם כמה נביאים
 שהגידו לה דבר זה מימים קדמונים וכן הטובה והנחמת העתידה
 לבא לירושלם אני מבשר לה קודם: ועכשיו סיים ענין מי העיר ממזרח ²⁸
 וארא מוסב לתחלת ענין למטה וכה פתרוני וכשראיתי ואין איש מניד
 ומאלה האיים ואין יועץ ומניד מכל נביאייהם שאשאלם וישיבו לי דבר
 אמרתי לאבדם באחרית: והוא שאו' כלם אפס מעשיהם באחריתם רוח ²⁹
 ותחו פסיליהם ונסכיהם אשר נסכו להם לא יועילום ולא יצילום כי תהו
 המה: ואמרתי הן עבדי הנביא הוא הקדוש אתמוך בו ואחזקט ולא ³⁰
 אתן למוט רגליו לפי שנחתתי רוחי עליו והוא עושה שליחותי כרצוני
 ומשפט לנזים יוציא מאחי ולא יירא ולא יחת למצרים כח אמר יי'
 לאדום למואב לצר לכל האומות: לא יצעק ולא יסא לא איש [ריב] ²
 ואיש מדרן הוא: קנה רצון דלים ואביוני שאין להם על * מה יסמכו ³
 כנגד אנשי ריבם החזקים מהם לא ישברי לישא פנים להטות משפטם ^{fol. 35. b.}
 ופשתה כחה אדם עני שאור פניו כחה במשפט לפני בעל דינו כפתילת
 של פשתים שכהת מאורה לא יכבנה ואם תאמ' מהדר פני רל בריב
 הוא לאמת יוציא משפט: גם אור פני העשיר שמאיר בזכותו שיש לו ⁴
 ברין לא יכהה ומיטענתו החזקה בזכות לא ירוץ כי לאמת יוציא משפט
 לעולם עד שישים וינהיג וירגיל בארץ משפטם שהכל שופטיו משפטיו

¹ ותועלת MS.

ותורותיו שאף איי האומות ייחלו לתורתו לכל אשר יצום בכל זה
 הנביאי' משתדלין ללמד בעם חקים ומשפטים ותורות אם ישמעו ואם
 יחדלו ונתני' גיוס למכים ולחיהם למורטים לעשות צדקה ומשפט להוכיח
 5 עמים להשים בארץ משפט שאף איים ייחלו לתורתו: ואחרי שכך
 מוסרי' עצמם ללמוד ולהוכיח כה אמר האל יי' בורא שמים¹ בתוך המים
 עד שלא נקוו ונוטיהם כדק וכאהל לאחר שנקוו המים. רקע הארץ
 וצאצאיה נותן נשמה לעם עליה. שאף שאינן ברואים בראתי קל וחומר
 6 הברואי' כבר וצאצאיה. שאפקח עינים עורות כמו שמפרש והולך: אני
 יי' קראתיך לעבדו. הנביא אומר כן. ואצריך יצרתך לברית עם לאור
 7 גוים: לפקח עינים עורות על פיך ובדברך שתגזור אומר ויקם לך.
 8 להוציא ממסגר אסירי. ישר' מבבל: ולא על צדקותם אלא אני יי' הוא
 שמי וכבודי שיש לי להתכבד בעולם לאחר לא אתן עוד שאחרים מושלים
 והולכים ועמי ונחלתי בשבי ובבזה ושוביהם מתהללים בפסיליהם על
 9 זאת: הראשונות ישועת אשור ובבל שהגדתי מראש. הנה באו ונתקיימו
 11 דברי בהם. וחדשות עוד אני מגיד על שאר גליות לעתיד: ישאו מדבר
 ועריו קולי. וכן הוא או' ישאו כתוף וכנור. וכן לא יצעק ולא ישא נשיאות
 קול הם לפי עינים. וגם קדר שיושבת חצרים במדבר ירנו ישמעו קולי.
 12, 13 מראש הרים מגובהם: ומה היא תחילתו שיגידו באיים: יי' כגבור יצא
 14 לנקום נקמת עמו. יריע שעל אויביו יחנבר: החשיתי מעולם על רעות
 עמי מיום שהגליתי את עמי לחתם פשע עמי ולכפר חטאתי ומחריש
 ומתאפק הייתי שלא לנקום נקמתם עד עתה. ומתוך צרת רחי בשלא
 הייתי יכול לכלכל ולסבול. כיוולדה אפעה. בשחבליה וציריה מתנברים
 עליה ואינה יכולה להתאפק פועה ונושמת בקושי שאינה יכולה לסבול
 צרת רוחה שחומה וסוער בקרבה ומשתוממת² ונונחת על מכאוביה
 15 ושואפת עוד רוחה אליה ומתאפקת: אבל עכשיו אחריב הרים ונבעות
 מלפני עמי לשום כל הרים לדרך. כבושה להוציא ממסגר אסירי גלותם
 וכל עשבם הגדל בהם על ידי טובה ואויר וחמה כענין ומסגר נבעת עולם.
 אובשי. כי כל הר ונבעה ישפלו לפנייהם. ושמתי נהרות. הגוים המעכבים
 16 את דרכם. לאיים להוליכם בהם כמו שמפורש: והולכתי עורים.
 ומעקשים למישורי. והוא שא' למעל' כל הר ונבעה ישפלו. והוא שא'

¹ On marg. הפמרת בראשית.² אשם is written over.

- למעלה להוציא ממסגר אסירים לפקח עינים עורות: הבוטחי בפסלי 17
 שהיו סבורי למלוך ולמשול לעולם ולכבוש עמי לעולם: החרשים שלא 18
 האזנתם ולא הקשבתם לשעבר עד שלא נליתם שמעו עבשיו שלקיתם
 ואתם נבזים ושפלים בארץ אויביכם יש לכם לשמוע ולהבין ולהבחין
 מי נתן למשיסה יעקב ועל מה תענן זה בשטת ראו עתה כי אני אני
 הוא: ומפרש מי החרשים והעורים מי עורי שלא לראות ולהבין ברעות 19
 רבות הבאות עליו שעל חטאיו הנה כי אם עבדי העם שקראתי לי
 עבד והיה לו לעבדיני ומי חרש כעם שעשיתי לי משרת ומלאך נאמן
 לעשות מצותי שהיה לו לסור אל משמעתי אל כל אשר אשלחנו ואל
 כל אשר אצונו מי עור כעם שהוא משולם נמול מעשיו מעולם כמו
 שמפרש ראות רבות כי מיום דעתי אותו הכיתיו ויסרתיו והוכחתי
 על מעשיו ולא לקח מוסר אין לך עור כזה ומי עור כעבד יי ומשרתו
 שמכיר באדניו מה טוב בעיניו ומה רע בעיניו על ידי קריצותיו ורסזותיו
 ומעשיו ודבריו ודרכיו והיה לו להטיב בפניו לעשות רק הטוב והישר
 בעיניו ואינו עשה: ראות רעות רבות הבאות עליו מעולם ולא לקח מוסר 20
 ולא ישמר הדבר בלבו להבין ולידע שעל חטאו באח עליו חרעה ויטיב
 דרכיו ומעלליו ופקח אזנים לשמע ולהבין שעל פשעיו הוא לוקח כדברי
 עבדי הנבאיי ולא ישמע להם שהרי אותו שיי חפץ בו ואוהבו למען 21
 צדקו שיהיה * צדיק לפניו בעת המשפט ולא יענש יגדיל תורה ומוסר fol. 36.
 ותוכחת ולא על ידי יסורין להוכיחו ולהשיבו אליו להטיבו באחריותו
 והיא שיטת כי את אשר יאהב יי יוכיח ויגדיל התור והמוסר נרמז
 באלהוא הן כל אלה יפעל יי פעמי שלש עם גברי והוא שא' ראות
 רבו' ולא תשם' והוא במה הנדיל לו תורה: שהוא עם בוח ושפו מאויביו 22
 בעוד שהיה בארצו בדי שירגיש וישמע וישוב והיא התורה והמוסר הפח
 בחורים כלם בפחים ובמוקשי' נלכרי' ביד אויביהם: ומי בבם שיאזין 23
 זאת לשעבר כשהייתם בארצכם בוזים ושפלים יקטיב וישמע ויבין: מי 24
 נתן למשיסה ולבוזי' יעקב' הלא יי שחטאנו לו ולא שמע[נ]ו ולא הבינו
 לתורתו ומוסרו זה: ואחר המשסה והבוזי' וישפך עליו חמה אפו ועוו' 25
 מלחמה אולי ירגיש וישוב ותלהטהו מסביב ולא ידע ולא הרגיש שעל
 חטאיו הוא וסוף ותבער בו בעצמו ובבשרו ועדיין לא ישים על לבו
 ולפי כך נלח בארץ אויביו להכניע לבבו הערל: ועתה אחרי שלקית 2
 ונבנעת לבדך כה אמר יי בוראך לו לעם אל חירא בארץ אויבך לי

2 אתה ועל כבוד שמי הנקרא עליך אני נוֹאֵלֶךְ: כי תעבר במים. שתלך
 בקרב צרה ברעה המתרנשת לבאי. וארבע פורעניות מונה כאן כנגד ר'
 3 מלכיות: נתתי כפרך מצרים ויחול אפי במ ולא אעשה אתך כלה. וכן
 הוא או' כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הלחתיך שמה ואתך לא אעשה
 4 כלה: מאשרי ממה שיקרת ונכבדת בעיני ואני אהבתיך לכך נתתי אדם
 5 תחתיך: ואל תירא שתחא נעזב בארצות אויביך כי ממזרח אביא זרעך
 ונ'. אין לדקדק במה שתולה הבאת מזרח ומערב בעצמו והבאת צפון
 ותימן כהם. שהרי או' אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יי'
 אלהי' ומשם יקחך. וגם הבאת צפון ותימן על ידי הק'ב'ה' היא אך על
 ידי רוחותם מזכירם יותר בכל המקראי כגון עורי צפון ובאי תימן וכיוצא
 7 בהם: כל הנקרא בשמי מוסב על הביאי בניי מרחוקי ומכל בני
 הנקראים שיאמרו ליי' אני ויקרא בשם אלהי יעקב הכל הביאי ולא
 8 תשאירי אחרי. והרי לכבודי בראתיו להתכבד בו בעולמי': ואיך אתכבד
 בם. להוציא עם עור להוליכם בדרך לא ידעו. כענין למקח עינים
 עורות. והולכתי עורי' בדרך לא ידעו. וגם יש להסב חרש ועור אל
 חרשי' שמעו. וכה פתרונו להוציא עם עור וחרש שער עתה לא ידעו
 ולא היה להם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע. ועתה נכנע
 בעמל לבם ומבחיני' ורואים ושומעי'. וכאלו. אומר א'ע'פ' שחטאו לו
 9 גאלם למען שמו: והוא הכבוד שכל הגוים נקבצו יחדו בהוציא עמי
 מתוכם ואושעם. מי בהם נביא יניד זאת מאת אלהיו או נפלאות
 ראשונות ישמיעונו למח באו ומה טיבו ומה אחריתו. יתנו עדיהם.
 יתנו עירי אלהיהם שהן סנידי' מראשית אחרית כמוני. ויבאו נביאיהם
 וינידו מאתם מה אחרית עמי ושאר הגוים. וישמעו נביאי נביאותיה'
 שנתנבאו על כל אלה ויאמרו אמת הוא בדבריכם שגם אנו מתנבאי'
 10 כמובם: ואין זאתי אני אני אתם עצמיכם כל העמים עדיי שאני סניד
 מראשית אחרית שכל מעשי הגוים הממלכות ששלטו בכם נתנבאו לכם
 נביאי ועבדי שבחרתי להתנבא על כל הגוים לטוב ולרע. כגון מעשה
 סנתריב ונבוכדנצר. למען חרעו. ולמען בן יש לכם לידע ולהאמין ולהבין
 11, 12 כי אני הוא: אנכי אנכי רק אני ולא אחר: הגדתי התשועה והרשעתי
 אתכם וקיימתי דבריי השמעתו נכורתו ותשועתי עד קצה הארץ ואין
 בכם אל זר מושיע תשועת עולמי' כמוני. ואחם ערי שאין מושיע
 13 מבלעדי ושאני אל ואין עוד: גם מיום מהיות יום. ומי ישיבנה אחר.

וכל אלה דברי חזק הם לחזק את לבם על הגלות הנדול הזה ולכך
 גם תשועת בבל מזכיר להם ותשועת מצרים ששתיהם על יציאת מצרים
 שיאמינו על יציאתם מן הגלות שאמר למעלה הוציא עם עור וגו':
 למענכם שלחתי בבלה. הלא למענכם לנקום נקמתכם ולהוציאכם מן 14
 חגלות שלחתי מדי בבלה. וגם הורדתי שם עם שהם נחשים
 בריחים הנשופים לישוך ולהטית כלם. כענין הנני מעיר עליהם את מדי
 אשר כסף לא יחפצו וגו'. אוקיר אנש מפו וגו'. שאין תאוחם אלא
 לחטית. ולמי שבבל יושב במצולות מים כדכת' שכנת על מים רבים.
 האו' * לצולה הרבי וגו'. לכך רימה העם היורדים לת לנחשים בריחים fol. 36. b.
 שאין דרך שאר חיות במים. וכשרים באניות רנתם. ובכשרים תהיה
 רנת הבריחים וזעקתם באניות כי באניות יבאו אליהם מדי פתאם
 ועלו עליהם ברנה וזעקה פתאום. וכן מוכיח שכנת על מים רבי' רנת
 אוצרות כלו' ששוכנת לבטח. ואו' אחריו אם לא מלאיתוך אדם בילק
 שפתאום פושט וענו עליך הירד. היא הרנה והזעקה. וכן דרך אויבים
 ונבורי' הבאים פתאם לזעוק ולהשמיע קול. וכן הוא אומר וי' השמיע
 אל מחנה ארם קול רבב וקול סוס וקול חול גדנלי. וכן בגרעון. וחרי
 סביבות בבל מים. והן באים עליה מסביב ומעברות נתפשו ואנשי
 המלחמת נבהלו. ונפל והורדתי על באניות: גם לעתיד אני קדושכם 15
 בורא ישר' מלבכם כמו שהייתי נואלכם קדוש ישר' בבבל. ועוד מזכיר
 להם יציאת מצרים לחזק לבם בה לעתיד כמו שפירשתי: הנתן בים 16
 דרך לכם להוציאכם: המוציא רבב וסוס של מצרי' לרדף אחריכם 17
 בים. ואחר כך ניערתים שם יחדיו ישכבו בל יקומו: ועתה אל תזכרו 18
 קריעת הים הראשונ' כלו' כל כך תהא ישועת האחרונה גדולה מן
 הראשונה שתניחו כל הראשונה ותדברו באחרונה: כי הנני עושה חדשת 19
 כראשונה גדולת הימינה שהראשונה לא היתה אלא בים סוף. והחדשה
 והחריב יי' את לשון ים מצרים² וגם על הנהר הניף ידו בעים רוחו
 וחכתו לשבעת נחלי. הים לגלות מצרים. והנהר לשבעה נחלים לשבעת
 גליות שיבאו עליו אשר פתרום וכוש עילק שנער חמת ואי' הים.

² On marg. וכשרי' באני' רנתם. בני כשרים ילכו בשבי ובטלה. *
 באניות ושם יהיה זעקתם. רנתם על חורבני' כמו ויעבור הרנת דאחאב
 וכמו וירא העם וירנו. * is written over.

לי וערכה לי איך יש לי לעשות הגדולות והנוראות. עם עולם. אדם
 על הארץ יגידו למי לעם עולם: ולפיכך אל תפתרו כמו שיאריך לכם 8
 הגלות ותהיו נבזים ושפלי לכל העמים לום קצרה יד יי מהושת
 ואלהי הגוים* חזקים ממני כי הלא מאז השמעתך ואין צור שאני יודע fol. 37.
 ומכיר מה הוא וכלם הבל וריק יעזורו: וחמודיהם. כסף זהב. ועריהם 9
 של אלהיהם. המה בעצמם בדבר זה שלא יתילו. שהרי כל יראו ובל
 ידעו שיוכלו להושיע ולמען בן יבשו יוצריהם ועובריהם הבוטחי בהם:
 כי מי יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל. והיא הבטחה: הן כל חבריו 10, 11
 הדבקים ומחוברי לו לעבדו. וחרשים המה. היה להם ליבוש יותר מטאר
 אדם. יתקבצו כלם החרשים חרשי אבן וחרש עץ וחרש כחל יעמדו
 יפחדו על פסיליהם יבשו יחד: חרש ברזל. שכך וכך עושה. חרש עצים. 12
 שכך וכך עושה. ולא ישיב אל לבו ולא יאמר הלא שקר בימיני. בן השיטה
 אלא שהוא מאריך במעשי חרשי. חרש כחל מעצד. לחצוב הפסל.
 ומעל המעצד בפחם. הוא המפוח. כדכת' פחם לנחלים. ובמקבות.
 שקורין מִרְטִיל¹. יצרהו למעצד. ויפעלהו למעצד. גם רעב ללחם וצמא
 למים פועל אותו כל כך מתעסק במלאכתו: וחרש עצים מה עושה. 13
 משנעשה המעצד לחטוב נמח קו לישר העץ במעצד. מעצד. הולדווייך².
 יתארהו בשרד. הוא תוכן הנוף וחיתוך האברים. ושרד אחד סכלי ברזל
 הוא וקל וקטן ממעצד הוא כגון בִּישְׁאֲנוֹדָא³. ואחרי כן יעשהו ויתקנהו
 וישפתו במקצועות. אימלים חריפי וחרים ליפות ולהחליק. ואז יתארהו
 יפה בפרצוף הפנים במחונה. קומקש⁴. עוגל הפנים והמצח והעינים.
 כתפארת יופי אדם בנוי לשבת בית כאשר נאמ'⁵ ממקומו לא ימיש:
 לכרות לו ארזים. לבית פסל לשבתו. ויאמץ לו בעצי יער בית חזק וקיים 14
 אבל לצורך גוף הפסל שאמרני נטע ארז. עץ מוכתר וקל הוא ולא
 מטאר ארזים ותרוח ואלקן. והוא נטעו ולא גדל מאליו וגשם יגדלנו ולא
 הוא מגדל עצמו: ולא עוד אלא והיה [ל]אדם לבער ולא יחוק: האחי. 15, 16
 לשו' בדיחות ומילוי נפש ותאוה: לתועבה. כפל על לבול עץ כי כל 19
 דבר הבלה ונרקב נקרא תועבה. כענין ואתה השלכת מקברך כנצר
 נתעב: אפרי רקבון. ולא יצילי שלא יציל: ולפיכך זכר אלה עבדי 20, 21

¹ Martel. ² doladoire (=doloire). ³ baisagade, bésagade
 (=bisaiüü). ⁴ compas. ⁵ MS. illegible.

יעקב ושים לבך לתבלי הגוים ואל תאמר שאלהיהם מעורים אותם
 ומצליתי אותם וקצרה ידי מהושיעך במשון גלותך מאד כי לא מכחם
 ומזרועם הוא אלא חטאיך גרמו ושעה עוסדת להם לא תנשני אל
 22 תשכח גבורתי ונפלאותי ובטח בי לעולם: מחיתי בעב פשעיך חזר על
 24 אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך וגו': מאתי מעצמי ומכחי ומבינתי ולא
 25 מבינת אחרים ומעזרם: מפר ומבטל אותות ובאות בדים חכמים הבחיים
 מחכמתם עתידות ואני קבשלם שלא יבאו וכן תפרש וקסמים יהלל
 26 אחור בכל מה מעצתם: ועצת עבדי ומלאכיי ודבריהם אני מקים
 ומשלים ובבא דבר הנביא יודע כי י' שלחו באמתי האמר על ידי עבדי
 לירושלם החרבה ולכן חפס לו נוטה שמים ורוקע הארץ כלום אני
 בראתי עולם מתחלתו מתוך תהו ובהו אף ירושלם ותרכותיה אקום:
 27, 28 לצולה בבל: לכורשי כל מלכי פרס קורא כורש על שם הראשון שהרי
 כורש הראשון לא בנה העיר וההיכל רעי לרעות עמי והכל כדי לאמר
 xlv. 1 לירושלם תבנת לכך נתתי לו כח וגבורה להחריב בבל: למשיחוי על
 משיחו על כורש כך אמר עליו אשר החזקתי בימיני להיות אני רד
 2 לפניו גוים ומתני מלכים וחזקם: והדורים ומלכים נכבדים מהודרים
 מאחרים אשר ואשלים ואכניע לפניך אשר כמו לעשות מישרים
 4 הדורים כמו וחדרת פני זקן: למען עברי יעקב שתוציא משביני ואקרא
 לך בשמך אני קראתי לך באותו שם גדול שיש לך ולא שידעתני ועל
 5 עמי גדלתי ורוממתי עם לא ידעוני: אני י' ואין עוד מוסב למעלה לומר
 ולא שידעתני שאני י' ואין עוד לעזוב אלהיך ופסיליך ולא ידעתני ולא
 6 בשביל שידעתני עשיתי זאת לאורך אבל להודיע שמי למען ידעו
 7 ממזרח שמש וגו' ושאני יוצר אור לפקח עינים עורות ובורא חשך
 fol. 37. b. לאסורים והוא שאו עושה שלום ובורא* רעי אני י' בראתי לברשי
 8 להפרות ישע ולהצטיח צדקת יחד על ידו ולא על שידעני: ולפי כך הוי
 9 רב את יוצרו לום למה נתת גדולה לכורש הלא לא ידעך ועובר אלהי
 אחרי הוא שהרי האדם חזק חרש הוא כמו חרשי ארמה ובחרשי
 11 ארמה היאמר חומר וגו' אין ידים לוי אין פעולתו פעולה: כח אמר י'
 קדוש ישר ויוצרו הלא אני יוצרם ואין לך לרב עמי על כורשי אך
 האותיות שאלוני ועל פי האותיות והנלדות העתידו חצוני על בני ועל

¹ On marg. עושה שלום במרומו הוא יעשה שלום על כל ישרי אמן.

פועל ידי לוט' אל תגדל עם אחר אלא בניך לפי הנולד שאני רואה
 ויודע מראשית אחרית כך טוב בעיני ואין לכם לריב ולצוות על פועל
 ידי. גם יש לומר אפילו האותיות שעדיין לא נהיו שאלוני. רגילין לשאול
 אותי מעולם: ואתם מצוים אותי על בניי ועל פועל ידי בתמיה: אנכי
 עשיתי ארץ. ואתם מריבים אותי על מה שאני עושה. וכל צבאם
 צויתי. ואתם מצוין לי על פועל ידי בתמיה: אף כורש שגדלתי ורוטמתי
 אנכי העירתיהו בצדק וכל דרכיו אישר לפניו ולא בצדקו אלא שהוא
 יבנה עירי ונלותי ישלח לא במחיר ולא בשחד שנחנו לו. אלא שאני
 אעורר רוחו לכך מעצמו. כרכ' העיר יי' את רוח כורש ונו'. ואתם
 בארץ אויביכם ואין בכם כח להיעזר מעצמיכם אם לא על ידו:
 אבל מיכן ואילך תעלו ותגברו מעט מעט. שיגיע מצרים וסחר כוש
 עליך יעברו ולך יהיו וכאילו אסורי' בזיקים יעברו עליך ולא ירעו
 לך ויודו שאין אלהים אלא בד': ויאמרו אכן אתה אל מסתתר
 לשעבר שהיו עמך ישר' נבזי' ושפלים. מפני חטאתיהם הסתרת פניך
 מהם ולא שקצרה ירך מהושיע ומבלתי יכולת. ואכן אלהי ישר'
 מושיע וכח וגבורה בידו לעולם: הלכו בכלמה מבטחונם חרשי
 צירים. חרשי ציורים ופסילים כי תהו והבל המה: אבל ישר' נושע
 ביי' אלהיו שבוטח בו ולא תבושו ולא תכלמו ממבטחכם כי לעולם
 תושעו בוי' הוא אלהים ואין אחר ומשל בכל הוא ובידו לגדל ולחזק
 לכל: הוא כוננה. ליישוב אדם לא להיות תהו בראה כשנראית. לשבת
 יצרה. ולפיכך בהרצות הארץ את שבחותיה אל תהיו סבורי' שער עולם
 תשאה שממה מאן יושביה: לא מראש בסתר דברתי כאדם שדואג
 שמא סתרו דבריו ומשפטו ואינו רוצה לגלותם פרהסיא אלא בניטנום
 ובמטמוניות. ולא במקום ארץ חשך שלא יראוני שאם יסתרו דברי
 אכפור ואומר לא אני הייתי אלא אחר. אלא גלוי לכל פומבי ופרהסיא
 הוכחתי את ישר' על פי נביאי ודברתי משפטיי אותם ועין בעין רואין
 כבודי ויודעין ודאי שכבודי הוא ולא אחר. שהרי אני יי' דובר צדק
 וכל דברי צדק ומשפט זמישרים וסופם לחתקיים ותדעו שכן הוא:
 והקבצו ובאו התנגשו יחדו לבא למשפט פליטי הגוים אשר פלטו מחרב
 אשור ובבל ופליטי בבל שפלטו מחרב מדיי ותדעו שלא ידעו ולא היה
 להם לב להבין אותם שנפלו בחרב מדי הנשאים את עץ פסלם בצרתם
 ולא הועילום: מי השמיע זאת שתפול בבל ביד מדיי מקדם. בהיותה

22 עליזה ומושלה בכל העולם. הלא אני יי' הנודתיה על ידי עבדיו: אמסי
 23 ארץ פליטי העמים והניחו עץ פסליהם: כי לי תכרע כל ברך. סוף
 שיבחינו וידעו שאין אלוה זולתי ויכפרו באלהיהם. לכך אניאם לכך
 24 השבועה: לי א' הק' ב' ח' שאך ביי' בהבטחת יי' ובשמו צדקות חביות
 ברין ועוד בעת צרה. עריו יבא בהכנעת לבם הערל ויבשו ממבטח
 25 אליליהם כל הנחרים ומחגרים בך לשעבר: ומפרש הצדקו והעז שביי'
 צדקו ויתהללו ויתפארו בעזו כל זרע ישר' שיעלה אותם מגלות ומעבדות.
 והנחרים בו בני בבל יבשו שכרע בל אלהיהם. הרי אלהי ישר' כל ברך
 תכרע לו ועמו ישר' הוא ישא ועמוס אותם מגלותם לארצם וישיעם.
 ואלהי בבל הם כרעו קרסו יחרו ואף עצמם לא יכלו להציל: היו עצביהם
 xlv. 1 משליכי' לחיח ולבהמת. לחפר פרוח ולעטלפים שלא יכלו כהניחם
 נשאייהם לנוס עמם לחמלט כמו שמפרש וחולך. נשואותיכם. שהייתם
 מנשאי' לאמר לאלהים המה. עמוסות עליכם משא לנפש עיפה בברחכם:
 וכאשר לא יכלו נשאייהם למלט משא* אלהיהם הנעמם עליהם. קרסו י
 2 כרעו: שארית בית ישר'. הנשארי' מגלות. בבל. העמוסי' על ידי משיצאו
 fol. 3
 3 מבטן אמם שלא אתם עומסי' ונשאי' אותי להצילני עמכם אלא אני עומם
 ונשא אתכם להצילכם. כענין ואשא אתכם על כנפי נשרי' ואבא אתכם
 4 אלי: אני אסבול אתכם ולא אתם אותי ואמלט בצרה: למח תרמיוני.
 6 על שמעו מוסב: ודבר זה או' להם לשמוע שמא לזה שזלים ומציקים
 בטבילו זהב מכים אתם מדמין אותי. מכים. ממשקלוי. כענין לא יהיה
 8 לך בכיסך אבן ואבן. ויניד עליו ריעו וכסף בקנה ישקלו: זכרו זאת
 10 עכשיו והבחינו מה בין לי ולהם: וכל חפצי אעשה. זה אשפיל זה
 11 ארים: עיטי איש סודי. כמו עטה ומעם. איש עצתי שגליתי לעבדי
 12 הנביאים להשפיל בבל על ידו תתקיים. והוא דרוש המדי: אבירי לבי.
 שיטמו עצמם לאכול וליהנות מן העולם לתאוח לבם ונפשם כשראו
 שאינן נגאלי' מבבל וישועתם מאחרת לבא בנפול בבל ועמדה מדי
 אחריה ולא נגאלו ולא עמדו ובכי ומספר כדניאל וחביריו. הרחוקים
 1 בלבם ובדעתם מצדקתי ומישועתי כשראו שלא נגאלו או: לא כמו
 שאתם סבורים אין לכם להתיאש מישועה שקרבתי צדקתי לכם. לא
 תרחק כמו שאתם חושבים. שאף ע'פ' שלא נגאלתם עכשיו לשנה הבאה

- יעמד כורש שנתנבאו נביאי עליו ויעלה אתכם לארץ: וא'ע'פ' שמדי xlvii. 1
 שכבשה בבל חפול מ'ט' את רדי ושבי על עפר לעולם בתולת בת בבל
 כי אתר ימלוך תחת מדי ולא את והוא לשון לא תוסיפי רבה וענוטה.
 לצאת משביה ולמלוך עוד: אלא קחי רחים וטחני קמח כדן שבויח' 2
 כדכתוב עד בכור השביי וכת' עד בכור השפחה אשר אתר הרחים.
 וכת' ויהי טחון בבית האסורי' גלי צמתך. ואם אין רחים של יד גלי
 צמתך. חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות לטחון בריחים של מים.
 צמתך. בשרה שצומחת תחת בגדיה לכסותו. שובל. שכולת הידך והשוק:
 נקם אקח מסך ולא אפגע אדם שיתיצב לפני: גאלינו יי' צבאות שמו 3, 4
 קדוש ישרא'. ואין לנו להתיאש מישועתו. ומקרא זה בשימ' לישועתך
 קויתי יי' והנביא מפסיק דבריו ואו' כן: גברת ממלכות. לחתנצה 5
 ולהתגבר ולהתנשא: שאם אני קצפתי על עמי על חמאתם ואתנם בידך 6
 ליסרם ולהכניעם אלי ואת לא שמת להם רחמים. דרך העולם כשהמלך
 כועס על בנו ומוסרו ביד בנו ליסרו ולהכותו אינו מכהו מכת חולי
 ומות כי ירא המלך את אביו. שכשעבר כעסו ירחם עליו ויקרבנו. אבל
 את אני קצפתי על בני מעט ואת עורת לרעה: ולפי שנחנאית בלבך 7
 ותאמרי לעולם אהיה גברת במקום עמו ועמו השליך מעל פניו לעולם
 עד לא שמת אלה הרעות שאני מביא עליך על עמי על לבך ולא זכרת
 אחרית הרעה שסופך ללקות על עמי ולא מאסתים ולא געלתים לכלותם
 בידך. עדי. לעולם. כמו זאת מנחתי עדי עדי. וכפל הוא על לעולם:
 עדינה. לשו' מעדני מלך. גם קרוב הענין למשכן ללשון ערן עדנין. כלו' 8
 לעולם אהיה גברתי אני ואפסיי אני גברת לעולם ואפס כמוני עוד
 אחרי: כתמם נפל על רגע ביום אחדי. ולשו' כיוון הוא שיחדיו יהיו 9
 תמים ומכוונים לבא עליך שניהם פתאם. ברב כשפיך. אף ברב כשפיך.
 ולא יועילוך: ותבטתי ברעתך. אף בכל מה שהרעות היית בוטחת שלא
 יינקם ממך. שאמרת אין רואני שידקדק אחריי במעשיי ליפרע ממני.
 היא שובבתך מדרך הטובה לזהר ממכשולים. שובבתך. כמו מהר אל
 נבעה שובבום. שובו בנים שובבים. כלם לשו' השאח והסת המה.
 ותאמרי בלבך אני ואפסי עוד: ועל בטחון זה באה עליך רעה. פתאם. 11
 שלא תדעי שחרתי לשחר פני אדם עליה להסירה מסך כל כך תהא
 גדולה. כפרח. לכמר פני אדם עליה להעבירה. שאהי. הוא ענן הבא
 פתאם ברוח סועה וסער ומכסה את כל הארץ. וכן הוא או' ועלית

12 כשואה תבא כענן לכסות הארץ: אולי תערציי שחיי נערצת ונראה
 13 בעיני אויביך ולא יגעו בך: אין זאת אלא נלאית בחוב עצתך ולא
 יכולת להיושע בה: חוברי שמים פתרונו לפי ענינו אצטגנינים מאשר
 יבא עליך מוסב על ויושיעוך לוס' יעמדו נא ויושיעוך מן הרעות וסן
 14 האויבים אשר יבאו עליך: כקש לפני אש לפני אויביהם: אין נחלת
 לחמם: א'ת' כשיימסרו ביד אויביהם יניחו על חכמתם לחיות: אין זאת
 שאף לאחר שאכלתם אש אין בהם תועלת להניחם: * כקש הזה שאין
 15 מסנו נחלת להתחמם: לחמם: לחום: שם דברי חום: כן היו לך:
 בחוברי שמים כן סחריך מסביב לא ויושיעוך: איש לעברוי לצד מקומו
 ולארצו: שמעו זאת: שאני או' לבבל על הובריה וחחיה גם אתם על
 xlviii. 1 נביאיכם: ומטי יהודה שבחרתי ליי לא באמת ולא בצדקה אלא בשקר:
 ולפי שמעיר הקדש המקודש לי נקראו ואינן סבורי שתחרב לעולם
 ובכך בוטחין ועל אלהי ישראל שנקרא שמו עליהם ועל העיר נסמכו
 שנודע שמו לכל יי צבאות ואיום ונורא הוא לכל הגוים ולא יבא צר
 ואויב בשעריהם: וכן הוא או' ובאתם בבית הזה ואמרתם נצלנוי שכנ
 1 או' להם נביאייהם בשם יי: הלא הראשונות כיוצא בסנחריב: מאן
 כטרם יבאו הגדתיים לכם: פתאם עשיתי ותבא מפלתו מהרה על לא
 4 הכיר אדם בדבר מתי יהיה: וכל כך למה: לפי שמידעתי שאני יודע
 5 ומכיר אותך כי קשה אתה לשוב מדרכך הרעה: ולכך הגדתי לך מאן
 באמור לך נביאיך שלום שלום מאתי בטרם תבא השמעתך שלא תאמר
 עצבי עשם ופסלי ונסכיי הפסל שנסכתי ליי צום ונור עליהם להיות:
 ותחזור בך ולא הועיל: כי לעולם היית או' שלא יבא צר ואויב עליך:
 6 כי האמנת לנביאיך שהיו או' לך שלום שלום: שמעת אותם ממני
 חזה בלח שמאתי יצא הכלי: ואתם שברור הזה שראיתם בעיניכם הלא
 היה לכם להגיד לבניכם גבורותי ונפלאותי ולהאמין ביי ולא עשיתי גם
 עוד השמעתך חרשות כנן של נבוכד נצר ונצורות וצפונות ושמורות
 7 אתי שלא ידעתם מעולם: שעתה מחדש נבראו ולפני יום זה שבראתים
 לא שמעתם מאחרי ולכן קידמתי להשמיעם לך פן תאמר בעת בואנה
 8 הנה ידעתים מתמול שלשם על ידי פסלי ונסכיי: גם לא שמעת מנביאיך
 ומפסלך ונסכך גם לא ידעת מעצמך מחכמתך שתחכם ותשכיל להבין
 אחריתך שסופך לגלות: גם מאן שהשמעתך אני על ידי נביאיי וגם מאן
 שבאו לא פתחה אונך לחבין ולשוב: ולפי שידעתי כי בנוד תבגוד

ופושע מבטן קורא לך: כל מה שאני מאריך לך למען שמי הנקרא
 עליך ועל העיר אאריך לך ולא שאתה ראוי ועל תהלתי שיהללוני באריכות
 אפי וסבלנותי אחטם לך. לפי ענינו כפל על אאריך אפי: הנה צרפתיך
 ולא בצירוף כסף אלא בבור עוני בגלות ושביה וחרב ודבר ורעב ולא
 להכריחך. ולמה צרפתיך להוציא סיגך ובדילך להכניע בעטל לכך ולא
 הכרתיך: למעני למעני אעשה על שמי הנקרא עליך ועל העיר כי אין
 אסכול שיהל שמי בגוים וכבודי שיהא האויב או' ידי רמה ולא י' פעל
 כל זאת: מקוראי נקרא בשמי: טפחה לשו' השוייה ועריכה שמשוה
 ועוד ומישב בידו וכן טפחתי ורביתי עוללי סיפוחים יעמדו יחדו
 למצותי כל אשר אצום להממיר ולהצטיח מוצא דשא וחילופם להנהיג
 לטוב ולרע: את אלהי שיאמר למטה י' אהבו שגלה לו סודו על
 אותו שיעשה חפצו בבבל כנון כורש שיעשה חפצי בכבל חרתו יטה
 בכשרים: אני אני דברתי עליו טרם בואו אף קראתי לעשות חפצי
 בבבל שאף השמים והארץ אני קורא לעשות חפצי: לא מראש בסתר
 דברתי שהייתי דואג שמא לא יתקיימו דברי ואבוש כמה שהייתי מתפאר
 לעשות ולא עשיתי אלא בגלוי באזני הכל גם מעת היותה שם אני
 שוקר לעשותה ועתה על בשורה זאת אל אלהים שלחני אליכם לבשר:
 ומפרש הבשורה גאלך שנאלך מעולם מלמדך תורתו מעולם להועיל
 ולטוב לך מרדכך בדרך שיש לך לילך בלי מכשול: ולכך שמע לי:
 אילו תהיה מקשיב למצותי ולתורתתי ויהי בנהר שלומך מרובה ונטוי לך
 מאתי וצדקתך לפני: שמו: של זרעך ולא אכלה אתכם בארצות אויביכם
 כשחכנעו מלפני לשוב אלי בכל לבבכם וגם אוציאכם מגלותכם כמו
 שמפרש והולך: צאו מבבל לקץ הנאולה הגידו והשמיעו זאת לכל:
 ולא צמאו אף אם בחרבות הוליכם שאף מים מצור הזיל למו אם
 יצטרכו לכך אבל לא צרכו לכך שדרך ישוב הלכו: אין שלום על
 ויהי בנהר שלומך מוסב שהבטיח לגכנעיים מפניו ומקשיבי מצותיו
 והמורדים והפושעים בו שיעמדו בו ויתערבו * בגוים אין שלום להם. fol. 39.
 כיוצא בו חמצא בענין סלו סלו פנו דרך למטה להחיות רוח שפלי'
 ולב נדכאי' הם הגכנעיים מפניו בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק
 ולקרוב אבל הרשעי' כים שנגרש שהשקט לא יוכלו אין שלום אמר י'
 לרשעים והן יכלו בגולה ועליהן הוא אומר ואצרף בבור סיגך ואסירה
 כל בדילי': ומפרש אין ישר' מגיד ומשמיע לגוים מרחוק גאלת אלהינו xlix. 1

שכך אומר ישר' שמעו אלי אים ונ'. מבטן קראני לו לעם סגולה
 ונני קדוש לו: ושם פי כחרב חדה כנגד אויבי וכל כלי שיוצר ויחודד
 עלי לא יצלח וכל לשון שתקום אתי למשפט ארשיע. בצל ידו כשארם
 חוט חרב על יריכו או החרב תחת ידו הרזעו השמאלית. דמיון באשפתו
 הסתירני אלא שהחרב נראית תחת זרועו והחץ מסותר תוך האשפה.
 וכה מליצת הדברי. אני הרבו וחציו ליפרע מן חגוים אויבי. שעזרו
 3 לרעה כשקצף עלי: ואותי קירב אליו וניחמני ויאמר לי עבדי אתה:
 4 ואני אמרתי. בהיותי שפל ונבזה בארץ אויבי ועבדים משלים בי ופורק
 אין מידם וא'ע'פ' שלבי הערל נכנע ושבתי אל אלהי בכל לבי. לריק
 אני ינע להכניע לבי ולשוב אל אלהי לתתו והבל כחי כליתי לשוב אליו
 בצום ובבכי ומספר ומאלהי משמטי יעברי. אבן. אבן. ודאי ידעתי שלא
 קיפח שכריי ומשמטי הראוי לי את יי' היה שמור לי ולא נשכח ממני.
 ומעלתיי ושכר הכנעתיי את אלהי. ולפי שלא הגיע קץ חגאולת לא
 5 נאלני כל כך סחר: ועתה. כשבא הקץ. לו יאסף. מנלותו לארצו.
 6 ואכבדי ואני נכבד: ויאמרי. וכן אמ' ליי. נקל לי מדבר זה לעשות לך
 זאת להיותך לי עבד. נצוריי לשו' ונצר משרשיו יסרחי. כפל על שבטי.
 לחשיבי. טבבל עתה משאר גליותי. אלא עדיין ונתתיך לאור גוים שתחיה
 ניכר ונודע ונסכר יותר מכל עם להיות ישועתי לך נשמעת עד קצה
 7 הארץ. חח לעתיד יהיה: ומפרש והולך האור והישועה שלעתיד. לבזה
 נפשי שנפש חגוים מבזה אותי. למתעב ניי. שני מתעב אותו לאותו
 שעבדים משלים בו. מלכים יראו אותו וקמו מפחדו. ולא למען ישר'
 אלא למען יי' אשר נאמן בהבטחתו ולא יתחם ויכזב ולא יפר בריתו
 8 אתך שיבחרך לו לעולם: ואצרך. יצרתך לברית עם לקיום ברית ישר'
 9 שכרתי להם והבטחתים. להקים ארץ חריבה: על דרכים ירעו ובכל
 10 שפיים. מרוב שלוח והשקט. ולא ידו עוד אסורי' ויושבי חשך: כי
 11 מרחמם ינהגם. תייר רחמן מרחם עליהם: לדרך. כבושת ושות.
 12, 13 ירוסקי מאין שחת וטיים: הנח אלה מרחוק יבאו. הכל לעתיד: עמו.
 14 הכומחים בו. וענייני שנכנעו לפניו: וציון היתה סבורה בעוד בניה
 15 בטלה זמן גדול טעובתיה ושכחתיה: התשכח אשת עולה אחר שגידלתו
 ורוסמתו שלא לרחם בן בטנה להשליכו מעל פניה לעולם. גם אלה.
 אישה עולה ואשה בן בטנה. תשכחנה בניה מרחם ואנכי לא אשכחך
 16 שאין כעסי לעולם בלא רחמים: שהרי על כפים תקוהך להיות עיני

אליך תמיד חומותיך הנחרסות נגדי תמיד לבנותם: מחרו בנייך. 17
 לשוב אליך לבנותך כמו שמפרש מקרא שאחריו ומחריסיך ומחריבייך
 שבתוכך ממך יצאו ולא יבא עוד בך ערל ומטא: כלם נקבצו בנייך. 18
 וכל זה לעתיד כעדי תלבשי שתתפארי גם: כי הרבותיך למעל' אמר 19
 מחריסיך ומחריבי' ועליו מוסב זה לומר כל הרבותיך וארץ חריסותיך
 שנשארה שממה ממך לשעבר מאין יושבי כי עתה תצרי ותרחקי מיושב
 מרחב בנים ורחקו ממך מבלעיד: בני שכוליך שנשכלת ממך עד עתה. 20
 נשח' לי גש הלאה בשבילי: שכולתי מבניי שילדתי שנפלו בחרב וברעב 21
 בדבר ובשבי ונלמדה מאישי נלח וסורה ממנו: חצן הוא משא 22
 חיבוק הזרועי וכן שלא מלא כמו קצר וחצנו מעמרי ואחר בנים ואחר
 בנות בין בחצן בין בכתף: ועפר רגליך ילחכו כפל על ישתחוו לך וכל 23
 לחיכת עפר שבמקרא ילכחו עפר בנחשי ואויביו עפר ילכחו: היוקח 24
 מנבור מלקוח שימת מקראות הללו בשימת היוקח מנבור מלקוח ואחריו
 גם שבי נבור יוקח ואחריו זאת יריבך אנכי אריב' כשימת התשכת
 אשה עולתי ואחריו גם אלה תשכחנה ואחריו ואנכי לא אשכחך וכת
 פותרונו כלפי ישראל שלקחו הארץ מיד האומות בחרבם ובקשתם* על fol. 39. b.
 ידי הק' ב'ה' ומבורי' שנשתקעה ביד אויביהם ואו' לחם היוקח מנבור
 מלקוח שלקח בחרבו ובקשתו וצדיק הוא בכך תכות יש לו בוי כענין
 את אשר יורשך יי' אלהיך אותו תירשי נמצא צדיק ונבור אחד בבפילון
 ושבי ומלקוח אחד: גם שבי נבור יקח א'ע'פ' שאין דרך העולם יקרהו 25
 זאת ומלקוח עריץ ומאויים מרחב נבורתו ימלט מידו אבל מלקוח ושבי
 שלך לא יוקח ממך לעולם שלא ישוב לך והארץ שלקחתי מיד שבעה
 גוים לנחלתי ולמכון שבתי והורשתיה לכם לעולם תשוב לכם ואת
 יריבך ובעל דינך שגדלתי מידך אנכי אריב לומר העולם ומילואו שלי
 ואני נמלתי מן האמורי ונתתי לעמי ובשונותיהם גלו ממנה ועכשיו
 אני מחזירה להם ואין לך בה כלום ואת בנייך אנכי אושיע ואושיבם
 בארצם: והאבלתי את מונקי שרועים להונותיך מאחחתיך את בשרם. 26
 וכל אונאת שבמקרא לפי המשם אינו אלא נזילת קרקע ואב לכלם ולא
 יזנו נשיאיי עוד את עמי להונותם מאחחתי: אשר שלחתי על ידי I. 1
 ערות דבר שמצאתי בה שלא הייתי מרחם בשבילת גם עליכם כענין

¹ עמ' is written over.

ואת בניה לא ארחם כי בני זנוני המתי אשר מכרתי אתכם לוי בנשיי
 שתחיו נואשי מישועתי ולא תשובו הן בעונותיכם נמכרתם ולא בנשיי
 ובפשעכם שלחה אמכם ולא בזנוניה ועל ידי ספר כריתות ואין הדבר
 2 תלוי אלא בתשובתי שובו אלי ואשובח אליכם: ומפרש איך הם נואשים
 מן הישועה שמדוע באתי אליכם עתה בגלות בבל על ידי נביאיי להשיבכם
 אלי ואין איש נשמע לוי קראתי לכם שתשובו ואין עונה כאילו אני
 יכול להציל הקצר קצרה ידי מפרותי הלא כמה פעמים ראיתם שחצלתי
 אתכם הן בנערתי ראיתם שאחריב ים ובסדרי בראשית אני שולט קל
 4 והומר כמה שיר אדם שולטת: יי' אלהי נתן לי לשון לימודי הנביא
 אומר להם כך שהקב"ה נתן לו לשון למודים רגילים ובקיאם לדעת
 לעות דבר בעתו אף דבר שהוא יעף ויגע לאדם שמוצאין מתינעין בו
 למוצאוי כענין כל הדברים ינעים בעלי יגיעה כענין ואחשבה לדעת
 זאת עמל הוא בעיניי בשל אשר יעמל האדם לבקש ולא ימצא ועמל
 ועיפות ויגיעה לשו' אחד הן ואו' הנביא שאף דבר שהוא עמוק ורחוק
 מאחרים למוצאו ויעפו חכמים וייגעו למוצאו מצוי הוא בפיו ובלשונו
 לדברו בעתו ויעיר לו און בבקר בבקר לשמע ולהבין כחכמים הלימודים
 5 בו שרוח חדשה ולב חדש להבין בורא לו לבקרים: ואנכי לא מריתי
 לתת כתף סודרת שלא לשמוע תורתו ומוסרו: וכן תפרש אהור לא
 6 נסוגותי כענין הכל סג יחדו נאלחו אין עושה טוב: אלא נתי נתתי
 7 למכים לא'ב'ד ומורי המורים אותי: ויי' אלהים יעזור לי שלא להיות
 עוד מוכה ונמרט ונכלם שפתח לי און לשמע ולהבין על בן לא חשבתי
 כלמה בדבר אלא שמתי פני כחלמיש כאילו אני מרגיש וכפפתי עצמי
 לפניהם ללמוד והרי שימת זו כשיטת כי בן הייתי לאבי במשלי ואדע
 כי לא אבוט בכך אחרי שהמקו' עזרני ואני משכיל ומצליח בתורה ובמוסר
 עד שמלאתי רוח וחכמה ודעת ותבונה ומשפט וצדק ויראת יי' שעתה
 8 אין לאדם פתחון פה לפניי: ואם בא לריב אלי מצדיקי מי שרוצה
 9 להיות בעל משפטי יגש אלי: שתרי יי' אלהים יגור לי מי יוכל לחייבני
 במינפמי הריני מודה שטוב היה לי בעם משחוק והכלמה מכבוד והחכמה
 והיטפלות מנובה לבי וכבוד ויקר ואורה ושמחה הן לי עתה ששמעתי
 10 לקול מורי עברי אלהינו: גם אתם אמרו עתה מי בכם שהוא ירא יי'

שמע בקול עבדו המורה אותו הדרך הטובה והישרה ודרכי האורה שהלך
 דרכים חשיבים שאין נונה לו לעולם במה שיבטח בשם יי' וישען באלהיו.
 אין זאת אלא ודאי אפי' הלך בתחלה חשכים האיר לרגלו דבר אלהינו
 לבסוף כמוני שבתחלה כלמח וקלון ולבסוף כבוד ועטרה: אלא מה 11
 שאתם הולכים חשכי ואין ננה לעולם לפי שכלם קדחי אש לילך לאורה
 והנחתם נר אלהינו המאיר לרגליכם ואור לנתיבותכם שהנחתם דברי
 עבדיו המורים לבם דרכי האורה ולפי שמיסרי' ומזכיתי' אתכם והלכתם
 אחרי נביאי השקר ללכת בדרכי חשך ולפי שאו' לכם שלום שלום
 בחנופתכם ועתה לבו באור אשכם בלא מכשול: אין זאת כי מידי
 היתה זאת לכם לנרי ולאורי הלכתם בלי מכשול* כל זמן שדבקתם
 בי והלכתם אחריי אבל עתה למעצבה תשכבון במקום נפילתכם שאתם
 נופלים ונשברים במכשלות דרכיכם במחשכים: ועתה שמעו אלי הודפי 12
 צדק ואראת לכם כי עבודת אלהינו היא דרך האורה והחיים הטוב.
 ובטח: הביטו אל אברהם אביכ' ואל שרה תחוללכ' ששמעו לקולו ועבדוהו.
 כי אחד יחיד היה כשקראתיו וקירבתיו אלי מבית אביו וסוף ברכתיו
 וחביתיו: כי נחם יי' ציון אם תשמעו ותשובו אליו בכל לבי נחם כל 3
 חרבותיה באברהם אביכם שתחלתו אחד ונר בארץ וסופו נחברך זרעו
 וירש הארץ מדבר וערב כפול' בכל מקום ימצא בה לעולם אם
 תשמעו אליו: כי תורה תורת חיים ואורה מאתי תצא ולא מאחרים.
 4 ומשפטי שאני שופט עולמי' איש מאויבו וזה אשפיל זה ארים בענין
 משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטח: ולכך שמעו אלי שקרוב צדקי 5
 לכם יצא ישעי לכם חרתי עמים הנשלמים ונרמסים מאחרים ישפוטו
 מאויביהם אלי איום הנשפלים יקו לשופטם מאויביהם: כי שמים כי 6
 אם שמים והארץ ואם הארץ ואם יושביה א'ע'פ'כ' ישועתי לעולם
 תהיה רטיון כי ההרים ימוש והנבעות תמוטנה וחסדי מאתך לא ימוש
 ונ': עם תורת בלבם אותן השומעי' אלי ומצפים לישועתי אל תיראו 7
 חרפת אנשי באמור אליכם כל היום איה אלהיכם שאתם מצפים לישועתו
 כשימשוך עליכם הגלות והשיעבוד: יאכלם כן יאכלם וצדקתי לך: 8
 לבשי עז להושיע עמי בגבורה ונפלאות המחצבת רהבי המוחצת וידונים 9
 וניאונים בים סוף: מחוללת חורגת תנין שבים במטח בהבקע הים.
 וכיוצא בו אתה פוררת בעוז ים שברת ראשי תנינים על המים.
 המחצבת כמו על כן הצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי: דרך לעבור 10

נאולים. וכן עשי להם גם עתה להחרים לשון ים מצרים ולחכות חנהר
 11 לשבע' נחלי. והיתה להם מסילה כיום עלותם סמצרים: זפדויי יי'
 12 ישובון. לארצם. ישיגי. אותם. ונסוי. מהם: אנכי אנכי דוקא ולא אחרי.
 13 מאנש שימות ולא יארך בנדולתו וכבודו: וחשבת יי' עשך במה
 שתיראי מאנש שחיה לך לזכור נבורת אלהיך וכחו הגדול שהוא נוטה
 שמים ויוסד ארץ מתוך תהו ובהו וריק. קל וחומר שיוכל לתקן עיוות
 העשויים והברואים כבר. והוא שא' יי' עשך. ואיה חמת המציק. הרי
 14 מת והלך לו: מידר צועה וטרמס וכלוא להפתח מכללא שנכללא מפניו שלא
 היה סבור. ולא ימות לשחת. מאימת מות ורעב כמו שהיה סבור. בי לא
 15 יחסר לחמו ברעב במצור ובמצוק שימות המציק ואבר שמו: ואנכי יי'
 אלהיך שרונע ומניח חים מזעפו שהיו חומים גלוי. וכך אניח ואשקים
 16 וארניע מעליך חמת המציק: ולפי שישמתי דברי בפוך ולכך בצל ידי
 כסיתך כמו לנטוע שמים וליסוד ארץ לעולם כן לאמר לציון עמי
 17 אתח לעולם כימי השמים על הארץ: התעוררי קומי מוכיח על צעה
 שלשון טרמס ורחק הוא. וכן אשר אמרו לנפשך שחי ונעבורה ותשימי
 כארץ נך וכתוץ לעוברים. וכן התנערי טעפרי. החמתחי מוסרי צוארך.
 18 קובעת. מלשו' קובעי. דבר חלול ועמוק ובית קבול: אין מנהל לח. שאין
 מנהל לה בהיותה חוננת ונעה בשבור בשתיית כוס החמה שלא תפול
 כדרך שמתדיקים השבור. ולכך נפלה ושכבה לארץ בראש כל חצות
 19 וחכל רומסי' ושוכבי' עליה: שתים הנה זונות זונות. השוד שבאו עליך
 שורדים ושדדו ובזו את שלך. ואם באת לקום ולהציל נפלת ונשברת
 ונשברו רגליך מפני שברון יין החימה. נמצא השבר מחזק את השוד.
 וחרעבי. במצור. ואם באת לטס מן העיר מפני הרעב הרי החרב מוכנת
 מבחוץ להרנד ועל כרחך יש לך למות ברעב או בחרב. נמצא פחד
 החרב מחזק עליך חרעבי. ולכך או' מי אנתמך. במי אנתמך. שמא
 20 בבניך: הרי בניך עלפו ברעבי. כתוא מכמרי. בחמהון לבב ובלחות.
 21, 23 כל חמת יין ושתייה הוא ארס: ענייה. מוכנעת ומיוסרת: מוניך.
 3 iii. המציגים וממסים לבך בפחד כנגד אויבך ולא תפחדי מהם עוד: חנם
 נמברתם. אין לאדניכם עליכם כלום שתתעכבו לצאת מידו על סדיונכם.
 4 והוא שאו' ולא בכסף תנאלו ולכך תמחרו לצאת: בראשונה. תחלת
 שיעבודם לנור שם ואם שיעברו בם לבסוף ס'מ' הרבה המיבו להם בימי
 5 עבתי. אבל אשור באפס טובה שהמיבו לחם עשקום ורצוים: וגם

* בנלות זה מה יתרון וכבוד לי מה כי לקח עמי ממני חנם. מכרתי fol. 40. b.
 אתם בלא תן ולא ריביתי במחיריהם שהרי משלתי יהלילו עליו ואני אין
 לי כבוד בכך שאמרו שאני פעלתי זאת אלא תמיד כל היום שמי מנואץ.
 מתנאץ בכך שאו' שידם דמת ואומ' לעמי איה אלהיך ועמי מפחדים מפני
 חמת המציק. לכן ידע עמי שמי ויאמינו כי בהכבדי באויביהם: ירננו. 6, 8
 זעקו אל העם שאלהיהם בא. כי עין בעין פנים בפנים יראו כבודו
 בשוב יי' ציון: צאו משם. מארץ הגוים. ועל לעיני חגוים מוסב. אל 11
 תנעו. ואל תקרבו עוד ערל ומטא. הברו והזכו והמהרו כי לא תוסיפו
 עוד ליטמא בגוים. הברו. לשו' והזכותי כבוד כפי. זוך וטוחר. נשאי כלי
 יי'. הכהנים והלוויים התקדשו לשרתני: ופנאי יש לכם להברר ולהטהר 12
 כי לא בחפזון תצאו כי הולך לפניכם יי' ולפי דרכו תלכו גם אתם אחריו.
 ובמטסה לא תלכו כי הוא טאסף למחניכם והולך אחריכם ואין איש
 רודף אתכם: הנה ישכיל ויצליח מאד עבדי. בימים החם הם המוכחים 13
 ומשכילי' לרבים ונאנחים ונאנקים על כל רעותיהם. ועל למעלה מוסב
 שא' שמע בקול עבדו ועניו ומחלתו. כענין ואחי נטע כל היום ותוכחתי
 לבקרים וכאשר תראה באליתו ובירמיתו ובכל הנביאי'. ואף משח אמר
 חרני נא חרנ ואל אראה ברעתי. ואף בדניאל תראה שהיה מצטער
 ונחלה על שבר עמו ומבקש עליהם רחמים בצום ובכי ומספר וכל
 הנביאים בן. והוא הנגע והחבורה והמוסר והדיכאות והחולי שכת' בענין
 זה. והיו נבזים ושפלים בעיני העמים וכל רואיהם ילעינו להם. ואף בני
 עמם מבזים להם ואו' כי בעונם ובחטאם לוקים ואין ישועתה לו באלהים.
 והמקום יודיע להם כי לא בעונו לקח ונתיסר אלא נאנח ונאנק הוא על
 רעתם ומצטער ומתענה ומסנף נפשו לבקש עליהם: כאשר שממו עליך 14
 רבים לשעבר על שהיית¹ נבזת וחול אישים איש מכאובות וידוע חולי
 והיו תמחים על תארך ומראיתך. שאינך כאשר אדם בן יחא משחת
 וחשוב ומגודל משאר אנשים. מראיך: וכאשר שממו עליך רבים. ולא 15
 חשבוך והרחיקוך מהם בן חוח ותשליך גם אתה מעליך גוים רבים.
 משחת חשוב וגדול כמו למשחת. וכל משחת בן הוא כמו כי משחתם
 בהם מום במ. חובת משחת. שניהם לשון פיטום וחשיבות ושניהם
 פירשתיים במקומם פירוש מבואר שבן הוא האמתי. אף שאין השיטה

¹ היתה. MS.

נכונח עניין אחר מלשון כאשר וכן שאחריו שהיא שיטת וכאשר יענו
 אותו כן ירבה וכן יפרץ כן כאשר שממו לשעבר על קילקול מראהו כן
 עתה משחת וחשוב מראהו: עליו על פחדו ושאתו והוד מלכותו יקפצו
 ויסגרו אפילו מלכים פיהם שלא לדבר ולפתוח פה כי אשר לא ספר
 להם מאחרים ראו מזה ואשר לא שמעו מאחרים החבוננו ממנו וכן
 אומר על אשר ספר להם ממנו: מי האמין לשעבר אילו נאמר לנו על
 זה האיש שכך היה מצליח ועולה כשהיה נבזה וחדל אישים איש מכאובות
 וידוע חולי מי היה מאמין לאותה שמועה דמיון מי מלל לאברהם יודוע
 יי כזו על מי נגלתה להתהפך איש לאיש אחר כזה: שהוא עולה ונדל
 כיונקות האילן לפני האלהים וכשורש שעולה ונדל מארץ ציה כן הוא
 עולה ונדל מתוך חללים וייסורי' ולשעבר לא תואר לו ולא הודו וחיינו
 רואין אותו לשעבר ולא מראה ועבשיו הוא נאה והדור שאנו מחמדין
 לו להיות כמהו: נבזה מכל אדם וחדל אישים היה וידוע חליי רגיל
 ומלומדי וכאילו מסתר הק' ב'ה' פנים ממנו ובאף ובחיימה הוא מיסרוי
 הוא בינינו לשעבר: אכן עכשיו אנו יודעים שלא על עונו ומשעו לקה
 אלא חליינו שהיה לנו לחלות בעונינו הוא נשא שהיה נאנה ונאנק
 ומסתגף ומעונה ומחלה עצמו על שברנו העתיד לבא עלינו תעל הרעה
 הבאה עלינו כענין ולא נחלו על שבר יוסף וטכאוב שהיה לנו להבאיב
 לבנו על רעתנו ולהחלות על שברנו הוא סבלם ואנו לא שמנו על לב
 כל רעתנו ושברנו והיינו מתענגים ומתעדרנים הרג בקר ושחוט צאן אכול
 ושחה והיה כזה יום מחרי' בענין היו חשאננים בציון והבוטחים בהר
 שמרון שלא היו סבורים שתבא עליהם רעה ואו' מי יחת לנו ומי יבא
 בארמנותנו ולכך חשכנוהו ננוע אלהים ומוכה אלהים ומעונת * שעל
 חטאי המקום מיסרו ומדבאו כך: והוא צדיק היה ומפשעינו היה מחולל
 לישן מחוללת חנין מוסר שלומנו ייסורין שהיה לנו להתיסר במקום
 שלומינו שהיינו מתברכי' בלבבינו לאמר שלום יהיה לנו והיה לנו להרניש
 ולחלות על שברנו עליו היה ולא עלינו שאנו לא חלינו על כך והיינו
 שאננים ובוטחים והוא חולה ומדוכא' ובחבורתו וחליו שהיה לנו לשים
 על לב ולחלות על שברנו נרפא לנו ולא הרגשנו בו שחיינו אומרים
 שלום יהיה לנו בענין וירפאו את שבר בת עמי על נקלה לאמר שלום
 שלום ונביאי אמת שהיו רואים את הנולד היו נאנקים וטוכים וחולים
 על שברם ומסורש נרפא לנו: כלנו כצאן חעינו לחזר כל אחד אחר

lil. 2

2

3

4

fol. 4 r.

5

6

חנאתו וי הפניע בו את עון כלנו להתענות להסתנף ולהיאנק ולהחלות
 על שברנו כענין אם לא הפנעתי כך בעת רעה וכעת צרה את האויב:
 נגשי נדחק במבאובים וייסורים ובחרפות ובזיון וכלימות ורוק שמכלימין 7
 ומבזין אותי ולא יפתח פיו אלא מצדיק עליו את הדין: מעצר שהיה 8
 עצור מפני מכלימיו ומחרפיו ומבזיו ומבקשי נפשו וממשפט השפטים
 והייסורים והמבאובות שעליו כמעט לקח מארץ החיים ומת ואת דורו
 חרעו ותולדותיו מי ישוחח בעורו בצרה מי יאמר שיראה זרע ויארך
 ימים ואת דורו כמו דורו נסע ונגלה מסניי כי נגזר ונפרש מארץ חיים
 בעיני כל רואיו נגע למי נגע שהיה ראוי להם: ובאשר חניע עד שערי 9
 מות ויתן את רשעים קברו אמר כי רשע הוא בחטאו הוא מת ומות
 רשעים יש לו למות בחטאו והצדיק עליו את הדין על לא חטא עשה
 שיתח ראוי לידון בכך והיה יכול לקרוא תגר ולהרהר אחר מדת דינו
 של מקום: ואם תאמר אחרי שלא חטא עשה ולא מרמח כפיו למה 10
 בא לידי כך וכך נאמר וי חמץ דבאו והחלי אותו לנסותו ולצרפו ולכחנו
 שהרי בעבריו לא יאמין ומבניסם לנסיון לצרפם ונסחו שאם תשים אשם
 נפשו אשם בעצמו לתרשיע את עצמו ולחצדיק דינו של מקום או ירפאהו
 וחייו יראה זרע יארך ימים וחמץ יי לעשות משפט וצדקה בארץ
 ולשבר מתלעות עול להציל עני מחזק סמנו ועני ואביון מנחלו בידו
 יצליח שיתן לו ממשלה וגדולה ושררה לשפוט עני עם ולדכא עשק
 לדין עמו בצדק וענייו במשפט: מעמל נפשו ומייסורי שהיה סובל 11
 לשעבר יראה זרע יארך ישבע ימים בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים
 ויציל עני מחזק סמנו ועונות הרבים שיחטא איש לאיש ועיוותם הוא
 יסבול הכל תלוי עליו והוא ישא טרחם ומשאם וריבם ועליו לתקן הכל
 כי שפתיו ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו ועונותם לזר פֹּרְדָּיִים:¹
 אחלק לו עשר וכבוד אשר הערתי אֲשֶׁבוּיָא² למות נפשו בשבילי 12
 ואת משעים נמנח בחולי וייסורי כאילו הוא רשע ומחוייב בכך ומכל
 וחרשיע את עצמו וחצדיק את דינו והוא חטא³ חיוב רבים נשא
 ומבאובים ועל פושעים יפניע ויחמלל בעדם אלי לרחם עליהם א'ע'פי
 שהוא לוקח על ידם: רני ועקי רנח אֲשֶׁקְרִיעַ⁴ ומשמש זעקת שמחה 13

¹ Lor forfait.² Asvoida (leg. esvoida = vida, evacuavit).³ MS. יחטא.⁴ Eseric, אשקריע = אשקריא: MS. אשקריע.

וחלומה כנן וירא כל העם וירגו כי רבים יהיו בני שוממה יהודה
 וגלמודה מבני בעולה שתמיד בעלה אצלה כגו' אומות העולם שלא גלו
 2 מארצם: הרחיבי מקום אהלך ופני מקום לבנייך הרבים שבאים אלייך.
 אל תחשוכי אלא כמו שיותר תוכלי לנמותם ולפורסם תפרסי אותם.
 האריכי מיתריך למתוח היריעות ברוחקי חוקי בארץ לתקעם היטב:
 3, 4 תפריצי בבנים מרובים יושבו מרוב אדם: אל תיראי ביטחי בי כי
 לא חבושי ממבטחך ואל תכלמי אל תהי נכלמת על שגלית בעונך לום'
 עוד לא אשוב אל אישי הראשון כי לא תחפירי מתקותך א'ע'פ' שאת
 עכשיו כאשח אלמנתי כי בשח עלומיך שבייש אותך על דרכי נעורותיך
 תשכחי כל כך ייטיב לך וחרפת¹ אלמנותיך שחרפוך אויביך איה אלהיך
 5 ונשאת חרפה עליו: כי בעליך * שיבעלך ויקרבך אליו ויפרוש כנפו עליך
 הוא עושיך שעשאך תחלה עד שלא היית כל שכן עכשיו שאת עשויה
 6 ועומדת שיוכל לתקן עיוותך ולגדלך ונאלך עתה הוא קדוש ישר': כי
 באישה עזובה מאישה חנם ועצובת רוח על שחרעו לה חנם כן קראך
 יי' אליו וקירבך כאילו לא חטאת לו וכעס עליך חנם ובאשת נעורים
 האהובה שנמאסת * מאישה בשעת כעסו ואחר כך זוכר אהבתה ומנחם
 7 אותה ומדבר על לבת ומקרבה: כרגע קמני לא עזבתך לארץ ימים כי
 8 אם מעט בעניין כי רגע באפי וברחמי גדולים וארוכים מאד: בשצף
 9 קצף בבהלת הקצף ובחסד עולם שלא יפסוק חילוף רגע: כי מי נתי
 כמו מי נתי זאת ההבטחה שאני מבטיחך לי שלא אשנה מוצא שפתי:
 10, 11 כי הרים ימיו אף אם ההרים: סוערה לנלות מאהל לאהל וממשכן
 למשכן לא נחמה נחמה קיימת שלא תסתערי עוד אלא אחר שמתנחמת
 סרעה זו חוזרת ומסתערת באחרתי הנח אנכי מנחם אותך עתה באחרונה
 נחמה קיימת לעולם הנח אנכי מרבין בפוך ומיישב אנכי בנייך שלא
 תסתערי עוד לנלות ולנוד באהלים ומשכנות בפוך ענין סיד הוא ונאה
 וחזק הוא כמו ותקרעי בפוך עיניך וכלפי שחפס למעלה לשון אהל
 ומשכן שהוא יישוב עראי וטלמול וצער בתחלת קבוץ בניח או' לנחמה
 12 אחרי כך בבניין * עולם שלא תצטער ותיטלמל עוד: שמשותיך חלונות

¹ On marg. אשר חרפוך אויביך צורי חשב אל חיקם שבעתים.
² is written over. כי תמאם *
³ is written over. ואן ירדף צוררי
 written over.

- 13 לאורה וכל נבולך ערי ארצך לאבני חפץ כגון שיש: ואם תאמר סח יתרו בבל זה עוד יחטאו ותיחרב ארצם לכך נא וכל בניך למודי יי' ודרכיו ואז ורב שלום מסביב כענין ועמך כלם צדיקי לעולם ירשו ארץ שיברא להם לב חדש ורוח חדשה יתן בקרבם ומגדולם ועד קטנם ידעו את יי': בצדקה שתעשו חכונני אֶשְׁטְרִין אֶדְרִצִּידָא¹ רחקי מעשקי 14 בטחי בלבך להתרחק מעשק אדם שלא יעשקוך כי לא תיראיי כי אין לך לירא אחרי שאת עושה צדקה ומשפט ומסחתה מוסב על רחקי וכפל על מעשק: הן נור יגורי אך רשות יהיה אל העושק והמתתה והמירא 15 אותך לשעבר לגור אותך וגרים גרורים ושפלים יהיו בארצך ולא ילחצון עודי אפסי רק שמאותי וממני יגור הנרי אותו שאבחר ואחמוץ ולא שישבו במני עצמם בארץ כבראשונת אלמא מי שגר אתך עליך יפל ויחנה נפל לך בני בית ופמליא שלך יהיו עבדים ושפחות ושאר נזים וממלכות אם יבאו עליך לערער בארצך: הנה אנכי בראתי כנגדם חרש בחל 16 וכראתי פחם וטפות נפח באשי כמו פחם לנחלים ומוציא ונמר כלי למעשתו כחפצוי ואנכי בראתי להם משחי לחבל כליהם: שכל כלי 17 שיוצר ויחודר עליך לא יצלה הנח חמשל והמליצה שכל לשון שתקום אתך למשפט תרשיעיי יוצרי כמו חרבות צורים שפתרונו חרבות תדורים וצורי שם דבר על ידי הדביקות אף תשיב צור חרבוני חידוד חרבוני זאת נחלת עבדי יי' שאמר למעלה הנה ישכיל עבדי וכל בניך למודי יי' וצדקתם חכותם: הוי כל צמא שעתה מתים בצמא לכו למים 18 כלו לכו הרדך הטובה שלא תרעבו ולא תצמאו שתלכו על מבעי מים ואשר אין לו כסף לא כענין ומים תתן לי בכסף ושתייתי כלו קרוב אליך הדבר מאדי אינו צריך לקנותו בכסף אלא בפוך ובלבבך הדבר תלוי: למה אתם הולכי דרך רעה שאתם הסרים כל ואתם שוקלי כסף 2 לקנות לחם ואינכם שביעים ואכלו טוב חנם: ברית עולם ברית קדמוני 3 שכרתתי לכם וחסדי דוד וברית שכרתתי לו הנאמנים לו לעולם שאף אם יחטאו בניו לא אסיר מעמו שאין ביטול מלכותו תלוי אלא בכסף שאם אתם תהיו צדיקי לפני וראוים למלכות לא תיבטל מלכותו לעולם ואם תתחייבו גלות מעצמת חיבטל מלכותו שאם אין צאן אין רועה: שהרי 4

¹ Estrez (corr. estras) adrecede = seras dressée.
written over.

² הן is

עדי מעיד ומתרה לאומים נתתיו בענין ועתה מלכים השכילו הוטרו
 שפטי ארץ עבדו את יי' ביראה פן יאגף ותאברו דרך ויהוא שאו'
 5 ומצוח לאומים: הן גוי לא תדע תקרא לעוברך על ידי מלכותו שנחתי
 גוים נחלתו ואחוזתו אפסי ארץ נמצאתם נכבדים ועליונים על כל גוי
 הארץ על ידו: * דרשו יי' בהמצאו על שמעו שמע אלי ועל הטו אזנכם
 ולכו אלי מוסבי בהמצאו בעודו מצוי אליכם וקרוב לכם וקורא לכם
 7 לשוב אליכם: ומה היא הדרישה יעזב רשע דרכו כי ירבה לסלוח
 יותר משתהו ראויים: כי לא מחשבתי במחשבותיכם שאתם מבטיחים
 ומתנחמי ולא דרכיכם בדרכי לרחם ולעשות לפנים משורת הדין:
 9, 10 כן גבהו דרכי לטוב ולרחמים ולחסד ואמת: כי אם הרוה אלא הרוה
 11, 12 את הארץ: כי אם עשה אלא עשה ולא אנתם: תצאו מן הנלות
 13 תובלון לארצכם יפצחו לפניכם רנה בדרך: תחת הנעצוץ שאין לו
 צל והדר לישב תחתיו יעלה לכם ברושי יעלה הדם לנעימות ולריח
 להשיב נפשי וסרפד מעין הדם ונעצוץ מעין ברושי והיה ליי' לשם
 14 שדבר חדש הוא זה: כי קרובה ישועתי לבא אם תשמרו ותעשו: יעשה
 3 זאתי מה שמפרש והולך: ואל יאמר בן הנכר שגר אתך ויפול עליך
 מה אישורים יש לו לאנת העושה זאתי הלא חבדל יבדילני יי' מעל
 עמו ואל יאמר הסרים השומר משמרתו חסיד יומם ולילה לפני ואינו
 פונה לביתו הן אני עץ יבש שכל כך אני שומר משמרת אלהים שאני
 במל מפריה ורביה ובמה אני מאושר ומה בצע כי שמרתי משמרתו
 מעידיני על כל ספרי מלכותנו שכת' בהם אתן לוי וקרי להם ומכל מקום
 6 לו מוסב על כל אחד: ובני הנכרי אם אין להם חלק ונחלה בארץ ובבך
 7 הם מובדלים מעל עמי: והביאותים אל הר קדשיי שלא יוכלו ישר'
 לדחותם לאמר אין לכם חלק ביי' ובמקדשו אלא להתפלל ולהקריב קרבן
 לפני כלם שוין בביתי ושמתים בבית תפלתי לשמוע מהיבלי קולם
 8 ואעשה משפטם לכל העמים בישר' כתפלת שלמה: עוד אקבץ עליו
 מן הגוים שישבו אלי לנקבציו של עמו אקבץ עוד משאר אומות
 לעבדני כל זה הייתי עושה לכם אם תשמרו משפט ותעשו צדקה:
 9 אבל עכשיו שאינכם שומעי אלי כל חיתו שביער אתיו לאכול כל חיתו
 שדי צאן ובקר שבשרות ותגבר ידי האומות עליכם ותהיו לאכול ולכי יי'

¹ So MS.

- כענין וחיה לאכלי כי אכל את יעקב: שחרי צופיוי הצופים שהעמדתי ¹⁰
 עליהם מלכיהם שריהם כהניהם ונביאיהם שהיה להם להזהירם להציל
 את נפשם בראותם הרעה הנאח עליהם וחיה היער הבאה על הצאן
 לטרפם עורים הם כלם אינם רואים את הרעה הבאה עליהם שמהירום
 להציל את נפשם מיד טורפיהם לא ידעו ולא הרגישו ברעה כלם כמו
 בלבים השמרים את הצאן שהן אלמים שלא יכלו לנבוח בבא החיות
 הטורפות על הצאן להזעיק ולהציל. הוזים כמו הוזים מושלבי ומושכבי
 מתמת שכרות כמו שיוכח למטה. אהבי לנעם ולא כענין ותדר שנתי
 מעיני: והכלבים עוי נפש שהן עזים וקשים ברוחם כנגד בני אדם וחיות ¹¹
 לנבח ולנשוך ולקפוץ עליהם. הן לא ידעו שבעה כל כך טרודי באכילתן
 שאינן יכולי להיות שביעים ומתוך כך אינן משגיחי לטרוף הצאן לנבוח
 בחיות הבאות לטרפם להזעיק ולהציל כי למלא בטנם ונמשם ישימו את
 עצמם וחמה שרועים בצאן לא ידעו הבין מעצמם שיהא לבם אל הצאן
 לבקר ולבקש אחר תיות הבאות עליהם ולחנים ולהציל שחרי כלם לדרכם
 מנו: צופיהם ורועיהם אומרים זה לזה אתיו נקחה יין וגו'. וחיה להם ¹²
 כוח יום מחרי תמיד: ואין איש מחם שם על לב לאמר מה זה חלא ^{lvii. 1}
 צדיק היה זה? וחיה להם לחשוב כי מפני הרעה נאסף הצדיק כענין ולא
 תראינה עיניך ברעה לא אביא הרעה בימיו: ואתה תבא אל אבתיך
 בשלום ולכך מיהר הצדיק למות בקוצר ימים כדי שלא תראינה עיניך
 ברעה וקרוב לבא עת הרעה עליהם וימיה לא ימשכו באין מבין שאין
 בהם מבין ומרגיש שמפני הרעה נאסף אלא אוכלי ושותי ושמחים:
 יבא שלום שיבא בשלום הצדיק אל אבותיו ינחו אנשי החסד על ²
 משכבותם שלא יראו ברעה הלך נכחו הלך בישרוי נכוחה וישר אחד
 הם כמו עיניך לנכח יביטו ועפעפוך יישירו נגדך שם ישר נכח עמוי
 חלך נכחו כמו נכח יי דרככם בישור המקום דרככם כלו המקום
 מישר דרככם ותצליחו: ואחם הנותרים אחריהם קרבו הנח למשפט. ³
 בני עוננה ומכשפה לא תחיה * זרע מנאף שזנתה אמכם המכשפה ^{fol. 42. b.}
 תחת אישה בכל מקום זנות אצל כשפים כי ימתח איש בתולה
 מכשפה לא תחיה עד זנוי אמך וכשפיה המוכרת גוים בזנוניה ומלכים
 בבשפיה אף כאן עתנה וחונה: על מי התענתי סבורים אתם שאני ⁴

¹ is written over. וחונה

אביכם שאחם מתענגים ומתחמאים עלי. הלא זנתה אמכם ולא ארזם
על בנית כי בני זנתי המה. והוא שאו' הלא אתם ילדי משע זרע שקר
ולא בניי אתם. תרחיבו פה תאריכו לשון לדבר כנגדי כאילו אני אביכם:
5 הנחמים באלים. באשיריהם הם מתנחמין על ילדיהם ששוחטין לעז'.
שאלו היו מתים בענין אחר היו בוכים ומתאבלי' עליהם. אבל עכשיו
ששוחטין אותם לעז' מתנחמין באשיריהם במה שהקריבום לחם. והוא
פירוש הזנות שכשזנתה אמם. והוא שמהסך לשונו ללשון נקבת ואחרי
שהעם מרמח לאם מדבר בהם בלשון רבים כגון הנחמים באלים ובלשון
6 נקיבת מכאן ואילך. בחלקי נחלי כמו חלקת השדה. חלקך. כמו חלק
8 בחלק יאכלו. מלשו' גורלך. אנחם. מן הרעה. ואחר הדלת והמזוחה.
בפחות שבמקומות ובמצומצם. שמת משכב זכרוןך שחיה לך לזכור
לעולם. כענין הביאני המלך חדריו. נזכירה דודיך וגו'. שעשית עבודות
עז' עיקר שלי מפלות. כי מאתי גלית ותעלי על הר גבוה ונשא לשום
משכבך שם ושם הרחבת משכבך ותכרת לך מהם מן האלים ועצי
רענן שבהרים הנבזים למשכב דודים. אהבת משכב ההרים והנחלים.
יד ומקום חזית ובחרת לך בהם. ולכך השלכת משכב דודי אחר
9 הדלת והמזוחה ולא זכרת את דודי. ותשורי. ותבאי. כמו תשורי
מראש אמנה שהוא תאשורי מלשו' תמוך אשורי במענלותיך והאלף
החסרה. כמו וימש חשך. ויאמשי. לא יהל שם ערביי יאהלי. ותשלחי
ציריך להביא בשמים ורקוחים להתיפות כנגדם. ותשפילי עד שאולי.
10 ותעמיקי להחקרב אליהם: לא אמרת נואש לקוין בהם. ומי גרם
לך שחית ירך. היותך והנאתך. מצאת בהם לפי רעתך שאמרת
אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי. וכענין
ונשבע לחם ונהיה טובים שאמרו דורו של ירמיהו. על כן לא חלית
11 ולא ינעת בעבודתם: את מי מהם דאגת ותיראי כי תכזבי לי ותשקרי
בבריתי. שמא מיראתם שהיו חזקי' וגדולים ממני כזבת לי ותדבקי בהם
ואותי לא זכרת בעברך אתם לשום אל לבך שאנקם ממך. הלא אני
מחשה ומחריש לשונאי ומעולם אני ואותי לא תיראי שעוניי פקותות
על כל דרכיך: לא יועילוך צדקתך ומעשיך. שבועקך יצילוך קבוציך.
12, 13 אותם אלוהות שקבצת אליך לעורך. ואת כלם ישא רוח ויקח הבל שאף
14 לעצמם לא יועילו. והחסה בי שייכנע מלפניי וישוב אלי: ואמר החסה
בי בראותו כי אני אני הוא סלו סלו המסלה. סקלו מאבני הריסו

מכשול. אותם האשירים והמזבחות והמצבות והאלילים. מדרך עמי
 שהן להם למכשול ולאבן נגף והיכנעו ושובו לאלהי השמים: כי כח 15
 אמר רם ונשאי מרום וקדוש אשכנ. ועם דבא ושפל רוח הנכנע מפני
 אשכנ להחיות רוחו ולחזק לבו בצרה המדוכא מפני אויביו: כי לא לעולם 16
 אריב את הרשע כי בשובו אלי וחיתי. כי רוח האדם מלפני יעטף. אני
 נפחתי בו נשמת חיים ומעשי ידי כלם. לכך אני מרחם עליהם ואיני
 נוקם ונוטר בשובו אלי: בעון בצעו קצפתי עליו ואכהו הסתר ואקצף 17
 להסתר פני ממנו. ודרך כעם אולי ישים על לב לשוב ולא שם על לב
 אלא הלך שובב ותועה בדרך לבו התועה: וכאשר ראיתי דרכיו כי לב 18
 חותל הטהו ואילו אעשה לו כדרכיו אני מכלהו הראיתי לו כחי ונבורתי.
 כי אני מחצתי והכיתי ואני ארפא. וארפאהו ואנחהו מדרך לבו הרע
 לדרך הטובה והישרה. ואשלם ניהומים לו כאשר ימשך אחריי ללכת
 בדרכיי ולדבקה ביי: בורא ניב שפתים. אשר שם פח לאדם הוא שם 19
 דבר בפי לקרוא להם לשלום מאתו ולנחמם. לו ולאבליו לקרובים
 ולרחוקים. וגם רפאתיו ממכה שהכיתיו בקצפי: אבל הרשעים. שלא 20
 נמשכו אחריי בנחותי אתם לדרך הטובה ומאנו והלכו להם בדרך לבם
 במרד ובמעל. בים שהוא* נגרש ומתפשט לעולם בנאק גליו לשטוף הכל. fol. 43.
 להם לא קרא אלהי לשלום: והנר לעמי פשע' שסבורי' להיות צדיקים lviii. 1
 לפני ותמיהים שאיני מושיעם כמו שמפרש והולך: והרי אותי יום יום 2
 ידרשק. על ידי נביאי למה איני מושיעם מיד לחציהם. ודעת דרכיי.
 מה זה ועל מה זה איני מושיעם מיד לחציהם. כנוי אשר צדקה עשה.
 כאילו עשה צדקה ומשפט ולא חסא. ישאלוני משפטי צדק. על כך
 שאחרי שהם עושים הטוב והישר למה אני מסתיר פני מהם. קרבת
 אלהים יחפצון. לדבקה בו וללכת אחריו: וכן שואלים אותי למה צמנו 3
 ולא ראית ואתה תשיבם מאתי אין לכם לתמוה על זאת. הן ביום
 צומכם¹ אינכם מקדשים צום אלא לצרכיכם למצוא חפץ נפשכם ושאלתכם
 ליגש איש את רעהו להשיב את נשיו. וכל עצבים שאתם נעצבים אל

¹ On marg. הן ביום צומכ' וביום עצבכם תמצאו חפצכם לנגש ולכך אתם נאספי' שביום מוסב אעצבכם כמו אל ימות אל יהיי' או תפרש הן ביום צום' תנגשו חפצכם וכל עצביכ'. היותור לשון חפץ. ויתור פרוש בלע' (fruis=fruits, profits) מה שיתרון וטוב לכם אתם נוגשים:

לבכם על מעשיכם בצום ובעינו נפש אתם נוגשים איש את אחיו שעל
 ידי שאתם קוראי צום להצמדק ולהשיב איש ממון חבירו אתם מוציאים
 חובותיכם ונוגשי אף מי שאין לו וכובשי אותם נמצא וכל עציבכם
 כפל על ביום צומכם ותגשו כפל על תמצאו חפץ ולשו' ממצוא חפצך
 4 יובית למטה על תמצאו חפץ שחן מקדשו צום למצוא הפציהם: הן
 לריב ומצה תצומו ולהכות ריעיכם באטרופ רשע שאתם מריבים עמם
 ומכים אותם על סמונכם שאינן משיבים ולא תצומו ביום וכיום כזה לא
 5 היה לכם לצום ולזשוק אלי להשמיע במרום קולכם: הכזה שאתם צמים
 ומתענים לפני יהיה צום שאבחרתו יום ענות אדם נפשו בתמיה הלכוף
 איש כאנמן ראשו לפני בלבד ושק ואפר יציע בלבד בתמיה הלזה
 תקרא צום ויום רצון ליי' אין הדבר תלוי בצום ובכפיפת ראש ובשק
 6 ואפר אלא בשברת לב ובכפיפת לב והבנעתו כמו שמפרש והולך: הלא
 זה צום שאבחר בו פתח חנודי אזור רשע וקשריו והתר אנודות מוטח
 מעל צוארי חביריכם העניים ושלח רצוצים ודחוקי תחת ידיכם עבדיכם
 ואמהותיכם העברים חפשים וכל מוטח שיש לכם עליהם או לעבדות או
 7 על ידי חוב תנתקו מעליהם שמוט כל בעל משה ידו: הלא פרס
 והושיט לרעב לחמך הוא שכר הצום ועניים מרודים קומפליינג¹ תביא
 8 בית לאכול ולשחות: כשחרי שמאיר וחולך מתוך החשך וארוכתך כמו
 הנני מעלה ארובה והלך לפניך צדקך לתור לך מנוחה ולהצליחך בכל
 דרכיך בלי מכשול וכבוד יי' יהא לך למאסף מאחריך לשמרך מכל
 9 רע: יי' יענה ביום צום מתוכך² לכל ישר מדברי מוטח שלא
 לכבוש איש את רעהו ואם תסיר מתוכך לישלח אצבע ויד בעון ולדבר
 און איש על רעהו והוא שא' למטה כי כפיכם ננאלו בדם ואצבעתיכם
 10 בעון שפתותיכם דברו שקר: ותפק [ל]רעב נפשך ותאות לבך שמה
 שנמשך יודעת ומבקשת לנמשך כשאתה רעב אותו תפק לרעב בחשך
 בצרה ואפלתך שהיתה לך בצהרים למשש בצהרים באפלה בעור תורח
 11 ותאיר לך: ונתך וניהגך תמיד וישם לבו עליך בצחצחות בצמאון כמו
 והמונו צחה צמא שכנו צחיתה יחליץ ירז איבריך רוח ומושקה

¹ Complayan^z (corr. complayan^z, קומפליינג). ² On marg.
 מתוכך מוסהי הן מחשבות רעות שנלב ואחר כך קריצות ורמזות שאדם
 קורץ בעינו ורומז באצבע' ודבר און הוא דיבור הלשון והפה והזכיר ג'
 סרסורי רע שיש באדם לב ולשון:

לעצמך ולאחר' תהיה כמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו שלעולם
 תתברך ותצליח שלא תאמר הריני חסר במה שאני נותן לאחרים. שאם
 תזן אתה להם המקו' יתן לך ולא תסמוק ברכה מביתך: וקורא לך¹²
 נודר פרץ על שנבנו ממך חרבות עולם. משובב נתיבות שהיו לבני אדם
 עי עתה דרך הפרצות והחורבות לקצר דרכם ואתה בניחם ונסתלקו
 כל הנתיבות להיות יישוב לשבת כס אדם. כל שביבה שבמקרא הוא לשו'
 אֲשַׁנְרִיר וְאֲשַׁוִּירי' שהולכי דרכים תועים על שיאכרו דרכם: אם תשיב¹³
 כשבת רגלך מוסב על אז תתענג. אם תשיב מפני השבת רגלך שלא
 לצאת ממקומך ולישב תחתך ולשבות שאתה יוצא והולך עשות הפצוץ
 ועשקיך כגון להביא פירות וכיוצא בו. ביום קדשי. ולפי שהוא יום פנוי
 מעבודה וממלאכה אתה מכוין * בו עסקיך מעשות דרכיך. לצאת לדרך. fol. 43. b.
 כמצא הפצך. כמו הן ביום צמכם תמצאו חפץ: אז תתענג על יי'.¹⁴
 לבקש ממנו תאות לבך. והרכבתיך על במתי ארץ שתשכן בטח. והאכלתי.
 משימת ירכיבו על במתי ארץ. ויאכל תנובת שדיי רכיבה ואכילה
 בשניהם. והוא שא' משה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח. והוא שא'
 דוד חשם נבולך שלום חלב הים ישביעך. כי פי יי'. כמו שפי יי'
 הבטיחך: הן מה שאינכם נושעים שאיני רואה צומכם ואיני יודע עיניו¹ i. ix.
 נפשכם לא שקצרה ידי מהושיע ולא שכבדה אזני משמע צעקתכם
 כשתשמיעו במרום קולכם: אלא עונותיכם היו מבדילי' וגו' וחמאתיכם
 הם הסתירו פני אליהם ממכם: כי לא די שאינכם מרחמים על העניים
 ועל הרעבים והצמאים והערוזים אלא שאתם מרעים להם. כפיכם ננאלו
 בדם: אין קורא לרעהו בצדק ואין נשפט את רעהו. בטוח על תהו.⁴
 חביו סבור שקוראו בצדק ונשפט עמו באמונה והוא בוטח עליו כסבור
 שהוא אוהבו והוא בטחון תהו ושוא לו שבפיו שלום את רעהו. ידבר
 ובקרבו מחשב עליו רעה. תרו עמלי. היא המחשבה. והמעשה הוא הולך
 און: דומין במחשבותיהם לחביריהם כאילו בקעו והולידו להם ביצי⁵
 צפעונים וכאילו ארעו להם קורי' עכביש שהרואה ביצי צפעוני סבור
 שיש בהם הנאת אכילה. והאוכל מביציהם ימות. והזורה. כמו והזורה
 כמו את מול את מולי ומחמם* מביציהם שסבור לבקע אפרוח תבקע

¹ Asgaren (= esgarer), asvaïr (= esvaïr): asarer, asvair.
² MS. קורא. ³ והזורה ורוגר is written over.

6 אִמְעַת שִׁמְמִית אֶת הָאָדָם: וּכְקוֹרֵי עַכְבִּישׁ כֵּן מִכַּמְחָם שְׁקוֹרֵיהֶם לֹא
 7 יִהְיוּ לַבְּנֵי וְלֹא יִתְכַסּוּ בְּנֵי אָדָם, בַּמַּעֲשֵׂה קוֹרֵיהֶם: שֵׁד וְשֵׁבֶר בַּמַּסְלַחֲתָם.
 9 לְאַחֲרֵיהֶם: עַל כֵּן רָחַק מִשִּׁפְּטֵי מִמְנֵי שְׁאִין חֲמָקוֹם שׁוֹפְטֵינוּ מֵאוֹיְבֵינוּ:
 10 בְּאַשְׁמָנִים אֵנִי יוֹשֵׁב¹ כַּמַּתִּים אַחֲרֵי שְׁאִין אֵנִי יוֹבֵל¹ לְצֵאת וּלְבֹא בְלִי
 11 מִנְשׂוּל: הַמֵּיִת הַרְּבִיבִים וְהֵנָּה הַיּוֹנִים בְּקֶרְבָּם הוּא כְּמִי שְׂבוּאֵב וְנִטָּח
 12, 13 מִלְּבוֹ: יִדְעוּנָם וְהִכְרִינוּם עַל יְדֵי תַרְעוֹת חֲבָאוֹת עֲלֵינוּ: חוֹרוֹי כְּמוֹ
 תָּרַח עֲמֵלִי וְהוֹגוּ מִלְּבִי מִם דְּמִלְּב מִזְּקִיקַתְנוּ לְפָרֵשׁ הוֹגוּ כְּמוֹ תְּהוּ סִיגִים
 14 מִכֶּסֶף לְשׁוֹ הַיִּפּוֹךְ וְהוֹצֵאתִי לְהַצִּיא וּלְכַרֹּת מִלְּב דְּבַרִּי שְׁקֵר: וְנִכְוַחְתִּי
 15 יוֹשֵׁר: מִשְׁחֹלְלִי בְּעֵינֵי הָאָדָם כְּמוֹ שׁוֹלֵלִי אֲשֶׁמֹרְדִיץ¹ כְּמוֹ אֲשֶׁתּוֹלֵט
 16 אֲבִירֵי לֵב: כִּי אִין אִישׁ מִנִּין עַל דּוֹרֵי כִי אִין מִפְּנִיעַ בְּעַדֵם וְחֲרֵי הֵם
 . כִּיתוּמִים שְׁאִין לַחֵם אֵב וְנִכְמְרוּ רַחֲמֵי שְׁלֹא לְכַלּוֹחֵם וְתוֹשַׁע לְעַמּוֹ זְרוֹנוֹ
 17 וְצַדִּיקָתוֹ הִיא סִמְכַתְּחוֹי לְעַמּוֹי וְלֹא בְּצַדִּיקָתָם וּבִיּוֹשֵׁר לִבָּם: וְיִלְבַּשׁ
 לְהוֹשִׁיעֵם בְּנְדֵי נֶקֶם לְנֶקֶם נִקְמַת עַמּוֹי קִנְיָתִי לְקִנְיָ לְשִׁמּוֹ הַנִּקְרָא עֲלֵיהֶם:
 18 כַּעַל גְּמוּלוֹתִי כִּרְאוּי עַל גְּמוּלוֹת הַרְעָה שֶׁנִּמְלְוּ לְעַמּוֹי כִּרְאוּי עַל כֵּךְ יִשְׁלַם
 19 חֲמָה לְצַרֵּי גְמוּל לְאוֹיְבָיו: וְיִירָאוּ מִמַּעַרְבֵי אֶת שֵׁם יי' הַנִּקְרָא עֲלֵיהֶם
 וְלֹא יוֹסִיפוּ עוֹד לְנַעַת בְּעַמּוֹי כִּי אִם יִבֹּא עֲלֵיהֶם כְּנֶהַר הַשּׁוֹמֵף צֵר
 לְשִׁמְפָם וְלִהְגִּלוֹתָם מֵאַרְצָם רַחֲוִי יי' נֹסֶסֶת וְנִבְחַח וְנִבְרַח בְּצֵר נִנְס
 20 לְהַנְבִּיֵה הַמֶּקֶה גִּלְיוֹ עַל עַמּוֹי: וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵלִי לְכַנֵּם נִדְחֵיהֶם וּלְהַשִּׁיבֵם אֶל
 אֲרָצָם וּלְמִי וּלְשִׁבֵי שִׁשַׁע בֵּיעַקְבִי וּכְךָ קִצְרוֹי כִּי אִם יִבֹּא צֵר וּבֹא גּוֹאֵל
 21 אַחֲרָיו: וְאֵנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אַחֲרֵי שִׁישׁוּבוּ אֵלַי בְּכָל לִבָּם וְזֹאת הִיא
 הַבְּרִיתִי רַחֲוִי אֲשֶׁר עֲלֶיךָ וּדְבַרִּי לֹא יִמּוּשׁוּ לְעוֹלָם מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַעַךְ
 וּמִפִּי זֶרַע זֶרַעֲךָ וְהִיא הַבְּרִית הַחֲדָשָׁה שֶׁבִירְמִיָּה וְהִיא הַסֵּרָה לֵב
 1x. 1 הָאֵבֶן שֶׁבִּידְחָקָאֵל: וְאֵז קוֹסִי אֹרֵי צִיּוֹן אֶף בַּחֲשַׁךְ כְּמוֹ שִׁיּוֹכִיחַ לְמַטָּהִי
 2 כִּי בֹא אֲתָא אֹרֵךְ הַרְאֲשׁוֹן: וְאִין בִּיאָה זֹו לְשׁוֹ וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ לְפִי הָעֵינִין
 כִּי הִנֵּה הַחֲשַׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ דְּמִיּוֹן וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא אֹהַר בַּמַּטְבַּחֲתָם:
 3, 4 וְהִלְכוּ עַיִם הַשְּׂרָיִים בַּחֲשַׁךְ: כָּלֵם הַטִּיִם וְהַמְּלָכִים בְּנִיךְ מִרְחֹק יִבְאוּ
 עִמָּם כִּי אֵין מְקָדִים תְּשׁוּעַת צִיּוֹן לְקַבּוֹץ שְׂאֵר גְּלוֹת וּכֵן בְּכָל הַנְּבִיאִי:
 5 תִּירְאוּי מִתְּחִלָּה שֶׁתְּהִי סְבוּרָה שְׂבֵאִין לְמַלְחָמָה וְסוֹף וְנִהְרַתִּי וְיִאִירוּ
 6 מִנִּיךְ בְּשִׂמְחָה וּפְחָרִי תִחְלֶה וְסוֹף וְרַחֵב לְבַבְךָ: בְּכִרְיִי כְּמוֹ בְּכִרְהָ קֵלָה:
 7, 8 אֲפֹאֵרִי מִן הַזֶּהֱבָ וְהַחֲמוּדוֹת שִׁיבִיאוּ לְךָ: כַּעֵב וּכְיוֹנִים שֶׁתְּעוֹפִינָה אֶל

¹ Astordiz.

9 ארבותיהם בן ימחרו לבא: כי לי איים יקו מצפים ומומיני' עצמם
 להיות נכונים לעבדני למצא חן בפני בעבודתם. כל אחד קופץ בראש
 למחר להביא * בניך מרחוק. והוא לשו' בראשונ'. איים ואניות תרשיש
 fol. 44. כל אחד בראשונה. לשם יי' בשבילי. למצא חן. כי פארך. מכל גוי.
 ולכך יקפצו לשרתך: חיל גוים ושללם של אותם שלא יעבדוך. ומלכיהם
 11 נהוגים בכבלי בתל אליך על יד הטיים העובדים אותך: אליך יבא. על
 13 יד הטיים: ואין עוברי. עליך לשאול לשלום לך. עולם. דורב'לשי: ושודי.
 16 מלשו' שדים. כפל על חלב גוים. וכן הוא בלה שודי. וכן הוא משד
 תנחומיה: תחת הנחשת ותחת הברזל ותחת העצים ותחת האבנים. כלם
 17 שלבנין הם. פקדתך פקידים. המופקדי' עליך. לשלום לך ולא ללחץ.
 ותנשיך לצדקה ולא לעול: וקראת. ותקראי. כמו וקראת אתכם הרעה.
 18 הישועה תהא קוראח. ותהלה תהא קוראה בשעריך: בעתה. בבא עת
 22 הישועה לא תאחר: רוח ארני אלהים עלי ולא מלבי שחרי משחני לנביאי.
 lxi. 1 תעל ידי כך שלחני לבשר ענוים ושפלים שירימם משמלותם. לחבש
 לנשברי לבי לנחמותיו. פקח קוחי. פיקוח והתרה. והוא כמו בשפרפריו.
 2 חברברותיו. חלקלקות. סחרחרי. שחרחרת. אדמדם. ירקרק: שנת רצון.
 3 עליכם. ויום נקם. מן האויב: שמן ששן ותענוגי. תחת רוח כהה שהייתם
 עוטים. אילי הצדק כפל על ממע יי' מלשו' כי יבשו מאלים אשר
 חמדתם. להתפאר בם: חרבות עולם. קדם: ואתם. כל ישר'. בהני יי'
 4, 6 תקראו. שלא יהא לכם טורח מלאכה ועבודה שהגוים עבדים לכם.
 וגם חיל גוים תאכלו ונכסיהם שישבו לכם מנחה ודורון ושלל אויביכם
 ובכבודם ובעשרם וממשלתם תתיטרו. תהיו מרים ואדונים. כמו מרי
 חלמא לשנאך. ועל מרא שמיא התרוממת. והיוד כמו של תתיסה:
 7 תחת בשחכם שהובישו אתכם בשת משנה וכפול יותר ממה שקצפתי
 עליכם לחורישכם ולהכחידכם מן הארץ. משנה אשלם לכם בארצם כמו
 שספרש והולך. ועל כלמה שהכלימו עמי ירנו עמי בחלקם ונחלתם
 שיחיו להם מאתי. שלכן. על אשר הובישו וחכלימו את עמי לנרשם
 מנחלתם. בארצם. של אויביהם. ומקרא זה נתן טעם למקרא שלמעלה
 שאומר חיל גוים תאכלו לפי שתשרתוני שהיית או' חס ושלום שטא יש
 עולה ומשוא פנים בדברי. לכך או' תחת בשחכם שביישו אתכם משנה

¹ Durables.

תירשו בארצם. משנח. לאכול חיל נזים וכבודם ולא חנם תאכלוהו:
 8 כי אני יי' אהב משפט למשרתיי וכחניי. שנא נזל בעולה. שאילו היה
 להם חיל נזים חנם בגול היו מקריבי לפני גול אלא אתן פעלת עבדתם
 10 ושכר שירותם. באמת. בלי עול וגול: שוש אשיש ביי' ישראל אומר כן. כן
 lxii. 1 יי' אלהים יצמיח ליי' וכך א' עלי: למען ציון הירודה והשפלה לא אחשה
 2, 3 ולמען ירושלם העזובה: וקרא לך שם חדש על שתתי עמרת הפארת:
 4 ולכך לא יאמר לך עוד עזובה אלא לך יקרא חפצי בחי. והוא שמי יי'
 יקבנו שמאתו תהא הקריאה. חפצי שלי בחי. ולא רצך. שאר ערי הארץ.
 כי חפץ יי' בך. לשבת בתוכך. וארצך. שאר הערים. תבעל ותתישב מבניה
 6 ולא תהא עוד גלמודה: הפקדתי שומרים. אז בעת ההיא כלו חסיד
 עיניי בך להטיב לך. לא יחשו. לא ישתקו מלהזכיר את ירושלם לפני
 שאטיב לה. והוא שאו' המזכירים את יי' חיבת ירושלם ושוממותיה שירחם
 עליה. כענין עד סתי אחת לא חרחם את ירושלם הזכריה. אל דמי לכם.
 7 להתאפק ולמסוק מלהזכיר לו ירושלם עד שיטיב לה כל כך שיכונן
 9 וישים אותה תהלה בארץ: והללו את שם יי' קדש הלולים לאבל ולשתות
 בשמחה לפניו בחצרות קדשו. והוא שאו' באבימלך בן גדעון ויבצרו את
 10 כרמיהם ויבאו בית אלהיהם ויעשו הלולים: פנו דרך העם. לבא לארצם.
 על העמים בנובה למעלה שיראוהו כל העמים ויבאו בניי ועמי מארץ
 11 תפוצתם: השמיע אל קצת הארץ. להביאם. אמרו לכת ציון הנה ישעך.
 אלהי ישעך. שברו. מה שנשתכר וחרוץ בצאנו שפרץ לרוב. שברו
 נדייניא¹. ופעלתו. שבת צאנו. לפניי. כרועה עדרו. וכן מוכיח אחריו:
 12 וקראו להם. לצאנו ועמו שינהוג לפניי. ולך יקרא ררושה מאלהיה כלפי
 lxiii. 1 שהיו קוראי לך עזובה. דרושה. רקישא²: חמוץ בגדיי. מסולק בגדים
 fol. 44. b. שבגדיי מסולקי למעלה כגבור שרוצה להלחם. כמו כי יתחמץ לבבי.^{*}
 יסתלק ויתר ממקומו. גם חמוץ מסולק וגבה הוא למעלה על ידי בקעים
 שבבצק. וכן תוכל לומר אשרו חמוץ המסולק מן הדין על ידי שנסתתמו
 טענותיו ודבריו מפני בעל דינו שהוא אלם והוא מעול וחומץ. זה הדור
 על מי מוסב לומר מי זה הדור ומאויים בלבשו כגבור הנלחם. צועה
 ורומם ודורך בא ברוב בחו. אני מדבר ומבטיח בצדקה ובאמת. וקיימתי
 2 דבריי לינקם נקמת עמי כמו שמפרש וחולך: ועוד שאלו מדוע אדום

¹ Gadagnerie.² Requite.

ללבושין. אם כן מדוע אדום ללבוש. במקומות מקומות. ללבושך ולא
 כל לבושך. שאם כן יאמר לבושך. ובגדיך. מלמטה בשוליהם סגואלים
 בדם. כדורך בנת. שני ניאולים הללו למה ואם יש ללבושך אודם מלמעלה
 דרך התזה זה דרך נכור הוא כשהורג באויביו אבל להינאל בגדיו בדם
 בשוליו סביב סביב אין זה אלא דרך דורכי גת. ועל ובגדיך מוסב מדוע:
 ועל זה משיבו פורה דרכתי לבדי כלו פארות אדום ובצרה ואשכלותיהם 3
 דרכתי לבדי. ומעמים. ומכל משפחות הננקמים אין איש אתי לסיעני
 למען לא תגדל תפארתם להתפאר עלי לאמר ירנו הושיעה לנו. גם יש
 לוט' לפי שאולת ידם ואדרכם. לאדום ובצרה. ועל ידי דריכתם ורמיסתם
 הנאלתי כל מלבושי בשוליהם. כי לא במכת חרב ניקמתי בהם שח נצחם
 בלכוד על בגדי אלא אף בדריכת ורמיסה מרוב אף וחמה שהיה לי
 עליהם. ומלשו' באפי ובחמתי שתפס בדריכה תלמד שאין דרך גבור
 לדרוך ולרמוס אלא להכות ולכך שאלו מדוע: כי יום נקם היה שמור 4
 בלבי עליהם: ואבי' בעמי ואין להם עתה מעמיהם כי אולת יד ואויביהם 5
 מגדילי עליהם. ואשתומם. כמו שבעת ימים משמים בחוכם. בתמהון
 ובשתיקה מצפה אם יש סמך ואין. ותושע לי זרועי. לינקם נקמת עמי.
 וחמתי. שהיתה לי על אויביי. היא סמכתי במלחמה להנקם: בחמתי. 6
 יין החמה הוא יורם נצחם ונבורתם: כעל' בראוי כל אשר גמלנוי ומה 7
 הם החסדים: ויאמר אך עמי המה וידבקו בי לעולם אושיעם א'ע'פ' 8
 שחוטאין שאר עמי יהיו ולא יסורו מאחרי כאשר אושיעם. ולכך הייתי
 להם למושיע: בכל צרתם צר גם לו שתיה סיצר עליהם. ומלאך פניו. 9
 הגדול המשרת את פניו שלח מאת פניו באהבתו. להם. ובחמלתו
 עליהם. הוא בעצמו נאלם. שפניו הלכו בקרב על אויביהם והוא שקורא
 מלאכו. מלאך פניו. כי עמו הוא וי' שם חחר בהכות מלאכו את אויביו.
 וכן הוא ויצאך בפניו וינטלם וינשאם כל ימי עולם. אף כשהן חוטאי'
 ולפי שהיה סבור אף עמי המה בנים אשר לא ישקרו המה בעיניו: מרו 10
 ועצבו את רוח קדשו. מרוי. לשו' מרת רוח וכעם. וכאשר ראה שאין
 במ תועלת ובנים לא אטק במ הם ויהפך להם מן האהבה והחמלה לאויב
 והוא בעצמו נלחם במ כלפי שהוא עצמו נאלם לשעבר: וכאשר הביא 11
 עליהם רעות רבות וצרות נכנע לבו הערל ויזכר עמו ביום עניו ומרודיו
 כל מחמודיו גבורות אלהיו ונפלאותיו בימי עולם בימי משה לאמר על
 אלהיו המעלם מים את משה רעה צאנו איה הוא. יבא וישיעם ויעלם

מִתְהוֹמֹת הָאָרֶץ בְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו וְעַל הַשֵּׁם בִּקְרָבוֹ אֵת רוּחַ קִדְשׁוֹ וְשִׁכְנֹתוֹ
 12 אִיִּה הוּא לְמַה יִּתְעַם מִדְרֵכָיו: וְעַל הַמּוֹלִיךְ לַיָּמִין מִשֶּׁה זִרְעֵ תְּפֹאֲרֹתוֹ
 13 לֵהִיֹּת בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם לְהוֹשִׁיעֵם אִיִּה הוּא שֶׁהִיָּה מוֹלִיכֶם בְּתִהוֹמֹת:
 14, 15 תִּנְחַנְנוּ מֵאֹיְבָיו לִשְׂכֹן בְּטֹחַ: וְעַל יְדֵי גְבוּרֹתָיו וְנִרְאוֹתָיו שׁוֹזְכְּרִים יְמֵי
 עוֹלָם מִתְחַנְנִים אֵלָיו לְהוֹשִׁיעֵם גַּם עֵתָה הַבַּט מַשְׁמִיִּם אִיִּה קִנְאֲתְךָ
 שֶׁהִיִּת רְגִיל לְקַנְא לְשִׁמְךָ הַמּוֹן מַעֲיָךְ וְרַחֲמֶיךָ שֶׁהָיוּ הוֹמִים עֲלֵינוּ לְשַׁעֲבֵרִי
 16 עֵתָה הַתְּאֻפְקוֹ אֵלֵינוּ מִלְּהַמּוֹת לָנוּ: כִּי אַתָּה יי אֲבִינוּ לַכֶּךְ הַכֵּס וְיִהְיוּ
 מַעֲיָךְ וְרַחֲמֶיךָ אֵלֵינוּ כִּי אֲבָרָהֶם שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לֹא יֵדְעוּ בְּצַרְחֹתֵינוּ לְרַחֵם
 עֲלֵינוּ כִּי אֲבָרָהֶם שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לֹא יֵדְעוּ בְּצַרְחֹתֵינוּ לְרַחֵם לֹא
 יִבְרָנוּ בְּרַעוּתָנוּ שֶׁמִּשְׁמַת אָדָם יִכְבְּרוּ בְּנֵיו וְלֹא יִדְעוּ יִצְעָרוּ וְלֹא יִבִּין לְמוֹי
 אֲבֵל אַתָּה שֶׁאַתָּה הִי לְעוֹלָם וְיִדְעוּ וְיִזְכְּרוּ צְרוּתֵינוּ אֲבִינוּ הַמְּרַחֵם * עֲלֵינוּ
 fol. 45.
 17 בְּכֹל צָרָה גּוֹאֲלָנוּ מֵעוֹלָם שִׁמְךָ נִקְרָא בְּפִיעוֹ: לְמַה תִּתְעַנּוּ יי מִדְרֵכֶיךָ
 בְּרָא לָנוּ לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ נָכוֹן לְהַסּוֹת לִבְבָנוּ אֵלֶיךָ תִּקְשִׁיחַ כַּפַּל עַל
 18 תִּתְעַנּוּ: לְמַצְעָרִי לְשַׁפֵּל וְדַכְּאִי יִרְשׁוּ צָרֵינוּ אֵת עִם קִדְשְׁךָ הַקְּדוּשִׁים
 וְהַעֲלִיזוּנִים לֵהִיֹּת מִשְׁתַּעֲבָדִים לְהֵם וְסוּף צָרֵינוּ בּוֹסְסוּ מִקִּדְשְׁךָ וְעַל עֵינֶיךָ
 19 וְעַל עַמְּךָ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עֲלֵיהֶם וְהֵם לִבּוֹ וְלִשְׁעַבּוּדִי הוֹשִׁיעֵנוּ: הִיִּינוּ וְמַה
 שֶׁהִיִּינוּ בִּיד צָרֵינוּ וְיִרְשׁוּנוּ לֹא קִיבִלְךָ עַל כֵּךְ לְמִשׁוֹל בָּם לֹא נִקְרָא
 שִׁמְךָ עֲלֵיהֶם לֵהִיֹּת לְךָ לְעַם לֹמֵ' אִיכָת יִרְדֵּף אַחַד אֶלְפָּה אִם לֹא כִּי
 צוּרֵם מִכְרָם וְיִ' הַסְּגִירֵם וְלֹא רִגְזוּ וּפְחָדוּ אֵלֶיךָ אֲבֵל אֵילוֹ קִרְעַת שָׁמַיִם
 וְיִרְדַּת לְעִזְרָתָנוּ כִּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ עַל יַם סוּף שֶׁמִּפְּנֵיךְ הָרִים נִטְסוּ מִפְּחָדְךָ
 1xiv. 1 הָיוּ לְמַיִם נַחֲלִיִּים כַּעֲנַן וְיִטְסוּ לִבְבֵּךְ הָעַם וְיִהִי לְמַיִם: כִּקְרָח וְכַהֲרַמֵּיחַ אֲשֶׁר
 דְּבָרִים הַנִּמְסָיִם וְכִמוֹ שֶׁהָאֵשׁ תִּבְעָה מֵיָם דְּבָרִים הַנִּמְסָיִם קוֹרָא מֵיָם
 כֵּן תִּמְסָה וְתַחַל הָרִים מִפְּנֵיךְ לְהוֹדִיעַ שִׁמְךָ לְצָרֶיךָ שִׁיר יי עֲשֵׂתָה זֹאת
 לָנוּ אִזּוֹ מִפְּנֵיךְ נֵיִם יִרְגְּזוּ וְיִקְבִּלְךָ לְמִשׁוֹל בָּם וְיִקְרָאוּ שִׁמְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא
 2 יֵאָמְרוּ יִדְנוּ רַמָּה: הֲלֹא בַעֲשׂוֹתְךָ נִרְאוֹת בִּימֵי מִשֶּׁה לֹא הִיִּינוּ כְּדֹאֵי
 מַחֲסָרֵי אֲמֵנָה הִיִּינוּ לֹא הִיִּינוּ מִקְּוִים לְנִרְאוֹתֶיךָ אֲלֵא אֲמַרְנוּ הַמִּבְלִי
 3 אִין קְבָרִים וְאֵעִפ' יִרְדַּת לִישְׁתַּעֲתִּינוּ לְהוֹדִיעַ שִׁמְךָ לְצָרֶיךָ: וְמֵעוֹלָם בְּכֹל
 זֹאת לֹא שָׁמְעוּ וְלֹא הִאֲזִינוּ וְלִשְׁמֶךָ וְלֹא לָנוּ עָשִׂיתָ וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁמִּצְאוּ

1 On marg. כְּבַתְמָה בְּבִקְעָה מִקּוֹם שֶׁאִין חַיּוֹת רַעוּת מְצוּיֹת שָׁם.
 תִּרְדַּב בְּשִׁלּוֹם לְרַעוּתֵי לְעֲשׂוֹת לְךָ שֵׁם תְּפֹאֲרֹת וְלֹא לָנוּ כִּי לֹא הִיִּינוּ כְּדֹאֵי
 * MS. גַּעַל.

אלה אחר טוב ממך או כיוצא בך לא שמעו ולא האזינו אליך שהרי
עין לא ראתה בעולם שום אלהים זולתך שיעשה טוב למחכה לו כמוך.
כשאתה פוגע בדרכיך הישרים את שש לעשות צדק ששש על אמרתך
ועובדך בשמחה שיוכרוך וידברו בך על חסדיך ורחמיך ומחכים אליך
שתושיעם. וא'ע'פ' כן לא היינו מחכים ומקוים לישועתך ולנוראותך
תעתה אם אין עשה לנו נוראות ולשמך ולא לנו. הן אתה קצפת עלינו
ולפי שחטאנו בדרכיך¹ שהיינו נשעי' בהם תשועת עולם: ונהי כטמא.⁵
ואין לנו זכות לפניך. עדים. הרוה. כענין הסירו הבגדים הצאים מעליו.
ולכך ונבל בעלה: ולפי שאין קורא בשמך סתעורר ברחו: תעתה יי'.^{6, 7}
אבינו אתה: אין אנו מכירי' אב ומרחם אלא אתה. ומעשה ירך כלנו
ואל תשחיתנו: עד מאד. לגמרי. כפל על לעד. הן הבט נא שעמך כלנו.⁸
כלנו שבים אליך ומקבלים עול מלכותך עלינו: וגם הבט נא ערי קרשך.⁹
הקדושות היו מדבר: העל אלה חתאפק יי'. אם לא למעננו עשה למען.¹⁰
ציון וירושלם משכן שמך: והוא משיבם עד שלא נגזרה גזירה נדרשתי.¹¹
ללא שאלו. א'ע'פ' שלא שאלתם אותי ולא בקשתם אותי נמצאתי לכם.
פרשתי ידי' לכם להשיבכם ולקבלכם אלי. תשובו כי הייתי חומל על
עמי ועל מעוני שלא יחרי. ועכשיו משננזרה גזירה ואתם רואים הצרות
באות עליכם אתם רוצים לחזור לבטל הנזירה. אי איפשר שלא אנקם
מן הפושעים וברותי מכם המרדים בי ומדותי פעולתם ראשונה אל חיקם
ואשלם נמולם בראשם תחילה ואחרי כן אשיב שבותכם ורחמתי אתכם
ולא אעשה אתכם כלה להשחית הכל למען עבדיי שיבקשו פניי על זאת.
כך השימה הולכתי ונשוב לפרש דברים שבענין. לא קורא בשמי.
לבקשני ביום צרתם: סורדי. דְשְׁמוֹרְנָנְט². כשהייתי פורש ידי אליהם.³
להשיבם אלי סרו ולכו. ואם תאמר שדרך טובה היו הולכים לא כי
ההולכים הדרך לא טוב להם: הישבים בקברים. לזבח זבחי מחים.⁴
ובנצורים. מקומות המשומרים. ומרק. כמו ואת המרק שפך: האמרים
קרב אליך. טמאים הם. המחויקי' עצמם קדושי' בהתקדשם אל הננות
ואו' לשאר העם בלכתם בנייהם קרב אליך. לצד עצמך. כי קדשתך.
בבגדיי שזבחתם בהם אם תנע ביי * כמו ולא יקדשו את העם בבגדיהם.

fol. 45. b.

¹ There is a blank space in the MS. after אן with five dots.² דְשְׁמוֹרְנָנְט is written over.³ Destornant (détournant).

שיצטרכו לכבס בגדיהם להעביר קדושתם ולא יחטאו גם לנהוג בקדושה
 דרך חול. וכענין ומרק ושטף במים. על קדושה שבו. וכבוס הבגד שנתן
 עליו דם הקדש וקדש. וכן הוא כל הנגע בהם יקדש. כל היום. הרי כמה
 6 שנים מימות ירבעם: לא אחשה. איני יכול לשתוק שלא אפרע מהם.
 7 הואיל ונגזרה גזירה ולא תתקרב דעתי כי אם שלמתי: פעלתם. שכרם.
 ראשונה. תחלה. ואחרי כן אֶדְרֹשׁ לנשאים בכם. כמו שמפרש והולך:
 8 כה אמר יי' כאשר ימצא התירוש באשבל. בבא האויב להשחית עצי
 השדה מגדיש ועד קמה וכרם. וא' איש לרעהו אל תשחיתו לנדח עליו
 גזון כי ממנו נאכל ואתו לא נכרותי. כן אעשה באחרית הימים למען
 9 עבדיי האבות הצדיקים לבלתי השחית הכל א'ע'פ' רשעים: והוצאתי
 מיעקב זרע של צדיקים באחרית הימים ולכך לא אשחית הכל א'ע'פ' שחן
 10 רשעים. בחירי. אותו הדור שיהיו צדיקים: לעמי אשר דרשוני. בימים
 11 האלה כשאתם חוטאי' לפני: ואתם עתבי יי' עתה. נר ומני. הן מן
 12 השעירים אשר היו זובחי' להם על פני השדה לפי העניין: וכלכם למבח
 תכרעו. ולא תראו בטובה אשר אעשה. לעמי כיוצא בפרשה זו פרשת
 מרגלים שמשנגזרה גזירה דינו לשוב ולא. עלתה בידם אלא הם תמו
 במדבר ובניהם אחריהם ירשו את הארץ. יען. קראתי ולא עניתם
 13 וכשרציתי לא רציתם. ועכשיו שאתם רוצים אין אני רוצה: הנה עבדי
 15 שבדור הזה: לשבתעה יתן יי' אותי כפלוגי. שימיתך. יי' אלהים ולא
 תראה בטובה. ולעבדיו אשר דרשוהו ולא עמדו במרדם כמותכם יקרא
 16 שם אחרי לחשיבותי. כענין חפצי בה: וכיוצא בו. על הטובה שייטיב
 להם ויגדלם ועל ידי מה יקרא להם שם. אחר. לטובה אשר המתברך
 בארץ יתברך באלהי אמן. ולמה יקראתו אלהי אמן לפי שטובתו קיימת
 17 ונאמנת להם לעולם כי נשכחו הצרות הראשונות: שמים חדשים. לא
 חדשים ממש אלא כענין הרעיפו שמים ממעל ושחקים יולו צדק תפתח
 ארץ ויפרו ישעי. מה שלא היה לשעבר. וכענין שנ' אענה את השמים
 והם יענו את הארץ. לשכון אל ארץ דגן ותירוש אף שמיז יערפו טל.
 ולשעבר היה להם כבחול וכנחשה. וגם כשאדם רניל ברעה ומתחדש
 18 ומשתנה לו הזמן לטובה נראה לו כאילו הוא בעולם חדש: אשר אני
 20 בורא. על אשר אני בורא: כי הנער. שיהיו לו עונות נעורים. והחוטאי'.
 22 חוטא ממש מה שאו' יקולל: ואחר ישב. שימותו הבעלים בקוצר ימים:
 23 לא יגעו לריק כי זרע ברובי יי' המה שבירכם בכל מעשה ידיהם וצאציהם

אתם שלא ילדו לבחלה: ונחש עפר לחמוי לעולם ולא ישוך דמיון ²⁵
 כבקר יאכל תבן: השמים כסאי והארץ הרום רגליי ומה אני צריך ¹ lxvi.
 לכסאכם ולהרום רגל שלכם. הלא את השמים ואת הארץ אני מלא
 כי השמים ושמי השמים בלבד לא יכלכלוני אף כי ביתכם ואיוח בית
 אשר תבנו לי לפי שכינתי ומנוחת כבודי: ואותם עצמם לא אחרים ²
 עשאום אלא ידי עשתה השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר עליה
 ועל פי היו ונתקיימו כלם והיה לי להתכבד במעשיי ולשמוח בהם. ואל
 זה מכם אביא ואראת לישא פניו אל עני ושפל ונכנע מפני ונכה רוח
 שלא יתנאה לפניי ויהא תרד על דברי: שאף שחמם השור לפני לזבח ³
 לכברני כאילו הוא רוצח ומכה איש. זובח השה לפני כאילו עורף כלבי.
 ומי שמעלה מנחה לפני כאילו היא דם חזירי. ולבונה שמעלה לפני
 לאזכרה כאילו מברך און שהרי גם המה המקמרים והמזבחים בחרו
 בדרכי עצמם לילך בדרכי לבם ובמראי עיניהם. ואיך יתקבלו בפני
 לרצון כי בזמה ובשקוצים יביאום: ואחרי שכך הם * אדוקים בשקוציהם גם ⁴ fol. 46.
 אני אבחר בתעלוליהם וכך אני חפץ שיעשו דרכם בראשם נתתי כרי
 לאבדם. ומערתם שהם ינורים ממני ולכך זובחין זבוחיהם לפני להחניף
 לי זבאים בביתי לזבח ואומרים ניצלנו אביא להם ולא תועילם עבודתם
 זבוחיהם כלום. יען קראתי ולא שבו מדרכיהם ומעלליהם: שמעו דבר ⁵
 יי. הנביא או' להם ממה שאומרים ונראה בשמחתכם. אמרו אחיכם
 שהיה להם לאהוב ולקרב אתכם והן שונאיכם על שאתם מוכיחין אותם
 ומואסים מעשיהם. ולא עוד אלא מנדים אתכם ומתרחקין מכם כאילו
 אתם טמאין והן קדושים. שאומרים לכם קרב אליך אל תגע בי כי
 קדשתך אמרו בלבם שיכבד יי' בהם יותר מכם ואני אזהבם למען
 שהן נשבעי בשמי ולמען שהם קוראים ומזכירים בשמי ובכך הן בוטחין
 וסוף נראה בשמחתכם והם יבושו ממבטחם זה כי מבטח שוא הוא
 להזכיר בשמי ולישבע בו בפשע ואון: ומה היא שמחתכם ומה הוא ⁶
 בשתם. זה יהא בשתם. קול שאון מעיר שימותו. ממותי תחלואים וברעב
 וחרב ובדבר חו. תהא שמחתכם: במרם תחיל ילדה. עד שלא תנבר ⁷
 עליכם הצרה תתרווחו: היוחל ארץ. עם מלכות אחת. אם יולד טי ⁸
 פעם אחת. בלידה אחת. שכלם היו נמסרין לטבח ונתרווחו. והריהן
 כאילו נולדו עכשיו ונבראו בריה חדשה. גם יש לומר על קבוץ גלויות
 לירושלם פתאום לתוכה. ושאר גלויות לא פעם אחת יהא עמה כמו

9 שמוכיחין כל הנביאים: האני אשביר אשה בחבלים וצירים ולא אוליד
 אותה שתתרווח ותלד כלומר כלום אני מביא צרה בלא הווחה או שמא
 אני הוא המוליד תעלי להביאה לידי לידה שתלד ותתרווח ואני עושה מה
 שמוטל עלי אלא אני עוצר את רחמה מלילד ומטיתח כלומר כלום
 הייתם זכאים לפניי ולא הטיבותי לכם. הי של המוליד הזקיפתנו לפירוש
 10, 11 זה: ובמה תשישו עמה: למען שתינקו ושבעתם משוד מיניקת תנחומיה.
 לשון שרים. מזוז כבודה. מטוצא כבודה. דמיון החלב היוצא מן השדים.
 זכן הוא חז שדיי היות נאות ומובות שהשדה מוציא. ויתכן להיות לשון
 12, 13 הזייה חריה ולשון הזוח: כבוד נזים ועושרם: אשר אמו תנחמני.
 14 בשחכהו אביו: וראיתם ירושלם בכבודה. תפרחנה. לשון לח ורמוב:
 15 להשיב אפו ולהניח בעסו בחמה שיכעוס על אויביו ולהשיב נערתו מכם
 בלהבי אש על אויביו כי כאשר יפרע מהם או ישב אפו ותתקדר
 16 דעתו: כי באש י' נשפט ומתוכח עמם וכתרבו נשפט עם כל בשר:
 17 אל הננות ולזבח ולקטר כמו שא' למעלה. אחר אחד הגנים באמצעי.
 אחר הגן החצון ולפנים מסנוי. בן האמצע כלו' במבחר הגנים הן
 18 מתקדשי' ומטהרי' לעז' ולפני הן מטמאי' באכילת בשר החזיר: באח.
 על מעשיהם ומחשבותיהם באה רעתם לפני ובאו הגוים וראו את כבודי:
 19 ואז ושמתי באויביו אות לעיני הגוים. ולמטה יפרש מה אות ישם
 בפרשעים להיות לזכרון לכל הגוים ולהחיסר אבל תחלה יפרש מה הוא
 קבוץ הגוים והלשונות והוא שמפרש והולך. ושלחתי מהם פלטים מן
 הגוים הבאים על ירושלם אל הגוים והאיים הרחוקים אשר לא שמעו
 את שמעי נבורתי שעשיתי בעיני הבאים על ירושלם כמפורש בזכרתי
 בשני מקומות. ולא ראו את כבודי שנכברתי ונקדשתי בגוים ההם והגידו
 20 הפליטים את כבודי ככל אשר ראו: ואז יתקבצו כל הגוים והלשונות
 אלי לירושלם והביאו את כל אחיכם מנחה ודורן ליי' למצוא חן בעיניו
 fol. 46. b. בראותם שהוא אוהבם כל כך שבשבילם * עשה גבורות ונפלאות גדולות
 להשמיד הגוים הבאים עליהם בצבים. עגלות צבי. כרכרות. כענין את
 21 חברי ואת חרצים: לבהנים וללויים. לשרתם להיות חוטבי עצים ושואבי
 22 מים לבית יי': אשר אני עושה ומחדש עליכם לטובה. כן יעמד ויתקיים
 זרעכם ושמכם לפניי לעולם שגם אתם יתקדשו כנשר נעוריתם ותחליפו
 23 כח ותעלו אבר כנשרים: מדי חדש ושבת. לפי שימים פנויים הן
 המלאכה ומעבודה. כן מוכיחי' כל הנביאים. יבא כל בשר הקרוב לירושלם

בתוך חרש ודחוקים, לחרש ולשבת שיוכלו לבא; ואחרי השתחוותם *
וצאו וראו בפני האנשים ונ' כי תולעתם לא תמות א'ע'ם' שהאש
אוכלת בהם והוא תאות שא' למעלה ועתה מפרשו' דראת' ענת הרפות
הוא' לכל בשר הרואים אותם מדי חרש בחרשו:

אלעזר בדי' למודה לך דודי' ישרה משרד' בדברי בן אמוץ'
ופירש לך כפיו' להאכילך צופיו' בבל דברי צופיו' וחתק גם חמוץ: